

เสขปิยธรรม

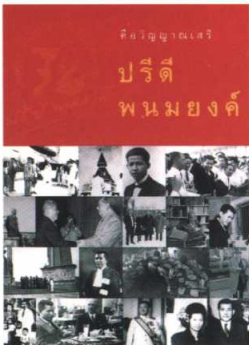
ถนนหนังสือ ■ ฉบับที่ ๔๖ ปีที่ ๑๐ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๔๓

Welcoming H.H. The Dalai Lama to Siam

ARIYA-VINAYA **Exploring A Noble Discipline** **Appropriate for The 21st Century**

สนใจติดต่อ
สถาบันสันติประชาธรรม
SANTI PRACHA DHAMMA INSTITUTE
666 ถนนเจริญนคร คลองสาน กทม. 10600
โทรสาร 02-8601278

ขอเชิญร่วมมตกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและถอดรื้อผ้าป่าปัจจัยการศึกษา ครั้งที่ ๒
ณ โรงเรียนโพธิธรรมศึกษา รัตป่าแตต อ. แม่แจ่ม อ. เชียงใหม่
วันที่ 4-6 ธันวาคม 2543

และร่วมเสวนา "การศึกษาเพื่อความเป็นไทย" กับอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์
สนใจสอบถามรายละเอียดได้ที่ โรงเรียนโพธิธรรมศึกษา โทร. (053) 485-184
หรือคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา
โทร. 437-9445, 863-1605 โทรสาร 437-9450

“จิตวิญญาณ” เป็นคำที่เรามักได้ยินกันบ่อย ๆ จริง ๆ แล้วคำนี้หมายความว่าอะไรแน่? มิติทางจิตวิญญาณ หมายถึง การค้นหาหรือการสืบค้นถึงธรรมชาติเดิมแท้แห่งจิตใจ ไม่มีเรื่องทางจิตวิญญาณชนิดใดที่อยู่นอกเหนือไปจากนี้ สายประคำหรือจักรของข้าพเจ้าไม่ใช่เรื่องทางจิตวิญญาณ เรื่องทางจิตวิญญาณหมายถึงจิตใจ และผู้ที่มีความลุ่มลึกทางจิตวิญญาณก็คือผู้ที่ค้นหาทำความเข้าใจในเรื่องธรรมชาติของจิตใจ และด้วยวิธีการนี้เขาจึงสามารถรู้เข้าใจถึงผลต่าง ๆ ที่เกิดจากพฤติกรรมของเขาเอง ไม่ว่าจะเป็นการ

อย่างไรเรียกว่า พุทธศาสนา

กระทำทางกาย การพูดจาหรือแม้แต่การคิดภายในจิตใจ ถ้าเธอไม่เข้าใจผลของการกระทำ (วิบากกรรม) ที่เธอคิดนึกหรือได้กระทำลงไป เธอย่อมไม่มีทางที่จะกลายเป็นผู้ลุ่มลึกทางจิตวิญญาณได้ ลำพังแค่ความรู้ทางปรัชญาและคำสอนทางศาสนาเท่านั้น ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เธอเป็นผู้ลุ่มลึกทางจิตวิญญาณได้

บรรยายโดย ลามะ ทูบเทน เยเซ (พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๕๒๗)
ณ กรุงเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘
การพูดบรรยายครั้งนี้ รวบรวมอยู่ใน “บันทึกจดหมายเหตุแห่ง
มรดกทางปัญญาของท่านลามะเยเซ”

เพื่อเข้าสู่มรรคาแห่งจิตวิญญาณ เธอต้องเริ่มทำ ความเข้าใจทัศนคติของเธอเอง และต้องเข้าใจว่าจิตใจ ของเธอรับรู้อะไรต่าง ๆ อย่างไร หาไม่แล้ว หากเธอติด ยึดอยู่กับอุปาทานแม้แต่เพียงเศษเสี้ยวแห่งอนุอันน้อย นิด จิตใจอันคับแคบและทะยานอยากของเธอย่อมไม่ สามารถทำให้เธอเต็มด้ากับความสุขแห่งชีวิตได้ พลังงาน ภายนอกนั้นมิใช่ข้อจำกัดอย่างไม่น่าเชื่อ และหากจิตใจของเธอ ถูกพันธนาการด้วยพลังงานนี้เสียแล้ว จิตใจของเธอ ก็ย่อมถูกจำกัดไปด้วย เมื่อจิตใจคับแคบตีบตัน ลิง ละอันพันละน้อยก็จะเข้ามาก่อวนเธอได้อย่างง่ายดาย ดังนั้นจงทำให้กว้างเสมือนหนึ่งทะเลหลวง

“ศีลธรรม” ก็เป็นอีกคำหนึ่ง ที่เรามักได้ยิน ศาสตริกชนพูดถึงกันอยู่เสมอ ศีลธรรมคืออะไร ศีลธรรมก็คือ ปัญญาที่เข้าใจถึงธรรมชาติแห่งจิตใจนั้น เอง จิตใจที่เข้าใจธรรมชาติของตัวมันเองย่อมเปลี่ยนแปลง เป็นจิตใจที่ประกอบด้วยศีลธรรมและเป็น ประโยชน์สร้างสรรค์ไปโดยอัตโนมัติ และการกระทำ ต่าง ๆ ที่ได้รับการกระตุ้นเร้าด้วยจิตใจเช่นนี้ย่อมเป็น ประโยชน์สร้างสรรค์ไปด้วย นี่คือสิ่งที่เราเรียกว่า “ศีลธรรม” จิตใจอันคับแคบนั้นมีธรรมชาติพื้นฐานอยู่ ที่อวิชชาหรือความไม่รู้ ด้วยเหตุนี้จิตใจอันคับแคบจึง มีนัยยะเชิงปฏิเสธ ไม่สร้างสรรค์

ถ้าหากเธอรู้ถึงธรรมชาติแห่งจิตใจของตัวเอง ความหดหู่ใจ ความโกรธ และอารมณ์ร้ายอื่น ๆ จะถูก ขจัดออกไปโดยทันที และสรรพชีวิตทั้งมวลก็จะกลาย มาเป็นมิตรของเธอ แทนที่จะเป็นศัตรูหรือคนแปลกหน้า จิตใจอันคับแคบนั้น ปฏิเสธผลักไส ส่วนปัญญาญาณ นั้น ยอมรับเข้ามา ขอให้ตรวจสอบพิจารณาจิตใจของเธอเองว่าเป็นจริงเช่นนี้หรือไม่? ถึงแม้เธอจะได้รับความ สุขสบายทุกอย่างเท่าที่จักรวาลนี้จะหยิบยื่นให้ได้ แต่เธอก็ยังไม่พึงพอใจกับมันอยู่นั่นเอง นี่คือข้อพิสูจน์ให้เห็น ว่า ความพึงพอใจย่อมเกิดจากภายใน หาใช้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกไม่

ในบางคราวที่เราตื่นตาตื่นใจกับโลกสมัยใหม่ เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ได้สร้างความก้าวหน้าอันน่า มหัศจรรย์ ช่างเยี่ยมยอดอะไรเช่นนั้น แต่ลองถอย ห่างออกมาแล้วมองดูใหม่อีกครั้งเถอะ หลายต่อหลาย อย่างที่เราคิดว่ามหัศจรรย์นั้น ไม่นานเท่าไรนัก ก็กลับ

กลายมาต่อต้านขัดขวางเราอยู่ในปัจจุบันนี้ สิ่งต่าง ๆ ที่เราพัฒนาขึ้นมาเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือชีวิตของพวก เรา กลับหันมาทำร้ายเราอยู่เดี๋ยวนี้ อย่าเพียงแต่มอง ดูแค่สิ่งใกล้ตัวเท่านั้น แต่ขอให้ตรวจสอบให้กว้างออกไปเท่าที่จะเป็นไปได้ แล้วเธอจะเห็นความจริงในสิ่งที่กำลัง พุดถึงอยู่ที่นี่ ที่แรกเมื่อเราสร้างวัตถุขึ้นมาสักชิ้นหนึ่ง เราคิดว่า “อา... สิ่งนี้เป็นประโยชน์” แต่แล้วต่อมา พลังงานภายนอกก็จะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปและ หันมาทำลายตัวมันเอง ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะนี่เป็น

ธรรมชาติของธาตุทั้งสี่ นั่นคือ ดิน น้ำ ไฟ และอากาศ เหล่านี้คือสิ่งที่วิทยาศาสตร์เชิงพุทธได้พรั่าสอนพวกเราไว้ ร่างกายของเธอเองก็มีได้ยกเว้น トラบใดที่ธาตุ ต่าง ๆ ในตัวเธอยังคงทำงานอยู่ด้วยกัน ร่างกายของ เธอก็ย่อมเจริญวัยขึ้นอย่างดงาม แต่ชั่วไม่นานนัก ธาตุต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะแตกแยกออกจากกันและจบลง ด้วยการใช้ชีวิตของเธอแตกสลายลง โหนดสิ่งเหล่านี้จึงเกิด ขึ้น? นั่นก็เพราะธรรมชาติของปรากฏการณ์ทางวัตถุล้วน มีขอบเขตจำกัด เมื่ออำนาจของวัตถุเหล่านี้เหือดแห้ง ไปจนหมดเกลี้ยง มันก็ถึงกาลแตกทำลายเหมือนตึก

เก่า ๆ ที่ฟังก์ชันให้เห็นอยู่รอบตัว เมื่อร่างกายของเรา ล้มป่วยและแก่ชราลง นี่ก็คือสัญญาณณ์บอกว่า พลังงาน ด้านในของเรากำลังตกอยู่ในสภาพขัดแย้ง เสียคุณภาพ สิ่งนี้เป็นธรรมชาติของโลกทางวัตถุ ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อใด ๆ ตราบเท่าที่เรายังเกิดมามีเลือด เนื้อ และกระดูก ในสภาพร่างกายมนุษย์นี้ เราย่อมประสบ กับสภาวะการณณ์อันเลวร้ายนี้ ไม่ว่าจะเราจะเชื่อหรือไม่ ก็ตาม สิ่งนี้คือ วิวัฒนาการตามธรรมชาติของโลกทาง กายภาพ

แต่จิตใจหรือจิตสำนึกของมนุษย์กลับแตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง จิตมนุษย์มีศักยภาพที่จะพัฒนาต่อไป ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ถ้าหากเธอสามารถค้นพบความ พึงพอใจที่แท้จริงกำเนิดมาจากจิตใจของเธอเองแม้แต่ เพียงเล็กน้อย เธอจะตระหนักได้ว่า เธอสามารถขยาย ประสบการณ์นี้ออกไปได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด และ เธอจะรู้ว่า มันเป็นไปได้ที่จะค้นพบความพึงพอใจอันเป็น นิรันดร์

แท้ที่จริงแล้วเป็นเรื่องที่ง่ายมาก และเธอสามารถ ตรวจสอบได้ด้วยตนเองในเดี๋ยวนี้เลย ดูสิว่ามีตรงไหน

บ้างที่เธอรู้สึกพึงพอใจ? ที่जूมกหรือ ที่ดวงตาหรือ ที่ ศีรษะ ปอด หัวใจ หรือที่ท้อง? ความรู้สึกพึงพอใจมัน อยู่ตรงไหนแน่? ที่ขา ที่มือ หรือที่สมองของเธอ? ไม่ใช่ เลย! มันอยู่ที่จิตใจของเธอต่างหาก ถ้าเธอบอกว่ามัน อยู่ในหัวสมองของเธอ แล้วทำไมเธอจึงไม่สามารถบอก ว่ามันอยู่ที่जूมกหรืออยู่ที่ขาของเธอได้เล่า? ทำไมเธอต้อง แบ่งแยกมันด้วยเล่า? เพราะเมื่อเธอเจ็บขา เธอย่อม รู้สึกถึงความเจ็บปวดที่อยู่ตรงนั้น หาได้อยู่ที่ศีรษะของ เธอไม่? อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะมีความเจ็บปวด ความ สุขสบาย หรือความรู้สึกอื่น ๆ ที่เธอประสบ ทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นการแสดงออกของจิตใจ

ถ้าหากเธอเข้าใจถึงปัญหาของมนุษย์ในแง่มุม ต่าง ๆ ทางจิตวิทยาแล้ว ไซ้ริ ความเมตตาการุณาต่อผู้อื่น อย่างแท้จริงย่อมบังเกิดขึ้นในใจเธอ การเอาแต่เพียงพูด ถึงความเมตตา นั้น ไม่ได้ช่วยให้เธอพัฒนาสิ่งนี้ขึ้นมา ได้เลย คนบางคนอาจเคยได้อ่านเรื่องความเมตตาตาม นับร้อย ๆ ครั้ง แต่จิตใจของพวกเขากลับอยู่ใน สภาวะตรงกันข้ามเอามาก ๆ นี่เพราะความเมตตาไม่ ได้เป็นเรื่องทางปรัชญา ไม่ได้เป็นแค่คำพูดเท่านั้น แต่ เป็นการรู้ว่า จิตใจนี้ทำงานของมันอย่างไร? ด้วยวิธีนี้ เท่านั้นที่เธอจะสามารถพัฒนาความเมตตาการุณาขึ้นมาได้ ด้วยวิธีนี้เท่านั้นที่เธอจะกลายเป็นผู้มีความลุ่มลึกทางจิต วิญญาณ หากไม่แล้ว มันเธอจะเชื่อมั่นว่าตนเองก็เป็น ผู้แสวงหาทางจิตวิญญาณคนหนึ่ง มันก็เป็นได้แค่เรื่อง ทางพุทธบัญญัติเท่านั้น เป็นแค่เรื่องที่แต่งขึ้น จิตใจของ เธอปรุงแต่งขึ้นมาเท่านั้นเอง

การอุทิศชีวิตอันล้ำค่าของเธอเพื่อการควบคุม ขัดเกลาจิตใจอันเปรียบเสมือนช้างศึกมัน และเพื่อการ กำหนดทิศทางให้แก่พลังงานทางจิตอันทรงอำนาจเพียง นี้ นับเป็นเรื่องคุ่มค่าอย่างที่สุด เพราะถ้าเธอไม่ ควบคุมพลังงานทางจิตใจของเธอแล้ว ความสับสน วุ่นวายก็จะลุกลามโหมกระหน่ำเข้าสู่จิตใจของเธออยู่ ต่อไป แล้วชีวิตของเธอก็จะสูญเปล่าไปอย่างสิ้นเชิง เธอ ควรจะมีท่าทีที่ฉลาดต่อจิตใจของเธอเองเท่าที่สามารถจะ ทำได้ แล้วสิ่งนี้ก็จะเกื้อกูลชีวิตของเธอให้มีคุณค่า.

เสขิยธรรม

เป็นจดหมายข่าวมีวัตถุประสงค์
เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และประสบการณ์
การประยุกต์หลักธรรมมาใช้กับชีวิตและสังคมสมัยใหม่
ทั้งในหมู่ของบรรพชิตและฆราวาส

ผู้จัดทำ

กลุ่มเสขิยธรรม ร่วมกับ
คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

บรรณาธิการ

พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ

กองบรรณาธิการ

พระมหาเจิม สุวโจ

พระไพศาล วิสาโล

พระใบฎีกาสุทัศน์ วชิรญาโณ

พระสุพจน์ สุวโจ

พระทวีศักดิ์ จิระมโน

พระวิมนต์ นริสสโร

พระมหาเชตชัย กวีวิโส

นายปริดา เรื่องวิชาธร

นายสมเกียรติ มีธรรม

นายยงยุทธ บุรณเจริญกิจ

นางพุดฉวี เรื่องวิชาธร

นายพรชัย บริบูรณ์ตระกูล

นางสาวสมถัย ตียะอารณชัย

ฝ่ายสมาชิก

นางสาวศิริพร ฉัตรศิริมงคล

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นายธำรง ปัทมาส

การเป็นสมาชิก

เสขิยธรรม ออกเผยแพร่ปีละ ๔ ฉบับ ค่าสมาชิก ๒๐๐

บาท/ปี ประสงค์จะขอรับเป็นสมาชิก ส่งชื่อนามหรือตัวแลก
เงินไปรษณีย์ในนาม **นางสาวศิริพร ฉัตรศิริมงคล** มายัง
เลขที่ ๑๒๔ ซอยวัดทองนพคุณ ถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยา
คลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐ ปณ.คลองสาน

กลุ่มเสขิยธรรม

เกิดขึ้นจากการรวมตัวของพระภิกษุ สามเณรและฆราวาส
ผู้ห่วงใยในพระพุทธศาสนาและสภาพของสังคมไทย มีความ
ประสงค์จะประยุกต์ใช้ศาสนธรรมเพื่อการพัฒนาตนเองและ
สังคมอย่างสมบูรณ์ นอกเหนือจากการประสานงานและเกื้อหนุน
กำลังใจซึ่งกันและกัน ในการทำงานเพื่อสังคมในด้านต่าง ๆ แล้ว
ลักษณะเฉพาะอีกประการหนึ่งของกลุ่มฯ ก็คือ การเพียรพยายาม
ประยุกต์ธรรมะเป็นข้อวัตรปฏิบัติเพื่อขัดเกลาตนเอง โดยมุ่ง
ประโยชน์สุขของสังคมและเพื่อสมดุลงของระบบนิเวศน์ อาทิ
การลดและพยายามงดเว้นจากอบายมุขสมัยใหม่ เช่น บุหรี่
เครื่องดื่มชูกำลัง น้าอัดลม ภาชนะพลาสติกและโฟม เป็นต้น
ผู้มีความสนใจ ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่

ฝ่ายประสานงานกลุ่มเสขิยธรรม

๑๒๔ ซ.วัดทองนพคุณ ถ.สมเด็จพระเจ้าอยุธยา คลองสาน
กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐ โทร. ๐๓๓๒-๕๔๕๕ โทรสาร ๐๓๓๒-๕๔๕๐
e-mail : sekijadhamma@yahoo.com

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

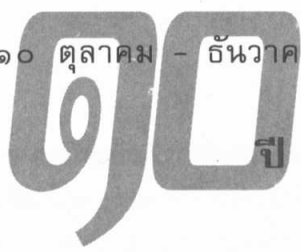
๑. ประสานงานระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงาน
ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันศาสนาและการพัฒนาเพื่อดำเนินงานร่วมกัน
๒. แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจเรื่อง
ศาสนาและการพัฒนา พร้อมทั้งศึกษาหาแนวทางร่วมกันในการ
ทำงาน
๓. มีกิจกรรมและสรรหาทรัพยากรบุคคลและวัสดุอุปกรณ์
เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมหน่วยงานซึ่งต้องการการเกื้อหนุนดังกล่าว

พิมพ์และจัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย

สำนักพิมพ์สุภาพใจ

โทร. ๐๑๕-๒๖๒๑, ๐๑๕-๖๕๐๗ โทรสาร ๐๑๖-๗๙๔๔

ฉบับที่ ๔๖ ปีที่ ๑๐ ตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

เสขิยธรรม
๒๕๕๓ - ๒๕๕๓

สารบัญ

เสมือนบทนำ

๑ อย่างไรเรียกว่าพุทธศาสนา? / ลามะ ทูบเย็น เยเซ / กองบรรณาธิการ-แปล

ปฏิภิกขุ

๒ สารสันติ จาก สมัชชาคนจน

๘ จดหมายสหายธรรม

๑๑ สารสันติจาก ทะไล ลามะ

เสขิยทัศน์

๒๖ การเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ตามความใหม่หาปรินิพพานสูตร / พระศรีปริยัติโมลี

จับกระแส

๕๐ ภูมิใจในชีวิตสมถะถ่อมตน
/ กลุ่มอริยวินัย, ยันส์ วาน วิลเลินสวอร์ด, เสมสิกขาลัย

๕๕ ประชุมพุทธคริสต์เพื่อสร้างความยุติธรรมทางสังคม / สตีฟ ไมนาร์ต

๗๓ คำแปลสุนทรพจน์ของ ส.ศ.ช. ณ ที่ประชุม The Millenium World Peace
Summit of Religious and Spiritual Leaders

สตรีและเด็ก

๖๐ การให้คำปรึกษาสำหรับผู้หญิงที่ถูกกตัญญู / เพลง แสงเทียน

๖๒ นักบวชหญิงกับการเยียวยาและการแพทย์พื้นบ้าน / อารยา พยุงพงศ์

แวดวงเสขิยธรรม

๖๖ “เบียดขุม” เครื่องมือสร้างพลังฐานเศรษฐกิจของชุมชน / ปริดา เรื่องวิชาธร
ธรรมลีลา

๖๗ มหาวัตถุสูตร / ส.ศ.ช.

ท่องไปในชีวิตและงาน

๗๖ เด็กใจเฝ้าย : พระสมบูรณ สุมงคล / พรชัย บริบูรณ์ตระกูล

เหลียวมองเพื่อนบ้าน

๗๗ ยามากุจิ อิตาโร และ โนนากะ อากิระ
พ่อ ลูก ในประวัติศาสตร์งานสืบสานตำนานแห่งการทอดผ้าขึ้นขี้น / เครือมาศ
วุฒิการณ, สุภาณี จันทร์คำอ้าย

๙๐ คู่หนึ่งสื่อเสขิยธรรม

เรื่องจากผู้อ่าน

๙๓ พระนิพพานในพระไตรปิฎก / พระมหาอุเทน ปัญญาปริพัตต์

ติดคนละมุม

๙๕ คนกลาง? / เจียม สมศิริ

ภาพปกหน้าโดย วัลลภ แม่นยำ

บทความหลัก
พุทธศาสนากับทางเลือกในยุคบริโภคนิยม
/ กองบรรณาธิการ ๑๒

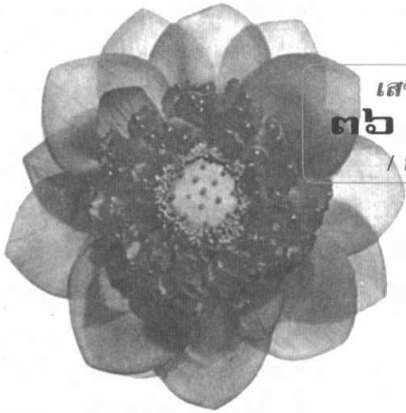
ธรรมลีลา

๒๕ โพรสิสัตวมรรค / ส.ศ.ษ.

เสขียทัศน์

๓๖ พรหมจรรย์และอริยวินัยในสังคมปัจจุบัน
/ กองบรรณาธิการ

ประยุกต์ธรรม

อดอาหารเพื่อธรรมะ
/ พระไพศาล วิสาโล ๕๖

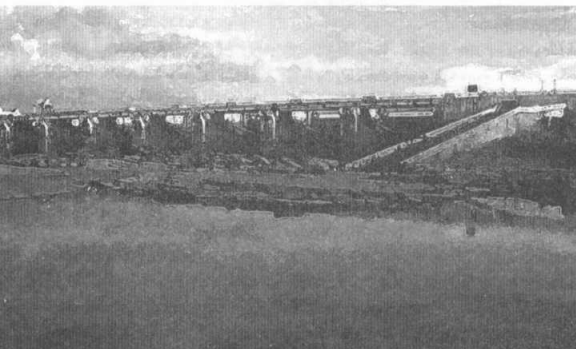
ธรรมคีตา

๘๕ ตารางกิจกรรมงาน ธรรมคีตา
๘-๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๓ ณ จ.เชียงใหม่

World Festival of Sacred Music

สารสันติ จาก สมัชชาคนจน

แต่เดิมพวกเราไม่ใช่คนจน พวกเราเคยมีที่อยู่ มีที่ทำกิน มีชีวิตแบบพอเพียง ซึ่งหล่อเลี้ยงจากธรรมชาติ จากผืนดิน ลำน้ำ แม้เราจะจะไม่ร่ำรวย แต่ก็ไม่เคยอดอยาก ยากจน ต่อมารัฐบาลก็เอาเขื่อนมาลงตรงบ้านที่เราอยู่ ตรงอูที่เรเคยทำมาหากินมาหลายชั่วอายุคน เมื่อพวกเราคัดค้าน รัฐบาลก็อ้างกฎหมายบังคับขับไล่ แล้วชดเชยการสูญเสียรากฐานชีวิตทั้งหมดของพวกเราด้วยเศษเงิน และเศษที่ดินกันดาร ซึ่งเพาะปลูกไม่ได้

ในที่สุดพวกเรา ก็กลายเป็นคนจน หรือจะพูดให้ถูกต้อง พวกเราถูกกระทำให้อากจนโดยรัฐบาล และโดยทิศทางการพัฒนาที่เมืองแย่งชิงทรัพยากรจากชนบท

รัฐบาลสั่งสอนพวกเราว่าอย่าเห็นแก่ตัว ให้พวกเรายอมเสียสละเพื่อการพัฒนาของประเทศ ถ้าการพัฒนาหมายถึงชนบทเท่าเทียมกับเมือง หมายถึงชุมชนมีสิทธิในการดูแลและจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง หมายถึงการที่คนไทยทุกถิ่น ทุกที่ มีวิถีชีวิตแบบพอเพียงบนรากฐานของเศรษฐกิจชุมชนอันยั่งยืน

แต่ถ้าการพัฒนาหมายถึงการที่ชุมชนหลายพันครัวเรือนต้องล่มสลาย ทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ต้องพังพินาศย่อยยับ เพื่อแลกกับเขื่อนที่ผลิตกระแสไฟฟ้าได้ไม่กี่เมกะวัตต์ พวกเราก็ไม่เต็มใจที่จะเสียสละทรัพยากรอันยั่งยืนของเรา และ

อนาคตลูกหลานของพวกเรา เพื่อแลกเปลี่ยนกับการพัฒนาอันได้ไม่คุ้มเสีย สมัชชาคนจนเดินทางมา หน้าทำเนียบรัฐบาลครั้งแล้วครั้งเล่า มิใช่มาร้องขอในสิ่งที่ไม่ใช่ของพวกเรา แต่พวกเรามาเจรจาเพื่อให้รัฐบาลเป็นตัวกลางจัดการคืบสิ่งทีพวกเราคควรจะได้รับ

สมัชชาคนจนผิดด้วยหรือ ที่มาทวงสิ่งที่พวกเราเคยถูกปล้นชิงไป กลับคืนมา

สมัชชาคนจนผิดด้วยหรือที่เรียกร้องมโนธรรมล้าแก่ของรัฐบาล (หากยังหลงเหลืออยู่) ให้ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการกลางที่รัฐบาลตั้งขึ้นมากับมือ

แทนที่จะได้รับความเห็นอกเห็นใจ สมัชชาคนจนกลับถูกรัฐบาลกล่าวหาว่าไม่รู้จักพอ ร้องขอในสิ่งที่กฎหมายให้ไม่ได้ เป็นมือรับจ้าง เป็นพวกลาวอพยพมาบวมเมือง ได้รับเงินจากต่างประเทศเพื่อทุบเขื่อน ทั้งที่ชาวชนบทอย่างพวกเราไม่มีชีวิตอยู่กับ “วัฒนธรรมแห่งความพอ” มาโดยตลอด ขอให้เชื่อเถิดว่า ถ้าไม่มีเขื่อนมาทับที่ ทับสายน้ำของพวกเรา วันนี้จะไม่มีแม่แต่เงาของพวกเราอายุที่

หน้าทำเนียบรัฐบาล

เรื่องกฎหมายอย่ามาอ้างให้พื้นเพื่อนเลย มิใช่รัฐบาลชุดนี้หรือคนที่ฉีกกฎหมายบ้านเมืองทิ้งหลายฉบับ แล้วปลุกเสกกฎหมายใหม่เพื่อโอบอุ้มสถาบันการเงิน โอบอุ้มกลุ่มคนจำนวนน้อยที่ก่อวิกฤติเศรษฐกิจ โอบอุ้มพวกที่ก่อหนี้ท่วมแผ่นดินให้คนไทยทั้งประเทศแบกรับ

สมัชชาคนจนเป็นเพียงกลุ่มคนชายขอบของสังคมไทย พวกเรามักถูกตำหนิว่จวนเพราะความเกียจคร้านได้แล้วไม่รู้จักพอ ไม่ว่าเราจะส่งเสียงเรียกร้องอย่างไร คนจนชายขอบอย่างพวกเรา ก็ถูกพิพากษาให้เป็นผู้ร้ายเป็นจำเลยสังคมตลอดกาลอยู่แล้ว

แต่ผู้ที่ก่อวิกฤติสังคม ก่อวิกฤติเศรษฐกิจและก่อวิกฤติการเมืองตัวจริง ยังลอยนวลอยู่ได้

หลายวันมานี้ สมัชชาคนจนได้ทบทวนเหตุการณ์แต่ละวันที่ผ่านมา พวกเราถามตัวเองว่า อะไรคือสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตของพวกเรา บ้านเรือนหรือ แหล่งทำมาหากินหรือ สิ่งมีค่าเหล่านี้พวกเราได้สูญเสียไปหมดแล้ว พวกเราได้รับคำตอบแล้วว่า สิ่งสำคัญที่สุดของพวกเราในเวลานี้คือ “ศักดิ์ศรี” นั่นเอง บ้านเรือน ที่ดิน แหล่งทรัพยากรของพวกเราอาจถูกคนอื่นปล้นชิงเอาไปได้ แต่ “ศักดิ์ศรี” ของพวกเราไม่ยอมให้ใครดูหมิ่นดูแคลน พวกเรายอมยากจนเงินทองยากจนสมบัติพัสถาน แต่ไม่ยอมยากจนศักดิ์ศรี คนที่มีศักดิ์ศรีเท่านั้นจึงจะยืนหยัดอยู่กับธรรมชาติ ยืนหยัดอยู่กับความจริงและความถูกต้องได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของพวกเรา

สั่งสอนว่า “ความยากจนเป็นทุกข์” ความจริงข้อนี้ไม่มีใครซาบซึ้งยิ่งกว่า สัมผัสของคนจนอีกแล้ว และ “ความยากจนศักดิ์ศรี เป็นความทุกข์ยิ่งกว่าทุกข์ใด” ในเรื่องพระเวสสันดร พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงสอนอีกว่า “บุคคลพึงสละทรัพย์สินเพื่อรักษาอวัยวะ ยอมสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต และเพื่อเห็นแก่ธรรมะ ความถูกต้อง พึงสละแม้ชีวิตเพื่อรักษาธรรมเอาไว้”

พวกเราได้คิดว่า การรักษาศักดิ์ศรีของคณจน คือการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม เพื่อความถูกต้อง ไม่ใช่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง เราต้องต่อสู้เพื่อรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงามเพื่อรักษาแม่น้ำ ชุนเขา ป่าไม้ รวมทั้งสัตว์ป่า กุ้ง หอย ปู ปลาทั้งหลาย และเพื่ออนาคตลูกหลาน

ดังนั้นในวันนี้ พวกเราจึงพร้อมใจกันสมานทานศีล ๘ อย่างเคร่งครัด คือ

ข้อ ๑ ไม่ทำร้ายผู้ใด

ข้อ ๒ ไม่ลักขโมยทำลายทรัพย์สินของใคร

ข้อ ๓ รักษาพรหมจรรย์

ข้อ ๔ พูดแต่คำสัตย์จริงไม่โกหกหลอกลวงใคร

ข้อ ๕ ไม่ดื่มสุราอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทหมัวเมา

ข้อ ๖ ไม่กินอาหารหลังเที่ยงวันไปแล้ว สำหรับข้อนี้เราถือเคร่งครัดเป็นพิเศษ คืออดอาหาร ดื่มแต่น้ำ เพื่อให้รัฐบาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจแน่ใจว่า พวกเราจะไม่มีเรียกรงเป็นปายก้าแพงเข้าไปร้องขอความเป็นธรรมจากคนในดึกไทยคู่ฟ้าอีก

ข้อ ๗ งดเว้นจากการละเล่น สนุกสนานเฮฮา และการประดับตกแต่งร่างกาย

ข้อ ๘ ไม่นั่งนอนเตียงตั้งสูงใหญ่ ปูด้วยฟูกอ่อนนุ่ม ซึ่งข้อนี้สัมมาชนจนทุกคนปฏิบัติเป็นปกติอยู่แล้ว เพราะนั่งนอนอยู่บนพื้นซีเมนต์ข้าง

ถนนอยู่ทุกวัน

การถือศีลตลอดครั้งนี้พวกเราได้กระทำเพื่อทรมานร่างกาย แต่เพื่อความภูมิใจตนเอง มิได้กระทำเพื่อประท้วงรัฐบาลหรือประท้วงสังคม แต่อดอาหารเพื่อรักษาธรรมะ อดอาหารเพื่อสื่อความจริงของปัญหาความยากจน ว่าความยากจนในเวลานี้ มิใช่เกิดจากความเกียจคร้านของบุคคล แต่เกิดจากแผนการพัฒนาและนโยบายทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความยากจนทางโครงสร้าง แผ่ขยายไปทั่วทั้งสังคมไทย

เวลานี้มีคณจนจำนวนมหาศาลตกอยู่ในสภาพที่อดอยาก ทิวไทย พวกเราเป็นเพียงภาพที่สะท้อนปัญหาความอดอยากทางโครงสร้างของคนจนจำนวนนับล้านคนในประเทศนี้

ในระหว่างถือศีลตลอด พวกเราขอแผ่เมตตาและความหวังดีให้แก่รัฐบาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนที่ต้องมาอดตาหลับขับตานอน พวกเราไม่ถือว่าพวกท่านเป็นศัตรู ศัตรูที่แท้จริงของพวกเรา คือ โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมอันอยู่ติชธรรม ซึ่งพวกเราและรัฐบาลรวมทั้งคนทุกคนในสังคมไทยต้องร่วมมือกันแก้ไข

หากท่านคิดว่าเป็นรัฐบาลของประชาชนอยู่ ท่านควรให้ความเป็นธรรมในการแก้ปัญหาความยากจน เช่นเดียวกับการแก้ปัญหาวิกฤติทางการเงิน ที่ท่านยอมแก้กฎหมายหลักการ และกฎระเบียบ ฉันทาก็ฉันทั้น การแก้ปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นปัญหาโครงสร้าง ต้องแก้ไขในระดับนโยบาย ซึ่งรัฐบาลต้องกล้าหาญที่จะเผชิญหน้ากับระบบราชการ

อย่างไรก็ตาม ลำพังรัฐบาลและสัมมาชนจนคงไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนได้ หากต้องอาศัยพลังทางสติปัญญาของคนในสังคมไทยทั้งหมด มาช่วยกันแสวงหาทางออก

“
**แต่เดิมพวกเราไม่ใช่คณจน
พวกเราเคยมีที่อยู่
มีที่ทำกิน
มีวิถีแบบพอเพียง
ซึ่งหล่อเลี้ยงจากธรรมชาติ
จากผืนดิน ลำน้ำ
แม้พวกเราจะไม่ร่ำรวย
แต่ก็ไม่เคยอดอยาก ยากจน**
”

ที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย การแก้ปัญหาความยากจนอันเกิดจากการแย่งชิงทรัพยากร ซึ่งมีเขื่อนเป็นสัญลักษณ์นั้น มิใช่เป็นการแก้ปัญหาความยากจนของสัมมาชนจน ๓-๔ พันคนที่อยู่หน้าทำเนียบเท่านั้น แต่จะเป็นตัวอย่างของการแก้ปัญหาความยากจนโดยโครงสร้างกรณีอื่น ๆ ในสังคมไทยทั้งหมดด้วย

อย่าลืมว่าสังคมไทยยังเป็นสังคมแบบปรีชาเมตตา แม้รัฐบาลจะพยายามตกแต่งยอดปรีชาเมตตาให้ดูสวยสูงตระหง่าน ตระการตาเพียงใด แต่ถ้าฐานปรีชาเมตตาซึ่งประกอบด้วยคณจนเป็นจำนวนมหาศาล ไม่ได้รับการซ่อมแซมในระดับโครงสร้าง และในระดับนโยบายแล้ว ในไม่ช้ายอดปรีชาเมตตาอันสูงตระหง่าน ก็จะล้มครืนลงมา ซึ่งเป็นวิกฤติการณ์ที่ไม่ควรเกิดขึ้น หากรัฐบาลและทุกคนในสังคมไทยยังมีโนธรรมสำนึกกำกับปัญญาอยู่

ท่านสามารถค้นข้อมูลที่ผ่านมาได้ที่
www.prachachon.net/
www.searain.atfreeweb.com/
www.geocities.com/munriver_2000

 โคราช ๒๐/๗/๕๓

เรียน บรรณธิการเสขิยธรรม

ชาวควรวบ้านเมืองช่วงนี้ทำให้กองบรรณธิการต้องทำงานหนักขึ้นใหม่ครับ? การเผชิญหน้าระลอก ๒ ระหว่างตำรวจหน่วยปราบจลาจล (น่าจะเรียกว่าหน่วยปราบปรามเสรีภาพ) กับบรรดาผู้ชุมนุมประท้วงเขื่อนปากมูล ที่ปากทางเข้าทำเนียบรัฐบาลฯลฯ เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บเลือดอาบอีกครั้ง และมีการจับกุมประชาชนผู้ชุมนุมประท้วงไป ๒๒๔ คน นี่นะหรือดินแดนของพุทธศาสนิกชน?

ไอ้ นี่คงเป็นด้านมืดของสังคมไทย-ต้อนรับเทศกาลเข้าพรรษา-สังคมที่ไม่สนใจใยดีว่าชาวบ้านประชาชนจะคิดอย่างไร, ไอ้ ดินแดนที่นั่นถือศาสนาแห่งการไม่เบียดเบียน? การปกครองแบบประชาธิปไตยในยุคสมัยของกระบองและแกสน้ำตา

หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ท่านมีเมตตาที่องค์พระคลังหลวงท่านมีอายุมากแล้ว แต่ท่านจิตใจงาม ต้องการกู้ชาติบ้านเมืองให้พ้นจากความพินาศทางเศรษฐกิจ แต่รัฐบาลที่บริหารงานโดยนักการเมืองที่รักเงินทองของเขาเองมากกว่าจะรักบ้านเมือง ก็ไม่เคยที่รัฐบาลจะเสียหู่ฟังเสียงของประชาชน ว่าเจตนาารมณของการบริหารบ้านเมือง คือธรรมาธิปไตย นายสุเทพ เทือกสุบรรณ ออกไอดียามอีกโครงการโทรศัพท์มือถือโครงการใหม่ออกมา ทั้ง ๆ ที่ทาง ทศท.เองก็ทำ Marketing มือถือ ๔๗๐ MH ไม่ประะสบผลทางการตลาด และท่านบรรณธิการคงทราบว่ประเทศไทยไม่ได้สร้างชุมสายโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้เองประเทศไทยสร้าง Public Land Mobile Network (PLMN) เช่นโครงข่ายของ AIS, TAC ต้องใช้เงินลงทุนมากกว่าที่นายสุเทพโฆษณาว่า ๔,๐๐๐ ล้านบาทตามนำพริกกละลายแม่น้ำ ก็น่าสงสารประเทศชาติบ้านเมือง ที่ได้ผู้บริหารประเทศที่รักชาติเงินนำลายไหลและมั่งคั่งบนน้ำตาและความทุกข์ยากของ

ประชาชนไทยเจ้าของประเทศ Oh! ชนชั้นปกครองของไทย ทราช

อาจารย์วีย์ อึ้งภากรณ์ และเสรีไทยทั้งหลาย ต่างอุทิศชีวิตเพื่อชาติบ้านเมืองในยามศึกสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี่คือน Gentleman, นี่คือน สุภาพบุรุษที่หาได้ยาก

Buddhism มีความศักดิ์และอภิลิโก ไม่จำกัดกาล เชื่อว่าในอนาคตประวัติศาตร์สยามคงจะบันทึกว่าใครทำประโยชน์ต่อบ้านเมือง และ “ใครทำลายชาติบ้านเมือง” ใครที่บริหารประเทศสยามล้ำหลังกว่าชาติอื่น

ชาร์ตบอกว่า มนุษย์ถูกสถาปให้มีเสรีภาพ (อัตถภาวนิยม) ก็เทียบเคียงได้ว่าที่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เกิดจากเสรีภาพที่ไร้ศีลธรรม ไร้ Vision ของผู้บริหารรัฐ

ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวว่ ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะวินาศ

สุดท้ายนี้ ขออิธิขฐานให้คุณพระรัตนตรัยคุ้มครองรักษาอง บก.เสขิยธรรมเทอญ.

ประเวศ รุจิวัฒนาการ

วศบ.(KMITL), บช.บ.(มสธ.)

๒๐.๒๕ น.

(ปล. ทางเสมสิกขาลัย ควรจะอบรม “วิธียู่ร่วมกัน” ให้กับนายชวน หลีกภัย และรัฐบาล)

 วัดป่าสุคะโต บ้านใหม่ไทยเจริญ

ต.ท่ามะไฟหวาน อ. แก้งคร้อ

จ. ชัยภูมิ ๓๖๑๕๐

สวัสดิ์ค๊ะพี่น้องและทาง ศพพ. ทุกท่าน

ได้เข้าร่วมอบรมกับ ศพพ. ในเรื่อง “พุทธศาสนากับการเยียวยา” ที่อาศรมวงศ์สนธิ, สำนักแม่ชีเจริญธรรมชัยมงคลเพพนารี และวัดป่าสามัคคีศิริพัฒนาราม ได้ความรู้กลับมามากมาย และยังได้พบกับคณะแม่ชีจากเขมร, สามเณริจากทิเบต (ธรรมศาลาและลาดัก) และภิกษุณีจากศรีลังกา ส่วนนี้ทำให้ได้ศึกษาความแตกต่างของวัฒนธรรมของต่างนิกายด้วยการใช้ชีวิตเข้าร่วมอบรมด้วยกันตั้งแต่วันที่ ๒๑-๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓ ทำให้ได้เข้าใจว่าแม่ชีนิกายและวัฒนธรรมการ

เป็นอยู่แตกต่างกัน แต่ถ้าเราใช้ความเข้าใจและความรักเป็นพื้นฐานก็ทำให้ไม่เกิดช่องว่างใด ๆ ทั้งสิ้น บรรยากาศของการอบรมเต็มไปด้วยความสามัคคีกลมเกลียวกันเหมือนไม่มีความแตกต่างทางนิกาย แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้กลับมามองชีวิตของตนเองว่ายังดีกว่าแม่ชีจากเขมร และสามเณริจากลาดักและธรรมศาลามากนักแม่ชีเขมรเล่าให้ฟังว่าชีวิตความเป็นอยู่ในเขมรลำบากมากเพราะผลพวงจากสงคราม การกินอยู่และปัจจัยในการดำรงชีวิตค่อนข้างอดัดัด ซึ่งตรงนี้เราเห็นได้จากการแต่งกาย เสื้อผ้าแม่ชีสีชมพูเข้มซึ่งผ่านการใช้งานมานานปี แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความสนใจในการเรียนรู้ท่านดูมีความสุขมากกับการได้เข้าร่วมอบรมครั้งนี้ แม่ชีท่านหนึ่งบอกว่าไม่ยกัรู้ว่าอาหารพื้นบ้านที่มีอยู่เดิมก็เป็นยาตำหรับวิเศษที่สุด ท่านจะกลับไปบอกให้ทางเขมรภูมิใจในอาหารพื้นบ้านที่สุดวิเศษ ท่านบอกว่าขอขอบคุณสำหรับการอบรมครั้งนี้ทำให้ท่านเข้าใจอะไรได้มากขึ้น และลึกซึ้งขึ้น

ส่วนคณะสามเณริจากธรรมศาลาและลาดัก ก็รู้สึกจะติดอกติดใจกับการแพทย์แผนไทย โดยเฉพาะการนวดแผนโบราณ สามเณริท่านหนึ่งเล่าให้ฟังว่านักบวชธิเบตเรียนและปฏิบัติกันหนักมาก จึงเกิดความตึงเครียดและกล้ำแกมเนื้ออ่อนล้า การนวดแผนโบราณทำให้รู้สึกสบายและผ่อนคลายมากขึ้น

ส่วนตัวแม่ชีเองได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องการแพทย์แผนไทยมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของสมุนไพโรไทยซึ่งมีความมหัศจรรย์ในความเรียบง่ายของภูมิปัญญาไทย อยากให้แม่ชีหันมาสนใจด้านนี้มาก ๆ เพื่อนำความรู้ไปช่วยชาวบ้าน และส่วนที่ชอบที่สุดคือการมองสาเหตุของการเกิดโรค และการรักษาซึ่งสามารถเชื่อมโยงเข้ากับศาสนาพุทธได้เป็นอย่างดี ถ้ามนุษย์ทุกคนรู้และเข้าใจส่วนนี้ได้ดี เราก็จะมีชีวิตที่ทุกข์น้อยลงขอบคุณศพพ. และ INEB (องค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสังคม) มาก ๆ ที่ได้

โอกาสเข้าร่วมอบรมครั้งนี้ จะพยายาม นำความรู้ที่ได้ไปช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ต่อไปค่ะ

ขอแสดงความนับถือ
เมษีทักษิณี เขียวประเสริฐ

📖 วิทยากร แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
๕ กรกฎาคม ๒๕๔๓

เจริญพร กองสารนิเทศวิทยธรรม

ขออนุโมทนาขอบคุณในธรรมวิद्याของทางศพพ. และเสขิยธรรม ที่ได้จัดส่งหนังสือ “ศาสนเปรียบเทียบ” มาให้ตามที่ได้ขอไป หนังสือเล่มนี้จัดว่าเป็นหนังสือที่ค่อนข้างหนาмаกต้องใช้เวลานานให้อ่านให้จบรอบแรกก็หลายวัน ในการอ่านหนังสือเล่มหนาและเป็นเนื้อหาทางวิชาการอย่างนั้นจบแล้ว ยกนักที่จดตามเก็บประเด็นมาวิจารณ์ได้ครบถ้วนตามเนื้อหา หากจะทำได้ก็เพียงแต่กล่าวถึงลักษณะโครงสร้างโดยทั่วไปและจุดที่น่าสนใจของหนังสือในการนำมาวิจารณ์

แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะอ่านจบแล้ว แต่ในความเป็นจริงก็ยังถือว่าไม่จบเพราะเหตุว่ายังเป็นคู่มือที่จะใช้ในการศึกษา ค้นคว้าประกอบการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีในโอกาสต่อไป

ดังนั้นจึงขอแสดงความคิดเห็นจากการได้อ่านหนังสือเล่มนี้คือ หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้แต่ให้เห็นตำราเชิงประวัติศาสตร์ของศาสนาทุกศาสนาที่ยังมีผู้นับถืออยู่ในปัจจุบัน (Living Religions) ทั้งศาสนาใหญ่อย่าง พุทธศาสนา คริสต์ อิสลาม และศาสนาที่ยังมีคนนับถืออยู่แต่ไม่มากนัก เช่น ฮินดู ซินโต เต๋า ขงจื้อ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้รู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของทุกศาสนา แล้วยกหัวข้อของประวัติและธรรมที่ควรเปรียบเทียบระหว่างศาสนาทั้งหลายมาเปรียบเทียบในภายหลัง

และในการศึกษาศาสนาเปรียบเทียบนั้น ผู้เขียนกล่าวว่า “หาใช่มุ่งหมายให้ผู้นับถือศาสนาหนึ่ง ยกศาสนาของตนมาเปรียบเทียบกับศาสนาของผู้อื่น แล้ว

กล่าวว่าศาสนาของตนดีกว่า หรือเลวกว่า ศาสนาของผู้อื่นนั้นไม่” (หน้า ๑) แต่ในการศึกษาศาสนาเปรียบเทียบนั้น จุดมุ่งหมายคือ “ต้องการให้ผู้ศึกษาผู้นั้น ศึกษานั้น ๆ เป็นอย่างไรและเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น” (คำนำครั้งแรก หน้า ๓๒)

สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาศาสนาศาสตร์ หนังสือเล่มนี้จึงเป็นคู่มือที่ดีเล่มหนึ่ง แต่คงไม่อาจกล่าวได้ว่าดีที่สุด ฉะนั้นผู้ที่ต้องการความหลากหลายในประเด็นและแง่มุมต่าง ๆ ก็ควรศึกษาดำรารอื่นที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย โดยเฉพาะหลักธรรมของแต่ละศาสนาที่ผู้เขียนยกมากล่าวแต่เพียงหัวข้อที่สำคัญในการเปรียบเทียบเท่านั้นไม่ได้อธิบายให้ละเอียดลึกซึ้ง แต่ก็เป็นแนวทางที่ดีสำหรับผู้ที่สนใจในการที่จะศึกษา ค้นคว้าในหลักธรรมของศาสนาต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจอันลึกซึ้งต่อไป

สังคมมนุษย์มีความสนิทแนบแน่นอยู่กับศาสนา ดังนั้นการศึกษาศาสนาของแต่ละสังคมก็ต้องศึกษาเรื่องราวของสังคมอันสัมพันธ์อยู่กับศาสนาด้วย เพราะโดยทั่วไปแล้วศาสนาก็คือพื้นฐานจิตใจของมนุษย์ในสังคมนั้นเอง การที่เราจะเข้าใจศาสนาต่าง ๆ ของแต่ละสังคมหรือชนชาติได้เป็นอย่างดีก็โดยการเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่าง แต่ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่อจะให้เกิดความแปลกแยก แต่เพื่อให้เกิดการยอมรับอย่างค่ากล่าวที่ว่า “รู้เขา รู้เรา”

ในการศึกษาศาสนาต่าง ๆ นั้นผู้เขียนกล่าวว่า “การศึกษาศาสนา หากไม่ยอมรับศึกษาด้วยลักษณะเปรียบเทียบก็จะหาความเป็นผู้เข้าใจอะไรได้ยากนัก” (คำนำครั้งแรก หน้า ๓๓) ทั้งนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการเปรียบเทียบไว้ โดยยกภาษิตอันเป็นคำสอนเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาศาสนาเปรียบเทียบ คือคำสอนว่า “Without Comparison is Without Comprehension ความหมายมีว่า ถ้าไม่มีการเปรียบเทียบ จะไม่มีความเข้าใจอะไรเลย” (หน้า ๔๖) การแสดงความคิดเห็นในครั้งนี้เป็น

เพียงการกล่าวถึงโครงสร้างเนื้อหาของหนังสือในภาพกว้าง ๆ เท่านั้น ไม่ได้เจาะลึกในเนื้อหาของแต่ละศาสนาทุกประเด็น แต่โดยภาพรวมแล้ว ก็ถือได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นตำราสำหรับศึกษาศาสนาศาสตร์ และใช้ค้นคว้าอ้างอิงได้เป็นอย่างดี ทำให้เราเข้าใจและเปิดใจยอมรับแนวคิดและคำสอนของศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาเดียวกับเรา

ขอจบการแสดงความคิดเห็นจากการได้อ่านหนังสือ ศาสนาเปรียบเทียบของศาสตราจารย์พิเศษเสฐียร พันธงรัชต์ราชบัณฑิต ด้วยบทเปิดฉากในความเบื้องต้น หน้า ๑ ของท่าน แม้ว่าจะเปิดฉากแต่ก็นำมาปิดฉากสรุปการศึกษาศาสนาเปรียบเทียบได้เป็นอย่างดีว่า “การศึกษาศาสนาเปรียบเทียบ มิได้มุ่งให้ศึกษาเพื่อปฏิบัติธรรมในศาสนา นั้น ๆ เพื่อให้เข้าถึงอาณาจักรของพระเจ้า เพื่อให้หลุดพ้น (โมกษะ) หรือเพื่อให้บรรลุถึงซึ่งนิพพานแต่ประการใด หากมุ่งเพียงเพื่อให้เข้าใจสังคมของมนุษย์ ให้รู้จักจิตใจมนุษย์ในฐานะนักสังคม ตามแบบปฏิบัติแห่งศาสตราจารย์ประกาศศาสนา นั้น ๆ ดังนั้นการศึกษาศาสนาเปรียบเทียบ จึงมุ่งเพียงเพื่อให้รู้จักและเข้าใจฐานะที่เราอยู่ในสังคมมนุษย์เป็นสำคัญ”

นี่แหละคือจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ถึงศาสนาต่าง ๆ โดยการศึกษารเปรียบเทียบ

ขออำนาจพร
พระเกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

ปล. ขอใช้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรมเล่มต่อไปคือหนังสือ “ภาพผ่านกระจกหม่นมัว” ของ โยสัตร์ กอร์เตอร์ แปลเรียบเรียงโดย วุฑฒ์ ขอเจริญพรขอบคุณศพพ. และเสขิยธรรม ในความเอื้อเฟื้อธรรมวิद्याทานด้วยดีเสมอมา

พระเกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

📖 วิทยากร แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๓

เจริญพร กองสารนิยกร

อาตมาได้รับหนังสือ “ภาพผ่านกระจกหม่นมัว” จากทางศ.พ.พ. และเสขิยธรรมแล้ว ตั้งแต่วันที่ ๒๒ ก.ค. ต้องขออนุโมทนาขอบคุณในกุศลเจตนาวิทยาทานในครั้งนี้ อาตมาอ่านหนังสือเล่มนี้จบแล้ว จึงเขียนมาแสดงความคิดเห็นที่ได้จากการอ่านหนังสือเล่มนี้

คือ ภาพผ่านกระจกหม่นมัว เป็นหนังสือนวนิยายที่แต่งด้วยปรัชญา และข้อคิดมากมาย การดำเนินเรื่องเป็นการเปิดฉากผ่านบทสนทนา และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเอเรียลเวทตองค์น้อยกับซีซีเลียเด็กหญิงผู้เจ็บป่วยจากโรคที่ไม่อาจเยียวยา

การปรากฏตัวของเวทตองค์เอเรียลต่อซีซีเลีย เปรียบเสมือนช่วงความฝันระยะหนึ่งซึ่งเป็นช่วงที่แสนจะงดงามสำหรับซีซีเลีย ซึ่งหลอนจะไม่มีวันลืมเลือนเลย เวทตองค์เอเรียลหรืออีกนัยหนึ่งคือภาพสะท้อนของพระเจ้าจากดาวดวงหนึ่ง ได้นำข้อคิดและประสบการณ์รับรู้แปลกใหม่มาสู่ซีซีเลีย ซึ่งเป็นเสมือนไอศกรีมมาเยียวยาต่อความเจ็บไข้ให้ตระหนักถึงคุณค่าแห่งชีวิตที่ดำรงอยู่ ซึ่งเป็นการช่วยลดความเศร้าโศกต่อชะตากรรมของซีซีเลียที่หลอนประสบอยู่ เวทตองค์เอเรียลเคยปลอบซีซีเลียตอนหนึ่งว่า “เธออย่าเศร้าไปเลย เพราะถ้าเธอเศร้า ฉันก็ต้องพยายามเห็นใจเธอ บางครั้งฉันมีความรู้สึกว่าคุณผู้ชายอย่างพวกเธอไม่ทำอะไรเลยนอกจากบ่นและคร่ำครวญ” (น.๘๕)

การปลอบประโลมของเอเรียลต่อซีซีเลียก็เปรียบเสมือนศาสนธรรมที่ปลอบประโลมจิตใจของมวลมนุษย์ผู้ป่วยไข้ เพราะบางทีเวทตองค์อาจไม่ได้กำลังพูดกับแต่เฉพาะซีซีเลียคนเดียว หากทว่ากำลังพูดกับมวลมนุษย์อยู่ เพื่อเยียวยาพวกเขาเหล่านั้น เพราะเวทตองค์ (หรือศาสนธรรม) จะคงอยู่ชั่ววันรันดร์

เวทตองค์เอเรียลยกกับซีซีเลียเสมอว่าเธอมองทุกสิ่งผ่านกระจกที่หม่นมัว นั่นก็แสดงให้เห็นว่า ซีซีเลียหรือมนุษย์ส่วนมากเข้าใจอะไรแค่ส่วนเดียว โดยขาด

การตระหนักถึงคุณค่าแห่งชีวิตที่ดำรงอยู่ในโลกมนุษย์ซึ่งก็คือสวรรค์ที่เรามองข้าม มีการดำเนินชีวิตที่ไร้ทางและบาดเจ็บ และเห็นภาพสะท้อนของตนเองจากกระจกที่หม่นมัว พวกเขาจะมองเห็นแต่ตัวเอง เลยไม่เห็นว่ามีอะไรอยู่อีกด้านหนึ่ง

เมื่อมนุษย์เรามองทุกอย่างจากตัวเอง เขาก็จะยกตัวเข้าเป็นเกณฑ์วัดกับสิ่งที่ได้รับรู้ นั่นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ไม่สามารถเห็นสวรรค์แห่งการดำรงอยู่ของชีวิต จนในครั้งหนึ่งซีซีเลียได้กล่าวกับเวทตองค์ว่า “ฉันอยากให้ตัวเองได้ใคร่ครวญให้มากขึ้นว่าการมีชีวิตอยู่นั้นเป็นอย่างไร” (น.๘๕)

นอกจากเอเรียลจะได้นำประสบการณ์เกี่ยวกับสวรรค์และแนวคิดใหม่ ๆ มาสู่ซีซีเลียแล้ว ซีซีเลียยังได้เล่าให้เอเรียลฟังถึงการรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง ๖ ของมนุษย์ผู้มีเลือดเนื้อต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสร้างความอัศจรรย์ให้แก่เวทตองค์เอเรียลเป็นอย่างมาก

การได้พบเวทตองค์เอเรียลของซีซีเลียนี้เป็นเสมือนความฝันอันวิเศษต่อสภาพจิตใจและการประสบกับภาวะเคราะห์กรรมของซีซีเลีย เพราะความฝันเป็นสิ่งมหัศจรรย์ ความฝันช่วยนำมนุษย์ให้หลุดพ้นจากสภาพการณ์ที่เป็นจริงของชีวิต ชีวิตที่ต้องลำบากดิ้นรนแสวงหาเรื่องไปในโลกและจบลงด้วยความตาย ความฝันจึงเป็นหนทางเดียวที่มนุษย์มีสิทธิ์โดยสมบูรณ์ เป็นสิทธิ์อันเฉพาะซึ่งหาขอบเขตมิได้

ครั้งหนึ่งซีซีเลียเคยกล่าวกับแม่ของหลอนว่า “หนูคิดว่าเราจำเป็นต้องฝัน เพราะเราจำเป็นต้องฝันให้ตัวเองไปไกลแสนไกล” (น.๑๑๙) และ “มีหลายคนที่ทรมาณมากเสียจนบางทีพวกเขาอาจจะตายเพราะความเศร้าโศกได้ ถ้าพวกเขาไม่มีช่วงเวลาฝันดีคั่นระหว่างความทุกข์โศกนั้น” (น.๑๑๙)

ความฝันและจินตนาการจึงเป็นยาวิเศษที่ช่วยให้มนุษย์ไม่รู้สึกลัวโดดเดี่ยวและบาดเจ็บมากเกินไป

อาตมาแสดงความคิดเห็นเพียงแง่มุมหนึ่งเท่านั้น จากแก่นเรื่องทั้งหมดที่แต่งด้วยปรัชญาและแนวคิดมากมายจากบทสนทนาระหว่างซีซีเลียและเวทตองค์เอเรียล หนังสือเล่มนี้จัดว่าเป็นหนังสือที่ดีมีประโยชน์ซึ่งจะช่วยสร้างโลกแห่งจินตนาการให้กับผู้อ่าน อาตมาขอจบการแสดงความคิดเห็นด้วยข้อความที่ซีซีเลียบอกให้ยาของเธอลงในสมุดบันทึกตอนหนึ่งว่า “เรามองทุกสิ่งผ่านกระจกหม่นมัว มีบางครั้งที่เราสามารถมองผ่านกระจก และได้เหลือบเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นอีกด้านหนึ่ง ถ้าเราสามารถจะขัดกระจกให้ใสสะอาด เราก็จะเห็นได้มากขึ้น แต่เมื่อถึงตอนนั้น เราก็จะมองไม่เห็นตัวเราเองอีกต่อไป” (น.๑๕๓)

และอาตมาขอประยুক্তคำกล่าวนี้เข้ากับหลักทางพระพุทธศาสนา ตามความเข้าใจว่า

“เรามองทุกอย่างด้วยอวิชชา มีบางครั้งที่เราอาจสามารถมองเห็นอะไรได้บ้าง จึงได้รับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นอีกด้านหนึ่ง (แต่ไม่แจ่มแจ้ง) ถ้าเราสามารถกำจัดอวิชชาขยกรฐานะจิตใจให้ใสสะอาด เราจะเห็นอะไรได้มากขึ้น เมื่อถึงตอนนั้นเราก็จะมองไม่เห็นตัวเราเองอีกต่อไป ซึ่งหมายถึงการละความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาเสียได้”

ขออำนวยการ
พระเกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

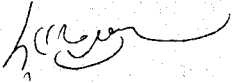
ปล. ขอใช้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรมเล่มต่อไปคือ “นพลักษณ์ แผนที่เข้าถึงคนเข้าถึงตน” ของ คาร์เรน เวบบ์ ขออนุโมทนาในกุศลเจตนาของทางศพ.พ. และเสขิยธรรม ในครั้งนี้และทุกครั้งที่ได้ที่วิทยาทานเสมอมา

THE DALAI LAMA

สารสั้นจาก ทะไล ลามะ

นี่คือคำสอนของท่าน ทะไล ลามะ ที่ได้กล่าวไว้สำหรับปี ๒๐๐๐ นี้

คุณใช้เวลาในการอ่านและคิดตาม เพียง ๒-๓ นาทีเท่านั้น

โปรดอย่าเก็บคำสอนนี้ไว้คนเดียว มิเช่นนั้นมันตราที่ส่งมานี้จะจากคุณไปภายใน ๑๖ ชั่วโมง
แล้ว...คุณจะได้พบกับสิ่งประหลาดมหัศจรรย์ที่คุณจะยินดีมาก

ข้อแนะนำในการดำเนินชีวิต

๑. ระลึกเสมอว่า การจะได้พบความรักและความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ ก็ต้องประสบกับความเสียด้านมหาศาลคู่กัน
๒. เมื่อคุณแพ้ อย่าลืมนึกเก็บไว้เป็นบทเรียน
๓. จงปฏิบัติตาม ๓ Rs
  - ๓.๑ เคารพตนเอง (Respect for self)
  - ๓.๒ เคารพผู้อื่น (Respect for others)
  - ๓.๓ รับผิดชอบต่อการกระทำของตน (Responsibility for all your actions)
๔. จงจำไว้ว่า การที่ไม่ทำตามใจปรารถนาของตนบางครั้งก็ให้โชคอย่างนามหัศจรรย์
๕. จงเรียนรู้กฎ เพื่อจะทราบวิธีการฝ่าฝืนอย่างเหมาะสม
๖. จงอย่าปล่อยให้การทะเลาะเบาะแว้งด้วยเรื่องเพียงเล็กน้อย มาทำลายมิตรภาพอันยิ่งใหญ่ของคุณ
๗. เมื่อคุณรู้ว่าทำผิด จงอย่ารอช้าที่จะแก้ไข
๘. จงใช้เวลาในการอยู่ลำพังผู้เดียวในแต่ละวัน
๙. จงจำเข่นรับการเปลี่ยนแปลง แต่อย่าปล่อยให้คุณค่าของคุณหลุดลอยจากไป
๑๐. จงระลึกไว้ว่า บางครั้งความเจ็บก็เป็นคำตอบที่ดีที่สุด
๑๑. จงดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อที่ว่าเมื่อคุณสูงวัยขึ้นและคิดทวนกลับมาคุณจะสามารถมีความสุขกับสิ่งที่ได้ทำลงไปได้อีกครั้ง
๑๒. บรรยายภาคอันอบอุ่นในครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิต
๑๓. เมื่อเกิดขัดใจกับคนที่คุณรัก ให้หยุดไว้แค่เรื่องปัจจุบัน อย่าขุดคุ้ยเรื่องในอดีต
๑๔. จงแบ่งปันความรู้ เพื่อเป็นหนทางก้าวสู่ความเป็นอมตะ
๑๕. จงสุขภาพกับโลกใบนี้
๑๖. จงหาโอกาสท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่คุณไม่เคยไป อย่างน้อยก็ปีละครั้ง
๑๗. จำไว้ว่า ความสัมพันธ์ที่ดีที่สุด คือความรักมิใช่ความใคร่
๑๘. จงตัดสินใจความสำเร็จของตนด้วยสิ่งที่จะต้องเสียสละ
๑๙. จงเข้าไปใกล้ความรักด้วยการปล่อยวาง

โปรดส่งมนตรานี้ต่อ ๆ ไปอย่างน้อย ๕ คน แล้วชีวิตของคุณจะดีขึ้นตามลำดับ ดังนี้

๐-๔ คน : ชีวิตของคุณจะดีขึ้นเล็กน้อย

๕-๙ คน : ชีวิตของคุณจะเป็นไปตามที่คุณต้องการให้เป็น

๑๐-๑๔ คน : คุณจะพบสิ่งที่ทำให้คุณประหลาดใจอย่างน้อย ๕ อย่างในอีก ๓ สัปดาห์ข้างหน้า

๑๕ คนขึ้นไป : ชีวิตของคุณจะดีขึ้นอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ และทุกสิ่งที่คุณฝันไว้จะเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา

พุทธศาสนา กับทางเลือกในยุคบริโภคนิยม

ในยุคนี้ยากจะมีอุดมการณ์ใดที่ทรงพลังเท่าบริโภคนิยม ในรัสเซียและยุโรปตะวันออก ระบบคอมมิวนิสต์นอกจากสกัดกั้นมันไม่ได้แล้ว ยังต้องพังทลายเพื่อเปิดทางให้มันได้แพร่หลายอย่างเสรี ในจีนและเวียดนาม ความมั่งคั่งของระบบคอมมิวนิสต์ขึ้นอยู่กับยอมลัทธิบริโภคนิยมแค่ไหน ส่วนลัทธิชาตินิยมถึงจะยังบงการจิตใจของผู้คนได้มาก แต่ก็ไม่สามารถควบคุมแบบแผนการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะการบริโภคได้อีกต่อไป (จะให้เป็นไทยอย่างไรก็ไม่ว่า แต่อย่าห้ามซื้อของนอก) อธิปไตยของชาตินับวันจะคลายความศักดิ์สิทธิ์ลงเมื่อเผชิญกับการรุกรานของบริโภคนิยมซึ่งพร้อมจะหลั่งไหลทะลุทะลวงเข้ามาโดยไม่คำนึงถึงเขตแดนประเทศ ความสำนึกร่วมกันของคนในชาติก็กำลังจะอ่อนลงเพราะคนชั้นเดียวกันที่มีรสนิยมเดียวกันในชาติต่าง ๆ (โดยเฉพาะคนชั้นกลาง) ต่างรู้สึกผูกพันใกล้ชิดกันมากกว่าที่จะผูกพันกับคนชาติเดียวกันที่รสนิยมต่างกันแม้แต่ประชาธิปไตยซึ่งมีที่ท้าวว่าจะได้รับความนิยมสูง แต่ถ้าวางกีดโอกาสหรือศักยภาพในการบริโภคของผู้คน ก็ยอมเติบโตได้ยากในทางตรงกันข้าม เพด็จการยังสามารถครองอำนาจอยู่ได้ หากประชาชนยังมีทางเลือกในการบริโภคอย่างกว้างขวาง

ความสำเร็จของบริโภคนิยมนั้นไม่ได้อยู่ตรงที่มันมีกลไกทางเศรษฐกิจการเมืองที่เข้มแข็งเป็นเครื่องมืออาทิ ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และบริษัทข้ามชาติ (รวมทั้งรัฐบาลและนักการเมืองที่อยู่ในอำนาจของบรรษัทเหล่านี้) เท่านั้น สาเหตุสำคัญยังอยู่ที่มันสามารถตอบสนองความต้องการของผู้คนได้ในหลายระดับ จึงทำให้มันมีเสน่ห์ดึงดูดใจอย่างมาก

ตัดทอนจากบทความเรื่อง “พุทธศาสนากับบริโภคนิยม” อันเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง *อนาคตของพุทธศาสนาในประเทศไทย* ของ พระไพศาล วิสาโล

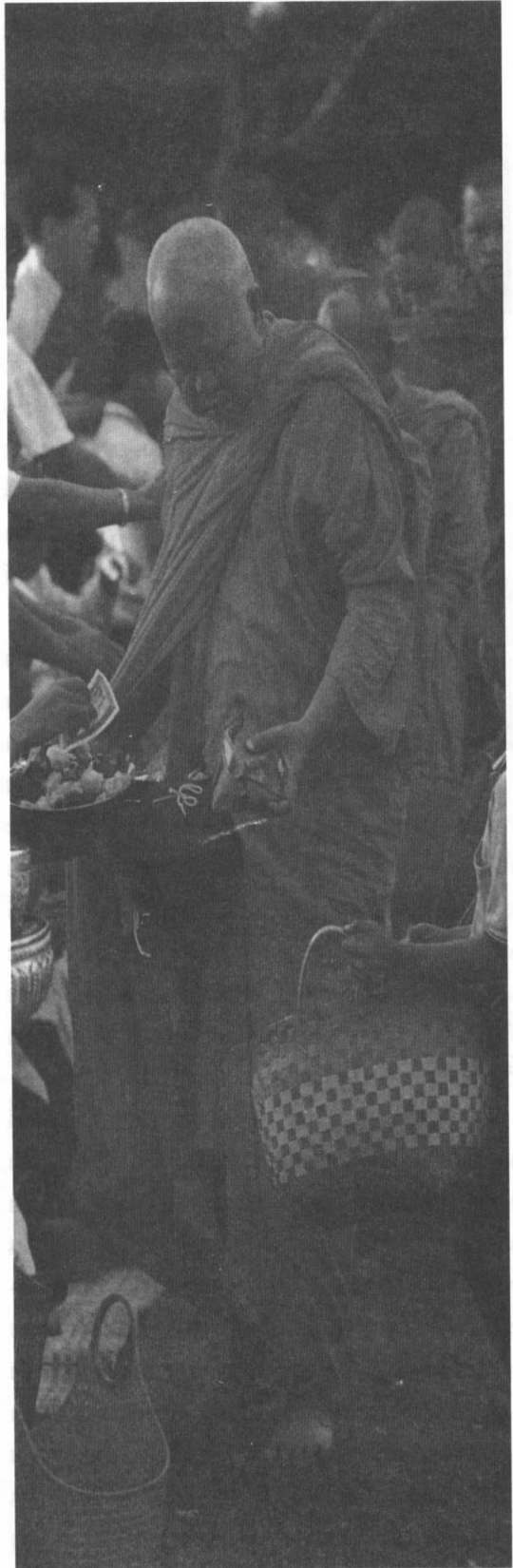
ยิ่งกว่านั้นมันยังมีการปรับตัวและพัฒนาการที่รวดเร็ว ทำให้สามารถทำหลายอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ก่อนได้
ข้อนี้รวมทั้งศาสนาด้วย

กล่าวได้ว่าในยุคนี้คู่แข่งที่น่ากลัวที่สุดของพุทธศาสนาคือบริโคนิยมนั่นเอง หาใช้วิทยาศาสตร์ ชาตินิยม คอมมิวนิสต์ ประชาธิปไตย โสยศาสตร์ หรือศาสนาอื่นไม่ สำหรับพุทธศาสนาแล้ว อันตรายของบริโคนิยมไม่ได้อยู่ที่ความสามารถในการกัดกร่อนบ่อนเซาะความเชื่อและสถาบันทางศาสนาให้เสื่อมโทรมเพื่อผลประโยชน์ของมัน ดุจดั่งกาฝากหรือไวรัสที่ทำลายสิ่งซึ่งมันพึ่งพิงเท่านั้น หากยังเป็นเพราะมันได้กลายมาเป็นอีกศาสนาหนึ่งที่สามารถดึงดูดศรัทธาของผู้คนได้อย่างล้นหลาม กระทั่งสามารถแทนที่ศาสนาดั้งเดิม และปล่อยให้ศาสนาดั้งเดิมถูกทิ้งจนลึบเล็กลงและไร้บทบาทในสังคม หากไม่ก็กลายเป็นเครื่องมือรับใช้บริโคนิยมไป

บริโคนิยมและศาสนามาเป็นคู่แข่งในระดับเดียวกันได้อย่างไร? จริงอยู่บริโคนิยมนั้นเริ่มต้นที่เรื่องวัตถุ ขณะที่ศาสนานั้นเริ่มต้นที่เรื่องจิตใจ แต่เมื่อพัฒนาไป บริโคนิยมก็ขยายล้าไปยังเรื่องจิตใจ ส่วนศาสนาก็ขยายไปยังเรื่องวัตถุ เมื่อมาถึงจุดหนึ่ง บริโคนิยมและศาสนาจะครอบคลุมไม่เฉพาะเรื่องวัตถุกับจิตใจเท่านั้น หากรวมถึงเรื่องสังคมด้วย การเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องเดียวกัน ทำให้บริโคนิยมและศาสนา กลายมาเป็นคู่แข่งกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

บริโคนิยมเริ่มต้นด้วยการให้ความสุขสบายทางกายหรือปรนเปรออายตนะทั้ง ๕ แต่ถึงที่สุดแล้วมันมุ่งความต้องการที่ลึกลงไปกว่านั้น นั่นคือการได้มี ได้แสดง หรือยืนยัน “ตัวตน” ใหม่ที่พึงปรารถนา* ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ได้กินแม็คโดนัลด์เพราะรสอร่อยของมัน ไม่ได้ใส่

* พัฒนาการดังกล่าวแลเห็นได้จากโฆษณาสินค้า ในยุคแรกจะเน้นคุณสมบัติหรือประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ แต่มาปัจจุบันจะให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์หรือบุคลิกของพรีเซนเตอร์ โดยบางครั้งไม่พูดถึงคุณสมบัติของตัวสินค้าเลย ทั้งนี้สิ่งที่ผู้ผลิตนำมาเสนอขายจริง ๆ มีใช้ผลิตภัณฑ์ หากเป็นภาพลักษณ์ที่ผูกติดกับผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ต่างหาก ดังบริษัท โค้กเคยประกาศว่า โค้กไม่ได้ขายผลิตภัณฑ์ แต่ขายภาพลักษณ์ ในทำนองเดียวกันแม็คโดนัลด์ก็ไม่ได้ขายสารอาหาร และในนี้ก็เคยประกาศว่า ตนไม่ใช่บริษัทผลิตรองเท้าแต่เป็นบริษัทกีฬา

รองเท่าในก็เพราะหนุ่มเท่า หากเพราะต้องการเป็น “คนรุ่นใหม่” หรือเพราะอยากเป็น “ผู้ชนะ” หญิงสาวชวนชววย ทากระเป่าหูลยลวิตตองมาสะพายก็เพื่อจะได้เป็นคนทันสมัย มีรสนิยมหรืออย่างน้อยก็ทัดหน้าเทียมตาคนอื่น ความภูมิใจนั้นก็ก็เป็นเหตุผลสำคัญให้คนอยากมีเบนซ์ ไซ้เพราะขับนุ่มหรือปลอดภัยไม่ เหตุผลรองลงไปก็คือเพื่อแข่งกันบริโภคและอวดมั่งอวดมี เหตุผลเหล่านี้ล้วนมุ่งไปที่ความสุขทางใจทั้งสิ้น ไซ้ความสุขทางกายไม่ และความสุขทางใจดังกล่าวก็อยู่กับสำนักหรือความรู้ลึกว่า ตนได้เป็นอะไรบางอย่างที่ดีขึ้น เป้าหมายเพื่อการมีตัวตนที่ดีกว่าเดิมทำให้บริโภคนิยมไม่ต่างจากศาสนา โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากนิยามของสเตฟานีกาซาว่า บริโภคนิยม เป็น “หนทางทางในบรรลุปการพัฒนาตน การประจักษ์แจ้งแห่งตน และการยังตนให้ไปบุลย”

ไซ้แต่เท่านั้นอันน่าสนใจสำคัญอีกประการหนึ่งของบริโภคนิยมก็คือความสัมพันธ์ทางสังคม การเสพหรือใช้สินค้าที่หือเดียวกันทำให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน คนเป็นอันมากแสวงหาสินค้าแบรนด์เนมมาครอบครองเพื่อจะได้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และนับวันการจับจ่ายตามศูนย์การค้าเป็นโอกาสที่จะได้พบเพื่อนหรือรู้จักมิตรใหม่ ขณะที่ร้านประเภทเซนส์ไตร์ไม่ว่าร้านอาหารหรือร้านสรรพสินค้ากลายเป็นแหล่งสังสรรค์นัดพบกันเป็นปกติธรรมดาไปแล้ว ยังรายการคอนเสิร์ตก็หลอมรวมจิตใจของผู้คนได้ราวกับร่วมพิธีกรรมทางศาสนา

มิติทางกาย (วัตถุ) จิตใจ และสังคม ก็เป็นสิ่งที่ศาสนาเคยให้แก่ผู้คนมาแล้ว วัตถุในอดีตไม่ได้สอนเรื่องจิตใจอย่างเดียว หากยังอำนวยความสะดวกทางวัตถุหรือทางกายแก่ผู้คน เช่น เป็นแหล่งสมบัติกลางที่คนในชุมชนสามารถมาหยิบยืมมาใช้ได้ นอกจากพระจะเป็นหมอหรือครูวิชาทางโลกแล้ว บางครั้งพระก็เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่นสร้างถนนหนทาง ขุดบ่อน้ำ อีกทั้งยังเป็นแหล่งสงเคราะห์ปัจจัย ๔ แก่ชาวบ้านที่ยากจน ใครที่อยากมั่งมีศรีสุข ก็นิยมมาทำบุญที่วัด ในด้านสังคมนั้น วัดเป็นสถานที่พบปะ ประชุม หรือสังสรรค์ร่วมกัน แม้แต่หนุ่มสาวก็ได้มาพบกันที่วัดเวลามีเทศกาลต่าง ๆ วัดไม่เพียงเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนเท่านั้น พิธีกรรม

ต่าง ๆ ยังสามารถหลอมรวมจิตใจของผู้คนเป็นหนึ่งเดียวกันได้

แม้บริโภคนิยมและศาสนาจะสนองประโยชน์ทั้ง ๓ ด้านเหมือนกัน แต่ความแตกต่างก็คือในรอบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมาบทบาททางด้านวัตถุและสังคมของศาสนาได้ลดน้อยถอยลงเป็นลำดับ เพราะถูกสถาบันอื่น ๆ แย่งชิงหรือรับเอาไปทำแทน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา การแพทย์ การพัฒนา ในสมัยหนึ่งรัฐเหมาเอาบทบาทเหล่านี้มาทำเอง แต่ปัจจุบัน ระบบตลาดเสรีทำให้บทบาทเหล่านี้มาอยู่ในอาณัติของบริโภคนิยมมากขึ้น

ศาสนาดั้งเดิมส่วนใหญ่เหลือเพียงแต่บทบาททางด้านจิตใจเป็นหลัก และมีแนวโน้มที่จะเน้นไปทางวัตถุมากขึ้น (เช่นการแข่งขันสร้างถาวรวัตถุและตอบสนองความต้องการทางโลก) จนกลายเป็นวัตถุนิยมในรูปลักษณะใหม่ ขณะที่บริโภคนิยมพัฒนาในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือก้าวจากเรื่องวัตถุมายังเรื่องจิตใจมากขึ้น จนกลายเป็นศาสนาใหม่ การที่บริโภคนิยมมีแนวโน้มจะฝังรากลึกซึ้ง และมีอิทธิพลกับผู้คนมากขึ้น จะหมายความว่าศาสนาดั้งเดิมกำลังถูกบริโภคนิยมเข้ามาแทนที่อย่างสิ้นเชิงหรือไม่ จะตอบคำถามนี้ได้ต้องมาดูว่าความหมายหรือคุณค่าที่แท้จริงของศาสนานั้นคืออะไร

เหตุผลที่มนุษย์ต้องการศาสนา

“ไม่มีสังคมใดเท่าที่รัฐที่ไม่มีศาสนา” คำกล่าวของเดวิดไฮม์ นักสังคมวิทยาศาสนาผู้ลือนามข้างต้น บอกอะไรไม่น้อยเกี่ยวกับมนุษย์มากพอ ๆ กับศาสนา อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์คือ “สัตว์ที่มีศาสนา” ก็ได้ ไม่ว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะก้าวหน้าเพียงใด มนุษย์ก็ยังต้องการศาสนาอยู่นั่นเอง

ทำไมมนุษย์ยังต้องการศาสนา? คำตอบเบื้องต้นก็คือ เพราะมนุษย์ต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวในจิตใจเพื่อปกป้องคุ้มครองตน และเพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก ความที่สิ่งยึดเหนี่ยวดังกล่าว (ถูกคาดหวังให้) ทำหน้าที่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิต จึงถูกยกให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สมัยที่ธรรมชาติยังเป็นสิ่งลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวมีหน้าที่ปกป้องอันตรายจากธรรมชาติโดยตรง แต่เมื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีบรรเทาภัยอันตรายจาก

ธรรมชาติไป ก็เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะหมดความสำคัญ ทั้งนี้เพราะสิ่งคุกคามความผาสุกหรือชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนยังมีอยู่ โดยที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่สามารถให้หลักประกันแก่ชีวิตได้อย่างถึงที่สุด พระเจ้าหรือเทพทั้งหลายจึงยังเป็นที่พึ่งพาของผู้คน

มาถึงศตวรรษนี้ ชาติและพรรคคอมมิวนิสต์ได้เข้ามาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวอย่างใหม่ เพราะผู้คนพากันฝากศรัทธาและความหวังไว้กับชาติและพรรค ด้วยเชื่อว่าสิ่งดังกล่าวสามารถยั้งชีวิตให้ผาสุกและบรรลุความสำเร็จทุกอย่างที่ต้องการในชีวิตนี้ ดังนั้นในความรู้สึกของผู้คนเป็นอันมากธงชาติหรือธงพรรคจึงกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันไม่อาจล่วงละเมิดได้

สิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่ยึดเหนี่ยวของจิตใจนั้น มีความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ทำให้ชีวิตมีความหมายหรือให้คำตอบได้ว่าจุดหมายของชีวิตอยู่ที่ไหน ชาติและพรรคคอมมิวนิสต์เป็นที่ยึดเหนี่ยวของผู้คนทั้งโลกได้ก็เพราะมันสามารถอธิบายจนคนเชื่อว่าความหมายของชีวิตอยู่ที่การอุทิศตนเพื่อชาติหรือพรรค แต่ทั้งหมดนี้บริโศคนิยมก็สามารถตอบสนองได้เช่นกัน มันช่วยให้ชีวิตมีความสะดวกสบายมากขึ้น ตลาดเสรีที่มากู้กับบริโศคนิยมให้หลักประกันว่าสามารถหาปัจจัยมาตอบสนองได้ไม่มีวันขาดแคลน อีกทั้งยังมีทางเลือกที่หลากหลาย เพิ่มพูนอิสรภาพในการบริโภคและเลือกแบบแผนชีวิตได้อย่างเต็มที่ ส่วนคำตอบของชีวิตเล่า บริโศคนิยมก็มีให้ กล่าวคือจุดหมายของชีวิตอยู่ที่การพยายามหาสิ่งเสพมาบริโภคให้ได้มากที่สุดเพื่อบรรลุถึงชีวิตที่เพน্থลย์

กระนั้นยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่มนุษย์ปรารถนาจากส่วนลึกของจิตใจ นั่นคือความสงบและความมั่นคงในจิตใจ ความมั่นคงสงบหนึ่งในจิตใจนี้เป็นมากกว่าความรู้สึกปลอดภัยหรือปลอดภัยพ้นจากสิ่งคุกคามภายนอก หากเป็นผลจากเป็นความรู้สึกเต็มอิม ปลอดภัยพ้นจากความแผ่สาย ชุณม์ว้อัดหรือความรู้สึกพร่องภายใน ที่คอยผลักดันให้ดิ้นรนแสวงหาไม่รู้จักจบ

ปัญหาของมนุษย์ส่วนใหญ่ก็คือไม่สามารถมีความสงบหนึ่งในจิตใจได้ แม้ชีวิตจะปลอดภัยไร้สิ่งคุกคามบีบบังคับจากภายนอก จะเรียกว่านี่เป็นปัญหาเรื่องตัวตนก็ได้ในระดับพื้นผิวปัญหาดังกล่าวรวบรวมนจิตใจก็เพราะความรู้สึกโดดเดี่ยว จึงเกิดความปรารถนาจะเอาตัวตนเข้า

ไปรวมกับสิ่งที่ใหญ่กว่า ไม่ว่าจะเป็พระเจ้า ประเทศชาติ กลุ่มชน คนเป็นอันมากรู้สึกเอบอิมซาบซ่านเมื่อได้อยู่ท่ามกลางฝูงชน ไม่ว่าในพิธีกรรมศาสนา ในรายการคอนเสิร์ต ในกลุ่มประท้วง หรือแม้แต่ในฝูงชนที่เตรียมจะทำศึกสงคราม เป็นไปได้ว่าความรู้สึกดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะตัวตนของแต่ละคนได้เลือนหายไปรวมกับตัวตนที่ใหญ่กว่า ทำให้รู้สึกมั่นคงขึ้น ขณะเดียวกันความทุกข์ที่เกาะกุมตัวตนของแต่ละคนก็เลือนหายไปด้วย

แต่ปัญหาเรื่องตัวตนของมนุษย์ลุ่มลึกและซับซ้อนกว่านั้น สิ่งที่รบกวนจิตใจมากกว่าความรู้สึกว่าตัวตนโดดเดี่ยว ก็คือความกลัวว่าตัวตนจะไม่ยั่งยืน สัจธาตุญาณส่วนลึกของมนุษย์นั้นต้องการให้ตัวตนยั่งยืนสืบไป แต่จะสืบต่อได้อย่างไรในเมื่อทุกคนต้องตาย ความตายจึงสร้างความทุกข์ให้แก่มนุษย์มาก ปัญหานี้ศาสนาส่วนใหญ่บรรเทาด้วยการมีชาติหน้าหรือสวรรค์เป็นที่รองรับการสืบต่อของตัวตน ส่วนชาติก็พยายามแก้ปัญหานี้ด้วยการสอนให้ผู้คนสืบต่อตัวตนในรูปของชื่อเสียงวงศ์ตระกูลหรืออนุสาวรีย์ โดยการอุทิศตนเพื่อประเทศชาติอย่างไม่เห็นแก่ชีวิต หรือไม่ก็ให้เอาประเทศชาติเป็น

ตัวตนแทน จะได้ยั่งยืนไปชั่วลูกชั่วหลาน แม้ชีวิตจะหาไม่แล้วก็ตาม แต่สำหรับคนบางกลุ่ม ความต้องการให้ตัวตนมั่นคงยั่งยืนนั้นได้รับการตอบสนองด้วยการฝากจิตฝากใจไว้กับบริษัทแทน โดยเฉพาะบริษัทที่ยิ่งใหญ่มีชื่อเสียง

กระนั้นก็ดี ในทัศนะของพุทธศาสนา ยังมีปัญหาตัวตนที่ลึกลงไปกว่านั้นอีก อันเป็นความทุกข์ที่รบกวนจิตใจอย่างมาก นั่นก็คือความรู้สึกไม่มั่นใจว่าตัวตนจริงหรือ ความรู้สึกดังกล่าวตามรั้งความจิตใจก็เพราะความจริงแล้ว สิ่งที่เราเข้าใจว่าเป็นตัวตนนั้นหาไม่ เพราะธรรมชาติทั้งปวงนั้นเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนและไม่มีตัวตนที่เป็นแก่นสารอันจะยึดถือไว้ได้ ตัวตนนั้นเมื่ออยู่เพียงแคในความคิด หรือมีแค่ภาพตัวตนที่สร้างขึ้นเท่านั้น

สิ่งใดที่ไม่เห็นจริงนั้น ย่อมเป็นเชื้อให้ความสงสัยเกิดขึ้นได้ ฉันทใดก็ฉันทนั้น โดยเหตุที่ตัวตนนั้นไม่มีอยู่จริง มีแคในความคิด มิใช่เกิดจากการประจักษ์แจ้งเห็นจริงด้วยปัญญา ดังนั้นจึงย่อมเปิดโอกาสที่จะให้ความสงสัยเลงสงสัยเกิดขึ้นเสมอ ยิ่งไปกว่านั้นในชีวิตประจำวัน แต่ละคนย่อมเกิดความรู้สึกอยู่ลึก ๆ (อย่างน้อยก็ในจิตไร้สำนึก) ได้เสมอว่า ไม่มีอะไรที่จะถือได้ว่าเป็นตัวตนจริง ๆ เพราะไม่มีอะไรที่ยั่งยืนคงที่ไปตลอดไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ หรือประสบการณ์นามธรรม จริงอยู่ตามหลักปัจจุสมุปบาท ตัวตนจะเกิดในความรู้สึกทุกครั้งที่เกิดผัสสะหรือเวทนาโดยไร้สติกำกับ (เช่น เมื่อหูได้ยิน ก็รู้สึกขึ้นมาทันทีว่า “ฉัน” ได้ยินเมื่อความรู้สึกเจ็บเกิดขึ้น ก็รู้สึกขึ้นมาว่า “ฉัน” เจ็บ) หรือเมื่อเกิดเวทนาแล้วปรุงเป็นตัณหา อุปาทาน (ความติดยึด) และภพ (ภาวะชีวิต) ก็เกิดตัวตนขึ้นเป็นเจ้าของภาวะดังกล่าว แต่ตัวตนนั้นก็ต้องถูกกระทบกระทั่ง ชัดขวาง เกิดความพร่องตัว และเสื่อมสลายไปในที่สุด (ชราภรณ์) การเกิดและเสื่อมสลายของตัวตนดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้หลายครั้งในวันเดียว แม้บุคคลจะไม่สำนึกหรือในกระบวนการดังกล่าวอย่างแจ่มชัด แต่ก็จจะรู้สึกได้ในส่วนลึก อย่างน้อยก็เกิดความหวาดกลัวในความไม่แน่นอนยั่งยืนของตัวตนที่สร้างขึ้น

ปัญหาเกิดขึ้นตรงที่มนุษย์นั้นปรารถนาที่จะมีตัวตนคงที่ยั่งยืน (ภวตัณหา) แต่เมื่อรู้สึกลึก ๆ ว่าไม่มีตัวตนใด ๆ จะให้ยึดถือได้ ก็เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงขึ้น

มา ในด้านหนึ่งจึงยิ่งพยายามไขว่คว้าหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมายึดให้แน่นขึ้น และแน่นอนว่าย่อมเป็นสิ่งซึ่งดูยั่งยืนมั่นคง พระเจ้า ประเทศชาติ หรือระบอบคอมมิวนิสต์ในสมัยหนึ่ง อาจสนองความรู้สึกนี้ได้ไม่มากนักน้อย ดังกล่าวแล้วข้างต้น

ความรู้สึกพร่อง : รากเหง้าแห่งความทุกข์

อย่างไรก็ตาม ในทัศนะของเดวิด ลอย* ยังมีปฏิบัติการอีกด้านหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเมื่อเกิดความรู้สึกหรือสงสัยว่าไม่มีตัวตนอยู่จริง นั่นก็คือการกดความรู้สึกนี้ไว้ให้อยู่ในจิตไร้สำนึกเสีย หรือปฏิเสธความรู้สึกดังกล่าวตามหลักจิตวิทยา สิ่งใดที่ถูกกดเอาไว้ในจิตไร้สำนึกจะผุดขึ้นมาสู่จิตสำนึกในรูปลักษณะใหม่ที่กลายสภาพหรือบิดเบี้ยว ในทำนองเดียวกัน ความรู้สึกหรือสงสัยว่าตัวตนไม่มีอยู่จริงนี้ เมื่อถูกกดเอาไว้ก็จะผุดขึ้นมาเป็นอาการความรู้สึกไม่มั่นคง งอนแง่น คับข้อง กระวนกระวาย ซึ่งเดวิด ลอยเรียกว่า “ความรู้สึกพร่อง” (sense of lack) ความรู้สึกดังกล่าวคอยรบกวนจิตใจเสมอเพราะทำให้รู้สึกว่ามีอะไรบางอย่างที่ผิดปกติ ที่ขาดหายไป ทำให้จิตไม่สงบสุข คอยแต่จะหาสิ่งที่จะทำให้ชีวิตมั่นคงเต็มอ้อม ขณะเดียวกันเมื่อไม่ยอมรับว่าตัวตนไม่มีอยู่จริงจิตก็ยังดิ้นรนหาทางทำให้ตัวตนนั้นจริงขึ้นมาให้ได้ ด้วยการไปยึดอะไรบางอย่างมาเป็นตัวตนหรือเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมารองรับคำจรรยาพัตตัวตน

ในทัศนะของเดวิด ลอย ความรู้สึกพร่องนี้เองเป็นแรงผลักดันสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์แสวงหาศาสนาและถึงแม้ในปัจจุบันศาสนาจะถูกลดความสำคัญลง แต่ก็ต้องมีสิ่งอื่นมาทำหน้าที่ศาสนาแทน นี่คือคำตอบว่าทำไมผู้คนในยุคสมัยใหม่จึงยึดถือชาติหรือบริโภคนิยมราวกับเป็นศาสนาหนึ่ง เดวิด ลอยชี้ว่าคนในปัจจุบันเข้าหาชาติและบริโภคนิยมด้วยเหตุผลเดียวกับที่คนสมัยก่อน (รวมทั้งเวลานี้) เข้าหาศาสนา นั่นคือเพื่อบรรเทาความรู้สึกพร่อง คับข้อง ไม่สมหวังเต็มอ้อมในตัวตน

* ทัศนะของเดวิด ลอยในที่นี้ สรุปรูปจากบทความของเขา ๒ ชิ้น คือ “Buddhism and Money” ใน Radical Conservatism และ “The Spiritual Roots of Modernity” ใน *Socially Engaged Buddhism for the New Millennium*

ซึ่งเป็นความรู้สึกไม่มั่นคงพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ ผู้คนยึดถือชาติมิใช่แค่เป็นที่ยึดเหนี่ยวปกป้องภัยเท่านั้น หากยังเพราะคิดว่าการเอาตนไปอิงไว้กับชาติอันเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่มั่นคงนั้นจะช่วยให้ตนเกิดความรู้สึกมั่นคงตามไปด้วย หรือให้ความรู้สึกที่ลึกไปกว่านั้นคือรู้สึกว่าคุณตัวนั้นมีจริงด้วย ส่วนบริโภคนิยมนั้นก็อธิบายว่าความรู้สึกพร่องที่รบกวนจิตใจนั้น เป็นเพราะยังมีไม่พอ ดังนั้นจึงต้องแสวงหามาไว้ในครอบครองให้มาก เพื่อชีวิตจะได้เต็มอ้อม ขณะเดียวกันการยึดติดในวัตถุโภคทรัพย์ก็เป็นความพยายามที่จะหาฐานรองรับตัวตนที่มีลักษณะที่เที่ยงแท้มั่นคง เพื่อทำให้ตัวตนเป็นจริงมากขึ้น แม้แต่เงินก็มีนิสัยลึกซึ้งทางจิตใจเช่นกัน เพราะมันเป็นเครื่องหมายของความอมตะ การไปยึดถือเงินเป็นตัวตน ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองนั้นจริงมากขึ้น

อย่างไรก็ตามถึงที่สุดแล้วชาตินิยมและบริโภคนิยมก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณได้จริง เพราะไม่สามารถทำให้ผู้คนเกิดความมั่นใจว่าตัวตนนั้นมียังอยู่จริง จึงไม่สามารถบรรเทาความรู้สึกพร่องคับข้องใจได้ เพราะไม่ว่าชาติ หรือทรัพย์สิน เงินทอง ก็ล้วนเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน และไม่สามารถมายึดถือเป็นตัวตนได้ การยึดเอาสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน ว่าเป็นตัวตน หรือยึดถือสิ่งซึ่งไม่อาจยึดถือได้ จึงรังแต่จะทำให้ผิดหวังและเกิดความทุกข์ยิ่งขึ้น ดังนั้นถึงแม้ผู้คนจะยึดถือชาตินิยมและบริโภคนิยมตั้งศาสนา และแม้ชาตินิยมและบริโภคนิยมจะทำหน้าที่ตั้งศาสนา สามารถแก้ปัญหาของมนุษย์ได้หลายเรื่อง แต่เมื่อมาถึงปัญหาตัวตนในระดับที่ลึกกลงไปแล้ว มันไม่สามารถทำหน้าที่ศาสนาได้อย่างแท้จริงทำได้อย่างมากเพียงระงับความรู้สึกพร่องคับข้องใจไปชั่วคราวเท่านั้น เช่นเวลาเกิดความรู้สึกรักชาติอย่างแรงกล้า หรือรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับคนในชาติเนื่องจากมีภัยคุกคาม โนยามนั้นจะเกิดความอึดเอิบเพราะรู้สึกถึงตัวตนใหม่ที่มั่นคงยิ่งใหญ่ จนชีวิตของตนหมดความสำคัญ พร้อมจะสละเพื่อรักษาตัวตนใหม่ที่ใหญ่นั้นได้ แต่ครั้นภัยคุกคามหมดไป ความอึดเอิบก็คลายไปตามกัน เกิดความทุกข์กังวลในตัวตนขึ้นใหม่ การดิ้นรนหาทรัพย์และสิ่งเสพก็เช่นกัน อาจช่วยกลบความรู้สึกพร่องคับข้องใจได้ในบางขณะ แต่เมื่อได้มาแล้ว ก็ไม่สมอยาก เพราะสิ่งที่ตนเองอยากได้จริง ๆ ไม่ใช่สิ่งเหล่านั้น หาก

ต้องการมีตัวตนที่จริง โดยที่สิ่งเหล่านั้นก็ปรวนแปรเกินกว่าที่จะยึดเป็นตัวตนที่ยั่งยืนได้ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมข้างหน้า) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือสิ่งยึดเหนี่ยวทางโลกที่อุดมการณ์สมัยใหม่เสนอให้หัน ให้ความมั่นคงได้เพียงแคระดับเดียวคือระดับกายภาพ อันได้แก่การปลอดภัยจากภัยคุกคามบีบคั้นในทางกาย (เช่นมีสวัสดิภาพและมีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย) แต่ไม่อาจป้องกันความไม่มั่นคงในทางอารมณ์ (ความกลัวที่จะสูญเสียพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่ปรารถนา) ลงไปถึงความไม่มั่นคงในทางจิตวิญญาณ (ความหวั่นหวาดว่าตัวเองนั้นไม่มีอยู่จริง)

แรงดึงดูดและข้อจำกัดของบริโภคนิยม

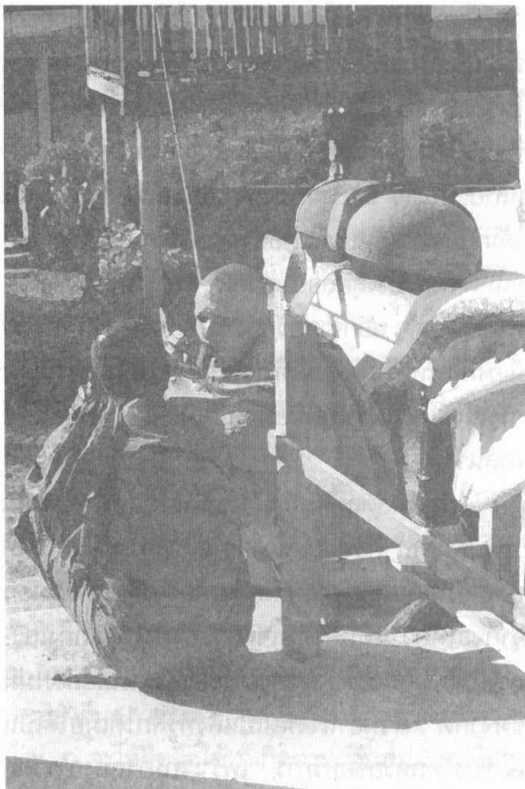
แต่ถึงแม้บริโภคนิยมจะจัดความทุกข์ในระดับจิตวิญญาณไม่ได้จริง ในระดับพื้นผิวมันก็สามารถสนองความต้องการของผู้คนได้มาก นั่นคือการปรนเปรอตัวตน ขยายความตรงนี้ว่า จริงอยู่ในระดับจิตไร้สำนึก ความสงสัยในเรื่องความมั่นคงเที่ยงแท้ของตัวตนหรือตัวฉันจะยังมีอยู่ และคอยก่อกวนจิตใจจนเกิดความรู้สึกพร่องคับข้องใจขึ้นมา แต่ในยามที่ความลึกลับสงสัยดังกล่าวไม่ก่อกวน หรือในยามที่เกิดมั่นใจในความมีอยู่ของตัวตนขึ้นมา บริโภคนิยมจะเข้ามาเสริมและสนองตัวตนในระดับนี้อย่างเต็มที่ ลักษณะ ๔ ประการของบริโภคนิยม อันได้แก่ความเพลิดเพลินสนุกสนาน ความหลากหลาย อำนาจ และสถานภาพ เป็นเสน่ห์ดึงดูดใจผู้คนได้มากก็เพราะมันปรนเปรอตัวตนของผู้คนได้อย่างเอนอหนืด ทั้งยังบรรลุผลอย่างรวดเร็วเพราะไม่ต้องใช้ความพยายามใด ๆ นอกจากควักกระเป๋าจ่ายเงินเท่านั้น ตรงนี้เองที่ทำให้บริโภคนิยมได้รับความนิยมได้มากกว่าอุดมการณ์ใด ๆ ไม่ว่าชาตินิยม คอมมิวนิสต์ หรือแม้แต่ศาสนา

ความเพลิดเพลินสนุกสนานนั้นปรนเปรอตัวตนในระดับพื้นฐาน คือตอบสนองความต้องการทางประสาททั้ง ๕ (กามตัณหา) ความหลากหลายของสิ่งเสพนั้นนอกจากจะให้ความตื่นตาตื่นใจแล้ว ยังทำให้รู้สึกถึงเสรีภาพในแง่ที่สนองความต้องการของตัวตนได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ส่วนอำนาจนั้นเป็นสิ่งที่รู้สึกได้เมื่อได้เป็นเจ้าของวัตถุหรือซื้อบริการ เพราะสามารถบงการวัตถุ

หรือสั่งผู้ให้บริการได้ เป็นการเสริมความยิ่งใหญ่ให้แก่ตัวตน (มานะ) สำหรับสถานภาพนั้น บุคคลจะรู้สึกว่าการเพิ่มพูนขึ้นหรือได้สถานภาพใหม่เมื่อได้เสฟได้ครอบครองภาพลักษณ์บางอย่างที่ผูกติดกับสินค้า เป็นความรู้สึกว่าตัวตนได้ยกระดับขึ้นให้สูงเด่นหรือเป็นไปตามใจปรารถนา (ภวตัณหา) โดยไม่ต้องลงแรงใด ๆ (เช่นเป็นผู้ชนะโดยไม่ต้องลงแข่งขัน เพียงแต่ซื้อรองเท้าที่นักกีฬาระดับโลกโฆษณาว่าสวมใส่ เป็นคนทันสมัยโดยไม่ต้องแสดงความสามารถใด ๆ นอกจากซื้อสินค้ายี่ห้อดัง หรือเป็นผู้ห่วยโยโลกโดยไม่ต้องปลูกป่าแม่แต่ต้น เพียงแต่ซื้อสินค้า “สีเขียว” เท่านั้น)

ทางเลือกจากบริโภคนิยม

แม้ว่าบริโภคนิยมจะไม่สามารถแทนที่ศาสนาได้ เพราะไม่สามารถขจัดความทุกข์ในระดับจิตวิญญาณของผู้คนได้ แต่อิทธิพลอันมหาศาลของบริโภคนิยมก็สามารถเบียดขับศาสนาให้หดตัวและถอยร่นมาอยู่ใน

มุมเล็ก ๆ ของชีวิตและสังคมได้ หากไม่ก็ครอบงำจนให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของบริโภคนิยมหรือเป็นรางวัลของมันเท่านั้น ทุกวันนี้บริโภคนิยมได้แพร่ขยายจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต (และจิตใจ) ของผู้คนทั่วทั้งโลกยิ่งกว่าศาสนาใด ๆ ไปแล้ว (อย่างน้อยคุณก็สามารถพบได้ก็ได้แทบทุกแห่งไม่ว่าจะวิบากกันดารแค่ไหน) ยังมีเครือข่ายดาวเทียมเป็นเครื่องมือด้วยแล้ว ศาสนาบริโภคนิยมสามารถประกาศไปทั่วทุกมุมโลกแม้ในพื้นที่ที่มีชนชั้นนารีเข้าไม่ถึง ดังนั้นเมื่อพูดถึงสถานะของพุทธศาสนาไทยในอนาคต ตัวกำหนดสำคัญจึงได้แก่ท่าทีและปฏิสัมพันธ์ของพุทธศาสนากับบริโภคนิยม พูดอีกอย่างคืออนาคตของพุทธศาสนาไทยขึ้นอยู่กับว่าสามารถควบคุมกำกับกับบริโภคนิยมได้มากน้อยเพียงใด การควบคุมกำกับหากจะให้ความหมายจำกัดต้องทำ ๒ ด้าน คือด้านสังคมกับด้านจิตใจ ด้านสังคมคือการสร้างครอบครัว ชุมชน และสังคมให้เข้มแข็ง เพื่อดำเนินการครอบงำของอำนาจทุนซึ่งเป็นตัวเผยแพร่วิทยานิยม (เช่นการทำให้ครอบครัวและชุมชนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขของผู้คน โดยไม่ต้องพึ่งพิงผูกติดกับความสุขทางวัตถุ หรือถือเอาเงินเป็นพระเจ้า) ส่วนด้านจิตใจคือการเป็นทางเลือกในการใช้ชีวิตให้เต็มอิมโพล์ และตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของผู้คน ซึ่งจะมีผลให้ผู้คนเบี่ยงเบนเข้าหาบริโภคนิยมน้อยลงเท่ากับลดอิทธิพลของบริโภคนิยมไปโดยปริยาย

บทบาทดังกล่าวจะไม่เพียงช่วยให้พุทธศาสนามีอนาคตเท่านั้น หากยังเป็นคุณแก่ชาวโลกด้วย เพราะบริโภคนิยมนับวันจะทำให้ผู้คนมีความสุข เนื่องจากไม่รู้สึกรังเกี้ยวกับตนเองเสียที่ ความไม่รู้จักพื่อนี่เองนำไปสู่การเบียดเบียนแย่งชิง ทำให้เกิดความริ้วรานในทุกระดับตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงประเทศ เป็นเหตุให้อาชฎยกรรมแพร่ระบาด อีกทั้งยังเป็นตัวการทำลายสิ่งแวดล้อมไปทั่วโลก

ในขณะที่บริโภคนิยมให้สัญญาว่าชีวิตจะเต็มอิมโพล์ด้วยการเสฟ หรืออย่างน้อยก็ทำให้ลืมความทุกข์หรือความรู้สึกพร่องไปได้ชั่วคราวนั้น พุทธศาสนาเสนอทางออกจากทุกข์ด้วยการจัดการกับรากเหง้าที่แท้จริงอันได้แก่ความต้องการมีตัวตนที่แท้จริงยั่งยืน ความต้องการดังกล่าวเป็นสาเหตุแท้จริงของความทุกข์ของมนุษย์ก็

เพราะมันผิดกับความเป็นจริง ความเป็นจริงนั้นก็คือว่า ไม่มีตัวตนที่เที่ยงแท้ยั่งยืน ตัวตนนั้นเป็นเพียงภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น มีอยู่เฉพาะในความคิดของคน แต่หาได้มีอยู่ในความเป็นจริงไม่ トラบใดที่เราไม่ยอมรับความจริงนี้ ยืนกรานยึดถือภาพตัวตนว่าจริงแท้ เราก็มีแต่จะทุกข์เพราะความจริงนี้จะคอยบั่นทอนและสั่นคลอนจิตใจของเรา โดยการทำให้เราต้องพรากจากหรือไม่สมหวังกับสิ่งยึดถือเป็นตัวตนอยู่ร่ำไป หาไม่ก็คอยรบกวนจิตใจเราด้วยความรู้สึกสงสัยต่าง ๆ ที่ผุดขึ้นมาเสมอว่าตัวฉันนั้นมีจริงหรือ ยิ่งกตความสงสัยนี้เท่าไร มันยิ่งสร้างความบั่นทอนแกจิตใจดังคลื่นใต้น้ำ ทำให้รู้สึกพร่องคับข้องใจ เป็นนิจโดยหาสาเหตุไม่พบ

การประจักษ์แจ้งความเป็นจริงว่าตัวตนนั้นไม่มีอยู่จริง จะช่วยให้ความต้องการมีตัวตนที่เที่ยงแท้ยั่งยืนนั้นหมดไป และเลิกผลักดันเร้ารูงให้บุคคลต้องแสวงหาและยึดถือสิ่งใดมาเป็นตัวตนอีก และดังนั้นจึงไม่เสียใจไม่ทุกข์ ไม่กลัวการพลัดพรากหรือการสูญเสียดู้อ ๆ ความรู้สึกพร่องคับข้องใจเพราะไม่มั่นใจในความมีอยู่ของตัวตนหรือตัวฉัน ก็กลายเป็นไป เนื่องจากไม่มีความปรารถนาในตัวตนที่เที่ยงแท้ยั่งยืนอีกแล้ว การประจักษ์แจ้งดังกล่าวจะนำความมั่นคงสงบสุขแก่บุคคลอย่างแท้จริง และเมื่อถึงจุดนั้นก็ไม่ต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวใด ๆ อีกเลย

จริงอยู่การประจักษ์แจ้งดังกล่าวต้องอาศัยปัญญาที่ลึกลงไปกว่าพุทธิปัญญา (intellect) และต้องมีการบำเพ็ญทางจิตหยั่งลึกภายในอย่างจริงจัง จึงมีคนจำนวนน้อยนิดที่จะทำเช่นนั้นได้ แต่ก็มีได้หมายความว่าพุทธศาสนาจะเป็นทางออกเฉพาะคนกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น การแลเห็นถึงความไม่เที่ยงและความไม่ใช่ตัวตนของสรรพสิ่ง สามารถทำได้หลายระดับ เริ่มจากระดับพุทธิปัญญาหรือความคิด (ทิฏฐิ) เพื่อเป็นแนวให้จิตได้ระลึกรหรือยอมรับความจริงยามเผชิญกับความพลัดพรากสูญเสียดู้อ จากนั้นไปสู่ระดับจิตภาวนา พัฒนาสติให้รู้เท่าทันความรู้สึกนึกคิดจนแลเห็นถึงความไม่เที่ยงของมัน และแลเห็นต่อไปว่าไม่สามารถยึดเอามันเป็นตัวตน หรือยึดเป็น “ตัวกู ของกู” ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการฝึกจิตให้แลเห็นความคิดความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยไม่ไปสำคัญมั่นหมายว่าเป็นผู้คิดผู้รู้สึกหรือเป็นเจ้าของความคิด ความรู้สึกเหล่านั้น แลเห็นว่ามันเป็นเพียงธรรมชาติอย่าง

หนึ่งซึ่งเกิดและดับไปตามเหตุปัจจัย ไม่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาของเรา

นอกจากและรองลงไปจากการเสริมสร้างปัญญาให้หยั่งเห็นความจริงแล้ว การฝึกจิตด้วยสมาธิภาวนาให้ละเอียดประณีตจนสามารถสัมผัสความสุขที่สงบลึกซึ้งก็สามารถบรรเทาความทุกข์อันเนื่องมาจากปัญหาตัวตนได้มาก แม้จะไม่ถึงที่สุด แต่ก็ตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากช่วยลดความรู้สึกร่องคับข้องใจในระดับจิตไร้สำนึก เพราะทำให้จิตเกิดความมั่นคงสงบนิ่ง ดังได้กล่าวแล้วว่าความรู้สึกพร่องคับข้องใจนี้เป็นผลจากความรู้สึกไม่มั่นคง เพราะสงสัยว่าตัวตนมีจริงหรือมีอะไรรองรับตัวตนอยู่หรือไม่ สมาธิภาวนาที่เน้นการทำจิตให้สงบนั้น แม้จะไม่ให้คำตอบชัดเจน แต่ก็นำความนิ่งมาสู่จิต ก่อให้เกิดความมั่นคงลดความแผ่สลาย กระวนกระวายไปได้มาก ความมั่นคงสงบนิ่งดังกล่าวเปิดโอกาสให้สามารถใช้ปัญญาอย่างเต็มที่จนหยั่งเห็นความจริงเรื่องตัวตนได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะยังไม่ไปถึงขั้นนั้น ลำพังความมั่นคงสงบนิ่งจากสมาธิภาวนาก็ช่วยให้จิตรู้สึกเต็มอ้อม เป็นสุข

กล่าวอีกนัยหนึ่งพุทธศาสนาเสนอหนทางบรรลุจุดหมายของชีวิตด้วยการศึกษาพัฒนาตนเองรอบด้าน ครอบคลุมทั้งความประพฤติ อารมณ์ และทัศนคติ (หรือศีล สมาธิ ปัญญา) โดยมีปัจจัยทางสังคมเป็นองค์ประกอบหนุน แต่ทางเลือกที่ตีนั้นไม่ได้หมายความว่า จะน่าสนใจเสมอไป การที่พุทธศาสนาจะเป็นทางเลือกที่น่าสนใจสำหรับผู้คนท่ามกลางกระแสบริโภคนิยมได้ จะต้องมืทิศทางที่ชัดเจนรวมทั้งมีการปรับตัวหลายประการ ดังนี้

๑. การนำเสนอหลักธรรมอย่างกระจ่างในฐานะเป็นหนทางบำบัดทุกข์ของมนุษย์ แม้ว่าพุทธศาสนาจะเป็นระบบฝึกฝนตนเพื่อมุ่งไปสู่ชีวิตที่สิ้นทุกข์โดยตรง แต่ในความคิดของคนเป็นอันมาก พุทธศาสนากลายเป็นเรื่องของพิธีกรรมที่มีแต่รูปแบบ หาไม่ก็กระเดียดไปทางไสยศาสตร์ที่อิงอำนาจลึกลับศักดิ์สิทธิ์ ส่วนหลักธรรมที่เป็นหนทางบรรเทาและดับทุกข์นั้นถูกลบหรือเลื่อนหายไป ดังนั้นการเผยแผ่และให้การศึกษาแก่ประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้หมายความว่าผู้เผยแผ่เองจะต้องมีการศึกษาจนเข้าใจชัดเจนในหลักธรรมดังกล่าว

๒. การเสนอโลกทัศน์ที่ตระหนักถึงมิติทางจิต-วิญญาณ (spiritual) ความทุกข์พื้นฐานของคนในยุคบริโภคนิยมสืบเนื่องจากการปฏิเสธมิติทางจิตวิญญาณ อันเป็นผลจากโลกทัศน์แบบวัตถุนิยม ที่เห็นธรรมชาติมีเพียงมิติเดียวคือมิติทางวัตถุอันประจักษ์ได้ด้วยประสาททั้ง ๕ เท่านั้น โลกทัศน์ดังกล่าวทำให้ผู้คนปฏิเสธหรือไม่ยอมรับความต้องการทางจิตวิญญาณ อันได้แก่ความต้องการมิติตัวตนที่เที่ยงแท้มั่นคง เมื่อไม่ยอมรับว่ามีความต้องการดังกล่าวอยู่ในส่วนลึก จึงไม่สนใจที่จะตอบสนองหรือตอบสนองไม่ตรงจุด เพราะไปอาศัยวัตถุเป็นทางแก้ เนื่องจากเข้าใจว่าต้นตอของปัญหาอยู่ที่เรื่องวัตถุ

พุทธศาสนานั้นเห็นว่ามนุษย์มีหลายมิติรวมทั้งมิติทางจิตวิญญาณ ซึ่งควรได้รับความเอาใจใส่ไม่น้อยไปกว่ามิติอื่น ๆ หลายสิบปีที่ผ่านมามิตินี้ถูกมองข้ามไป การรื้อฟื้นมิติทางจิตวิญญาณให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา พร้อมกับวิธีการตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณอันได้แก่สมาธิภาวนา จะช่วยให้พุทธศาสนาเป็นหนทางบำบัดทุกข์อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามควรย้ำว่ามิติทางจิตวิญญาณของพุทธศาสนาที่พึงให้ความสำคัญมากที่สุดก็คือ ความรู้ความเข้าใจที่ช่วยให้แต่ละคนสามารถเห็นสาเหตุและหนทางดับทุกข์ด้วยตนเอง เพื่อให้ลูถึงอิสรภาพในทางจิตและปัญญา อันเป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนา

๓. การเสนอท่าทีต่อชีวิตที่ต่างไปจากบริโภคนิยม พุทธศาสนามีท่าทีต่อชีวิตที่สวนทางกับบริโภคนิยมทั้งในส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายและวิธีการ กล่าวคือเห็นว่าชีวิตนั้นควรมีจุดหมายเพื่ออิสรภาพทางจิตใจ โดยมีความสุขที่ไม่ขึ้นกับวัตถุ หากเป็นความสุขที่เกิดจากมีปัญญารู้เท่าทันความเป็นจริง แต่บริโภคนิยมกลับเห็นว่าจุดหมายของชีวิตคือการมีโภคทรัพย์ให้ได้มากที่สุด เพราะความสุขนั้นเกิดจากการเสพ เห็นได้ว่าความแตกต่างของทัศนะทั้งสอง อยู่ที่เรื่องความสุข บริโภคนิยมเห็นว่าความสุขจากการบริโภค (หรือการเสพ) นั้นเป็นเส้นตรง ยิ่งเสพมากก็ยิ่งสุขมาก ความสุขจากการบริโภคจึงไร้ขีดจำกัด ขณะที่พุทธศาสนาเห็นว่าความสุขนั้นมีพัฒนาการเป็นเส้นโค้ง กล่าวคือการบริโภคนั้นจะก่อให้เกิดความสุขเรื่อย ๆ トラบไคที่เป็นการบริโภคเพื่อความอยู่รอด หรือเพื่อยังชีวิตให้สะดวกสบาย (มีสิ่งอำนวยความสะดวก)

ความสะดวกนอกเหนือจากปัจจัย ๔) แต่ถ้าเลยไปเป็นการบริโภคขั้นอยู่ดีกินดีหรือหุรหามั่งคั่งแล้ว ความสุขจะเริ่มลดลง ความทุกข์ความกังวลจะเริ่มเพิ่มขึ้น (เพราะมีทรัพย์สินสมบัติและกิจการต่าง ๆ ให้ต้องดูแลและห่วงพะวงมากขึ้น อีกทั้งทางเลือกที่เพิ่มมากขึ้นก็ทำให้ชีวิตยุ่งยากมากขึ้นเพราะการตัดสินใจเลือกทำได้ยากขึ้น) ถึงขั้นนี้แล้วยิ่งบริโภคมากเท่าไรก็ยิ่งทุกข์มากขึ้น ในทางพุทธศาสนาถือว่าความสุขจากการบริโภคมีขีดจำกัด โดยมีขีดสูงสุดอยู่จุดหนึ่ง คือจุดที่อยู่กึ่งกลางระหว่างความสะดวกสบายกับความหุรหามั่งคั่ง จุดนั้นเรียกว่า “ความพอดี” ถ้าบริโภคเกินจุดพอดีไปก็จะเริ่มสุขน้อยลงทุกข์มากขึ้น ดังนั้นแต่ละคนควรรู้จักจุดพอดีในการบริโภคของตน ซึ่งไม่คงที่ แปรเปลี่ยนไปตามพัฒนาการทางจิตและปัญญาของตน ยิ่งฝึกฝนพัฒนาดนมากเท่าไรก็จะบรรลุความสุขได้ง่ายขึ้นโดยบริโภคหรือหรือใช้ทรัพย์สินน้อยลง

นอกจากนั้นขณะที่บริโภคนิยมเห็นว่าความสุขนั้นมีอยู่ประเภทเดียวคือความสุขจากการเสพ (ส่วนจะมุ่งสนองประสาททั้ง ๕ หรือภาพตัวตนภายใน เป็นอีกประเด็นหนึ่ง) แต่พุทธศาสนายังเห็นว่าความสุขมีหลายประเภท นอกจากสุขเพราะเสพ (การเสพ) แล้ว ยังมีสุขเพราะใจสงบ และสุขเพราะจิตเป็นอิสระ แต่แต่ละประเภทก็มีหลายระดับ เช่นสุขเพราะจิตเป็นอิสระนั้น ขึ้นสูงสุดคือนิพพานซึ่งพระอรหันต์เท่านั้นที่จะเข้าถึงแต่ก็ยังมีขั้นพื้น ๆ ที่ปุถุชนก็สามารถเข้าถึงได้ อาทิ เวลาจิตไม่มีอุปาทาน หรือกิเลสยังไม่เกิด

ท่าทีต่อชีวิตและความสุขดังกล่าวของพุทธศาสนาช่วยให้บุคคลยึดติดหรือขึ้นต่อการบริโภคน้อยลง และช่วยบำบัดทุกข์ สร้างความสุขภายในได้อย่างแท้จริง นี่เป็นส่วนสำคัญของพุทธศาสนาที่ควรนำเสนอเพื่อเป็นทางเลือกจากบริโภคนิยม พุทธศาสนายกที่จะสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน หากหลักธรรมส่วนนี้ถูกมองข้ามไป

๔. พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้คนได้ก็ต่อเมื่อกลายมาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของผู้คน ดังนั้นจึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับจิตวิสัย (mentality) และวัฒนธรรมของยุคสมัย ในอดีตพุทธศาสนามีบทบาทต่อสังคมไทยอย่างมหาศาล ก็เพราะ

สามารถผสมผสานหรือกลมกลืนเข้ากับความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผี ปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้แล้วว่าความเชื่อแบบทุนนิยมโดยเฉพาะทุนนิยมบริโภคนิยมหรือบริโภคนิยมกลายเป็นความเชื่อหลักของสังคมไทย (และโลก) พุทธศาสนาจึงจำต้องหาทางปรับตัวให้สอดคล้องกับความเชื่อความนิยมดังกล่าว โดยขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาหลักการของตนไว้ได้ การปรับตัวนั้นส่วนหนึ่งก็โดยเอาบางส่วนของความเชื่อความนิยมดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนาในระดับท้องถิ่น เหมือนกับที่เคยทำกับความเชื่อเรื่องผีมาแล้ว อาทิเช่น

ก. สอนความต้องการทางวัตถุ

พุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อผู้คนที่ได้ก็ต่อเมื่อยอมรับความเป็นจริงของคนส่วนใหญ่เป็นเบื้องแรก นั่นคือยอมรับว่าความต้องการทางวัตถุ เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในชีวิตนี้ที่คนปัจจุบันให้ความสำคัญมาก ดังนั้น นอกเหนือจากการแนะนำวิธีการดับทุกข์ทางใจแล้ว การช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในทางวัตถุ ก็เป็นสิ่งพุทธศาสนาควรให้ความสนใจด้วย อันที่จริงมีหลักธรรมมากมายในทางพุทธศาสนาที่เป็นประโยชน์ต่อเรื่องนี้โดยตรง (เช่นทวิภูมิมกัตถะ หรือธรรมเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน) แต่ยังมีอีกหลายวิธีที่สามารถทำได้ เช่น การสงเคราะห์ปัจจัย ๔ แก่ผู้ทุกข์ยาก การพัฒนาชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างอาชีพ ส่งเสริมสหกรณ์ออมทรัพย์ ฯลฯ บทบาทเหล่านี้มีใช้สิ่งแปลกสำหรับพระสงฆ์ในอดีตหรือปัจจุบัน และในอนาคตก็ยังคงจำเป็นอยู่ แม้จะไม่ใช่น้ำที่หลักของพระในพุทธศาสนาก็ตาม อย่างไรก็ตาม ต่อไปควรจะให้ฆราวาสเข้ามามีบทบาทในด้านนี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

การสนองความต้องการทางวัตถุอีกวิธีหนึ่งที่เป็นปฏิเสธรูปแบบก็คือ การอาศัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยบรรลุความสำเร็จ คนที่เข้าหาพุทธศาสนาเพราะจุดมุ่งหมายดังกล่าวยังมีอยู่เรื่อย ๆ และอาจจะเพิ่มขึ้น เพราะได้แรงหนุนจากบริโภคนิยมอยู่แล้ว การสนองความต้องการด้วยวิธีดังกล่าวน่าจะยอมรับได้หากพระไม่ทำตัวเป็นพ่อค้าหรือประกอบไสยพาณิชย์เสียเอง สิ่งสำคัญอยู่ตรงที่ให้ถือว่าวิธีดังกล่าวเป็นเพียงการสร้างกำลังใจหรือช่วย

ให้เกิดความมั่นใจในการทำความดี คือเป็นส่วนเสริมความเพียรของตน ไม่ใช่มาทดแทนหรือยุติการพึ่งตนเอง หลักการที่ต้องรักษาไว้ก็คือ การพึ่งตนเอง การไม่ประมาท และการฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

จะด้วยวิธีการใดก็แล้วแต่ ควรถือว่านี้เป็นขั้นต้นเท่านั้น ขั้นต่อไปก็คือการแนะนำให้เขาเข้าหาจุดหมายที่สูงกว่านั้น นั่นก็คือความสุขทางใจและความรู้ความเข้าใจในชีวิตอย่างถูกต้อง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ให้ก้าวสู่ธรรมเบื้องสูงเพื่อการดับทุกข์ที่แท้จริง

ข. มีความหลากหลาย

ความหลากหลายเป็นทั้งความจริงและความนิยมของผู้คนในยุคปัจจุบัน พุทธศาสนาจะเป็นประโยชน์ต่อคนหมู่มากได้ก็ต่อเมื่อให้ความสำคัญแก่ความหลากหลายมากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของกลุ่มคนที่หลากหลายแตกต่างกัน และเพื่อสนองความต้องการที่หลากหลายในตัวคนเดียวกัน

ความหลากหลายของพุทธศาสนาควรครอบคลุมหลายด้าน อาทิความหลากหลายทางวิธีการ นอกจากสนองความต้องการที่หลากหลาย เช่น ด้านกาย (วัตถุ) ด้านสังคม และด้านจิตใจแล้ว แต่ละด้านก็ควรมีวิธีการหรือรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ด้านกายหรือด้านวัตถุ ก็มีทั้งที่เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธาราการชุมชนเกษตรผสมผสาน การแพทย์พื้นบ้าน เป็นต้น ในด้านสังคม ก็มีทั้งที่เป็นการจัดเทศกาลงานพิธี การจัดกลุ่มสนทนาหรือเครือข่ายตามความสนใจเฉพาะด้าน ในด้านจิตใจ ก็มีวิธีการฝึกฝนจิตพัฒนาปัญญาที่หลากหลาย (ซึ่งทุกวันนี้ก็มีแบ่งเป็นหลายแนวหลายสำนักอยู่แล้ว)

กลุ่มคนที่ทำงานดังกล่าวก็ควรมีความหลากหลาย นอกจากพระสงฆ์แล้ว ควรมีแม่ชี และคฤหัสถ์ชนชั้นเดียวกันก็ควรมีนักบวชและคฤหัสถ์ประเภทใหม่ ๆ ให้มากขึ้น นอกจากภิกษุณีหรือนักบวชหญิงที่มีสถานะและวินัยใกล้เคียงภิกษุณีแล้ว ควรมีนักบวชที่มีบทบาทก่อนมาทางฆราวาส และมีฆราวาสที่ถือศีลก่อนมาจากนักบวชทั้ง ๒ กลุ่มจะช่วยให้การทำงานในโลก (กายและสังคม) และในทางธรรม (จิตและปัญญา) เป็นไปอย่างกลมกลืนกัน ขณะเดียวกันก็สามารถตอบสนองกับกลุ่มคนที่หลากหลายได้ด้วย กล่าวคือนักบวชที่มี

บทบาทก่อนมาทางฆราวาสนั้น ในด้านหนึ่งก็ทำงาน สงเคราะห์ชุมชนได้คล่องกว่าพระ ขณะเดียวกันก็สามารถสอนธรรมไปด้วยในตัว (ทั้งโดยการพูดและการปฏิบัติเป็นแบบอย่าง) ส่วนฆราวาสที่ถือศีลก่อนมาทาง นักบวช (เช่นประพฤติพรหมจรรย์) นั้นสามารถทำงาน เผยแผ่ธรรมกับคนบางกลุ่มได้ดีกว่าพระและนักบวช เช่น โสภณิ (เนื่องจากสถานภาพและประสบการณ์ทาง โลกเหนืออำนาจ) ในเวลาเดียวกันก็สามารถให้ความช่วยเหลือในทางโลกได้ด้วย

ค. ให้ความหมายใหม่แก่ศัพท์ทางบริโศคนิยม

ในสมัยพุทธกาล พุทธศาสนาดำรงอยู่ท่ามกลาง อิทธิพลที่ฝังรากลึกของลัทธิพราหมณ์ เมื่อพระพุทธองค์ ทรงประกาศศาสนา ทรงนำศัพท์และความเชื่อของ พราหมณ์ (ตลอดจนความเชื่อท้องถิ่น) มาให้ความหมาย ใหม่ให้เข้ากับหลักการของพุทธ เช่น กรรม พราหมณ์ อรหันต์ นิพพาน รวมทั้งการบูชาไฟ ในปัจจุบัน บริโศคนิยมได้กลายเป็นอุดมการณ์หลักไปแล้ว แม้พุทธศาสนา จะมาก่อน แต่ก็กลายเป็นความเชื่อที่ลดความสำคัญไป มากการจะสื่อสารหลักธรรมของพุทธศาสนาไปสู่คนยุค ปัจจุบันให้ได้ผล ต้องหยิบยืมศัพท์และความเชื่อ ของบริโศคนิยมและทุนนิยมมาใช้เป็นสื่อ หรือตีความ ใหม่ให้เข้ากับพุทธศาสนา เช่น กำไร ขาดทุน

ง. ประสานกับระบบตลาด

พุทธศาสนาในอดีตกลายเป็นศาสนาของมหาชนได้ เพราะรับเอาเทพและผีท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของตนฉัน ใด พุทธศาสนาจะมีความหมายต่อคนส่วนใหญ่ใน ยุคบริโศคนิยมได้ก็จำเป็นต้องยอมรับระบบตลาดฉันนั้น ทั้งนี้เพราะว่าในปัจจุบันระบบตลาดเป็นกลไกสำคัญใน การทำให้สิ่งต่าง ๆ กระจายไปถึงคนส่วนใหญ่ได้อย่าง รวดเร็ว ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นเครื่องอุปโภคบริโภค วิชา ความรู้ หรือความเชื่อ หากต้องการให้หลักธรรมทางพุทธ ศาสนาแพร่ไปให้กว้างไกล การพึ่งพาตลาดเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก (โดยเฉพาะในยุคที่รัฐลดบทบาทการเป็นผู้ อุปถัมภ์พุทธศาสนา) แต่นั่นก็หมายความว่าพุทธศาสนา อาจจะต้องถูกทำให้เป็น “สินค้า” โดยเฉพาะเมื่อต้องการ แข่งขันกับ “สินค้าวัฒนธรรม” อื่น ๆ เช่น ดนตรี กีฬา

ความบันเทิง (ในอดีตสิ่งเหล่านี้มีคู่แข่งที่น่ากลัวสำหรับ พุทธศาสนา ส่วนหนึ่งก็เพราะถูกคุมโดยรัฐและสังคม ทำให้ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมในสมัยก่อนมีศาสนาเป็น หลัก)

อันที่จริงทุกวันนี้ แม้ไม่ต้องพูดถึงวัดพระธรรมกาย เลย การทำให้พุทธศาสนาเป็นสินค้าก็เกิดขึ้นอย่างดาด ดินอยู่แล้ว เช่นการเอาพุทธวาทะหรือคำเทศนาของหลวง พ่อชื่อดังทั้งหลายมาแปรรูปเป็นหนังสือ วีดีโอหรือเทป วางขายตามท้องตลาด การเอาสัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น พระพุทธรูปมาวางขาย การทำรายการธรรมะทางโทร-ทัศน์ ซึ่งแม้ผู้ชมจะไม่ต้องเสียเงิน แต่รายการดังกล่าว ก็ต้องทำตัวให้เป็น “สินค้า” ที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดเงิน สนับสนุนจากบริษัทโฆษณา หรือผู้ผลิตสินค้าต่าง ๆ

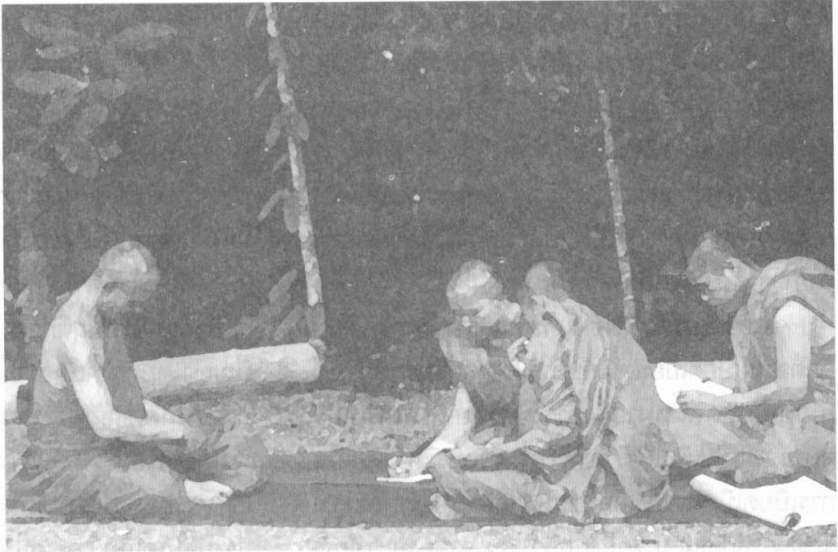
การทำให้ศาสนาเป็นสินค้า ช่วยให้ศาสนาแพร่ หลายไปได้กว้างและต่อเนื่อง เพราะทำให้มีรายได้สำหรับ ผลิต “สินค้า” นั้น ๆ ต่อไป ขณะเดียวกันเมื่อเป็นสินค้า แล้ว กลไกตลาดก็สามารถนำไปกระจายให้กว้างไกลทั่ว ถึงขึ้น เพราะกลไกตลาดปัจจุบันมีศักยภาพที่จะเข้าถึง ผู้คนอย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตาม การที่ศาสนาต้องพึ่งพาระบบตลาด จนกลายเป็นสินค้าไปนั้น มีข้อเสียหลายประการคือหลัก ธรรมคำสอนถูกทำให้ง่ายหรือเน้นด้านเดียว เพราะเมื่อ จะต้องแข่งกับสินค้าวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น ความบันเทิง หรือแข่งกับสินค้าประเภทเดียวกัน ก็มีแนวโน้มที่จะทำ ตัวให้เป็นสินค้าที่ “ขายได้” หรือ “น่าซื้อ” เพื่อดึงดูดความ สนใจจากคนได้มากขึ้น นอกจากนั้นการดัดแปลงคำ สอนให้เข้ากับรสนิยมของ “ผู้ซื้อ” มีโอกาสทำให้คำสอน นั้นคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมได้ง่ายขึ้น (เช่นสอนว่า ทำบุญแล้วรอดตาย หายป่วย ร่ำรวย มีชื่อเสียง) ยิ่ง พยายามให้ความสำคัญกับรูปแบบ เช่น มีลิสสรรหรือ ความบันเทิงสนุกสนาน ก็อาจส่งผลให้เนื้อหาสาระถูก กลบหายไป ที่ร้ายก็คือเมื่อมีผลตอบแทนเป็นตัวเงิน การเผยแผ่ศาสนา ก็เลยกลายเป็นการแสวงหากำไรให้แก่ องค์กร หรือสนองประโยชน์ส่วนตัวไป

การเอาระบบตลาดมาเป็นส่วนหนึ่งของพุทธ ศาสนา จึงง่ายที่จะทำให้พุทธศาสนาถูกกลืนเป็นส่วนหนึ่ง ของระบบตลาดหรือทุนนิยมบริโศคนิยมไป สิ่งสำคัญที่ต้อง มีคือการพึ่งพาตลาดอย่างรู้เท่าทัน ไม่ปล่อยให้ผลกำไร

หรือปริมาณ “ลูกค้า” มาเป็นหลัก จนทำให้ศาสนา (คำสอน สัญลักษณ์ทางศาสนา ประเพณีพิธีกรรม) แปรสภาพเป็นสินค้าเต็มรูปแบบ ที่สนองประโยชน์ทางวัตถุอย่างเดียว การพึ่งพาดลาคจะเป็นคุณค่าต่อศาสนาต่อเมื่อถือว่ามีหนังสือ วีดีโอ พระพุทธรูป พระเครื่อง งานบุญพิธีกรรมต่างๆ เป็นลือนำคนเข้าหาธรรม ดังนั้นความสำเร็จจึงวัดจากประโยชน์

ที่จะเกิดจากธรรมผ่านสื่อเหล่านั้น มิใช่ดูที่ยอดกำไรหรือปริมาณผู้ซื้อ ขณะเดียวกันจะต้องเปิดโอกาสให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมกำกับมิให้พุทธศาสนาถูกแปรเป็นสินค้าเต็มรูปแบบ โดยเฉพาะในกรณีที่วัดหรือพระสงฆ์เป็นผู้นำระบบตลาดมาใช้ในกิจการทางศาสนา

อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะพยายามเพียงใด การเผยแผ่พุทธศาสนาโดยพึ่งพาดลาคหรือระบบทุนนิยมอย่างเดียวเป็นอันตรายต่อพุทธศาสนาเอง เพราะยากที่จะป้องกันมิให้พุทธศาสนากลายเป็นสินค้าเต็มรูปแบบได้ โดยเฉพาะในยุค “ตลาดเสรี” ซึ่งให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการทำเช่นนั้นได้ ถ้าไม่ถึงการลบหลู่ศาสนา สิ่งที่ต้องตระหนักก็คือว่าถึงอย่างไรพุทธศาสนาในยุคนี้ก็ไม่ได้เผยแผ่โดยอาศัยระบบตลาดล้วน ๆ หรือทำตัวเองให้เป็นสินค้าเท่านั้น ยังมีอีกช่องทางหนึ่งก็คือ “ทาน” หรือธรรมทาน เช่นการทำหนังสือแจกในวันสำคัญ หรือการบริจาคเงินทำรายการธรรมะทางโทรทัศน์ ประเพณีธรรมทานนี้มีมาช้านาน และควรที่จะส่งเสริมกันให้มากขึ้นอย่างน้อยก็เพื่อป้องกันมิให้ตลาดเป็นผู้ผูกขาดการเผยแผ่ธรรมในยุคริโภคนิยม ธรรมทานนี้อิงอาศัยความเชื่อเรื่องบุญเป็นฐาน ทำให้มีการบริจาคเงินเพื่อเผยแผ่ธรรมมาโดยตลอด

“ระบบบุญนิยม” นี้เองที่สามารถช่วยถ่วงดุลระบบทุน-นิยมมิให้แปรศาสนาเป็นสินค้าไปเสียหมด ดังนั้นจึงควรที่จะพัฒนาให้เป็นระบบหรือวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง

เช่นมีการจัดตั้งองค์กรเพื่อรณรงค์หาทุนเผยแผ่ธรรมตามสื่อต่าง ๆ รวมทั้งวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ไม่ว่าในรูปสารคดี การเสวนา ละคร หรือแม้แต่สโปดต “โฆษณา”

จ. การนำธรรมมากำกับทุนและการบริโภค

เงินตราและการบริโภคมีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนสมัยนี้ไม่ต่างจากที่คนสมัยก่อนนับถือไสยศาสตร์ ทำที่ของพุทธศาสนาในอดีตคือรับไสยศาสตร์เข้ามาโดยมีศีลธรรมกำกับฉันใด ปัจจุบันพุทธศาสนาก็จำเป็นต้องรับเอาธรรมมากำกับเงินตราและการบริโภคฉันนั้น

แม้ว่าพุทธศาสนาจะมีหลักธรรมว่าด้วยทรัพย์และการบริโภคอยู่หลายหมวด แต่จุดอ่อน (ซึ่งเป็นจุดแข็งในเวลาเดียวกัน) ประการหนึ่งก็คือ หลักธรรมเหล่านั้นมักจะเป็นหลักการเกี่ยวกับทำที่หรือทัศนคติ หาไม่ก็เป็นแนวปฏิบัติอย่างกว้าง ๆ (เช่น ความสันโดษ การรู้จักประมาณ) จุดอ่อนคือไม่มีรายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงสำหรับคนปัจจุบัน ทำให้ขาดน้ำหนักหรือถูกมองข้ามไปได้ง่าย จุดแข็งก็คือเปิดช่องให้คิดค้นรายละเอียดสำหรับนำมาปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับแต่ละยุคสมัย ดังนั้นมาถึงยุคนี้ จำเป็นที่จะต้องนำหลักธรรมดังกล่าวมาแตกเป็นรายละเอียดหรือถอดเป็นรูปธรรมเพื่อเป็นข้อปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับคนส่วนใหญ่

ในเรื่องการหาทรัพย์ ทำที่หลักของพุทธศาสนาก็คือ

ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น ดังได้ระบุการกระทำที่เป็นมิถิชา (มิถิชาวณิชชา) ๕ ประการ แต่ในส่วนที่เป็นมิถิชาอาชีวะ นั้นกล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ (เช่น โกง ล่อลวงตลบตลวง ทำอูบายโงง เอาลาภต่อลาภ) มาถึงปัจจุบัน ควรมีการระบุให้ชัดเจนว่ามิถิชาอาชีวะนี้รวมถึงการค้ำกำไรเกินควร และการลงทุนในกิจการที่สัมพันธ์กับมิถิชาวณิชชา เช่น ค้าอาวุธ ค้ายาพิษ ค้าสัตว์ด้วย

สำหรับการใช้ทรัพย์สินนั้น ท่าทีหลักของพุทธศาสนา คือต้องไม่เบียดเบียนตน กับควรเกื้อกูลผู้อื่นด้วยการไม่เบียดเบียนตนนี้หมายถึงการใช้ทรัพย์สินเลี้ยงตนให้สุขสบาย แต่มิใช่เพื่อโก้เก๋ หรูหรา ไม่รู้จักประมาณซึ่งเป็นการเบียดเบียนตนในอีกรูปหนึ่ง คือสร้างอกุศลกรรมแก่ตน นี้ก็เช่นกัน มาถึงยุคปัจจุบัน จำต้องมีการแปรหลักการดังกล่าวเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิบัติกับชีวิตอย่างได้ผล โดยเฉพาะข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการจับจ่ายเงิน (หรือซื้อปึง) ซึ่งกำลังเป็นสิ่งเสพติดไปอีกประเภทหนึ่งแล้วยังมีเครดิตการ์ด ก็ยังจับจ่ายกันง่ายและคล่องจนหลายคนพบว่าแทบจะควบคุมตนเองไม่ได้ ดังนั้นจึงควรมีการเสนอข้อปฏิบัติหรือวินัยส่วนตัว เช่น ไม่พกเครดิตการ์ด ไม่หยิบยืมเงินใครเพื่อการจับจ่ายสิ่งนอกเหนือปัจจัย ๔ กำหนดเงื่อนไขกับตนเองเวลาเข้าห้างเช่น เข้าต่อเมื่อมีรายการซื้อของแล้ว หรือไม่เข้าห้างในวันหยุด หรือจำกัดและจัดสรรงบประมาณว่า จะซื้ออะไรได้เท่าไร เข้าห้างได้สัปดาห์ละกี่วัน ข้อปฏิบัติดังกล่าวควรเป็นวินัยเฉพาะตัว กล่าวคือแต่ละคนเลือกนำไปปฏิบัติตามความเหมาะสมของตน เป็นส่วนที่เสริมจากศีล ๕ ซึ่งเป็นศีลพื้นฐานหรือขั้นต่ำ

ข้อปฏิบัติดังกล่าวควรรวมไปถึงการใช้ทรัพย์สินหรือบริโภคในลักษณะอื่น ๆ ด้วย เช่นการใช้ข้าวของเครื่องใช้พลังงาน และทรัพย์สินการอย่างประหยัด ซ่อมแซมเมื่อเสีย เอาของเก่ามาปรับแก้ใหม่ หรือใช้ซ้ำ ข้อปฏิบัติดังกล่าวนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ตนเองแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น ไม่ก่อปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือสร้างภาระแก่สังคม

การกำหนดรายละเอียดเป็นรูปธรรมเหล่านี้ มีความสำคัญตรงที่ช่วยให้การการนำธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันมีความชัดเจนขึ้น การฝึกฝนพัฒนาตนเป็นไปอย่างจริงจังมากขึ้น และช่วยให้พึ่งพาวัตถุหรือบริโภค

นิยมน้อยลง มีอิสรภาพมากขึ้น

ข้อปฏิบัติเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องให้คณะสงฆ์ออกเป็นข้อกำหนด แต่พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้เผยแผ่พุทธศาสนา ควรชี้แนะเป็นแนวทางแก่ญาติโยม หากไม่มีความริเริ่มจากกลุ่มชาวพุทธที่เห็นถึงความสำคัญดังกล่าว เพื่อเสนอเป็นทางเลือกให้แก่ผู้คน

อย่างไรก็ตาม ที่กล่าวข้างต้นเป็นเพียงธรรมในระดับศีล (หรือพฤติกรรม) ธรรมที่เป็นการฝึกจิตและปัญญาโดยตรงก็เป็นประโยชน์ในการกำกับตนและการบริโภคเช่นกัน ธรรมที่เนื่องด้วยจิตได้แก่ ความสันโดษ หรือความยินดีในสิ่งที่ตนทำได้โดยชอบธรรม และการพอใจในความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย การมีสติในการบริโภคและใช้จ่ายทรัพย์สิน ความรู้จักอดทนหรืออดใจรอ การทำสมาธิภาวนาเพื่อเข้าถึงความสุขอันประณีต ซึ่งช่วยให้พึ่งพาความสุขจากวัตถุ (กามสุข) น้อยลง ส่วนธรรมฝ่ายปัญญา ได้แก่การรู้จักแยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม การพิจารณาคุณค่าและโทษของสินค้า ตลอดจนข้อดีข้อเสียจากการซื้อของแต่ละชิ้น ๆ การไตร่ตรองแน่ชัดในความต้องการของตน และตระหนักว่าสิ่งที่จะซื้อนั้น

เป็นสิ่งที่ตนต้องการจริง ๆ รวมทั้งการพิจารณาเห็นถึงคุณค่าและโทษของกามสุข ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงความจำเป็นในการเป็นอิสระจากสุขทางกาม

การประสานพุทธศาสนาเข้ากับบริโภคนิยม หรือการเอาบริโภคนิยมเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนานั้นเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องให้ความใส่ใจ แม้หลักการจะมีอยู่ว่าประสานโดยที่ยังรักษาหลักการของพุทธศาสนาไว้ได้ แต่ประสานแค่ไหนจึงจะรักษาหลักไว้ได้ เป็นคำถามใหญ่ที่หากตอบไม่ได้ง่าย ๆ ที่แน่ ๆ ก็คือทราบใดที่พุทธศาสนาปฏิเสธบริโภคนิยมอย่างสิ้นเชิง หรือไม่สามารประสานให้เข้ากับพุทธศาสนาได้

พุทธศาสนาจะไม่สามารถมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนกลุ่มใหญ่ได้เลย ซึ่งนั่นอาจหมายความว่าถึงอนาคตที่ตีบตันของพุทธศาสนาในเมืองไทยก็ได้

โพธิสัตว์มรรค

ขอให้ข้าได้เป็นหมอและเป็นยา
และขอให้ข้าได้เป็นนางพยาบาล
เพื่อคนเจ็บไข้ทั่วโลก
จนกว่าทุก ๆ คนจะหายจากโรค

ขอให้อาหารและเครื่องดื่มเหล่านั้นมาตั้งสายฝน
เพื่อช่วยคนที่ทนทุกข์ด้วยความหิวกระหาย
และในยุคสมัยแห่งการเกิดทุกข์ภัย
ขอให้ข้าได้กลายเป็นอาหารและเครื่องดื่ม

ขอให้ข้าได้เป็นสมบัติอันไม่รู้จักพอ
เพื่อคนจนและคนยากไร้

ขอให้ข้าได้กลายเป็นสรรพสิ่งที่พวกเขาต้องการ
เพื่อสิ่งเหล่านั้นจะได้ไปอยู่ใกล้ ๆ พวกเขา

โดยไม่รู้ถึงการสูญเสียหรือติดยึด
ข้าขอให้ร่างกายและความสุขสบาย
ตลอดจนคุณความดีทั้งหลาย
ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต
เพื่อประโยชน์สุขของสรรพสัตว์

ส.ศ.ษ. แปลจาก A Guide to the Bodhisatta's Way of Life
ของ ท่านสันติเตชะ จากฉบับภาษาอังกฤษ
ของ Stephen Batchelor
(Dharma Rain หน้า ๓๓-๓๔)

ด้วยการให้ไปจนหมด ย่อมเอาชนะทุกข์โศกได้
จิตใจของข้าย่อมเข้าถึงโศกสภาวะ
ดีที่สุดในทุก ๆ อย่างแก่สรรพสัตว์ในบัดนี้
อย่างทีข้าจะให้ไปให้หมดตอนตาย

ขอให้ข้าได้เป็นผู้ปกป้องสำหรับผู้ที่ไม่มีความปกป้อง
ให้ได้เป็นร่มกบฏของผู้ที่เดินทาง
ขอให้ข้าได้เป็นสะพาน และเป็นเรือเล็ก เรือใหญ่
สำหรับผู้ที่ต้องการข้ามน้ำ

ขอให้ข้าได้เป็นเกาะ สำหรับผู้ที่ต้องการยึดเหนี่ยว
ขอให้ข้าได้เป็นค้ำไฟสำหรับผู้ที่ต้องการแสงสว่าง
ขอให้ข้าได้เป็นที่นอนสำหรับคนที่ต้องการพักผ่อน
ขอให้ข้าได้เป็นบ่าวสำหรับผู้ที่ต้องการคนรับใช้

ขอให้ข้าได้เป็นแก้วสารพัดนึก และเป็นแจกัน
มหัศจรรย์
ให้ได้เป็นมนตร์วิเศษและเป็นยาวิเศษ
ขอให้ข้าได้เป็นต้นกัลปพฤกษ์
และให้ได้เป็นโคที่ให้อะไร ๆ ได้มากมายในโลก

ดุจดั่งอวาศ
และดังธาตุนิ่งใหญ่เช่นพื้นพิภพ
ขอให้ข้าได้ช่วยให้ทุก ๆ ชีวิตให้ได้ดำรงอยู่

จนกว่าสรรพสัตว์จะพ้นไปจากทุกข์
ขอให้ข้าได้เป็นต้นตอของการดำรงชีพ
สำหรับทุก ๆ ภพของนานาสัตว์
โดยให้ได้ขยายไปจนจบสิ้นสกลจักรวาล.

เอกสารชี้แจงยืนยันข้อเท็จจริงแห่งเหตุการณ์เกี่ยวกับ

การเสด็จดับขันธปรินิพพาน ตามความใ

บทนำ

เมื่อสัปดาห์ที่ผ่านมานี้มีบทความที่สร้างปัญหาเรื่องหนึ่งชื่อ “พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร?” ตีพิมพ์อยู่ในวารสารรายเดือนชื่อ “ศิลปวัฒนธรรม” (ฉบับเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๓) และมีกรนำไปสรุปในคอลัมน์หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่ง (มติชน ประจำวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓) ด้วยผู้เขียนบทความเจ้าปัญหานั้นมีชื่อว่า “พระมโน เมตตา นนโท” สังกัดวัดราชโอรสาราม จอมทอง กรุงเทพมหานคร

เนื่องด้วยผู้เขียนบทความเรื่องนี้เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา จึงได้รับการตอบสนองจากสาธารณชนค่อนข้างดี พร้อมกับมีวิธีการนำเสนอที่โลดโผนทำให้อ้างหลักวิชาการทางแพทย์แผนปัจจุบันให้ดูสมจริงสมจังน่าเชื่อถือ ขณะเดียวกันก็วิพากษ์วิจารณ์พระสูตรสำคัญที่สุดสูตรหนึ่งคือ มหาปรินิพพานสูตร อย่างเสียหาย รวมทั้งมีการตั้งพระบุคคลลักษณะของพระพุทธเจ้าลงมาเป็นเครื่องเล่นสนองความคิดทฤษฎีทางการแพทย์ที่ฟังเพื่อขาดความจำเป็น ไม่สร้างสรรคหรือก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ แก่มหาชน แก่สังคม โดยเฉพาะแวดวงของการศึกษาพระพุทธศาสนาเลย มีแต่จะก่อความฟั่นเฟือนสับสนให้เกิดแก่งแย่งโดยถ่ายเดียว เช่น เขายืนยันทฤษฎีใหม่ของตนว่า พระพุทธเจ้ามิได้เสด็จดับขันธปรินิพพานในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ และสถานที่ปรินิพพานไม่ใช่บนพระแท่นระหว่างต้นสาละทั้งคู่ นับว่าเป็นการพยายามลบล้างศรัทธาความเชื่อเดิมของชาวพุทธเถรวาททั่วโลกที่ยอมรับข้อมูลเดียวกันนี้กว่า ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว ด้วยการสันนิษฐานแบบสุกเอาเผากินและสุดเลือน

ลอย ขาดหลักฐานทางพระคัมภีร์สนับสนุน

ผู้เขียนพิจารณาบทความนี้อยู่หลายวัน สุดท้ายก็ถึงบทสรุปได้ว่า บทความดังกล่าวนั้น เป็นอันตรายเป็นเสียหายใหม่ของการวงการพระพุทธศาสนา เจ้าของบทความได้พูดละลาบละลั้งจ้วงจาบพระพุทธเจ้า พระธรรม คือมหาปรินิพพานสูตร และพระอรียสงฆ์องค์อรหันต์ ๕๐๐ องค์ ผู้ทำการสังคายนารวบรวมพระไตรปิฎก อย่างปราศจากความเคารพยำเกรง ด้วยการขึ้นนำสังคมด้วยข้อมูลที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนโดยอาศัยความเป็นผู้มีการศึกษาทางโลกทั้งในประเทศและต่างประเทศมาเป็นเครดิตนำร่องให้สังคมหลงเชื่อถือตาม เขาคจะมีเจตนาอย่างไรก็ตาม แต่ผลงานที่เขาแสดงออกมารั้งนี้ถือว่าร้ายแรงที่สุด ซึ่งชาวพุทธทั้งประเทศจะต้องช่วยกันติดตามพฤติกรรมของเขาอย่างใกล้ชิด และในขณะเดียวกันก็ควรหันมาศึกษาพระคัมภีร์ของเราให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของตนที่จะต้องแสดงความจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ปรากฏชัดเจน

มองพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มหาปริณิพพานสูตร

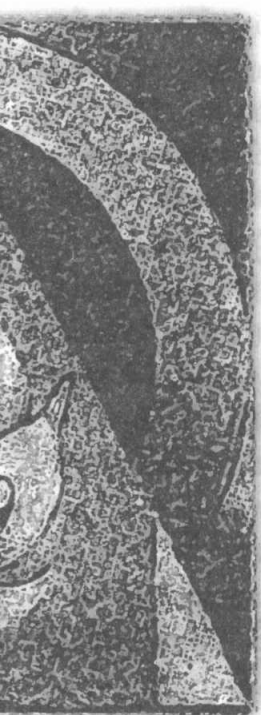
พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต)

ป.ธ.๙, พธ.บ., Dip. in San, M.A., Ph.D.)

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

เพื่อเป็นการปกป้องพระ-
พุทธเจ้าพระบรมศาสดาของ
เราทั้งมวลและพระธรรม
วินัยด้วย เพราะเมื่อพระองค์
ท่านและพระธรรมวินัยถูก
ย่ำยี แต่ยังหาผู้แก้ต่างแทน
ไม่ได้

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอ
อาสาเป็นผู้ชี้แจงแก้ข้อ
กล่าวหาดังกล่าว ตามสติ
ปัญญาความสามารถของ
ตน โดยจะพยายามพูด
เฉพาะเรื่องหลักการ และ
ข้อเท็จจริงตามพระคัมภีร์
หลักเรื่องการเอ่ยถึงตัว
บุคคล ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของบท
ความเจ้าปัญหานั้น หรือ
อาจพาดพิงถึงเท่าที่จำเป็น

จริง ๆ

ดังนั้น จึงขออนุญาตแยกเป็นประเด็น ๆ สำหรับ
ศึกษาตามลำดับ ดังนี้

๑. ความสำคัญของมหาปริณิพพานสูตร

มหาปริณิพพานสูตร นับเป็นพระสูตรลำดับที่ ๓
ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๐ (ทีฆนิกาย มหาวรรค) ได้
บรรจุข้อมูลและหลักธรรมที่ทรงคุณค่ามหาศาล เพราะ
ได้กล่าวถึงพระประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตอน
ปัจฉิมโพธิกาล ก่อนพรรษาที่ ๔๕ จนกระทั่งถึงการเสด็จ
ดับขันธปรินิพพานและการแจกพระบรมสารีริกธาตุ

ผู้เขียนเห็นว่า พวกเราชาวพุทธฝ่ายเถรวาทนี้ แส่น
ที่จะโชคดี ที่เรามีพระสูตร ๆ น้อยอยู่ในบาลีพระไตรปิฎก
ทำให้พวกเราทราบเรื่องราวรายละเอียดเกี่ยวกับพระชนม์
ชีพช่วงปลายของพระบรมศาสดาผู้ยิ่งใหญ่ของพวกเรา
เท่าที่สติปัญญาความทรงจำของพระอรหันต์ซึ่งเป็น
มุนษย์ผู้หมดกิเลสหลายร้อยหลายพันองค์ ที่จะนำสืบ
ทอดกันมาได้ จนพุทธศตวรรษที่ ๕ จึงมีการจารจารึก
ลงเป็นลายลักษณ์อักษร

ผู้เขียนคิดว่าพวกเราต้องมีกตัญญูทวเวิทต่อพระ-
อรหันต์เถระเจ้าเหล่านั้น กราบขอบพระคุณท่านอย่างสุด
จิตสุดใจ และในขณะที่เดียวกันก็ต้องพยายามศึกษาเล่า
เรียน และปฏิบัติตามพระคัมภีร์อย่างเคารพยำเกรง
และสำนึกในพระคุณ จึงจะถูกต้องตามวิสัยของชาวพุทธ
ที่แท้

การกล่าวถึงพระคัมภีร์ก็ดี พระอรหันต์ผู้รวบรวม
ก็ดี และการตีความอธิบายความใด ๆ ก็ดี ต้องคำนึง
ถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และประโยชน์สุข
ของมหาชนเป็นสำคัญ

ส่วนผู้จะอธิบายความ-ตีความพระคัมภีร์นั้น :

ประการแรก คงต้องมีกุศลจิต มีความบริสุทธิ์
ใจเป็นที่ตั้ง

ประการที่สอง ควรอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ภาษาบาลีในขั้นแตกฉาน และได้หุ้มเทือกษาพระบาลี-พระไตรปิฎก ส่วนที่เป็นพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรมอย่างทั่วถึง พร้อมกับสืบค้นข้อความที่ตนยังไม่เข้าใจชัดเจน ในพระคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา

ประการที่สาม หากพบข้อความใดที่พระบาลีอรรถกถา ฎีกา กล่าวไว้อย่างย่นย่อ ซึ่งพอแก่ความเข้าใจของคนอินเดียสมัยโน้น มาเป็นปัญหาที่เราเองจำต้องตีความกันแล้ว เราจะต้องพยายามตีความในเชิงสร้างสรรค์ เสริมให้น่าเชื่อถือ เครื่องครัด และเพิ่มพูนความเคารพเลื่อมใสยิ่งขึ้น

เป็นที่น่าเสียใจที่เจ้าของบทความเรื่อง “พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร?” ดูเหมือนจะไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นแม้สักข้อเดียว ดังที่เขากล่าวต่อพระอรหันต์สังคิตติกาจารย์ ๕๐๐ องค์ ผู้สังคายนารวบรวมพระคัมภีร์ว่า “...น่าเชื่อได้ว่าเป็นส่วนที่ผู้เรียบเรียงพระสูตรนี้เกิดฝันเพื่อน...” ไม่น่าเชื่อ แต่ก็ต้องเชื่อว่าคำพูดสามท้าวเช่นนี้ออกมาจากปากชาวพุทธโดยเฉพาะคนที่ยังห่มผ้าเหลืองอยู่ด้วย น่าเศร้าระอา

นอกจากเรื่องพุทธประวัติแล้ว มหาปรินิพพานสูตรยังมีข้อธรรมที่สุดที่ละเอียดเยี่ยมอีกมากมาย เช่น วัชชือปริหานิยธรรม ๗ ภิกขุปริหานิยธรรม ๗ เรื่อง โทษของความเป็นผู้ทุศีล อาณิสสของผู้มีศีล อริยสัง ๔ มหาปเทศ ๔ สังเวชนียสถาน ๔ วิธิปฏิบัติต่อสตรีเพศ เรื่องพระธรรมวินัยนี้มีพระสมณะผู้รียบุคคลอยู่และปัจฉิมวจา คือพระดำรัสครั้งสุดท้ายที่ว่าพระธรรมวินัยจะเป็นพระศาสนาของพวกเราเมื่อพระองค์เสด็จจากไป หัวข้อธรรมเหล่านี้ และเรื่องราวของสังคมอินเดียสมัยโน้น ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพุทธจริยาครั้งสุดท้าย นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามหาศาลสำหรับชาวพุทธและชาวโลกทั้งมวล โดยเฉพาะผู้ไม่ใส่ใจในการศึกษาและปฏิบัติธรรมในลักษณะ “นิตรถณปริยัติ” คือศึกษาปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข์ของตนและช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้อื่น แต่ถ้าศึกษาพระศาสนาเหมือนเจ้าของบทความเจ้าปัญหาเรื่องดังกล่าว น่าจะเป็นการศึกษาแบบ “อลคัทพูปมาปริยัติ” ศึกษาเล่าเรียนด้วยโมหะ มานะ ทิฎฐิ เหมือนคนจับงูพิษที่หาง สุดท้ายก็คงถูกงูพิษกัดตายแน่นอน

๒. พระพุทธเจ้าทรงแนะนำวิสสการพราหมณ์ ไปได้แคว้นวัชชีทางอ้อม

ประเด็นนี้ ผู้เขียนถือว่า เจ้าของบทความเรื่อง “พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร?” ได้กล่าวลบล้างลวงจ้วงจาบพระพุทธเจ้าอย่างร้ายแรง และเสียหายที่สุดในประเด็นหนึ่ง คนที่พูดพล่อย ๆ ได้เช่นนี้น่าจะเป็นอัญญเดียรถียมากกว่าพุทธศาสนิกชน

โดยทั่วไปแล้ว แม้พวกเราชาวพุทธระดับปลายแถว อยู่ในยุคใกล้จะมีคัลญญีเข้าไปมากแล้ว พวกเราก็ยังยึดมั่นอยู่ในเมตตาทรรณ เห็นโทษแห่งการเบียดเบียนกันและกัน ชาวพุทธระดับสาวกรุ่นท้าย ๆ ก็ไม่เคยแม้จะยินดีกับการทำสงครามประหัตประหารกันเลย ไม่ว่าจะเป็นสงครามย่อย ๆ หรือสงครามใหญ่ระหว่างเผ่าพันธุ์ แคว้นแคว้น หรือเชื้อชาติ

โดยธรรมชาติของศาสนาแล้ว พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรักเมตตาสากล เพราะพระบรมศาสดาของเราทรงเป็น “มหากาธุณโก” ซึ่งท่านอนาคาริกธรรมปาละได้แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “The all Merciful Lord who has compassion on all that live” (ผู้ทรงมีพระมหากาธุณาต่อสรรพสัตว์)* ดังนั้นตลอดอดีตกาลอันยาวนานของพระพุทธศาสนากว่า ๒,๕๐๐ ปี ชาวพุทธมีแต่ขันติเมตตาและมีทำที่เป็นมิตรต่อพี่น้อง และเพื่อน ๆ ของเราผู้ที่นับถือศาสนาต่างไปจากพวกเราเสมอมา ตลอดเวลาอันยาวนานเช่นนั้นหลายครั้งหลายคราว ที่ชาวพุทธเป็นใหญ่ เป็นมหาอำนาจเหนือพี่น้องและเพื่อน ๆ ในศาสนาอื่น ๆ แต่ชาวพุทธก็ไม่เคยก่อสงครามศาสนา (Holy War) เลยแม้สักครั้งเดียว หรือก่อการเบียดเบียนหรือบังคับเอากับผู้นับถือศาสนาอื่นเลย ข้อนี้เป็นสาเหตุให้นักปราชญ์ เช่น ศาสตราจารย์ริส เดวิดส์ อดีตผู้ก่อตั้งสมาคมบาลีปกรณ์ ในอังกฤษ ตัดสินใจหันมาเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา^๖ และช่วยแปลบาลีพระไตรปิฎกเป็นภาษาอังกฤษเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วยุโรปในกาลต่อมา

* ดู พระศรีปริยัติโมลี, พระพุทธเจ้าในสายต่านักปราชญ์โลก The Buddha in the Eyes of Eminent Scholars โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ ๒๕๔๓, หน้า ๑๔

^๖ เพิ่งอ้าง พระศรีปริยัติโมลี, หน้า ๖๓

เมื่อเจ้าของบทความเจ้าปัญหาดังกล่าว กล่าวหา พระพุทธเจ้าว่า "...และก็น่าประหลาดใจว่าทรงแนะนำ วัสสการพราหมณ์ทางอ้อมผ่านการสนทนากับพระ อานนท์" ดังนี้ ความเสริมตามมาก็คือว่า พระพุทธเจ้า สัมผัสจนให้พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพไปตีแคว้นวัชชี ไป ทำสงครามยึดเอาแคว้นวัชชีมาขึ้นกับแคว้นมคธ ถ้อย คำเพียงไม่กี่ประโยคนั้นนับว่าเป็นการจ้วงจาบพระสัมมา สัมพุทธเจ้า อย่างขัดแย้งกันกับพระมหากษัตริย์คุณ และธรรมชาติของพระพุทธศาสนาตามที่กล่าวมาอย่าง รุนแรงที่สุด

แม้ในพระสูตร พระเจ้าอชาตศัตรู ก็น่าจะจัด เตรียมการทัพอยู่แล้ว การส่งวัสสการพราหมณ์ไปกราบ เยี่ยมเยียนพระพุทธเจ้า ส่วนหนึ่งก็ดูเหมือนจะไปหยั่ง เชิงดูอยู่เหมือนกัน การที่พระพุทธเจ้าตรัสวัชชีอธิบา นิยธรรมกับพระอานนท์นั้น น่าจะเป็นการเน้นย้ำให้ วัสสการพราหมณ์เห็นอานิสงส์แห่งสามัคคีธรรมที่ชาววัช ชีประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ อานิสงส์เช่นนี้ก็เป็นจริง แม้แก่ชาวมคธด้วย หากชาวมคธปฏิบัติตามอย่างจริง จังเหมือนชาววัชชี

วัสสการพราหมณ์นั่งฟังอยู่จึงทูลรับทำนองว่า วัชชีอธิบา นิยธรรมมีตั้ง ๗ ข้อ อย่าว่แต่การจะปฏิบัติ ตามทั้ง ๗ ข้อเลย หากพวกวัชชีปฏิบัติตามเพียงข้อเดียว เท่านั้น ก็จะมีแต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อมเลย ทำที่ที่ถูกต้องต่อพวกวัชชีก็ทำได้ ๒ ประการ คือใช้วิธี ประรองดองทางการทูตหรือไม่ก็ทำลายสามัคคีธรรม ข้อสรุปนี้ คงเป็นเรื่องความเฉลียวฉลาดแกมโกงของ วัสสการพราหมณ์เอง มิใช่พระประสงค์ของพระ พุทธองค์อย่างแน่นอน

แม้พระอรรถกถาจารย์ก็พูดทำนองคล้ายกับที่ กล่าวมาแล้วว่า พระเจ้าอชาตศัตรูส่งวัสสการพราหมณ์

ไปขอคำปรึกษาจากพระพุทธองค์^๓ ด้วยน้ำพระทัยที่ เปี่ยมล้นด้วยพระมหากษัตริย์คุณของพระพุทธองค์แล้ว จึงเป็นไปไม่ได้ที่พระพุทธองค์จะตรัสอะไรเป็นเชิงแนะนำ พระเจ้าอชาตศัตรู

ดังนั้น วัสสการพราหมณ์จึงได้ฟังแต่เทคนิควิธี เรื่อง วัชชีอธิบา นิยธรรมเท่านั้น

ต่อกรณีนี้ น่าจะเปรียบวัสสการพราหมณ์เหมือน คนบ้าหวยบ้าเบอร์ ซึ่งมักแหวะเวียนหน้าอาหารคาวหวาน และกับปียักถนขึ้นไปเยี่ยมเยียนถวายพระเถระผู้ใหญ่ พร้อมกับเฝ้าสังเกตอาการกิริยาและเจรจาปราศรัยอยู่ พอพระท่านพูดจาหรือแสดงท่าทางอย่างไร ก็จดจำมาตี เป็นเลขเป็นเบอร์เสียหมด แล้วก็นำไปซื้อแบบผิดมาก ถูกน้อย คราวใดที่ตีถูก ซื้อถูก ก็นำไปเล่าลือกันว่า พระรูปนั้นรูปนี้ ให้หวยแมน ทั้ง ๆ ที่พระท่านไม่รู้ชื่อไหน อีเห่น หรือมิได้มีความประสงค์ในทางนั้นเลย ผู้เขียน คิดว่า วัสสการพราหมณ์ น่าจะมีลักษณะคล้ายพวกบ้า หวยบ้าเบอร์เสียมากกว่า ตัวแกเป็นแสนาธิการ เป็นนัก คิดนักวางแผน บ้าสงครามอยู่แล้ว ก็คงคิดและตีความ ไปตามอุปนิสัยโน้มเอียงไปทางเบียดเบียนเหมือนคนบ้า หวยเบอร์ โดยที่พระพุทธองค์มิได้มีพระประสงค์ให้เขา ไปคิด ไปตีความดังนั้นเลย

๓. พระสารีบุตรนิพพานก่อนพระพุทธเจ้า

เจ้าของบทความเรื่อง "พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วย ไรคอะไร?" ได้แสดงความอ่อนด้อยปัญญาของตนเอง พร้อมทั้งจ้วงจาบหยาบคายเอาที่พระอรหันต์สังคีติกา-จารย ๕๐๐ องค์ มีพระมหากัสสปะเป็นประธานอย่าง ไม่น่าให้อภัยเลย

ในประเด็นที่ว่า "พระพุทธเจ้าเสด็จต่อไปทางทิศ เหนือแหวะตำบลนาลันทาบ่านเกิดของพระสารีบุตร ผู้ซึ่ง ออกมาต้อนรับ โดยการประกาศความศรัทธาอย่างไม่ คลอนแคลนในพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นข้อความที่ซ้ำซ้อน กับพระสูตรอีกตอนหนึ่ง และน่าเชื่อได้ว่า เป็นส่วนที่ ผู้ที่เรียบเรียงพระสูตรนี้เกิดพินเพื่อน เพราะพระสูตรอีก ตอนหนึ่งระบุว่าพระสารีบุตรได้นิพพานไปก่อนล่วงหน้า นี้แล้ว"

ข้อความที่กล่าวอ้างอย่างอหังการ มากด้วย Ego ความหลงตัวของเจ้าของบทความเจ้าปัญหานี้ ได้ฟ้อง

^๓ มีความแก้-ขยายตรงนี้ว่า อรรถกถากล่าวคล้ายกันว่า "การรบกับคณะวัชชีเป็นเรื่องยาก การโจมตีแต่ละครั้งจะต้อง ไม่สูญเปล่า... จะส่งวัสสการะไปทูลปรึกษา ดู การไปขอเรา จะมีประโยชน์ พระพุทธองค์ก็ทรงทรงนิ่ง (ดูขณิกภาพ) ถ้า ไม่มีประโยชน์ก็ทรงตรัสห้าม" สุมังคควลลสินี เล่ม ๒ มจร. หน้า ๑๑๕-๑๑๖

^๔ Vide Malalasekara, G.P., Dictionary of Pali Proper Names, Vol.2, Munshiram, New Delhi, 1995, P.1116

ชัดเจนว่า เขาเองต่างหากที่ถูกโมหะ มานะ และทิฏฐิครอบงำจนลื้อลือนเพื่อนพ้องอย่างสุด ๆ พระอรหันต์เจ้าผู้ทรงปฏิสัมภิทา ๕๐๐ องค์ มีพระมหากัสสปมหาเถระ พระอุบาลีมหาเถระ พระอานันทมหาเถระ เป็นต้น ที่ได้ช่วยกันทำสังคายนารวบรวมพระธรรมวินัย ในการทำสังคายนาใหญ่ครั้งแรกนั้น ท่านมีศีลสมบูรณ์ที่สุด มีสมาธิสมบูรณ์ที่สุด และมีปัญญาสมบูรณ์ที่สุด ตัวเขาเองนั้นแหละมีสติปัญญาเพียงเล็กน้อยสั้นแค่ว่า อึ้งสั้นแค่ขากรตาย แต่จะไปวัดความลึกของมหาสมุทรที่ทั้งลึกล้ำและกว้างใหญ่ เจกเช่นสติปัญญาของพระอรหันต์เจ้าทั้งหลายเหล่านั้น ช่างน่าสมเพชเวทนาแท้

เรื่องการดับขั้นธนิพพานของพระสารีบุตร อัครสาวกเบื้องขวา เลิศทางมีสติปัญญา มากนี้ มีอยู่ในอรรถกถา ๒ แห่งคือสารัตถปกาลินี อรรถกถาแก้สังยุตตนิกายและอรรถกถาชาดก ช่วงเวลาปรินิพพานก็กล่าวไว้ชัดเจนว่า เป็นวันเพ็ญกลางเดือนกัตติกะ คือเดือน ๑๒ (ราวเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน) ตกขาวช่วงหลังพรรษาปีที่ ๔๕ ของพระพุทธเจ้าแล้ว เพราะพระคัมภีร์บอกไว้ชัดว่า พระสารีบุตร อัครสาวกเบื้องขวา ผู้เลิศทางมีสติปัญญา และพระโมคคัลลานะ อัครสาวกเบื้องซ้าย ผู้เลิศในทางมีฤทธิ์มาก ทั้ง ๒ องค์อยู่ครองเพศสงฆ์ทรงกาสาวพัสดุ์ถึง ๔๕ พรรษา จึงนิพพาน พระคุณท่านสารีบุตรนิพพานก่อนท่านพระโมคคัลลานะเพียง ๒ สัปดาห์ และทั้ง ๒ องค์ ก็มีขนมายุแก่กว่าพระพุทธเจ้าอีกด้วย

ดังนั้น เมื่อช่วงเวลาที่พระพุทธเจ้าเสด็จผ่านาลันทานั้น น่าจะอยู่ในช่วงหลังพรรษาปีที่ ๔๔ ไม่กี่เดือนอย่างน้อยก็ต้นปีของการเสด็จดับขันธปรินิพพาน เมื่อเป็นเช่นนั้นการที่มหาปรินิพพานสูตรตอนนี้ จะกล่าวถึงพระสารีบุตรมาถายการต้อนรับและกราบทูลเรื่อง *อจลศรัทธา* ความเชื่อมั่นที่ไม่หวั่นไหวคลอนแคลนในพระพุทธเจ้าของตนก็เป็นกาลเวลาที่สอดคล้องกัน เป็นไปได้ เพราะพรรษาปีที่ ๔๕ ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ณ เวฬุคาม ก็ยังอยู่ห่างไปประมาณ ๕-๖ เดือน

ดังนั้น จึงไม่มีอะไรพันเพื่อน ดังคำกล่าวละลาบละล้งจ้วงจาบเอกกับพระอรหันต์เจ้าเหล่านั้นอย่างไม่วู้จริง ของเจ้าของบทความเจ้าปัญหา นั้น หากจะมีก็คงมีอยู่สถานเดียว คือ ความลื้อลือนเพื่อนพ้องทางสมอง

ของเขาเองต่างหาก

อีกประการหนึ่ง การที่ข้อความบางตอนของพระสูตรหนึ่ง จากพระคัมภีร์หนึ่ง-ปิฎกหนึ่ง จะไปปรากฏอยู่ในคัมภีร์อื่น หรือ ปิฎกอื่นอีก ก็เป็นเรื่องปกติธรรมดา เมื่อพระอรหันต์เจ้า ผู้ทรงปฏิสัมภิทาเริ่มรวบรวมพระธรรมวินัย ได้คิดจัดเป็นระบบ ระเบียบ เป็นประเภท มีหมวดหมู่หลายประเภท เช่น พระสูตรมีเนื้อหายาว ๆ ก็จัดรวบรวมเป็นหมวดไว้ชื่อว่า “ทีฆนิกาย” ส่วนพระสูตรที่มีเนื้อหายาวขนาดกลางทั้งหลาย ก็นำมารวมเป็นหมวด “มัชฌิมนิกาย” พระสูตรที่มีเนื้อหาเชิงปราชญ์บุคคลหรือหลักธรรม เช่น ปราชญ์เวทดา เทพบุตร มาร ภิภษุณี พรหม พรหมณ์ ยักษ์ ท้าวสักกะ ฯลฯ ธาตุ ชั้นมัรรค สติปัญญา สัจจะ จัดเข้าเป็นหมวด “สังยุตตนิกาย” ส่วนพระสูตรอีกประเภทหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นหัวข้อธรรม ในสูตรหนึ่งมี ๑ หัวข้อบ้าง ๒ หัวข้อบ้าง เรื่อยไปถึง ๑๑ หัวข้อ ท่านก็จะนำไปรวมไว้ในหมวด “อังคุตตรนิกาย” ส่วนพระสูตรอีกมาก ที่จัดเข้าเป็นประเภทข้างต้นไม่ได้ ซึ่งมีลักษณะปลีกย่อยออกไป รวมถึง ๑๕ คัมภีร์ ท่านก็จะนำไปรวบรวมไว้ในหมวดเดียวกัน เรียกว่า “ขุททกนิกาย”

ดังนั้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรเลยที่ ข้อความบางตอนของ พระสูตรยาว ๆ ในคัมภีร์หนึ่งหรือนิกายหนึ่ง จะไปพบอีกในคัมภีร์อื่น ๆ เช่น จากทีฆนิกายไปพบอีกในมัชฌิมนิกายในสังยุตตนิกาย ในอังคุตตรนิกาย หรือในขุททกนิกายอีก มิใช่เป็นเรื่องซ้ำซ้อนกัน แต่จัดว่าเป็นความจงใจในการจัดการระบบ ระเบียบวิชาการของพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

การจัดระบบพระคัมภีร์-ประมวลพระธรรมคำสอนเช่นนี้ พวกเราชาวพุทธน่าจะภาคภูมิใจ เพราะเป็นระบบการวิจัย หรือ Research Methodology ที่เกิดก่อนระบบระเบียบการวิจัยใด ๆ ของโลกด้วย คนที่มานอวิชาบังตารู้ไม่ทั่วถึง หรือมีเจตนาอย่างอื่น จึงมองไม่เห็นคุณค่านี้ กลับมองเป็นเรื่องพันเพื่อนไป ช่างน่าสงสารแท้

๕. วันเวลาดับขันธปรินิพพาน

เจ้าของบทความเจ้าปัญหาเรื่อง “พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร?” อวดอ้างอย่างนำไม่อายว่า

“พระสูตรระบุชัดเจนว่า พระพุทธเจ้าหนีพพานหลังออกพรรษาใหม่คือประมาณ เดือน ๑๑-๑๒ หรืออาจล่วงเลยได้ถึงเดือน ๑ ของปีจันทร์คติต่อมา”

การพูดทักท้วงเอาเช่นนั้น ด้วยอ้างเพียงข้อความว่า ต้นสาละ ณ บริเวณพระแท่นเสด็จดับขันธฯ ผลิดอกออกไปนอกฤดูกาล (อกาล) เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า^๔ ช่วงเวลาเสด็จดับขันธปริณิพพานน่าจะเป็นฤดูหนาวหรือฤดูใบไม้ร่วงตอนปลาย เพราะใบของต้นสาละร่วงไปหมดแล้ว แต่มาออกดอกผลิใบใหม่ เป็นดอกใบนอกฤดูกาลทำนองนี้แหละ ข้อนั้นน่าจะเป็นการสันนิษฐานพล่อย ๆ อย่างน่ากลัว มิใช่วิสัยของนักวิชาการชาวพุทธ ด้วยข้อเท็จจริงมิได้เป็นเช่นนั้นเลย

พวกเราทราบกันดีว่า ประเทศไทยและประเทศอินเดีย ต่างก็อยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร อยู่ในบริเวณภูมิอากาศร้อนของโลก ประเทศทั้ง ๒ มีเพียง ๓ ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาวและฤดูร้อน ไม่มีฤดูใบไม้ผลิ (Spring) และฤดูใบไม้ร่วง (Fall or Autumn) เหมือนในยุโรป และสหรัฐอเมริกา ถึงแม้หน้าฤดูร้อนจะแล้งมากแต่ใบไม้ก็จะไม่ร่วงโกรันหมดทั้งต้น จะร่วงเฉพาะใบเก่า-ใบเหลืองประปราย ยิ่งต้นสาละเป็นต้นไม้ประเภทเดียวกันกับต้นรัง (เรามักแปล “สาละ” ว่าต้น “รัง” เสมอ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ แก้วว่า “ชื่อต้นไม้ชนิด *Shorea robusta* Roxb ในวงศ์ Dipterocarpaceae ต้นรังก็อยู่ในวงศ์เดียวกันนี้เป็นไม้เนื้อแข็งใช้ในการก่อสร้าง)

ผู้เขียนเองก็เคยศึกษาอยู่ในอินเดียนานพอควร และได้สอบถามท่านที่เคยอยู่นานกว่าเพิ่มเติม ได้รับคำตอบว่า ท่านไม่เคยเห็นต้นสาละในอินเดียทั้งใบหมดต้นจนโกรันสักคราเลย

การที่เจ้าของบทความเจ้าปัญหา อ้างถึง “ฤดูใบไม้ร่วง” ไว้ด้วย ก็แสดงว่าเขาเองไม่เข้าใจแม้แต่สภาพการณ์ที่เป็นจริงทางภูมิศาสตร์ของอินเดียว่า เป็นอย่างไร? เพียงแค่ข้อเท็จจริงทางธรรมชาติหยาบ ๆ อย่างนี้ เขาเองก็พ่นเพื่อนจนไม่รู้เหนือรู้ใต้ ไม่รู้จักเอเชีย ยุโรป อเมริกาแล้ว ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ของเขา โดยเฉพาะเรื่องโรคภัยไข้เจ็บของพระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ยิ่งพ่นเพื่อนเลือนหลง หาคความถูกต้อง ประโยชน์และคุณค่าทางวิชาการใด ๆ ไม่ได้เลย

เมื่อพูดถึงพระพุทธเจ้า เรามักจะลืมหืมหรือมองข้ามพระพุทธานุภาพ พุทธวิสัยอยู่บ่อย ๆ แม้พระพุทธองค์จะเป็นมนุษย์ แต่มีวิชมนุสยธรรมดาเช่นพวกเรา ข้อนี้ท่านปิยทัสสีมหาเถระ นักปราชญ์ชาวศรีลังกา กล่าวไว้ น่าคิดมากกว่า “He was a man but a Superman an Extraordinary Man (acchariya-manussa). He was beyond the human state inwardly though living the life of human being. (พระองค์ทรงเป็นเพียงมนุษย์ แต่เป็นมนุษย์ที่ยอดเยี่ยม เป็นมนุษย์มหัศจรรย์ (มนุษย์อัจฉริยะ) พระองค์อยู่เหนือมนุษย์ธรรมดาในภายใน แม้จะดำรงชีพอย่างมนุษย์สามัญในภายนอก)”

จากการมองพระพุทธเจ้าเพียงแคเปลือกนอกอย่างเจ้าของบทความเจ้าปัญหามันบดบังกล่าวนั้น ถือว่าเป็นอิทธิพลผิด ๆ ของวิชาวิทยาศาสตร์แบบเก่า และเสรีภาพทางวิชาการของตะวันตก ที่มักจะปฏิเสธเรื่องอำนาจจิต การบำเพ็ญบารมี เรื่องของฌาน และอภิปัญญาจิต เป็นต้น

ผู้เขียนเชื่อสนิทใจว่า พระพุทธเจ้าทรงมีพระบารมี พุทธานุภาพ พุทธวิสัย ที่พวกเราเข้าถึงไม่ถึงและยังไม่เข้าใจอีกจำนวนมาก อย่าว่าแต่ต้นสาละจะแตกใบออกดอก เพื่อบูชาพระพุทธเจ้านอกกาลหรือในกาลเลย แม้แต่โลกทั้งโลก จักรวาลทั้งจักรวาลยังสิ้นสะเทือนเคลื่อนไหวได้ด้วยพุทธบารมี เทพเจ้าเหล่าเทพยดา ทั้งพระอินทร์ พระพรหม ในแสนโกฏิจักรวาลยังเสด็จมาบูชาและฟังธรรมเทศนาของพระพุทธองค์หลายครั้งหลายคราว ระหว่างที่พระพุทธองค์ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่ การที่กิ่งใบและดอกสาละผลิบาน ก็เป็นเรื่องของพุทธานุภาพ ไม่น่ามีปัญหาต้องนำไปคิดตีความให้สับสนเลยเถิดไป ถึงขนาดจะเปลี่ยนหรือลบล้างความเชื่อถือเรื่องวันเวลาปริณิพพานเดิมของพระพุทธเจ้าเลย ช่างอยู่ไม่เป็นสุขแท้ ๆ เลย

^๔ พระบาลีตอนนี้ มีความว่า “เตน โข ปน สมเยน ยมกสาลา สพพพาลิผลลา โทหนติ อกาลนุปเปติ เต ตถาคตสฺส สรีริ โอภิรณฺติ อชฺโฌภิรณฺติ อภิปปภิรณฺติ ตถาคตสฺส ปุชาย” ที.ม. ๑๐/๑๙๘/๑๒๑

^๖ ดู พระศรีปริยัติโมลี, พระพุทธเจ้าในสายตานักปราชญ์โลก, อ้างแล้ว หน้า ๑๙.

๕. สถานที่ดับขันธปรินิพพาน

เรื่องสถานที่ปรินิพพานนี้ ชาวพุทธทั้งหมดก็ยึดถือตามพระคัมภีร์มหาปรินิพพานสูตรมาหลายพันปีแล้วว่า พระพุทธองค์เสด็จดับขันธฯ บนพระแท่นระหว่างต้นสาละทั้งคู่ นอกพระนครกุสินารา (ปัจจุบันคือกุสินาคาร์ รัฐอุตตรประเทศ) แต่เจ้าของบทความเพื่อนดังกล่าวกลับเขียนกลับตาลปัตรเสียใหม่ว่า สถานที่ทรงละสังขารของพระพุทธองค์ไม่น่าจะเป็นสถานที่ตรงนั้น (แต่ก็บอกไม่ได้ว่าตรงไหน) เพียงแต่สันนิษฐานแบบคลุมเครือไปทำนองลับสนว่า;

๑. ภิกษุผู้พยาบาลพระพุทธองค์น่าจะตัดสินใจ นำพระองค์ไปพักอยู่ในเมือง จะได้อยู่ใกล้หมอ เพราะความจำเป็นเรื่องป่วยไข้บังคับ

๒. เรื่องคัมภีร์บาลีว่า "กปิสิส" แปลตามตัวว่า "หัวลิง" (เขาแปลผิดหรือจำผิดมา ว่าเป็นกลอนประตุรูปหัวลิง) ที่พระอนันท์ไปยืนเหนี่ยวคร่ำโคกอยู่ ขณะที่พระพุทธองค์ใกล้จะเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน เขาสันนิษฐานว่า กลอนประตุชนิดนี้ จะอยู่กลางป่าไม่ได้แน่นอน จะต้องอยู่ในพระนครกุสินารา ดังนั้น พระพุทธองค์ต้องเสด็จปรินิพพานภายในพระนคร

๓. เขาอ้างถึงการเคลื่อนพระบรมศพไปทางประตูทิศใต้ แต่เคลื่อนไม่ได้ มิได้นำพระศพเข้าเมืองก่อน

แสดงว่า สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน ต้องอยู่ภายในพระนคร

เหตุผล และข้อวิเคราะห์ของเจ้าของบทความเจ้าปัญหานั้น แสดงให้เห็นถึงความอ่อนด้อยเรื่องความรู้ พระบาลี-คัมภีร์พระพุทธศาสนา ข้อเท็จจริงทางภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์ของสังคมอินเดียสมัยโน้นอย่างน่ากรุนานัก

ข้อแรก พระพุทธองค์แม้จะทรงมีพระวรกายอย่างมนุษย์ทั่วไป แต่สภาวะจิตใจของพระองค์สูงส่งยิ่งนัก ดังได้กล่าวมาแล้วบ้าง ความเจ็บป่วยของสังขารคงมีผลกระทบบ้างเพียงทางร่างกาย เช่น ทรงมีอาการกระหายน้ำ แต่ไม่มีผลให้พระทัยของพระองค์ต้องกระวนกระวาย หรือขอความช่วยเหลืออะไรมากมาย จะเห็นได้ว่า หลังจากทรงขอให้พระอนันท์ไปตักน้ำมาเสวย และปูผ้าสังฆาฏิให้ทรงพักผ่อนพระอิริยาบถแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงขอร้องพระอนันท์หรือพระภิกษุรูปอื่น ๆ มาทำอะไรเพื่อพระองค์อีกเลย แสดงว่า เวทนาทางกายได้ระงับไปสิ้นเชิงแล้ว ต่อมาตรัสแก้ปัญหากษัตริย์อีกหลายเรื่อง และทรงแสดงธรรมโปรดสุภัททปริพพาชก จนเลื่อมใสขอบรรพชาอุปสมบท สำเร็จเป็นพระปัจฉิมสาวกอีกด้วย

อีกประการหนึ่ง การแพทย์ในสมัยโน้น มีความ

สมบูรณ์แค่ไหนเพียงไร? ก็ยังเป็นปัญหาอยู่ มีแพทย์เก่ง ๆ อยู่ที่นั่น? มีอยู่ทุกเมืองไหม? เราคุ้นเคยอยู่เพียงชื่อเดียว คือท่านหมอชิวโกมารัก แพทย์ประจำราชสำนักนคร และประจำพระพุทธองค์ด้วย แต่แพทย์อื่น ๆ ไม่มีปรากฏชื่อเลย การสันนิษฐานดังนั้น เกิดจากข้อมูลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสังคมปัจจุบัน คิดว่าไม่น่าจะตรงกับข้อเท็จจริงของสังคมอินเดียครั้งโบราณ

ข้อที่สอง บทบาทคำว่า “กบิลีส” นี้ ท่านแปลว่า “ไม้สลักเพชร”^๙ มิได้แปลว่า “กลอนประตูปรับหัวสิงห์” อย่างที่เจ้าของบทความเจ้าปัญหานั้นแปลไว้ ซึ่งเจ้าของบทความนั้นยังบอกอีกว่ากลอนประตุนั้นจะอยู่ในป่าตามลำพังไม่ได้แน่นอน จนเป็นเหตุให้เขาวิเคราะห์ต่อไปว่าเมื่อพระอานนท์ไปเหนี่ยวกลอนประตุนั้นกรแสงอยู่แสดงว่าสถานที่บริณิพพานของพระพุทธองค์ ต้องไม่อยู่ในป่าเหนือศาลาโนทยาน ดังนั้น เขาจึงได้เปลี่ยนสถานที่บริณิพพานเสียใหม่ ให้เป็นสถานที่ใดที่หนึ่ง (ไม่รู้ว่าเป็นใดแน่) ภายในพระนครกุสินารานั้น

ความจริง คำที่ว่า “กบิลีส” นี้ คล้ายกับท่านพระอรชกถาจารย์จะทราบต่อไปภายหน้าจะมีปัญหาขึ้น จึงได้อธิบายศัพท์ “กบิลีส” นี้ว่า ได้แก่ “ออคคัพรุกซ์” คือต้นไม้ที่ใช้เป็นดาฟ-ไม้ขีดประตูเข้า-ออกอยู่ภายนอกคุ้มประตู^{๑๐}

ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าใช้กลอนประตู-สลักเพชรชนิดพิเศษรูปทรงหัวสิงห์ จะเห็นว่า ท่านบอกว่า เป็นต้นไม้ (รุกซ์) อยู่ภายนอกด้วย ถ้าเป็นกลอนประตูอาคารถาวร สวยงามใหญ่โตก็จะต้องอยู่ข้างใน เพราะเมื่อเจ้าของเข้าข้างในแล้ว จะได้ลกลอนกันคนภายนอกเข้ามาข้างใน แต่นี่กลับเป็นต้นไม้ที่ใช้ต่างดาฟ หรือกลอน ที่คนซึ่งออกไปข้างนอกเป็นคนไล่กันคนข้างในออกมาข้างนอกอีกทีหนึ่ง

เพื่อความกระจ่างเกี่ยวกับสถานที่เสด็จดับขันธิน่าจะมีอาคารอะไรอยู่บ้าง? และมีลักษณะอย่างไร? โดยเฉพาะอาคารที่พระอานนท์หลบเข้าไปเหนี่ยวสลักเพชรกรแสงอยู่ อาคารนั้นพระบาลีใช้ศัพท์ว่า “วิหาร”^{๑๑} แต่อย่าด่วนเข้าใจผิดว่า เป็นวิหารหรือวัดแบบทั่วไป เพราะพระอรชกถาจารย์ได้ป้องกันความเข้าใจผิดไว้แล้วว่า คำที่ว่า “วิหาร” ได้แก่ “พลับพลา” หรือ “ปะระ” (มณฑลมาโล)^{๑๒}

กล่าวโดยสรุป “มณฑลมาโล” คือ “พลับพลาหรือปะระ” คงมีใช้อาคารใหญ่โตถาวรอะไร น่าจะเป็นพลับพลาเฉพาะกิจ ที่เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาถึงกุสินารา ด้วยหวังจะเสด็จทอดสังขาร ณ ที่นั้น พวกกษัตริย์มัลละและประชาชนจึงได้มาจัดตั้งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการเสด็จบริณิพพานก็ได้

ข้อที่สาม เรื่องการเคลื่อนย้ายพระบรมศพจากพระแท่นเสด็จดับขันธิน ไปยังสถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพนั้น เดิมทีพวกมัลละกษัตริย์มีพระประสงค์จะอัญเชิญพระบรมศพไปทางทิศทักษิณ (ใต้) ผ่านประตูทางทิศทักษิณ แล้วถวายพระเพลิงพระบรมศพบริเวณนอกประตูพระนคร

โครงสร้างประโยคภาษาบาลีตรงนี้เข้าใจยากนิดหนึ่ง แปลไม่ดีจะคลาดเคลื่อนได้ ดูเหมือนจะมีการเคลื่อนพระบรมศพออกจากพระนคร คล้ายว่าพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธิน ในพระนคร พระบรมศพก็อยู่ในพระนครนั่นเอง แต่ตรงนี้พระอรชกถาจารย์ได้แก้กำกับไว้ว่า “ไม่ต้องอัญเชิญพระบรมศพเข้าภายในพระนคร แต่ได้อัญเชิญไปเสียบภายนอกพระกำแพงนั้นเอง”^{๑๓}

นอกจากนี้พระบาลีมหาปริณิพพานสูตรยังกล่าวต่อไปว่า “พวกเทพยตามีความประสงค์ว่า พวกเราจะสักการะ เคารพ บูชา นับถือพระบรมศพของพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยการพ้อนรำ ขับร้อง ประโคมและด้วยดอกไม้ของหอมอันเป็นที่พิภย์ แล้วอัญเชิญพระบรมศพสู่ทิศอุดร (เหนือ) ทางประตูด้านทิศอุดรของพระนคร เข้าสู่พระนครทางทิศนั้นแล้วนำไปสู่ท่ามกลางพระนคร แล้วออก (จากพระนคร) ทางประตูทางทิศตะวันออก

^๙ ดู พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑๐ หน้า ๑๕๔.
^{๑๐} “กบิลีสนติ ทวารพาโกฏฐิย จิต ออคคัพรุกซ์, ดู สมังควลลาลินี มจร. เล่ม ๒ หน้า ๑๕๑.
^{๑๑} “อถโย อายสมมา อานนโ ท วิหาร ปวิสิตวา กบิลีส อาลมพิตวา โรหมาโน อฏจาลิ.” ดู ที.ม.๑๐/๒๐๗/๑๒๐.
^{๑๒} “วิหารนติ อธิ มณฑลมาโล วิหารโ อธิปโยโต.” ดู สมังควลลาลินี มจร. เล่ม ๒ หน้า ๑๓๑.
^{๑๓} “พาหิเรณ พาหิเรนติ อนโตนครี อปโปเสตวา พาหิเรเนว นครสสุ พาหิเรปสสุ หริตวา.” สมังควลลาลินี มจร. เล่ม ๒ หน้า ๒๐๔.

แล้วจะถวายพระเพลิงพระบรมศพที่มกุฎพันธเจดีย์
ชาวมัลลยะ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพระนคร”^{๒๒}

จากข้อความในพระบาลี และอรรถกถาที่นำมา
แสดงนี้ ก็คงจะแจ่มแจ้งแล้วว่า สถานที่ที่ปรินิพพานของ
พระพุทธองค์ ก็คือ พระแท่นปรินิพพานระหว่างต้นสาละ
หน่อม ๒ ต้น คือต้นหนึ่งอยู่ด้านพระเคียว อีกต้นหนึ่ง
อยู่ด้านปลายพระบาท ภายในบริเวณศาลาโนทยานของ
มัลลกะษัตริย์ นอกพระนครกุสินารา ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ
ของพระนครกุสินารา

ปัจจุบัน ชาวพุทธทั่วโลกนับล้าน ๆ คนยังหลั่งไหล
กันไปกราบไหว้ เจริญพุทธบูชาสวดและพอกพูนธรรม
สังฆะกัน สถานที่ตรงนั้น คงมีซากสังฆาราม (วัด) ค่อนข้าง
ใหญ่โต ด้านหลังไปก็เป็นพระวิหารปรินิพพาน ภายใน
ประดิษฐานพระพุทธรูปปางเสด็จดับขันธฯ ที่ชวน
สลดสังเวชใจยิ่งนัก

นี่ยัง พระพุทธรูปองค์นี้มีอายุช้านับพันปีมาแล้ว
ทางด้านหลังพระวิหารก็มีพระสถูปทรงโอคว่ำ ศิลปะ
แบบอินเดีย ชาวพุทธทั่วโลกกำหนดหมายกันมาหลาย
พันปีแล้วว่าตรงนั้น คือ ศาลาโนทยาน สถานที่เสด็จ
ดับขันธปรินิพพานแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ของพวกเราทั้งหลาย

พระนครกุสินารา น่าจะอยู่ด้านทิศใต้ของพระ
วิหารปรินิพพาน บริเวณที่ตั้งของวัดไทยกุสินาราเฉลิม
ราชย์ปัจจุบัน หากเคลื่อนพระบรมศพเข้าเมืองทางประตู
ทิศเหนือผ่านกลางพระนครมาแล้วออกจากเมืองทาง
ประตูทิศตะวันออก ก็จะตรงกับบริเวณมกุฎพันธเจดีย์
ปัจจุบัน ข้อความดังกล่าวมานี้ จะตรงกับเนื้อความใน
มหาปรินิพพานสูตรทุกประการ

ดังนั้น ทักณะของผู้เขียนเรื่อง “พระพุทธเจ้าปรินิพพาน...”
ที่พยายามจะเปลี่ยนสถานที่ดับขันธ-
ปรินิพพานเสียใหม่ ไปเป็นที่อื่นภายในพระนครกุสินารา
มิใช่บนพระแท่นในศาลาโนทยาน ด้วยข้ออ้างหยาบ ๆ

^{๒๒} “มยฺ ภควโต สรีรํ ทิพฺเพหิ นจฺเจหิ คีตฺเทหิ อุตฺตเรน
อุตฺตรํ นครํ หริตฺวา อุตฺตเรน ทฺวาเรน นครํ ปเวสฺสฺวา
มชฺฌเณน มชฺฌมํ นครสฺส หริตฺวา ปฺรตฺถิเมเน ทฺวาเรน
นิกฺขมิตฺวา ปฺรตฺถิมโต นครสฺส มกุฎพันธนํ นาม มลฺลกัน
เจดีย์ เอตฺถ ภควโต สรีรํ ฉาเปตฺสฺมาตติ.” ที.ม. ๑๐/
๒๒๘/๑๕๐.

มากด้วยโมหะ และความหลงตัวเองนั้น นับเป็นทักณะ
วิปริต ทิฏฐิวิปลาสอย่างสิ้นเชิง

๖. วิชาการแพทย์สมัยใหม่ กับการเสด็จปรินิพพานของพระพุทธองค์

เรื่องการนำวิชาการทางการแพทย์สมัยใหม่มา
สันนิษฐานพระอาการเจ็บป่วยและปรินิพพานของพระ
พุทธองค์นี้ มองได้ว่าเจ้าของบทความเจ้าปัญหานั้น
ทำด้วยความร้อนวิชา บ้าทฤษฎี อดดีอดเก่งและมี
เจตนาลบหลู้อหุ้มนพระพุทธรูปผู้เป็นที่เคารพสักการะ
ของชาวพุทธทั่วโลก หรืออาจอยากโด่งดัง หรือมีเจตนา
อื่น ๆ แอบแฝงอยู่ก็ได้

การกระทำได้กล่าว ไม่ก่อประโยชน์อะไรแก่ใคร
เลย รังแต่จะสร้างความสับสนเข้าใจผิด ลดเครดิตความ
น่าเคารพกราบไหว้ เชื่อถือ และปฏิบัติตามพระพุทธรูป
ในพระพุทธศาสนาเรา มีหลักการอยู่ว่า ควรพูด-เขียน
แต่สิ่งเป็นจริงและสร้างสรรค์ สิ่งที่ไม่จริง ไม่แน่ใจ
หรือแม้แต่จริง หากไม่สร้างสรรค์ ไม่เป็นประโยชน์
แม้จะสนุกปาก สนุกมือก็จะไม่พูด ไม่เขียนออกสู่
สาธารณชน

วิชาการแพทย์ปัจจุบัน ก็มีใช้ศาสตร์วิเศษสุด ที่จะ
บอกได้ว่า คนที่สิ้นชีวิตไปนานนับพันปีแล้ว เขาเจ็บ
ป่วยเป็นโรคอะไรตาย คนที่ว่านั้นเป็นใครก็ได้ ผู้เขียน
ไม่ประสงค์ให้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่่าวาแต่คน
ที่ตายไปแล้วเลย ถามว่าคนเจ็บป่วยอยู่ปัจจุบันอีกมาก
มายใช้ไหม? ที่การแพทย์สมัยปัจจุบันบอกสาเหตุแห่ง
การเจ็บป่วยไม่ได้

โรคภัยไข้เจ็บอีกเป็นจำนวนมาก ที่การแพทย์สมัย
ใหม่ ยังหาทางป้องกัน และรักษาไม่หาย เช่น โรค
เอดส์ ข้อนี้ศาสตราจารย์นายแพทย์ประสาน ต่างใจ เคย
แอบกระซิบกับผู้เขียนว่า การแพทย์สมัยใหม่ไม่เคย
รักษาโรคอะไรหาย นักเรียนแพทย์เรียนวิชาการแพทย์
มา ก็เหมือนนักเรียนเทคนิคเรียนเรื่องเครื่องยนต์กลไก
อย่าหวังอะไรมาก ดีหน่อยก็ตรงดูแลเรื่องอุบัติเหตุเท่านั้น
เอง ท่านเสริมต่อไปอีกว่า เพราะท่านพูดตรงไปตรงมา
นี่เอง พวกโรงเรียนและวิทยาลัยแพทย์ต่าง ๆ จึงไม่เชิญ
ท่านไปสอนไปบรรยาย

การนำพระวรกายและชีวิตของพระพุทธเจ้า ซึ่งดับ

ชั้นนี้ ไปกว่า ๒,๕๐๐ ปีแล้ว พระบรมศพก็ไม่มี พระบรมสารีริกธาตุก็ไม่ต้องอาศัย อาศัยข้อความในพระสูตรเพียงเล็กน้อยว่า ทรงอาพาธด้วยโรคโลหิตปักขันทิกา (ลงพระโลหิต) มาสันนิษฐานประกอบเข้ากับวิชาการแพทย์ปัจจุบันนี้ อย่างมากมายใหญ่โต แบบขาดความเคารพยำเกรงในองค์พระบรมศาสดาอย่างไม่น่าให้อภัย

บทสรุป

ในท้ายที่สุดนี้ จะขอสรุปสั้น ๆ ว่า การเสนอความคิดวิเคราะห์ในบทความชื่อ “พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร?” ของผู้ใช้นามว่า “พระมนโธ เมตตทานนุโ” นั้น นับเป็นการเขียนแบบลวก ๆ หยิบคาย ไร้รสนิยม และขาดความน่าเชื่อถือทางวิชาการ แสดงถึงความอ่อนด้อยทางความรู้พระบาลี พระพุทธศาสนา และบริบทของสังคมอินเดียทั้งในอดีตและปัจจุบัน

การระบุถึงวุฒิการศึกษา และสถาบันการศึกษาสำคัญ ๆ ทั้งในและต่างประเทศ มิได้ช่วยให้ข้อเขียนของเขา มีคุณค่าน่าสนใจในทางวิชาการได้เลย กลับนำไปสู่ความสงสัยอย่างน้อย ๒ ประการ คือ

๑. เขาได้ศึกษาและจบจากสถาบันนั้นจริงหรือไม่?

๒. ถ้าศึกษาและจบมาจริง ก็ฟ้องถึงคุณภาพของการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษานั้น ๆ ว่า ได้ให้การศึกษอบรมเขามาอย่างไร? จึงได้ลูกศิษย์ที่เก่งกล้า บำปิ่นขนาดนั้น

เจ้าของบทความเจ้าปัญหานั้น ลงชื่อเป็นพระภิกษุ ไม่น่าจะใช้พระภิกษุในศาสนาของพระพุทธเจ้า น่าจะเป็นสาวกเดิยรติย์แฝงตัวเข้ามามากกว่า เขากล้าเรียกพระพุทธเจ้าว่า “ลัทธิตละ โดตมะ” ซึ่งเป็นคำที่พวกอัญญเดิยรติย์ พวกนอกศาสนาเขาใช้เรียกขานกัน เขาบอกว่า บุคลิกที่ ๒ ของพระพุทธเจ้าเป็นบุคลิกของชายฆราวาสคนหนึ่ง นอกจากนี้เขายังกล่าวหาพระพุทธเจ้าว่า แนะนำวิสัยการพราหมณ์ทางอ้อมไปตีแคว้นวัชชีอีกด้วย แม้การพยายามนำวิชาการทางแพทย์สมัยปัจจุบันมาวิเคราะห์อาการอาพาธของพระองค์ เพื่อลดความศรัทธาในพระพุทธรองค์ลง นี่ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่ง

นี่หรือภิกษุ ภิกษุยุคมิลลัสัญญี-กลียุค หรือไร?

ใครเป็นอุปชฌาย์อาจารย์และสมภารวัดดูแล จะเอาหน้าไปไว้ไหน?

นอกจากนี้ เขายังละลาละลั่งจ้วงจาบพระอรหันต์เจ้า ผู้ทรงปฏิสัมภิทา ซึ่งร่วมกันสังคายนารวบรวมพระธรรมวินัย จนเกิดมีการศึกษาและทรงจำสืบทอดมาถึงพวกเราว่าเพื่อน ด้วยไม่หจิด และความอ่อนด้อยความรู้ด้านพระคัมภีร์ของตน แต่ต้องการอวดว่ารู้ดี แม้มว่าพระอรหันต์เสียอีก นี่นับว่าเป็นการจ้วงจาบพระอริยสงฆ์องค์แห่งพระรัตนตรัย

การพยายามเปลี่ยนวัน เวลา และสถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน ซึ่งชาวพุทธทั่วโลกเชื่อถือ ปฏิบัติกันมาถึงกว่า ๒,๕๐๐ ปี ด้วยการวิเคราะห์แบบเลื่อนลอย ขาดความรู้ความชัดเจนทางพระคัมภีร์ และทางบริบทของสังคมอินเดีย นับว่าไม่มีความเคารพ และความยำเกรงต่อพระธรรมวินัยอย่างรุนแรง

ขอสรุปซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ความคิดเห็นและการวิเคราะห์ของเจ้าของบทความเจ้าปัญหานั้น คิดว่า เขาทำขึ้นด้วย;

๑. ว่าง คือ ว่างมากไม่รู้จะทำอะไรดี อยู่ไม่เป็นสุข

๒. บ้า คือ มีความคิดวิปริต ทัศนวิสัยล้าส ถ้า บำปิ่น

๓. เมมา คือ เมมาความรู้ ร้อนวิชา อยกแสดงออกว่าเรารู้ เราแน่ รู้น้อยกว่ารู้มาก รู้ไม่จริง ก็เข้าใจว่าจริง และ

๔. เขลา คือ ถูกโมหะเข้าครอบงำ หลงเชื่อวิธีคิดวิชาและศาสตร์ของฝรั่งตะวันตก อาจรวมไปถึงมีเจตนาร้ายอื่น ๆ แอบแฝงด้วย

ผู้เขียนเองไม่เคยมีอคติอะไรกับเจ้าของบทความเจ้าปัญหานั้นเลย ที่เขียนเรื่องนี้ขึ้นมาก็ด้วยจิตสำนึกว่าเป็นหน้าที่ในฐานะภิกษุบริษัท ที่จะต้องลุกขึ้นมาปกป้องพระพุทธเจ้า พระอรหันต์และพระไตรปิฎก โดยพยายามชี้แจงข้อเท็จจริงตามพระคัมภีร์และบริบทแวดล้อมทางสังคมอินเดีย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เท่าที่สติปัญญา ความสามารถของตนพึงจะมี มุ่งรักษาพระพุทธศาสนา หลักการ และปกป้องแก้ต่างแทนพระพุทธรองค์ พระธรรม และพระอริยสงฆ์องค์อรหันต์เจ้าทั้งหลาย มิประสงค์จะกระทบกระทั่งกับใครเป็นส่วน

พรหมจรรย์ และอริยวินัย ในสังคมปัจจุบัน

ประชา หุตานวัตร : ชีวิตพรหมจรรย์ หรือการถือพรหมจรรย์ สำคัญอย่างไร มีคุณค่าอย่างไรทั้งต่อผู้ถือเอง และต่อสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมวงกว้างในปัจจุบัน

พระธรรมปิฎก : พรหมจรรย์นี้ ถ้าบาลีก็พรหมจรรย์ แปลว่า จริยะอันประเสริฐ พระพุทธเจ้าตรัสว่า พรหมจรรย์ คืออะไร คือมีพระภิกษุพุลถาม พระพุทธเจ้าตรัสว่ามรรคมืองค์ ๘ อันประเสริฐชื่อว่าพรหมจรรย์ ที่เราแปลว่าพรหมจรรย์ พระท่านถามอีกข้อด้วยว่า อะไรเป็นพรหมจรรย์บริโยสถาน เป็นที่จบของพรหมจรรย์ ก็ตรัสว่า ภาวราคะหยา ระคะหยา โมหหยา โลภหยา ความสิ้น ราคะ คือโลภะ และโทสะ โมหะ ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้เรียกนิพพานนั่นเอง การที่มีชีวิตพรหมจรรย์ในลักษณะที่เป็นพระภิกษุเป็นต้น เป็นพระภิกษุณีอย่างไรอย่างนี้ก็เป็นเรื่องของการจัดในอีกระดับหนึ่งที่จะให้พรหมจรรย์ในความหมาย ตัวจริงตัวหลักได้เป็นจริงเป็นจังยิ่งขึ้น ซึ่งมาสัมพันธ์กันเรื่องวินัย การจัดการระบบชีวิต ระเบียบสังคม ให้มันเกื้อหนุน หรือว่าเอื้อโอกาสต่อการที่จะปฏิบัติตามหลักการนั้น

กองบรรณาธิการ ตัดทอนจากแถบเสียงบันทึกการสนทนาระหว่าง อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และคณะ กับพระธรรมปิฎก เนื่องด้วยโครงการอริยวินัย ณ อุโบสถวัดญาณเวศกวัน จ.นครปฐม
วันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๓
เวลา ๐๙.๐๐-๑๑.๐๐ น.

การที่จะเข้าใจเรื่องพรหมจรรย์ก็ต้องเข้าใจตั้งแต่เรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องตัวธรรมะนั้นเอง หมายความว่าเรื่องนี้โยงกันหมด เรื่องธรรมะว่าเป็นรากฐานของทั้งหมด แล้วก็เรื่องวินัย วินัยก็จัดตั้งเพื่อให้วิถีชีวิตที่เรียกว่าพรหมจรรย์ดำเนินไปด้วยดี ซึ่งพรหมจรรย์ก็อย่างที่วาระดับที่เป็นแก่น ชีวิตชุมชน ตั้งขึ้นเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างสังฆะ ภิกษุสังฆะ แต่ทั้งหมดหมายถึงชีวิตที่ดีงามที่ประเสริฐ ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะพระภิกษุเท่านั้น เป็นพรหมจรรย์และมรรคมีองค์ ๘ ประการนั่นเอง ถ้าพูดให้กว้างก็ลงไปถึงจุดเกิดตั้งแต่ธรรมะกันเลย ถ้าเราเชื่อเรื่องพรหมจรรย์ เรื่องอริยวินัยก็หมายความว่าเราอมรับเรื่องธรรมะ จุดเกิดทางพุทธศาสนาถือว่า ธรรมะคือความจริงที่อยู่ตามธรรมดา ที่บอกว่าพุทธเจ้าจะเกิดหรือไม่เกิด ธรรมะหรือความจริงก็มีอยู่ตามธรรมดาของมันอย่างนั้น พระพุทธเจ้าหรือตถาคตทั้งหลายมาค้นพบความจริงนี้นำมาเปิดเผยชี้แจงแสดงอธิบายให้เข้าใจง่ายเป็นหลักไว้

ประชา : ในแง่เฉพาะกลุ่มพระสงฆ์ และภิกษุณีที่เป็นกลุ่มเล็กๆ พระพุทธเจ้าคงไม่ได้จัดให้สำหรับสังคมทั้งหมด ท่านออกแบบชีวิตนักบวชบรรพชิตนี้สำหรับคนกลุ่มน้อยเท่านั้นใช่ไหมครับ

พระธรรมปิฎก : สำหรับคนที่พร้อม อาตมาว่าต้องเป็นเรื่องที่เข้าใจร่วมกันทั้งหมด ก็อย่างที่ว่าอยากขอเวลานิดหนึ่ง เรื่องธรรมะ ในเมื่อทางพุทธศาสนาบอกธรรมะคือความจริงที่มีอยู่ตามธรรมดา ในความจริงที่มีตามธรรมดา นี่ก็หลักการสำคัญอันหนึ่ง คือกฎธรรมชาติหรือว่าสิ่งทั้งหลาย ทั้งหมดนี้อยู่ในระบบความสัมพันธ์อันเดียวกัน จะเป็นชีวิตไม่ว่าชีวิตอะไรก็แล้วแต่มันจะเรียกสากลจักรวาลหรือพิภพอะไรก็แล้วแต่ ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในระบบความสัมพันธ์อันเดียวกัน ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยต่อกัน

เมื่อมีระบบความสัมพันธ์อันเดียวกันนี้ก็แสดงว่าสิ่งทั้งหลายจะว่าพึ่งพาอาศัยกัน หรือว่าทำอะไรก็มีความเป็นไปอย่างไรก็มีผลกระทบต่อกันหมด ความเป็นไประบบความสัมพันธ์ทั้งหมดนี้ มีธรรมชาติส่วนหนึ่ง ธรรมชาติส่วนหนึ่งในนี้ก็คือมนุษย์นั่นเองเป็นพิเศษเพราะเกี่ยวกับตัวเรา มนุษย์นี่มีคุณสมบัติพิเศษในบรรดาสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติ คือเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ทางพุทธศาสนาถือว่าระบบความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหลายทั้งหมดนี้ ยังมีการเบียดเบียนมาก อันนี้มองแบบทั้งหมด

ในฐานะที่มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษที่ฝึกได้ ก็ควรจะพัฒนามนุษย์ให้มีคุณสมบัติที่ดีแล้วก็เป็นส่วนรวมที่เกื้อหนุนองค์ประกอบทั้งหลาย ระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติ ทำให้ระบบความสัมพันธ์นี้มีการเบียดเบียนน้อยลง เพราะฉะนั้นจึงมีพุทธพจน์ที่ตรัสเมื่อมนุษย์พัฒนาจะใช้ศีลสมาธิ ปัญญา หรือ ทาน ศีล ภาวานาแล้วแต่ แล้วจะเข้าถึงโลกที่เป็นสุข ไร้การเบียดเบียน

นี่คือคุณสมบัติหรือความพิเศษหรือจะเรียกความประเสริฐของมนุษย์ จึงถือว่ามนุษย์นี่ประเสริฐด้วยการฝึกใช้ใหม่ ไม่ได้ถือเป็นสัตว์ประเสริฐขึ้นมาเฉย ๆ เป็นสัตว์ที่เมื่อฝึกแล้วมีความประเสริฐ ความประเสริฐคือว่าเป็นองค์ประกอบที่มาเกื้อหนุนให้ระบบความสัมพันธ์ทั้งหมดมันมีการเบียดเบียนน้อยลง ไร้การเบียดเบียนเป็นสุข ทีนี้เป็นขั้นที่พูดถึงระบบความจริงของธรรมชาติทั้งหมดอันนี้ พอพูดแคบเข้ามาก็ถือว่า ๑. ในหมู่มนุษย์ด้วยกันเอง มนุษย์เมื่ออยู่กันไปเรื่อย ๆ ไม่มีการฝึกฝน ไม่มีการศึกษา ขาดลึกลับ หรือไตรลึกลับ ธรรมะการฝึก มนุษย์แต่ละคนเกิดมากับอวิชชา คือความไม่รู้ ไม่มีความรู้ แต่ละตัวต้องอยู่ด้วยตัณหา เมื่อมีอวิชชาที่ขาดปัญญา ที่จะ

อยู่รอด อยู่ดีได้ เมื่ออยู่ด้วยปัญญาไม่ได้ อาศัยตัณหาที่มีอวิชชาเป็นตัวเอื้อแล้วก็มีความรู้สึกไปตามอายตนะรับรู้ตา หู จมูก ลิ้น กาย แทนที่จะใช้ตาหูจมูกลิ้นกายในทางหาความรู้ ก็รับความรู้สึก พอรับความรู้สึกเรียกว่าเวทนา เวทนาเป็นสุขก็เอา เวทนาเป็นทุกข์ก็หนี ทำลาย ก็ไม่ชอบใจ เมื่ออยู่ตามความรู้สึก ก็อยู่ด้วยตัณหา คือชอบ ชัง ก็จะเอาตามชอบชัง เมื่อตัวต้องอยู่ ต้องดิ้นรนเพื่ออยู่รอด และดิ้นรนไปก็หาเข้าตัวให้มาก ก็เกิดการแย่งชิง เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อันนี้ก็กลายเป็นสภาพอย่างหนึ่ง ในส่วนรวมที่ว่าระบบธรรมชาติสัมพันธ์ยังมีการเบียดเบียนกันมาก

เมื่อมนุษย์เป็นสัตว์พิเศษที่ฝึกได้ เราก็ต้องพัฒนามนุษย์ เมื่อพัฒนามนุษย์ดีก็กลายเป็นองค์ประกอบแทนที่จะมาเบียดเบียนก็จะเกื้อหนุน มันก็จะเกื้อหนุนชีวิตของตัวเอง ก็จะมีสิ่งที่ดีงามจะต้องพัฒนาไป ซึ่งพุทธศาสนาบอกถ้าพัฒนาให้ดี ชีวิตนั้นจะเข้าถึงความสมบูรณ์ มีทั้งความดี ความจริง ความรู้จริง ทั้งบุญคุณ ทั้งปัญญาก็ได้ ต้องพัฒนามนุษย์ขึ้นไป

การพัฒนามนุษย์เพื่อเตือนมนุษย์เองก็จะเข้าถึงสิ่งดีงามด้วย ถ้าหากว่าอยู่ในท่ามกลางความเบียดเบียนอย่างนี้ มนุษย์ก็จะขัดขวางกันเอง ตัวเองก็ไม่ได้บรรลุสิ่งที่ดีงามที่ชีวิตควรจะได้แล้ว ก็อยู่ในสังคมที่เดือดร้อน ไม่มีความสุข ขัดขวางการฝึกฝนตนเองของแต่ละคน ก็เลยใช้ความรู้ในธรรมชาติ คือความจริงของธรรมชาติ ทำอย่างไรจะมาจัดตั้งระบบสังคมมนุษย์ให้มนุษย์อยู่กันอย่างมีความสัมพันธ์ที่ดีเกื้อหนุนกัน เมื่ออยู่เกื้อหนุนกันแล้ว สังคมก็ร่มเย็นเป็นสุขดีด้วยแล้ว แต่ละคนได้โอกาสพัฒนาชีวิตตนเองขึ้นไปสู่ความสมบูรณ์ ก็ดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย

จะทำอย่างไรให้สังคมทั้งหมดเกิดภาวะแบบนี้ ก็เริ่มด้วยการจัดตั้งตั้งขึ้นมาเป็นส่วนย่อย จะเป็นแบบอย่างหรือตัวลูกไก่เพื่อจะไปช่วยส่วนทั้งหมดก็ได้ นั่นก็คือการจัดตั้งสังฆะขึ้นมาเป็นภิกขุสังฆะ หรือเป็นสมมติสังฆะ เป็นชุมชนจัดตั้ง เรียกว่าเป็นสมมติ เพื่อจะไปช่วยเกื้อหนุนนำสังคมส่วนใหญ่ ถ้าสังคมส่วนใหญ่เป็นจะเป็นกว้าง ๆ ไม่ได้ติดที่รูปแบบ ชุมชนจัดตั้งเอารูปแบบเป็นเกณฑ์จึงเรียก ภิกขุสังฆะ ว่ามีการบวช มีการห่มผ้า แต่พอเป็นชุมชนที่แท้จริง ซึ่งหมายถึงพยายามให้โลกทั้งหมดหรือมนุษย์ทั้งหมดเป็น ก็เป็นอริยสังฆะก็ต้องการว่าใครก็ได้ ผู้หญิง ผู้ชาย อยู่ที่ไหน แต่งตัวยังไงก็เป็นอริยสังฆะได้ทั้งนั้น อยู่ในชุมชนพิเศษนี้ ภิกขุสังฆะ หรือสมมติสังฆะ ก็จัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็น Catalyst เพื่อไปช่วยให้สังคมใหญ่เข้าถึงภาวะที่เป็นสังฆะที่แท้จริง ที่เป็นชุมชนอันดีงาม ประเสริฐ นี่ก็คือเรื่องของการจัดตั้งขึ้นมา

พรหมจริยะเป็นเรื่องของวิถีชีวิตของชุมชนเล็ก ซึ่งในความหมายที่จำกัด เราก็มาเรียกเอาเน้นในแง่ของการไม่มีครอบครัว จะเห็นว่าพรหมจริยะในความหมายกว้าง หมายถึงอริยมรรคมีองค์ ๘ สำหรับภคทัสถ์ ท่านบอกว่าผัวเดียว เมียเดียวคือ พรหมจริยะ พรหมจริยะไม่ได้มีความหมายเดียว ขยายกว้างออกไป สำหรับพระภิกษุก็เป็นพรหมจริยะสำหรับรูปแบบในแง่ของเรา เห็นกันว่า คือชีวิตไม่มีครอบครัว แต่ที่จริงมันหมายถึงวิถีชีวิตทั้งหมดที่จะเกื้อหนุนอย่างนี้ รวมความทั้งหมดคือการจัดตั้งชุมชนที่เป็นแบบอย่างหรือเป็นตัวที่จะไปช่วยขยายความมุ่งหมายนี้ออกไป โดยที่ตัวตั้งขึ้นบนรากฐานของธรรมะนี้คือความเข้าใจในความจริงหลักสังฆะธรรมอะไรก็แล้วแต่ แล้วมาตั้งขึ้นให้สอดคล้องกับความเป็นจริงนี้ที่ว่าให้มนุษย์แต่ละคนได้มีโอกาสได้พัฒนาชีวิตของตัวเองเข้าสู่ความสมบูรณ์ โดยที่ให้อยู่ในชุมชนที่ทุกคนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกื้อกูลกัน ให้ชีวิตชุมชน เกื้อหนุนการพัฒนาตัวของแต่ละบุคคล และการพัฒนาตัวของแต่ละบุคคลก็กลับมาเกื้อหนุนชุมชนนั้น เพราะผู้ที่พัฒนาไปมากเป็นอุปัชฌายาจารย์ เป็นพุทธเจ้ามาช่วยคนที่มาใหม่ มาฝึกมาสอนเพื่อจะให้เดินหน้าไปด้วยกัน และวางระบบชีวิตความเป็นอยู่การสัมพันธ์กัน สภาพ

แวดล้อมทุกอย่าง ให้เป็นสภาพเอื้อหรือเกื้อหนุนต่อระบบความสัมพันธ์ที่ดี ที่เกื้อกูล และให้แต่ละคนมีโอกาสพัฒนาชีวิตไปสู่จุดหมาย

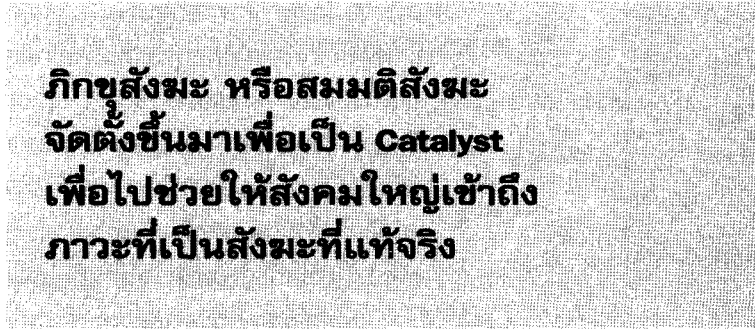
อ.สุลักษณ์ : พรหมจรรย์ของพระนั้น การเป็นชีวิตเดี่ยวให้คุณและให้โทษอย่างไร และจำเป็นไหมที่จะต้องมีชีวิตเดี่ยว รูปแบบของผ้ากาสาวพัตร์ให้คุณให้โทษอย่างไร

พระธรรมปิฎก : ขอบตอบแบบสั้น ๆ มันอยู่ที่ความพร้อม และอยู่ที่การฝึก โดยเฉพาะความพร้อมในการฝึก ในขั้นเบื้องต้น ความพร้อมในขั้นที่สองหมายถึงต่อเมื่อฝึกไปแล้ว ชีวิตมันเป็นอย่างนั้นเอง อย่าง วิส เดวิดส์ คงจะมองเน้นไปแง่สังคม หรือสภาพแวดล้อม แทนที่จะมองถึงการพัฒนาในทางภายในของตน เมื่อพัฒนาไป ชีวิตจิตใจ ปัญญา มันถึงขั้นแล้วมันเป็นอย่างนั้นเอง ทางพุทธศาสนาถือว่าคนเราไม่ถือในขณะหนึ่งขณะเดียวกันนี้ไปอยู่ในระดับการพัฒนา เป็นแนวคิดเกี่ยวกับอริยวินัยด้วย เป็นเรื่องการมาจัดตั้งวางระบบชีวิตสังคมขึ้นบนฐานของความรู้เข้าใจในความจริงของธรรมชาติ ที่เรียกว่าธรรมบนฐานของธรรมนั้น และจึงจัดตั้งวินัยได้ ถ้าหากว่าธรรมะนั้นไม่จริงหรือไม่ใช่ตัวความจริงของธรรมชาติ การจัดตั้งมันก็ไม่สอดคล้อง เมื่อไม่สอดคล้องก็ต้องเกิดปัญหาแน่นอน

ถ้าเรายอมรับว่าธรรมะ พระพุทธเจ้าตรัสเข้าใจความจริงของธรรมชาติ ของชีวิตถูกต้อง ก็เอาความรู้ความเข้าใจไปจัดสรรวางระบบชีวิตสังคม ที่เราเรียกว่าอริยวินัย ขอแทรกนิดหนึ่งว่า คัมภีร์ในพุทธศาสนาคูกันว่า ธรรมะกับวินัย ธรรมะคือความจริงตามธรรมชาติ พระพุทธเจ้าใช้คำว่าแสดง ส่วนวินัยคือการจัดตั้งวางระบบให้แก่มนุษย์ที่เป็นอยู่ ชีวิตและสังคมนี้ให้สอดคล้องให้ได้รับประโยชน์จากธรรมะ การจัดตั้งอันนี้เราเรียกว่าวินัย วินัยต้องอาศัยความรู้ตามธรรมชาติ ความจริงในธรรมชาติ ถ้าไม่รู้หรือวินัยก็ผิด

เขาก็มาตั้งว่าธรรมะในที่นี้เป็นธรรมะของคนที่เป็นพุทธะ หมายความว่าเป็นผู้รู้จริงและเข้าถึงความจริง ตรัสรู้ก็เรียกเป็นพุทธธรรม เมื่อเป็นธรรมะที่เกิดจากปัญญาที่รู้ถ่องแท้ของพุทธะมาจัดตั้งวางระบบบนฐานของความรู้จริงก็ได้วินัยระบบการการจัดตั้งที่ประเสริฐเรียกว่าอริยวินัย พุทธธรรมก็คู่กับอริยวินัย ซึ่งในที่นี้ไม่ใช่เฉพาะชีวิตพระ หมายถึงระบบสังคมทั้งหมด อยู่ที่ว่าเรายอมรับหรือเข้าใจมองเห็นไหม ธรรมะเป็นความจริง วินัยสอดคล้องกันอย่างไร มองอย่างนี้แล้ว ยกมากล่าวว่าชีวิตของพระภิกษุเป็นการจัดตั้งในแง่รูปแบบขึ้นมา แต่ถือว่าจัดตั้งในแง่หนึ่ง นอกจากเป็นกลไกช่วยขยายความคิดความเข้าใจแล้วก็เป็นตัวอย่างของการพัฒนามนุษย์ด้วย เมื่อมนุษย์พัฒนาไปเขาจะมีความเต็มอิ่มสมบูรณ์ภายใน เช่นความสุขในตนเองมากขึ้น เมื่อมีความสุขเราก็ใช้ส่วกันว่าไม่ต้องหาความสุข เพราะมีความสุขอยู่ ปัญหาของมนุษย์อย่างหนึ่งคือการหาความสุข ที่ทำให้มีการเบียดเบียนอะไรต่ออะไรกันมาก เมื่อมีความสุขอยู่ภายในก็ไม่ต้องหาความสุข มีแต่จะไปช่วยเหมือนจะไปเผื่อแผ่ความสุขกับผู้อื่น

บุคคลที่พัฒนาเต็มอิ่มสมบูรณ์ นี้ก็จะค่อย ๆ เปลี่ยนความต้องการ มนุษย์ปัญหาใหญ่ก็คือเรื่องความต้องการ ความต้องการเบื้องต้นก็สนองความรู้สึกที่สบายตา สบายหู เป็นต้น ที่เรา

เรียกว่า “ตัณหา” เมื่อมนุษย์เกิดปัญญา รู้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ขึ้น มนุษย์ก็จะอาศัยตัณหาอันน้อยลง แล้วจะเกิดความต้องการใหม่ๆ ตามที่ปัญญาบอกว่าอันนี้ดี อันนั้นเป็นสิ่งที่มีความรู้ เช่น ใฝ่ความรู้ ใฝ่สิ่งที่ประเสริฐสูงขึ้นไป ความต้องการแบบสนองความรู้สึก ที่เรียกว่าตัณหา จะค่อย ๆ ลด จะมีความต้องการใหม่ ที่เรียกว่า “ฉันทะ” ขึ้นมาแทน ความต้องการนี้จะมีคู่กัน ซึ่งในระหว่างตอนต้นจะต้องฝึกทั้งนั้น แต่ว่าภายในความต้องการส่วนตัวที่เรียกว่าเห็นแก่ตัว มันจะลดค่อย ๆ หายไป ซึ่งความหมายหนึ่งในแบบนี้เรียกว่า “ตัณหา” จะค่อย ๆ หหมดไป ซึ่งสนองความรู้สึก มีความต้องการที่เรียกว่าทางปัญญามากขึ้น และเมื่อเขาพัฒนาเต็มสมบูรณ์ มีความดี มีความสุขภายในแล้ว เราเรียกว่า “นิพพาน” ไซ้ใหม่ ก็คือดับความต้องการที่จะสนองด้านความรู้สึก

เมื่อพัฒนาขึ้นไปอย่างนี้ เขามีการฝึกตนตลอดเวลา คุณธรรม ความดีงามก็มากขึ้น ปัญญา รู้เข้าใจชีวิตเพื่อมนุษย์อะไรต่ออะไรก็มากขึ้น ความรู้ความเข้าใจต่อชีวิตความเป็นอยู่ ทุกข์ สุข ของมนุษย์ทำให้เกิดภาวะจิตที่เรียกว่า “กรุณา” ความคิดที่จะไปช่วย หรือมองเห็นว่าการที่เขาอยู่ อย่างนั้น ที่จริงเป็นทุกข์ มีภาวะที่ดีกว่าที่ควรจะได้ ที่ควรจะไปสอนไปแนะนำ ความต้องการ จะแรงขึ้น พร้อมกับที่ความต้องการส่วนตัวลดลง ความต้องการไปช่วยคนอื่นมากขึ้นก็คือเกิด กรุณา พอเกิดกรุณา เมื่อคนนิพพาน กรุณาที่แท้จริง เพราะไม่มีความต้องการส่วนตัวอยู่ ก็จะไม่เกิดคดีคู่กัน ซึ่งต้องฝึกไปด้วยกันทั้งคู่ ว่านิพพานส่วนตัวมาคู่กับคติ ที่พระพุทธเจ้าตรัสตั้งแต่ สากวามีประกาศพระศาสนาว่า พุทฺชนุสฺสหาย โลกานุกมฺปาย ไปบำเพ็ญประโยชน์และความสุข แก่พุทฺชน โลกานุกมฺปาย ด้วยเห็นแก่ความสุขของชาวโลก ก็หมายความว่าบุคคลนิพพานแล้วจะมีแต่เรื่องของการบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ชาวโลก อันนี้คู่กัน ก็หมายความว่าบุคคลที่ไม่ นิพพาน ก็หมายความว่า บุคคลที่ โลกานุกมฺปาย พุทฺชนุสฺสหาย ก็เป็นไปจริงไม่ได้ ก็ได้แต่ฝึก อยู่ในขั้นฝึก แต่ในระหว่างนี้ต้องฝึกในวิถีชีวิตสุณิพพาน กับเรื่องของการบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ แก่ผู้อื่นไปด้วยกัน แต่ว่ามันจะเห็นเมื่อมาถึงจุดสุดท้าย เมื่อบุคคลนิพพาน แล้วก็เมื่อการบำเพ็ญ เพื่อประโยชน์ก็ก่อเกิดความสุขแก่ผู้อื่นก็เป็นได้เต็มที่โดยไม่ต้องมีการเสียสละ คือเป็นไปเอง

เรามักจะพูดถึงเรื่องเสียสละ ความจริงเรื่องของพระแท้จริงไม่ได้มีการเสียสละ มันเป็น ธรรมดา มันมีความสุขอย่างนั้น โดยไม่ต้องมี เพราะความสุขของพระไม่ต้องมีที่เราเรียกว่า พุทฺชนุสฺสหาย โลกานุกมฺปาย ไม่ต้องมีอะไร สิ่งที่เขาต้องมีแล้วจึงมีสุข ผู้บรรลุอาจเห็นว่าเกะกะ มัน ยุ่ง ท่านก็เป็นอิสระ วิถีชีวิตของพระ พระพุทธเจ้าตรัสไว้แต่ต้น เหมือนยังกับนกน้อยมีปีกสอง ปีก ต้องการจะบินไปไหนก็บินไป ไม่มีพัก ไม่ใช้ชีวิตที่เสียสละอะไรหรอก ท่านก็เป็นธรรมดาของ ท่านเอง ถ้าจะต้องเสียสละก็แสดงว่ายังไม่ฝึกอยู่ มันเป็นเรื่องธรรมดาอย่างนั้นเอง ถ้าเราจะต้องเสียสละ ดีที่สุด สูงสุด ก็โพธิสัตว์ ต้องมีปณิธาน ต้องมีเป้าหมาย แต่มันก็ต้องฝึกตัวเองเพื่อให้สม บูรณ์เป็นต้น คือต้องมีเรื่องอะไรเกี่ยวกับตนเองก็จะมีความที่ยังไม่บรรลุจุดหมายสมบูรณ์ในตัวเอง ก็จะมีปัญหาสองอย่าง คือหนึ่งต้องใช้แรงของปณิธาน ความตั้งใจตั้งใจในการเสียสละอย่างสูง ยิ่ง ซึ่งบางครั้งอาจจะทำเกินพอดี สองก็คือในความที่ยังพัฒนาไม่สมบูรณ์นั้น ปัญญาคือยังไม่ สมบูรณ์ เมื่อปัญญายังไม่สมบูรณ์ ก็รู้ชีวิตและโลกไม่เต็มที่ เพราะฉะนั้นความเข้าใจในประโยชน์ สุขของมนุษย์อาจจะยังผิดได้ เมื่ออ่านเรื่องชาดกเราจะต้องรู้คดีนี้ด้วย ว่าพระโพธิสัตว์ยังอยู่ใน ระหว่างฝึกตน ไม่ได้หมายความว่านั่นคือการที่ท่านกำลังพยายามทำความดี ด้วยความเสียสละ อย่างที่สุดเลย สละชีวิต สละทุกอย่าง แต่ว่าปัญญาท่านยังไม่สมบูรณ์ บางครั้งพระโพธิสัตว์ก็พลาด แต่ท่านแน่นอนเจตนาท่านดี เจตนาท่านสละที่สุด พระพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์มาแล้ว เมื่อมาถึง จุดสมบูรณ์ หมายความว่าตอนนี้มันเป็นไปเองทุกอย่าง การที่จะบำเพ็ญประโยชน์มันไม่ได้เกิด

จากการที่ตั้งปณิธานเสียสละอย่างนั้นอย่างนี้แล้ว มันเป็นไปได้โดยธรรมชาติ เพราะตัวเองก็ไม่มีอะไรต้องเอา ท่านจึงบอกว่า กตกรณีย์โย พระอรหันต์เป็นผู้ที่ กิจที่ต้องทำเพื่อฝึกตนเอง มันจบแล้ว ไม่มีอะไรต้องทำเพื่อตนเองอีก อนุปตตสัทตะละ มีประโยชน์ตน บรรลุแล้ว ไม่มีอะไรต้องทำเพื่อตนเองอีก แม้แต่ความสุข เพราะมันมีอยู่ในตัว กลายเป็น ถ้ามองในแง่หนึ่งก็เป็นชีวิตที่โดดเดี่ยวก็ได้ แต่เป็นชีวิตที่ไม่มีความเป็นตัวเองโดยเฉพาะเลยใช้ไหม ในแง่รูปแบบก็ตัวคนเดียว เพราะมันเต็มอิ่มสมบูรณ์ ไม่ต้องการอะไร แต่ในแง่ของธรรมชาติที่แท้จริง คือคนที่ไม่เป็นของตัวเองเลย เป็นของทั้งโลก มันเป็นการความจริงที่ขัดแย้งอยู่ในตัวเอง

เรื่องของพรหมจรรย์จึงบอกว่าในขั้นต้นเป็นเรื่องของการฝึก การจัดตั้งขึ้นมา แต่ข้อสำคัญคือคนนั้นพร้อมที่จะฝึกก่อน เพราะฉะนั้นในสมัยพุทธกาล ผู้ที่เขาพร้อมแล้ว เขาจึงไปสมัครขอบวช ไม่ใช่หมายความว่าเขาสมบูรณ์แล้ว แต่เขาพร้อมที่จะรับการฝึก ตัวสำคัญมีไหม เมื่อมีความพร้อม ความตั้งใจจะฝึก ก็เข้ามา อันนี้เป็นแนวคิดแบบ จะเรียกว่าแบบโพธิสัตว์ก็ได้ หมายความว่า เอาละฉันตั้งใจฝึกพัฒนาชีวิตของตัวเอง

อ.สุลักษณ์ : ในตัวพรหมจรรย์เอง ชีวิตเดียวมีคุณค่าสำคัญขนาดไหน สำหรับคนที่ไม่พร้อมที่จะเห็นคุณค่า และเราจะมีทางฝึกได้อย่างไร ในขณะที่สังคมส่วนใหญ่พยายามทำลายพรหมจรรย์ทุกอย่าง ที่ท่านเจ้าคุณพูดมาเป็นแนวทางของพระพุทธเจ้าโดยตรง แต่ว่าเรามาประยุกต์จะทำอย่างไร

พระธรรมปิฎก : ต้องมองเห็นภาพกว้างทั้งหมดก่อน พรหมจรรย์ไม่ได้หมายถึงชีวิตที่ไร้คู่ ไม่มีครอบครัว แต่หมายถึงชีวิตที่ไม่ถือเอาความดั่งงาม ชีวิตที่สุขและแท้มันอยู่ที่สิ่งเสพบริโภคอะไรต่าง ๆ การบำรุงบำเรอทั้งหลาย ไม่ใช่เฉพาะเรื่องการมีคู่ครองเท่านั้น คำนี้ความหมายคำนี้มันกว้าง พุดง่าย ๆ ไม่อยู่กับกามสุข ไม่ได้อยู่แค่น้ำเรอตา หู จมูก ลิ้น กายของตัวเองเท่านั้น มันมีความดั่งงามทางจิตใจ ความดั่งงามทางปัญญา หรือความสุขทั้งทางจิตใจ และปัญญา สูงขึ้นไปอีก เราต้องการเราเห็นคุณค่าใหม่ ตอนนั้นคือว่าการที่เขาพร้อมเข้าสู่พรหมจรรย์ เรียกว่าพร้อมจะรับการฝึก หรือพร้อมจะฝึกตนก็ตาม มันอยู่ที่ว่าหนึ่งเขาเห็นคุณค่าของชีวิตแบบนี้ไหม

การที่เห็นคุณค่าแบบนี้ได้ ต้องมีแนวคิด หรือจะเรียกทีฎฐิติที่เป็นฐานที่สอดคล้องกับธรรมะ คือความจริงที่ว่าเมื่อกล่าวถึงสิ่งทั้งหลายมีอยู่ตามธรรมดาของมันอย่างนั้น มนุษย์ก็เป็นสัตว์ที่ประเสริฐหรือพิเศษโดยที่มีการฝึกขึ้นไป เมื่อมนุษย์ฝึกขึ้นไปแล้วเนี่ยเขาจะมีชีวิตที่มีพัฒนาการไม่เฉพาะการที่จะมาสนองความต้องการทางด้านเสพบริโภคเท่านั้น แต่ว่ามีความสุข มีความดั่งงาม ขึ้นภายในด้านจิตใจและปัญญาได้ด้วย แล้วอันนั้นคือการที่มนุษย์มีความสมบูรณ์ขึ้นโดยสอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ เรายอมรับแม้แต่เพียงว่าเห็นคุณค่าของชีวิตแบบนี้ หรือมองเข้าใจ ธรรมชาติความจริงของชีวิตว่ามันไม่จำเป็นต้องฝากความสุขไว้กับสิ่งเสพภายนอกเท่านั้น ความสุขมี

**เรื่องของพรหมจรรย์จึงบอกว่า
ในขั้นต้นเป็นเรื่องของการฝึก
การจัดตั้งขึ้นมา แต่ข้อสำคัญคือคนนั้น
พร้อมที่จะฝึกก่อน เพราะฉะนั้นใน
สมัยพุทธกาล ผู้ที่เขาพร้อมแล้ว
เขาจึงไปสมัครขอบวช
ไม่ใช่หมายความว่าเขาสมบูรณ์แล้ว
แต่เขาพร้อมที่จะรับการฝึก**

การพัฒนาไปได้ ไม่เฉพาะความสุขที่อาศัยามิสที่เรียกว่าการเสพบริโภค มีความสุขภายในที่พัฒนา
ด้านใน คืออย่างน้อยให้เขาเห็นคุณค่าอันนี้ หรือเข้าใจแนวคิดกว้าง ๆ อยู่บ้าง ซึ่งถ้าเป็นแบบเดิม
หมายความว่าวัฒนธรรมเอื้อโดยที่ไม่ได้มองเห็นเด่นชัด แต่ซึมซาบหรือว่ารู้สึกที่จะโน้มไป จิตใจ
เขาพร้อมที่จะเข้าสู่พรหมจรรย์และพร้อมที่จะฝึกใช้ใหม่

ถ้าหากว่าระบบการศึกษาวัฒนธรรมของเราตอนนี้ไม่เอื้อเลย เราก็เห็นอยู่ชัด ๆ ว่าคนที่บวช
อยู่เวลานั้นเขามาวบชไปอย่างนั้นเอง เขาไม่ได้มีความเข้าใจแม้แต่ในเชิงวัฒนธรรม หรือจิตใจโน้ม
น้อมมา เขาวบชก็ด้วยเหตุ อย่างที่เราเห็นกันอยู่ ไป ๆ มา ๆ สภาพคณะสงฆ์ก็เป็นเพียงทาง
ผ่านให้ในการที่จะก้าวไปสู่การสนองความต้องการ เช่นเรื่องของความต้องการความเจริญ
ก้าวหน้าในระบบของการหาผลประโยชน์ไป แนวคิดนี้แคบไปหมด กลายเป็นว่าแนวคิดไม่ได้ตั้ง
อยู่บนฐานของชีวิตพรหมจรรย์ ตัวตั้งอยู่ หมายความว่า พระที่มองไม่เห็นเรื่องนี้ อย่างปัญหา
ธรรมกายหรืออะไรที่เกิดขึ้น หนึ่งในหลักการคือคำสอนที่โยงไปหาธรรม ตัวความจริงไม่เอา ไม่รู้
ไม่เข้าใจ เมื่อไม่เข้าใจ ไม่รู้จะยอมรับอะไร หนึ่งละ สองเมื่อเป็นอย่างนั้นก็เห็นคุณค่าของการ
มีชีวิตที่สามารถสละพวกวัตถุออกไป กลับเห็นดีเห็นง่าย ชอบกับการที่ต้องมีต้องทำให้มากขึ้น
เพราะฉะนั้นทิววิถีวิปัสสนาเลย และจะไปในทางที่ถูกได้อย่างไร

แนวทางของการฝึกที่ถือว่ามนุษย์ฝึกได้ การจัดอริยวินัยให้สอดคล้องเพื่อจัดสภาพแวดล้อม
ล้อม ระบบชีวิตสังคมให้มนุษย์ฝึกตัวเองขึ้นไป เราต้องยอมรับความจริงว่ามนุษย์ในขณะหนึ่งขณะ
เดียวมีระดับการฝึกที่ต่างกัน เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาจะไม่ยอมรับการทำให้สังคมต้องมีชีวิต
อย่างหนึ่งอย่างเดียว เราไม่ยอมรับระบบคอมมิวนิสต์ มันไม่ประสานกับการพัฒนาในตัวมนุษย์
ทำอะไรเราจึงจะมีระบบสังคมที่มันสอดคล้องกับระดับการพัฒนาของมนุษย์ แต่ไม่ใช่สังคมของ
คนที่อยู่หนึ่ง ๆ ยอมรับเขา มีแค่ไหนก็แค่นั้น สังคมของคนที่กำลังตลอดเวลา แต่ก็อยู่ในระดับ
ต่าง ๆ การที่เรามีชุมชนสงฆ์ ก็เพื่ออันนี้ด้วย อันหนึ่งคือทำอะไรให้คนมีที่พร้อมอยู่ มันเป็น
ประเพณีไทยเราด้วยที่เราต้องการจะให้คนของเราได้รับการฝึก วัฒนธรรมได้สร้างมาจนกระทั่ง
ว่าแม้โดยไม่รู้ตัวว่าทำให้เขามีจิตสำนึกอยู่บ้างการฝึกในการเข้าวัด

เพราะฉะนั้นแต่ก่อนระบบการฝึกค่อนข้างชัดเจน จนกระทั่งไม่รู้ตัว เช่นพอถึงฤดูบวช เดือน
๔ เดือน ๕ ก็เอาลูกไปฝากวัดก็ ฝึกตั้งแต่เป็นคฤหัสถ์ พอพร้อมแล้วกำหนดวันบวช บวชมีระบบ
ตามประเพณีเป็นรูปแบบ รูปแบบมีเพื่อช่วยสาระ ถ้าหากว่าไม่เข้าใจและไม่มีความเข้าใจใช้รูปแบบไป
เป็นเครื่องรักษาสาระ ก็อาจจะเอารูปแบบมาใช้หาผลประโยชน์ เป็น Exploit ที่นี้ปัญหาปัจจุบัน
ในเมื่อใช้รูปแบบมาแล้วทางฐานทางวัฒนธรรมอะไรต่างๆ หายไป และเจตนาเดิมที่จะบวชพร้อม
ตั้งใจมีศรัทธาเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย เห็นคุณค่าของธรรม เห็นคุณค่าของชีวิตอย่างนี้แล้ว
จึงมาขอบวช สมัคด้วยตนเอง นี่ก็หายไป ก็เหลือวัฒนธรรมประเพณีในแง่ที่ขาดสาระไป
ก็เหลือรูปแบบ เพราะเขาไม่เข้าใจไม่เข้าถึงตัวสาระความจริง แล้วแถมยังไปรับเอาแนวคิดอื่น
เข้ามา

แนวคิดที่ว่าสามารถจะมีชีวิตที่ดีงาม เป็นสุข โดยเป็นอิสระมากขึ้น แทนที่ความสุขจะขึ้น
ต่อวัตถุมาก อันนี้เขาไม่ได้มองแล้ว เขาเห็นว่าสิ่งเสพบริโภคคือที่มาของความทุกข์ ไม่เห็นโทษ
ของมัน กลับตรงข้าม เอารูปแบบนี้มาหาผลประโยชน์ไปเลย นี่ก็จุดที่เราจะแก้ว่าเราจะเอาอย่างไร
เราจะยอมรับแบบนิกายอังกฤษหรือ นิกายอังกฤษโดยที่ว่าสภาพแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงใน
สังคมมันบีบบังคับเขาด้วย แล้วเขาก็บางคนมีสติปัญญาไว้ที่จะจัดการรับสถานการณ์ก็เป็น
ได้บ้าง

อ.สุลักษณ์ : นิสัยที่อุปถัมภ์อาจารย์ให้วันบวช คือ อกรณียกิจ ๔ ซึ่งผมเห็นเป็นหัวใจเลย อยากให้ท่านเจ้าคุณอธิบายน่ามันจำเป็นอย่างไร และเป็นหัวใจอย่างไรสำหรับพระภิกษุสงฆ์ในสังฆมภิโรค ซึ่งเห็นว่าการเสพกามเป็นสิ่งไม่เสียหาย กระผมอยากให้ตีประเด็นนี้

พระธรรมปิฎก : นิสัย ๔ อกรณียกิจ ๔ ความจริง พุทธบัญญัติมาจากตอนที่ว่ามีพระใหม่บวชไปแล้ว เพราะไม่รู้อะไรก็เลยไปทำความผิด เช่นอย่างไปล่วงละเมิดในปาราชิก ๔ เพราะยังไม่ทันรู้ว่าวินัยมีอะไร บวชใหม่ ๆ ก็เลยไปทำความผิด พระพุทธเจ้าก็เลยตรัสว่า เมื่อบวชเสร็จให้รีบบอกอนุศาสน์ ๘ กันไม่ให้พระไปทำผิด จะได้เรียนรู้ชีวิตพระ ถ้าเราจะตีความหมายลึกซึ้งลงไป นิสัย ๔ นิสัยก็บอกอยู่แล้วว่า เครื่องอาศัยในการเป็นอยู่เพื่อให้ชีวิตพระภิกษุที่บำเพ็ญไตรสิกขา ที่ฝึกตนดำเนินไปได้ หมายความว่าความชีวิตของการฝึกตัวเอง ไตรสิกขาบำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา มันก็ต้องอาศัยวัตถุ ปัจจัย ๔ แต่เราอาศัยอย่างน้อยพอเป็นอยู่ได้ ซึ่งในแง่ของระบบทั้งหมดธรรมวินัยคือการบอกให้เราทราบว่าวัตถุ สิ่งเสพบริโภคมันเป็นนิสสัย เราเน้นตัวนี้ ซึ่งเราเรียกว่าปัจจัยนั้นแหละ สำหรับพระเราเรียกนิสสัย คือเป็นเครื่องอาศัย เพื่อจะได้เกื้อหนุนให้คนได้เข้าถึงสิ่งที่ดีงาม สูงขึ้นไป เข้าถึงการฝึกตน อันนี้เป็นแนวคิดของพุทธศาสนาต่อเรื่องวัตถุ ว่าวัตถุมิใช่จุดหมายของเราะ ไม่ใช่ทำให้เรามีวัตถุฟุ้งเฟ้อ มีอะไรเสพบริโภคแล้วจะมีความสุข แต่เรามีสิ่งนี้เป็นเครื่องอาศัยเพื่อที่เราฝึกตัวให้ก้าวไปสู่สิ่งที่ดีงาม สูงขึ้นไป

อันนี้เป็นแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจของพุทธศาสนาว่า ความมีหรือความพร้อมทางเศรษฐกิจไม่ใช่จุดหมาย แต่เป็นปัจจัย เป็นเครื่องอาศัย แต่ต้องมีจำเป็นแต่ไม่ใช่จุดหมาย พระจะมีสองชั้นคือนอกจากมองว่าวัตถุเป็นเครื่องอาศัยเพื่อจะก้าวไปสู่ชีวิตแห่งการฝึกตนให้ดีงามยิ่งขึ้นแล้ว ก็คือว่าเราไม่จำเป็นต้องมีมาก มีแต่เท่าที่จำเป็น สัมพันธ์กับการที่ว่าเพราะชีวิตพระเน้นมุ่งไปในแง่การฝึกตนแล้วก็จะเบียดเบียนสังคมน้อยเพราะว่าก็เขาคิดที่ว่า สุภโร สุภรตา เป็นผู้เลี้ยงง่าย หมายความว่าไม่ไปรบกวน ก่อความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน เพราะถ้าพระมีชีวิตแบบนี้แล้วไปเป็นอยู่อาศัยวัตถุมาก มีวัตถุมาก ก็เดือดร้อนแก่ชาวบ้าน แก่สังคมภายนอก ต้องรักษาอันนี้ไว้ให้ได้ หนึ่งมีวัตถุเป็นเพียงเครื่องอาศัย เป็นปัจจัยเกื้อหนุนในการฝึกตัวเอง ให้ชีวิตสิกขาหรือพรหมจรรย์ สองวัตถุที่มีนั้นไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่เพื่อนมนุษย์ในสังคม ถ้าพระรักษาอันนี้ไว้ได้ มันก็แก้ปัญหาได้เยอะเยอะ แต่ตอนนั้นมันไม่ได้คิดอย่างนั้นแล้ว

ประชา : คำตอบของอาจารย์เป็นไปในทางปัจเจกมากกว่า ปัญหาตอนนี้เป็นปัญหาทางโครงสร้างมากกว่าปัญหาทางปัจเจก อย่างคณะสงฆ์เมื่อก่อนอยู่ได้เพราะบริบทสังคมใหญ่มันเอื้อไปทางนั้น อย่างน้อยสังคมแบบเดิมของเราอาศัยเวลาหลายร้อยปี มันหล่อหลอมจนเห็นว่าความโลภไม่ใช่ของดีในสังคม ความโกรธไม่ใช่ของดี ในปัจจุบันนี้บริบทของสังคมมันเปลี่ยนโดยสิ้นเชิง และพระก็อยู่ในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไปแล้ว พออยู่ในบริบทอีกแบบหนึ่ง พระที่เรารู้จักและ

การจัดอริยวินัยให้สอดคล้อง เพื่อจัดสภาพแวดล้อม ระบบชีวิตสังคม ให้มนุษย์ฝึกตัวเองขึ้นไป เราต้องยอมรับความจริงว่ามนุษย์ในขณะหนึ่งขณะเดียว มีระดับการฝึกที่ต่างกัน เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาจะไม่ยอมรับการทำให้สังคมต้องมีชีวิตอย่างหนึ่งอย่างเดียว

เคารพนับถือ ตอนเย็นท่านดูโทรทัศน์ หนังสือ ทีวี ทุกอย่าง ล้วนแต่นำไปทางนั้น ญาติโยมที่มากก็
คุยเรื่องรถเรื่องรา มีรถเก๋งยี่ห้อนั้น ยี่ห้อนี้ คือบริบทของท่านมันล้วนแต่กระตุ้นให้เกิดความโลภ

พระธรรมปิฎก : อันนั้นมันเป็นสภาพชีวิตปัจจุบัน ไม่ใช่โครงสร้าง สังคมปัจจุบันจริง ไม่ได้
หมายความว่าเราจะต้องอยู่บนโครงสร้างนี้ โครงสร้างนี้เกิดจากความเป็นไปเองของความเชื่อถือ
วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การเชื่อถือแนวคิดแบบตะวันตกว่าความสุขหรือการเสพบริโภค
หมายความว่าโครงสร้างเกิดจากทฤษฎี ฐานของความเชื่อ และหลักการนี้ที่พุทธศาสนาตั้งโครงสร้าง
จัดระบบสังคมสงฆ์ ชุมชนสงฆ์ขึ้นมา ก็เพราะมีแนวคิดนี้ก่อน ถ้าพระยอมรับมีความเชื่อเห็นด้วย
แต่เรื่องของนิสัย ๔ อย่างนี้เป็นต้นว่า เราอาศัยวัตถุเป็นอยู่เพื่อเราจะก้าวไปสู่ชีวิตที่ดีงามขึ้น เป็น
อิสระมากขึ้น อะไรมีความสุขภายในด้วยตัวเองได้ดีขึ้น แล้วก็เห็นว่าต้องอยู่อย่างไม่ว่าความเดือด
ร้อนแก่ผู้อื่น ถ้ามีแนวคิดนี้เชื่ออย่างวิถีชีวิตก็เป็นไปตาม แต่ว่าต้องจัดระบบสังคมให้อ้อ ตอนนี
ไม่เอาเลย ความเชื่อไม่มีแล้ว มันจะไปสร้างโครงสร้างอย่างไร ไม่มีทาง มีแต่จะไปปรับโครงสร้าง
ชีวิตข้างนอกมาเลย เพราะว่าจิตมันไม่เอา มันไม่รับไม่เชื่อ หรือมันไม่รู้ ถ้ารู้เข้าใจเห็นคุณค่ารับ
เอา ไม่ยอมรับโครงสร้างชีวิตข้างนอก ต้องรักษาโครงสร้างเดิม มีหนี้ ปัญหาคือโครงสร้างเดิมที่มี
ยังรักษาไม่อยู่ ทำไงเราจะอยู่ได้ ต้องทำไปด้วยกัน หนึ่งผู้จะบวชต้องเข้าใจ ตอนนีมีการบวชแบบ
ประเพณี เช่นว่า คนหนุ่มเข้ามา บวช ๓ เดือน เดือนหนึ่ง อย่างน้อยให้เข้ามาด้วยความเข้าใจ
เวลาเขาจะบวช ก็แสวงหาความรู้ เดียวนี้มีพวกที่บวชตามพ่อแม่ก็ยังมีเยอะ ไม่รู้เรื่องรู้ราว พวกที่
มีเจตนาของตัวเองมีบ้าง มีจำนวนเพิ่มขึ้น

ในเมื่อพระไปเห็นการเสพบริโภค การบำเรอทางตาหูจมูกกลิ่นเป็นสำคัญ การสนองความต้องการ
การของตัวเองก็มาก การที่จะเอาใจใส่ผู้อื่น ชีวิต ชุมชนก็แยก เป็นธรรมดา ก็จำเป็นหาทางให้
ชีวิตแบบนี้คืนมาบ้าง พยายามเท่าที่ทำได้ ในเมื่อเราเห็นว่าหอยมหนึ่งของสังคมยังมีผู้บวชด้วย
ความรู้ความเข้าใจเห็นสังคมมันไม่ดี ยังนี้เราก็เห็นว่ามีเจตนาดี เราก็ให้เขาได้ความรู้ความเข้าใจ
ได้ตรงความประสงค์ของเขาบ้าง อย่างน้อยตอนที่คุณบวช คุณมีเจตนาหรือความเข้าใจบางอย่าง
มาซึ่งมันพอจะปรับเขาได้ก็รีบให้เขาให้เขาเข้าใจความจริง อันนี้ก็ส่วนหนึ่ง ในหมู่สงฆ์เองเราจะ
เอาอย่างไร ตอนนี้อาตมาว่าไม่มีคำตอบสำเร็จว่าเราจะจัดระบบสงฆ์อย่างไร ที่ผ่านมานอกจากเรื่อง
ประเพณีบวชแบบประยะสั้นแล้วแบบที่ว่าชาวบ้านที่ให้ลูกมาบวช เรื่องของการกลายมาเมื่อจาก
ประเพณีบวชเรียนเก่า โตขึ้นไปอยู่วัดบวชเรียน พอสังคมเปลี่ยนไป กลายเป็นสายชาวบ้านเข้า
ไม่ถึง ทางคณะสงฆ์กลายเป็นสนองการศึกษาของชาวบ้าน แต่ว่าการศึกษานั้นมันสนองค่านิยม
ของสังคมแบบเสพบริโภคมันก็ขัดกันในตัว เป็นที่มำอันหนึ่งของสภาพปัจจุบันของคณะสงฆ์ด้วย

อ.สุลักษณ์ : เมื่อที่ท่านเจ้าคุณอธิบายเรื่องนิสัย ๔ ชัดเจนพอสมควร แต่ผมว่าคนรุ่นใหม่
ไม่เข้าใจ ว่าทำไมอภรณ์ยกิจ ๔ จึงจำเป็น

พระธรรมปิฎก : อาตมาว่ามันขัดอยู่ในตัวแล้ว คือว่าตัวผู้มาบวช เกไม่รู้ว่าไม่เข้าใจเรื่องชีวิต
พรหมจรรย์ ชีวิตในสังฆะมีคุณค่าอย่างไร มีขึ้นเพื่ออะไร ไม่ได้เข้ามาด้วยใจ รู้แบบนี้แล้วสมัครใจ
ขอเข้ามา เพื่อที่ตัวเองจะฝึกตามแนวทางนี้ มันเป็นไปตามประเพณีหรือไปตามรูปแบบ เพราะฉะนั้น
มันก็ติดขัด มีปัญหาแต่ต้น พอเข้ามาแล้วก็กลายเป็นว่าระบบชีวิต วิถีชีวิตแบบนี้มันขัดแย้งกับ
ความปรารถนาของตนเอง อันนี้จะออกไปก็ออกไปไม่สะดวกด้วยเหตุผลส่วนตัวอะไรต่าง ๆ

เพราะฉะนั้นมันติดขัดตรงที่ว่าต่อไปเราจะวางระบบคณะสงฆ์หรือสมมติสงฆ์อย่างไรเพื่อให้ได้คนที่ตั้งใจเข้ามาจริง ๆ บางครั้งเห็นว่าต้องการฝึกแบบนี้ ก็เข้ามา เดิมเป็นอย่างนั้น

สมัยพุทธกาลไม่มีหรอก แบบที่ว่าบวชกันตามประเพณีตาม ๆ กัน เขาต้องคิดของเขาเองแล้ว เห็นว่าชีวิตพระเป็นอย่างไร เห็นว่าดี เป็นประโยชน์ วิถีชีวิตแบบนี้ถูกต้อง อีกทั้งเขาอาจจะพอใจเลือกใส่ความเป็นอยู่แบบนั้น ที่ว่าเป็นอิสระดี ไปไหนก็ได้ อะไรต่ออะไร อยู่ง่าย ๆ มีความสุขแบบไม่ต้องพึ่งพาอาศัยอะไรมาก เขาอาจจะพอใจชีวิตการฝึกตน เขาเห็นจุดหมายที่สูงคุณค่าของธรรมะ เมื่อเห็นคุณค่าของธรรมะ ก็เห็นคุณค่าของวินัยที่เพื่อธรรมะนั้นด้วย ก็เป็นธรรมดา ก็ตั้งใจเข้ามาเพื่อจะเข้าสู่วิถีชีวิตแบบนี้ และฝึกฝนแบบนั้น ในเวลาบวชไม่ได้บอกเฉพาะนิสสัย ๔ และอภิญญา ๔ เดียวนี้บอกกันทั้งนั้นเป็นธรรมเนียม พอบอกนิสสัย ๔ กับอภิญญา ๔ จบก็บอกสิกขา ๓ ต่อไปนี้ชีวิตของท่านอยู่ในสิกขา ๓

เพราะฉะนั้น ๒ อันแรกบอกให้รู้ว่านี่คือการให้คุณมีวิถีชีวิตที่มันจะมาทำอันที่ ๓ นี้ได้ คือไตรสิกขามันจะได้เดินหน้าไปได้ ก็บอกแล้วว่าต่อไปชีวิตของคุณอยู่ที่นี้ อยู่ที่ไตรสิกขา ศิล สมาธิ ปัญญา เจ้านิสสัย ๔ อภิญญา ๔ เหตุผลมันอยู่ที่อันที่ ๓ เพราะฉะนั้นเวลานี้อย่างที่ว่าไม่รู้ไม่เข้าใจเข้ามาอย่างนั้นเอง มันก็เกิดการขัดแย้ง อันที่ ๑ ที่เราควรจะต้องทำคือให้มันเป็นรูปแบบที่สนองเจตนารมณ์ความมุ่งหมายและความหมายที่แท้ขึ้นมา เริ่มตั้งแต่ผู้ที่เข้ามาบวชรู้เข้าใจและเจตนาตั้งใจ ถ้าได้อันนี้ก็แก้ปัญหาไปเยอะแล้ว แต่ในสภาพอย่างนี้ก็ยังมีการบวชโดยเป็นแต่เพียงรูปแบบและถือตามกันมา แล้วเราจะเอาอย่างไร นี่คือนิสสัย ๑ เลย จะแก้ได้อย่างไร การแก้อันนี้เวลานี้ปัญหาเกิดในทางตรงข้ามอันหนึ่งว่าในต่างจังหวัดผู้ที่บวชเพื่อการศึกษาเล่าเรียนน้อยลง เพราะว่าการศึกษารัฐแผ่ไปทั่วถึง เรากลับมีปัญหาว่าคนที่จะมาบวชเป็นนรไม่มี กลายเป็นว่าพระมีปัญหาคือเณรมารับใช้ ไม่ใช่มาเพื่อเรียน เพราะว่าพระต้องอาศัยพวกเด็กๆ พวกเณรหนึ่งล่ะไม่มีเป้าหมายทางการศึกษา รูปแบบเก่ายังมีประโยชน์ คือบวชแล้วมาเรียน เรียนอะไรก็อีกเรื่องหนึ่ง พระเป็นว่าไม่มีทางทำมาหากิน อยู่ในหมู่บ้านอายุมาก ๔๐-๕๐-๖๐ ไม่รู้จะไปไหนก็เข้ามาบวช เอาผ้าเหลืองมาเป็นที่เลี้ยงชีพไป เดียวนี้มันมากขึ้น มันน่ากลัว...

เราอมรับว่าถ้าอย่างนี้มีปริมาณน้อยดีกว่า ไม่จำเป็นต้องมีปริมาณมาก แต่ปริมาณน้อยทำอย่างไรให้ขยายทั่วถึง ถึงแก่ประชาชน คิดที่ว่าคนที่เข้ามาบวชเข้าใจพอสมควร เข้ามาเพื่อฝึก และอย่างน้อยสิ่งที่ต้องทำเบื้องต้นคือต้องเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจแนวคิดที่เห็นคุณค่าประโยชน์ของการมีชีวิตที่เป็นอิสระ พึ่งพาตัวน้อย ต้องพยายามทำให้ดีขึ้น

ประชา : วินัยของพระในปัจจุบันนี้ ที่มี ๒๒๗ ข้อ เราบอกได้ไหมว่าอะไรเป็นตัวอาทิพรหมจรรย์ อะไรเป็นตัวอภิสมาจาร

พระธรรมปิฎก : ไม่ใช่แค่เหมาะกับกาลสมัย ต้องจัดปรับรูปแบบให้เหมาะสมัยเพื่อสนองต่อเจตนารมณ์ธรรมะอันเดิมให้ได้ หมายความว่ารูปแบบหรือการจัดตั้งอันเดิม กาลเวลาเปลี่ยนไป

ในเมื่อพระไปเห็นการเสพบริโภค การบำเรอทางตาหูจมูกลิ้นเป็นสำคัญ การสนองความต้องการของตัวเองก็มาก การที่จะเอาใจใส่ผู้อื่น ชีวิต ชุมชนก็แย่งลง เป็นธรรมดา

มันกลับไม่สนองธรรมะ ต้องปรับรูปแบบให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อสนองธรรมะ กลายเป็นว่าตัวเดิมสำคัญ อันนี้ชัดอยู่แล้ว เรายอมรับไหมว่าความจริงของธรรมชาติเป็นอย่างนี้ มนุษย์ฝึกตนได้ ชีวิตจะดีขึ้น เป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อม มากขึ้น เช่นมีความสุขต่อสิ่งเสพบริโภคน้อยลง มีความสุขในตัวมากขึ้น มนุษย์เบียดเบียนกันน้อยลง เกือบทุกกันมากขึ้น ถ้ายอมรับอันนี้ การที่จะมาหาสิ่งเสพบริโภคให้มากขึ้น มันก็ถูกขัดเลย เพราะชีวิตพระมันฝึกในแวนนี้แล้ว มันจะมุ่งไปหาสิ่งเสพบริโภคอย่างไร ไอ้การมีเงินมีทองมาก มันขัดอาทิพรหมจรรย์ชัดอยู่แล้ว

จุดหมายเบื้องต้น ท่านให้ถือว่าศีล ๒๒๗ ข้อ ถือว่าเป็นอาทิพรหมจรรย์ทั้งหมด เพราะว่าเป็นการจัดระบบระเบียบชีวิตให้สอดคล้องเกื้อหนุนกันกับแนวทางที่ต้องการเช่นว่าทำให้ชีวิตพระมักน้อยสันโดษได้ ศีล ๒๒๗ ทำให้พระอยู่ร่วมกันด้วยดี เกื้อหนุนต่อกัน ไม่เอาเปรียบกัน มันอยู่ในนี้หมดเลย อย่างข้อย่อย ๆ มันก็เป็นเพียงการขอย เหมือนอย่างเราบอกว่าศีล ๕ ปาณาติบาตข้อเดียว แต่เวลาไปจัดตั้งเป็นชุมชนของพระ เป็นวินัยพระ มันต้องแจ่มแล้ว ผ่าคานปาราชิกฆ่าสัตว์เดรัจฉาน ปาจิตตีย์ อะไรแบบนี้ และฆ่าพืชก็เป็นปาจิตตีย์ มีการเพียรพยายามขั้นตอนนี้มีอาบัติเบาไปตามลำดับ หรือพูดเท็จขอยไปตั้งเยอะ พูดเท็จ อวดอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตนเป็นปาราชิก พูดเท็จภิกษุอื่นอาบัติสังฆาติเสส ไม่มีมูล พูดเท็จตามธรรมดาเป็นอาบัติปาจิตตีย์

ปริดา เรื่องวิชาการ : มีความเห็นอย่างไรที่จะทำให้การประพฤติในพระวินัยเป็นไปได้จริง

พระธรรมปิฎก : เราก็คงดูว่าอะไรบางอย่างที่เป็นเป้าหมายเจตนารมณ์ของวินัย อย่างที่ว่ามานี้เราพูดถึงเจตนารมณ์แล้ว เจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายสาระที่แท้จริงของวินัยอยู่ที่สนองธรรมะ ข้อปฏิบัติปลีกย่อยที่มันขัดกับสภาพแวดล้อม เราก็คงปฏิบัติโดยที่ว่าแม้ไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติก็ให้มันสอดคล้องสนองเจตนารมณ์หรือตัวธรรมะนี้ไว้ ถ้าคนที่ยังจับหลักได้ก็เอาอันนี้ไว้ก่อน จากความเข้าใจพื้นฐานมันทำให้การปรับตัวดีขึ้น แต่ก็ต้องระวังเหมือนกันนะ เดียวจะเอาเหตุผลส่วนตัวไปหาเหตุผลเข้าข้างตน เพราะฉะนั้นท่านจึงดูลัวถ่วงไว้ด้วยการที่ว้าวุ่น ๆ รักษารูปแบบไว้ก่อน เพราะรูปแบบตราบดีที่ยังอยู่ มันยังมีทางรักษาสาระคินมา หรือพื้นฟูได้ ถ้าไม่รักษารูปแบบไว้เลยนี่นะ เดียวก็ปรับตัวไปเรื่อย ปรับสถานการณ์ ปรับไปปรับมาไม่เหลือเลย

อ.สุลักษณ์ : นี่เป็นการแตกแยกครั้งสำคัญเมื่อพูดถึงสังคายนา ทางฝ่ายเราถือว่ารูปแบบนั้นไม่ยอมปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพราะรูปแบบนั้นแม้มีข้อด้อย ก็มีข้อที่ได้เปรียบ ที่จะเข้าเนื้อหาสาระ พระมหาสังฆิกะบอกว่ารูปแบบนั้นเป็นตัวบ่อนทำลายมากกว่าเนื้อหาสาระ เป็นการแตกสังคายนาครั้งที่ ๒ จริงอยู่ในสัสมัย ๔ ของพระทางเหนือไม่สามารถรักษาได้ เพราะฉะนั้นก็จำเป็นต้องทำตนเอง ไม่สามารถบิณฑบาตช่วยชีวิตได้แล้ว

ของเราเวลานี้พระ ๘๐% ไม่ได้บิณฑบาตช่วยชีวิตแล้ว แต่ว่าเรายังอาศัยญาติโยมเลี้ยงอยู่หรืออะไรก็แล้วแต่ แต่ไม่ได้ทำตนเอง เมื่อไม่ได้ทำตนเอง ก็มีความจำเป็นที่จะกินอาหารที่เป็นชีวิตไม่ได้ หมายความว่า ยอมทำผิดพระวินัยเล็กน้อย เพียงทำลายต้นไม้และพืชคาม แต่ไม่ยอมฆ่าสัตว์ใหญ่ นี่เป็นการไกลเกลี่ยพระวินัย เมื่อเป็นเช่นนั้นก็เลยมาถึงข้อเด่น ข้อด้อยสำคัญเมื่อถือกินมังสวิรัตแล้ว วิเศษละ เพราะถ้าใครไม่กินมังสวิรัต ถือว่าเลวร้าย เพราะฉะนั้นพระจีนถือเรื่องการกินมังสวิรัตที่ดีที่สุดเลย และมังสวิรัตที่ฉันก็ถือว่าวิเศษที่สุดเลย ผมไปมาแล้วเกาหลี เมืองจีน มังสวิรัตียอดที่สุดเลย นี่สำคัญนะฮะ คือไปติดรูปแบบอีกรูปแบบหนึ่ง การกลับมาหาเนื้อหา

สาระมันยาก เพราะติดรูปแบบ

พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ : ในปัจจุบัน สมมติสังฆะยังมีความจำเป็นอยู่แค่ไหน ในการที่จะก้าวไปสู่อริยสังฆะ

พระธรรมปิฎก : กำลังเป็นเรื่องใหญ่ที่กำลังพูดเลย คือทำอะไรให้สภาพแวดล้อมของสมมติสังฆะมันพินในลักษณะที่สนองเจตนารมณ์ เพื่อจะได้เป็นสภาพเอื้อแก่แต่ละบุคคล งานนี้ต้องไปด้วยกันตลอด การพัฒนาชีวิตของบุคคล ก็ต้องอาศัยสภาพของชุมชน สังคม สภาพแวดล้อมมาเอื้อ เพราะฉะนั้นเราต้องพยายามจัดสภาพแวดล้อมชุมชนให้มันดี เท่าที่เป็นไปได้ มิฉะนั้นแล้วสภาพสังคมจะเข้ามาขัดขวางตลอดเลย ไม่ให้แต่ละคนพัฒนาไปได้ อันนี้ต้องหนุนซึ่งกันและกัน ตอนนี่คือว่าเราพูดโยงทั้ง ๒ อัน คือแต่ละคนแน่นอนความเข้าใจมันต้องอยู่ในตัวคน ความเข้าใจเจตนารมณ์ของธรรมะ รู้ตัวธรรมะ อะไรต่าง ๆ เหตุผลในการมีวินัย แล้วจึงมีความพร้อมที่จะรักษาสังฆะแล้ว ก็มาจัดตั้งให้สภาพสังคมชุมชนมันเอื้อ หรือให้เป็นไปในแนวทางที่หนุนต่อการที่บุคคลนั้น จะดำเนินไปในวิถีชีวิตนี้ได้

อ.สุลักษณ์ : ที่ท่านกิตติศักดิ์ถามเห็นว่าเป็นเนื้อหาสาระของการประชุมอริยวินัยคราวนี้เลย หนึ่งในแง่เถรวาทของเรา ผมว่าเราต้องรักษาเนื้อหาสาระของเถรวาท และเวลานี้ด้วยความเคารพ ผมไม่เห็นวิธีอื่น ที่ท่านกิตติศักดิ์ทำ อยากให้มีคณะสงฆ์ ๔ รูป ๕ รูปจับเนื้อหาสาระของพระธรรมวินัย วัตถุประสงค์วันก็เช่นเดียวกัน สายหลวงพ่อบุชา อันนี้ผมว่าต้องเอาอย่างนี้ก่อน พระส่วนใหญ่ต้องปล่อย ต้องหากินไป อะไรไป ตีฆ้อง ชั่วฆ้องในแง่ของเรา โน้ตของมหายาน ได้หัวเกาหลี่ ต้องคุยกัน ผมว่าท่านเจ้าคุณพูดวันนี้ มีหลักสำคัญ อะไรที่จะอบรมพรหมจรรย์ทั้งในแง่ของภิกษุสังฆะ ภิกษุณีสังฆะ และอุบาสกสังฆะ อุบาสิกาสังฆะ ผมว่าอันนี้สำคัญเลย ผมว่าอันนี้เป็นเป้าหมายเลยนะ

ต้องตกลงให้ได้อันที่หนึ่ง อันที่สองเมื่อเราชัดแล้วเราจะขยายความชัดออกไป เพราะต้องการหาความชัดเจนอยู่ ผมมองไม่เห็นทางอื่นเลย ผมว่าถ้าจะไปช่วยพระส่วนใหญ่เป็นไปได้อย่างตราบไต่ที่คณะสงฆ์อันไหนขนาดนี้ แล้วเวลานี้ไปถึงขนาดนี้แล้ว ผมเห็นว่าอริยวินัยคราวนี้ก็จะนิมนต์มา พระของเราเถรวาทและมหายาน และวัชรยาน ต่างฝ่ายก็ต่างรักษาพระธรรมวินัยเท่าที่เขาเข้าใจแต่มันจะกลับมาประเด็นเดียวที่ท่านเจ้าคุณพูดว่า รักษาเพื่อให้เข้าหาตัวปัญญา เข้าหาไตรสิกขาให้ได้ แม้จะแตกต่างกันว่าจะอธิษฐานธรรมบารมี หรือจะอธิษฐานอรหัตตผลก็แล้วแต่ ผมว่านี่เป็นพื้นฐานอันแรก

ส่วนที่เหลือ ๆ เอะ ๆ นั้น ก็คงจะต้องปล่อยให้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เป็นอาชีพอย่างหนึ่งไป ถูกไหมฮะ พื้นฐานน่าจะเป็นอย่างนี้ เมื่อเราตกลงอันนี้ได้แล้ว ขึ้นต่อไปคือว่าจะแสวง

**ไม่ใช่แค่เหมาะกับกาลสมัย
ต้องจัดปรับรูปแบบให้เหมาะสม
เพื่อสนองต่อเจตนารมณ์ธรรมะอันเดิม
ให้ได้ หมายความว่ารูปแบบหรือ
การจัดตั้งอันเดิม กาลเวลาเปลี่ยนไป
กลับไม่สนองธรรมะ ต้องปรับรูปแบบ
ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเพื่อสนองธรรมะ**

หาอริยวินัยเพื่อพรหมจรรย์ของพหูชนได้อย่างไร เพราะเวลานี้เต็มไปด้วยสิ่งซึ่งตรงข้ามอริยวินัย
ทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ๔-๕ วันนี่เราจะต้องและจุดที่จะได้ เพราะโครงการนี้จะได้ผลใน ๓ ปี ๕ ปี
เป็นอย่างน้อย ให้เกิดความเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน เรียนรู้จากกันและกัน ผมว่าอันนี้เป็น
เนื้อหาสาระ แต่ผมว่ากระบวนการของพระเราฟังเวลานี้เพราะพระไม่มีกัลยาณมิตร

ประชา : ในตัวพระวินัยเอง ต้องมาคุยกันนะชะว่าจะทำอะไรของแต่ละข้อที่อาจารย์ว่า
ต้องเข้าใจความหมายของแต่ละข้อด้วย

พระธรรมปิฎก : เจตนาธรรมณ์

ประชา : ไม่ให้ถือเงินถือทอง ไม่ให้ใช้เงินใช้ทอง ไม่ให้พร้อชื่อของเลขนี้ หมายความว่าอย่างไร

พระธรรมปิฎก : ก็นั่นสิมันมาสนองความมุ่งหมายของธรรมะอย่างไร ให้เห็นความสัมพันธ์
อันนี้ เพราะวินัยก็ไม่มี ความหมาย ถ้าไม่สนองธรรมะ มันมีขึ้นเพื่อธรรมะเท่านั้นเอง และต้อง
ตั้งอยู่บนฐานของความเข้าใจธรรมะด้วย ถ้าไม่อย่างนั้นเราไม่เข้าใจความจริงของธรรมชาติ
ของความเป็นไปตามเหตุปัจจัย กฎธรรมชาติ เราจะวางระบบชีวิตสังคมได้อย่างไร มันก็ต้องขัด
แย้งเกิดปัญหาขึ้น มันก็มาถึงเรื่องสังคมใหญ่ อริยวินัย เรื่องของการวาง อาตมาคิดในแง่ว่าน่า
จะเอาแบบพระพุทธเจ้า คือพระพุทธเจ้าตั้งชุมชนสังฆะและบัญญัติสิกขาบทต่างๆ ที่รวมเป็นวินัยไว้
เพราะเป็นของที่ต้องทำจริง ๆ เป็นของที่เป็นอยู่ ดำเนินไปในสภาพของสังคม แต่สังคมยุคหลัง
เป็นสังคมใหญ่ที่ว่ามันมีความหลากหลายมาก เพราะฉะนั้นต้องขึ้นต่อกาลเทศะ การที่จะจัดตั้ง
วางสิกขาบทของวินัยก็ขึ้นต่อยุคสมัย แต่ว่าคล้าย ๆ วาฐานไว้ให้ อย่างเช่นศีล ๕ นี้ก็วางสิกขาบท
ย่อยมาลีในสังคมยุคนี้มันมีอะไรบางอย่างที่ไม่สอดคล้องไม่เข้าบนฐานอันนี้ เราก็วางขึ้นมา แต่อตมา
ไม่ค่อยอยากให้เห็นวิธีใช้ตีความหมายขยาย แต่เอาเลย เอาขึ้นตั้งใหม่แต่บนฐานของอันนี้โดยสอดคล้อง
กัน เพราะว่าหนึ่งเรารู้ความมุ่งหมายของวินัยทั้งหมดที่รวมทั้งศีล ๕ อยู่แล้ว ว่ามันสนอง
ธรรมะอันนี้เอง ศีล ๕ นี้ก็เหมือนกับเป็นฐานใหญ่อันหนึ่ง ที่ตั้งอยู่บนฐานของธรรมะนี้ให้เป็น
แบบอย่างแก่เรา เราก็เรียกว่าชุมชน จะเรียกว่าชุมชนพุทธหรืออะไรก็ได้ ก็มาวางสิกขาบท
ย่อย ๆ ขึ้นมา เป็นสิกขาบทที่สนองเจตนาของธรรมะนี้หรือจะเรียกให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ก็บอก
ว่าโดยสอดคล้องกับศีล ๕ ก็ได้ แต่ไม่ต้องขยายความหมายนะ

อย่างของพระภิกษุเหมือนอย่างกับว่าศีล ๕ แทบคุมศีลของพระ ๒๒๗ เกือบหมดแล้ว เป็น
แต่เพียงว่าท่านไปเอาข้อที่อยู่กับชีวิตที่เป็นจริง เอาตรง ๆ ไปเลย วินัยต้องตรงไปเลย เป็น
รูปธรรมชัดเจน ปฏิบัติได้เลย ฉะนั้นอย่างในสังคมปัจจุบัน อันนี้มันไม่สอดคล้องกับศีลข้อที่ ๑
เราก็ตั้ง เรียกว่าบัญญัติขึ้นมาเลย เป็นสิกขาบทอีกข้อหนึ่งเลย ซึ่งจะได้ไม่ต้องมามีปัญหาอีก
ในขั้นตีความหรือในขั้นเจตนาว่าอย่างนี้ผิดไม่ผิด เพราะว่าที่เขียนมาที่พระครูปลัดรับนี้ก็ยังมี
เรื่องอย่างนี้ที่ว่าพระจะวางทำอย่างไรเมื่อต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องปัจจัย ๔ การฉันอาหารฟาสต์ฟู้ด
เครื่องดื่มสารกระตุ้นประสาท อะไรนั้นะ นุ่งห่มจีวรใช้เนื้อผ้าราคาแพง อันนี้ถ้าเราดูเจตนาธรรมณ์
ของธรรมก็ชัดแล้วใช้ใหม่ ก็ชัดว่าชีวิตของพระต้องการมีอิสระมากขึ้นจากวัตถุ ไม่ต้องให้ความ
สุขขึ้นกับวัตถุ เพราะฉะนั้นเราจึงมีชีวิตในทางที่มีวัตถุแต่น้อย มุ่งพัฒนาภายใน อีกอย่างหนึ่ง
ไม่ต้องการเบียดเบียนญาติโยม สังคมภายนอก เป็นผู้เลี้ยงง่าย เมื่อเราได้เจตนาธรรมณ์อันนี้ ก็จะ

มีลักษณะที่ต่างกันต่าง ๆ ขึ้นมา หนึ่งคือการปฏิบัติสนองตัวเจตนารมณ์ของธรรมะ สอนองเจตนารมณ์ของวินัยที่สอดคล้องกับธรรมะเอง พระก็รู้แล้ว พอเห็นอย่างนี้ควรไม่ควร ไข่ใหม่ จะใช้จิวรรคาแห่งมันก็ไม่สอดคล้องแล้ว อันนี้เราต้องให้เข้าใจ

อ.สุลักษณ์ : เมื่อสมัยพระอุบาลีไปตั้งพระศาสนาที่ลังกา ท่านกำหนดกติกาวัด ข้อที่ตกลงร่วมกันว่าจะประพฤติอย่างไรบ้าง ต้องมีกติกาวัด

ประชา : ไม่เกี่ยวกับ ๒๒๗?

พระธรรมปิฎก : ไม่เกี่ยว

อ.สุลักษณ์ : เป็นข้อที่ตกลง เอาสิกขาบทเป็นหลัก ตามนั้นเหมือนอย่างกับพระราชาบัญญัติออกมา มีพระราชกฤษฎีกาตามมา

พระธรรมปิฎก : จะเรียกว่าเป็นกติกา หรือ ประเพณีท่อนวินัยก็ได้ เช่นอย่างเมืองไทยเรามีประเพณีอย่างเช่นโกนหัวทุกเดือน อันนี้ก็ประเพณีท่อนวินัย หมายความว่าวินัยไม่ได้บังคับว่าโกนทุกเดือน บอกแต่เพียงว่าไม่ให้ยาวเกิน ๒ นิ้ว ไม่เกิน ๒ เดือน ที่นี้เราก็ดูตกลงกันว่า เดือนเดียวก็พอ มันไม่เกิน ๒ นิ้ว พร้อมกันหมด นี้ก็ท่อนวินัย แต่ว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้บัญญัติไว้ว่าเดือนหนึ่งต้องโกนครั้ง ที่นี้หรืออย่างรับประเคนจากโยม ผู้หญิงไม่ได้มีวินัยบัญญัติไว้ว่ามีผ้ารับหรืออะไร

แต่ว่าประเพณีไทยให้เอาผ้ากราบมารับ เป็นการท่อนวินัย เพราะถ้าพระทำอย่างนี้แล้วก็จะไม่มีทางไปผิดวินัยข้อนั้น อันนี้กติกาแบบนี้หรือข้อตกลงของสังคมาของคณะสงฆ์ทำได้ เพราะเป็นการท่อนวินัย

สำหรับของญาติโยม เพราะเป็นชุมชนพุทธ พระพุทธเจ้าวางแต่แนวทางหลักการทั่วไปไว้ก็สามารถมาตกลงกันกำหนดลงไปเลยว่าชาวพุทธหรือชุมชนที่เป็นอย่างนี้ ๆ จะไม่ทำข้อนี้ ๆ เช่นเกี่ยวกับเรื่องชีวิตสัตว์ เรื่องการสงเคราะห์อะไรต่าง ๆ ซึ่งเราจะได้ไม่ต้องเป็นปัญหาเรื่องเจตนาฆ่าสัตว์หรือไม่เป็นต้น เพราะอย่างบัญญัติในข้ออย่างพระภิกษุไม่ให้ไปในกองทัพ เช่นอย่างนี้เจตนาฆ่านักฆัดแล้วก็ไม่ไปในเรื่องกิจกรรมซึ่งการฆ่ากัน แต่ว่าอันนี้ไม่เกี่ยวกับเจตนาฆ่าด้วยซ้ำ แต่เจตนาไปในกองทัพพอแล้ว ฉะนั้นคือขึ้นมาเป็นข้อปฏิบัติอันหนึ่งต่างหากเลย แต่ว่าเรารู้ว่ามันสอดคล้องกับสิกขาบทหรือศีลข้อนั้น ๆ ตอนนั้นก็ไม่มีปัญหาตีความเรื่องเจตนา ผิดศีลข้อ ๑ หรือไม่ มันเป็นเรื่องเหมือนกับศีลใหม่ขึ้นมาอันหนึ่ง มาท่อนอีกที มีความสมบูรณ์ในตัว เมื่อผิดอันนั้นก็ผิดเลย.

พระพุทธเจ้าตั้งชุมชนสังฆะและบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ ที่รวมเป็นวินัยไว้ เพราะเป็นของที่ต้องทำจริง ๆ เป็นของที่เป็นอยู่ ดำเนินไปในสภาพของสังคมา แต่สังคมาคฤหัสถ์เป็นสังคมาใหญ่ที่ว่ามันมีความหลากหลายมาก เพราะฉะนั้นต้องขึ้นต่อกาลเทศะ การที่จะจัดตั้งวางสิกขาบทของวินัยก็ขึ้นต่อยุคสมัย

รายงานการประชุมเตรียมการโครงการอริยวินัย
๑๗-๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๓ อาคารวงศ์สนธิ จ. นครนายก

ภูมิใจในชีวิตสมณะถ่อมตน

กลุ่มอริยวินัย
ฮันส์ วาน วิลเลินสวอร์ด
เสมสิกขาลัย

โลกในรอบ ๒๐๐ ปีมานี้ โดยเฉพาะทวีปเอเชีย ในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมาได้มีเปลี่ยนแปลงอย่างมากและด้วยความเร็วอันมหาศาล กระทั่งก่อปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมากมายซึ่งกำลังเผชิญหน้าเราอยู่ทุกวันนี้ เพื่อรับมือกับกระแสอำนาจแห่งโลกาภิวัตน์ ความทันสมัย หรือวัฒนธรรมบริโภคนิยมทั้งหลายที่กดดันชาวโลกอยู่ทุกวันนี้ คำถามที่เราจำเป็นต้องคิดร่วมกันก็คือพอจะมีหนทางอันเหมาะสมระหว่างการอนุรักษ์ประเพณีเดิมกับการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนอยู่หรือบ้างไม่

พระภิกษุ แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา และพุทธศาสนิกชนจากหลายประเทศ ทั้งฝ่ายมหายาน เถรวาท และวัชรยาน ได้พบปะร่วมกันที่ อาคารวงศ์สนธิ จ.นครนายก เพื่อร่วมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแสวงหาทางออกร่วมกันจากโจทย์ปัญหาต่าง ๆ ที่ท้าทายชาวพุทธอยู่ในทุกวันนี้

นิยามแห่งอริยวินัย

บทบาทของพระสงฆ์และแม่ชี

อ. สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้เสนอแนวคิดเรื่องอริยวินัยขึ้นมา โดยปรารถนาถึงความตั้งใจของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่ต้องการเขียนหนังสือขึ้นมาสักเล่มหนึ่งเพื่อเป็นการทำความเข้าใจในเรื่องอริยวินัย หลังจากที่ท่านได้เขียนหนังสือพุทธธรรมจบลงแล้ว อริยวินัย ที่แสดงไว้ในพระไตรปิฎกโดยภาพรวมนั้น มีความมุ่งหมายที่จะ

เอื้อให้ปัญญาญาณได้บังเกิดขึ้นในสถานการณ์และกาลเทศะต่าง ๆ ดร.วิระ สมบูรณ์ ได้สรุปนิยามแห่งอริยวินัยเอาไว้ในคำกล่าวบรรยายในพิธีเปิดโครงการว่า :

“อริยวินัย มีนัยหมายถึงการตีความใหม่ การอธิบายใหม่ และการสร้างสรรค์ความคิด แนวทาง และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับสถานที่และยุคสมัย เพื่อนำผู้คนไปสู่การเข้าถึงอริยสัจสี่ หรือความจริงอันประเสริฐสี่ประการ ในที่นี้อาจรวมไปถึงการสร้างสถาบันและชุมชน (แบบใหม่) อีกด้วย”

บทบาทของพระสงฆ์ แม่ชี รวมทั้งฆราวาสที่อุทิศตนเพื่อพระศาสนาในยุคแห่งความทันสมัยนี้เป็นไปอย่างยากลำบากอย่างที่พูด อ. สุลักษณ์ ได้ปรึกษาหารือกับองค์ทะเล ลามะถึงเรื่องนี้ ทั้งสองต่างเห็นร่วมกันว่า พระและแม่ชีจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนให้มีความเข้าใจถึงความสำคัญในสถานภาพของตัวเองมากขึ้น แม้ว่าในพระไตรปิฎกจะบัญญัติสิกขาบทสำหรับภิกษุและภิกษุณีไว้อย่างละเอียดแล้ว แต่อย่างไรก็ตามบริบททางวัฒนธรรมซึ่งการบัญญัติสิกขาบทเหล่านั้นเกิดขึ้นนั้นแตกต่างจากยุคสมัยในปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัด เมื่อพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปทั่วโลกภายใต้อารยธรรม สังคม วัฒนธรรมและบรรยากาศที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับสมัยพุทธกาล การที่จะถือปฏิบัติให้ตรงตามแบบแผนร่วมกันและการส่งเสริมสนับสนุนกันในหมู่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย รวมทั้งการเห็นพ้องร่วมกันในทัศนคติภาพรวมย่อมเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องได้รับการสานต่อ

วิเคราะห์ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

เพื่อให้การวิเคราะห์ “ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง” (โยฮัน กัลตุง นำมาใช้ในทศวรรษ ๑๙๗๐) เป็นไปโดยสะดวกขึ้น ดร.วีระ สมบูรณ์ได้จำแนกทิศทางใหญ่ ๆ ออกเป็น ๖ ทิศทางด้วยกันคือ

๑. วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้จำกัดขอบเขตตัวเองไว้เฉพาะการรับรู้ทางประสาทสัมผัส โดยมีสมมติฐานอยู่ที่การแบ่งแยกเรื่องจิตใจและวัตถุออกจากกัน และอ้างว่าวิทยาศาสตร์เป็นอิสระจากคุณค่าต่าง ๆ ถ้าความเข้าใจนั้น ๆ ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ สิ่งนั้นย่อมไร้ความสำคัญ นอกจากนี้วิทยาศาสตร์ยังทำให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เช่น การแทรกแซงเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของชีวิต

๒. อุตสาหกรรม เทคโนโลยี และการปรับเปลี่ยนดัดแปลงโลกธรรมชาติ มีความเชื่ออันเป็นมายาคติที่ว่า ปัญหาต่าง ๆ ของระบบนิเวศโลกที่เกิดขึ้นจากผลพวงของอุตสาหกรรมย่อมสามารถแก้ไขได้ด้วยอุตสาหกรรม

๓. ระบบตลาดและทุนนิยม เงินได้เข้ามามีบทบาทหลักในปัจจุบันนี้ สังคมผู้บริโภคนิยมถือเอาการเติบโตและความมั่งคั่งเป็นสรณะสูงสุด บรรษัทข้ามชาติมีอำนาจเหนือชาติทั้งหลาย อริยวินัย ควรมุ่งเป้าไปที่การเสนอลัทธิมาอาชีวะแบบใหม่ท่ามกลางสังคมสมัยใหม่ตามที่ อี เอฟ ชูมากเกอร์ ได้เคยเสนอไว้

๔. อำนาจรัฐชาติที่มีอยู่ในปัจจุบันมีแนวโน้มเข้าไปทำลายความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชุมชนท้องถิ่น โดยจับมือกับบรรษัทข้ามชาติอีกทีหนึ่ง โครงการอริยวินัยควรสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนชน หรือแม้แต่กฎบัตรร่วมสมัย เช่น Earth Charter (กลุ่มพิทักษ์สิทธิโลก)

๕. สถาบันและอำนาจทางทหารที่เป็นไปเพื่อทำลายสรรพชีวิตต่าง ๆ ในผืนโลก อุตสาหกรรมทหารเข้าไปพัวพันกับความขัดแย้งต่าง ๆ และได้รับการหนุนเสริมโดยธุรกิจการค้าอาวุธ

๖. อิทธิพลของสื่อสารมวลชน ซึ่งมีบรรษัทข้ามชาติเป็นเจ้าของ สื่อเหล่านี้เผยแพร่วัฒนธรรมเชิงเดียวในฐานะกระบวนการทำให้เป็นเด็กอมมือ (เบรเซนสกี ที่ปรึกษาอดีตประธานาธิบดีคาร์เตอร์ ใช้คำว่า “tittitainment” หมายถึง ประชาชนถูกป้อนความบันเทิงอยู่ตลอดเวลาเหมือนเด็กทารกเพื่อไม่ให้ระจองเอง)

โดยมีอีกสามประเด็นได้เพิ่มเติมเข้ามา ประเด็นแรก (๗) นำเสนอโดย ท่านชัมดองรินโปเช จากสถาบันทิเบตศึกษา เมืองสารนาถ ประเทศอินเดีย ท่านกล่าวว่า การศึกษาถูกพัฒนาไปสู่ระบบล้างสมอง โดยทำให้ประชาชนเชื่ออย่างฝังหัวถึงความสำคัญและธรรมชาติอันเปลี่ยนแปลงไม่ได้ของ ประเด็นทั้ง ๖ ที่พูดมาข้างบนนี้ แนวทางร่วมสมัยแห่งอริยวินัยควรรวมเอาวิสัยทัศน์ทาง

การศึกษาแบบพุทธเข้าใจด้วย ตามความเห็นของ อ. สุลักษณ์ การศึกษาแบบพุทธในทุกสำนักนิกายเป็นเรื่อง ประเพณีนิยมอย่างมาก เราควรที่จะค้นหาทางเลือก อื่น ๆ ด้วย

วิทยาศาสตร์ และสิทธิทางเพศ

ท่านซั่มดองรินไปเซกล่าวถึงมหาตมา คานธีที่เปรียบ ความทันสมัยเป็นอารยธรรมแห่งกลียุคและความมืด บอด ถึงแม้ว่าองค์ทะเลลามะ ได้ริเริ่มจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนกับนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำที่ธรรมศาลาเมื่อ ๕-๖ ปีก่อนแล้วก็ตาม ท่านรินไปเซก็ยังไม่มั่นใจว่าจะค้นพบ จุดร่วมอย่างแท้จริงระหว่างศาสนธรรมกับวิทยาศาสตร์ กระแสหลัก ท่านเห็นว่าการศึกษาที่วิทยาศาสตร์อ้างการผูกขาด ความรู้ด้านข้อเท็จจริงและความจริงถือเป็นสมมติฐาน ที่ผิด

ประเด็นที่สอง (๘) อวยพร เชื้อนแก้ว (ผู้ประสานงานโครงการสิทธิสตรี ของ พ.ศ.ศ.) เสนอเพิ่มเติมว่า หาก คาดหวังที่จะสร้างระเบียบทางความคิด แนวทางและ ระบบปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในอริยสังคีแล้ว ก็ต้องรวมเอาการยอมรับความเท่าเทียมทางเพศที่ถูกต้อง เอาไว้ด้วย เพราะในหลายกรณีข้อปฏิบัติของชาวพุทธ ยังสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมที่ถือผู้ชายเป็นใหญ่ ซึ่งมัก นำไปสู่การเอาเปรียบหรือแม้แต่มุ่งขับขู่เชิงเพศหญิงอยู่ เสมอ

เยาวชน

ประเด็นที่สาม (๙) คุณวีรยุทธ ได้ให้สติกับกลุ่มผู้ ร่วมพูดคุยว่า เราต้องถือเอากลุ่มเยาวชนและคนหนุ่ม เป็นประเด็นสำคัญเรื่องหนึ่ง ถ้าเราต้องการเห็นอนาคต ที่มั่นคงในการทำงานเพื่อสังคมของชาวพุทธ

การอภิปรายแลกเปลี่ยนในประเด็นต่าง ๆ เป็นไป อย่างคึกคัก ฝ่ายฆราวาสย้ำว่าเรายังคงต้องรักษา ประเพณีและยึดถือกฎระเบียบเอาไว้ แต่เราไม่ควรกลายเป็นพวกปฏิบัติ สิ่งที่ทำหายพวกเราอยู่ก็คือหาหนทาง แก้ปัญหาที่เป็นไปได้ในปัจจุบันให้ได้ ซึ่งอันนี้มันนิยรวม ถึงการวิเคราะห์ตนเองอย่างจริงจังเอาไว้ด้วย พระ อาจารย์เซนจากเกาหลี ดร.จินวอล ชี้ว่าวิธีคิดแบบชั่วคราว ตรงข้ามอาจจะไม่ใช่ชีวิตที่เหมาะสม พระไพศาล วิสาโล

เห็นว่าเราต้องทำกายอำนาจของวิทยาศาสตร์ที่พยายาม ผูกขาดครอบงำศาสตร์ต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็ยอมรับ ในความหลากหลายของวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ด้วย เรา ไม่สามารถปฏิเสธวิทยาศาสตร์ได้แต่เราทำให้มันแข็งแกร่ง ได้ จอห์น แม็คคอนแนล ชาวคริสต์นิกายแควกเกอร์จาก สหราชอาณาจักร สรุปสั้น ๆ ว่า ตามความเข้าใจของเขา สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงกระทำก็คือ เผชิญหน้ากับปัญหา และบัญญัติกฎระเบียบขึ้นตามประเภทของปัญหานั้น จากนั้น ดร.วีระ สมบูรณ์ ได้บรรยายนำต่อไปว่า อริยวินัยเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกัมมัตถกรรมใหม่ เป็นบท บัญญัติหรือกฎระเบียบทางประเพณีที่มีพลวัต เป็นเรื่อง ของการสร้างสรรค์ หากเราต้องการทำเรื่องนี้อย่างจริงจัง เราก็ควรมีแนวทางไว้บ้าง คำว่า อริยะ ที่เข้าใจกัน ใน ความหมายว่า “ประเสริฐ” นั้นแสดงให้เห็นถึง ความมี วุฒิภาวะ

ทำอย่างไรถึงจะมี “วุฒิภาวะ”? วุฒิภาวะในความ หมายนี้ที่ไม่ได้ขัดแย้งกับความเป็นเยาวชน คุณสมบัติ ข้อใดที่เราควรสนใจเพื่อที่จะเข้าถึงแนวทางที่ถูกต้อง? ในพระบาลีมีหลักอริยวัฑฒิ ซึ่งเป็นแนวทาง ๕ ประการ เพื่อนำไปสู่ความเจริญและการเติบโตอันเป็นอริยะ ประ กอบด้วย

๑. ศรัทธา ความเชื่อมั่นที่ถูกต้อง คือ ความเชื่อ มั่นในพระพุทธองค์ ในตัวพวกเราเอง และสรรพชีวิต เพื่อนร่วมโลก

๒. ศีล หรือ ศีลธรรม

๓. สุตตะ หรือ ข้อมูลและการสื่อสารที่ถูกต้อง

๔. จาคะ หรือการทำบุญให้ทาน การกระจายความ มั่งคั่ง ซึ่งรวมถึงการแบ่งปัน การเปิดใจกว้างโดยเฉพาะ ต่อความคิดและข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่ต่างไปจากเรา

๕. ปัญญา ความฉลาดลุ่มลึกทางจิตวิญญาณ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระและเป้าหมายของการกระทำ ของอนาคตและของสมบูรณภาพ (นิพพาน)

การพัฒนาสังคม

พระไพศาล วิสาโล ชี้ให้เห็นว่าทิศทางหนึ่งที่จะทำ ให้พุทธศาสนาเป็นประโยชน์ต่อโลกสมัยใหม่ก็คือการให้ ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมมากขึ้น พระวินัยนั้น เหมาะกับการนำมาใช้กับพฤติกรรมส่วนบุคคล พระสงฆ์

ทั้งหลายจึงปฏิบัติตามระเบียบวินัยแต่กลับไม่ใส่ใจนำมาปรับใช้กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม หลักการที่จะนำมาใช้กับการพัฒนาสังคมนั้นเมื่ออยู่น้อยมาก ทำอย่างไรถึงจะใช้ในการจัดสรรกิจการของชุมชนเหล่านี้? การมีความรู้เพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาสังคมเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้พุทธศาสนาถลำลึกลงไปที่พื้นฐานของพระวินัยก็คือการสร้างเหตุปัจจัยแวดล้อมและวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการเจริญภาวนา

ท่านพอมยุณจากเกาหลีเห็นด้วยกับประเด็นที่พระไพศาลเสนอ และกล่าวว่าวิถีการปรับปรุงคำสอนต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็น แต่เราต้องยึดถือทางสายกลาง ภิกษุณีจูโอซือชิจากไต้หวัน ซึ่งเพิ่งทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่องพระวินัยเสนอมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดจบไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ กล่าวถึงความยุ่งยากในการประยุกต์ใช้ลักษณะต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น การไม่จับเงินทองนั้นเป็นเรื่องไม่มีความหมายไปเสียแล้ว เมื่อวัดต่าง ๆ และนักบวชกลับสะสมเงินในบัญชีธนาคารโดยหลีกเลี่ยงการต้องจับเงิน และในหลายสถานการณ์ก็จำเป็นต้องจับเงิน เพราะเป็นเรื่องยุ่งยากที่ต้องมีฆราวาสติดสอยห้อยตามช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา สารสำคัญของมันก็คือการใช้เงินต้องเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่ถูกฉ้อฉลโดยอำนาจต่าง ๆ

ท่านอานันท์ จากสมาคมมหาโพธิ เมืองบังกลอร์ อินเดีย เพิ่มเติมว่า หากธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ถูกทอดทิ้งเสียแล้ว พุทธศาสนาย่อมไม่มีให้เห็นอีกต่อไปอย่างไรก็ตาม หากวิถีการใหม่ ๆ ทั้งหมดเป็นวิถีการที่ปลอดจากความโลภ โกรธ หลง เราก็ควรปรับใช้ดู กลุ่มแม่ชีจากลาดักและธรรมศาลาได้แสดงความคิดเห็นว่าการปรับเปลี่ยนพระวินัยนั้นไม่สำคัญเท่ากับการปฏิบัติตามพระวินัยให้ถูกต้อง แม้จะเป็นยุคสมัยที่สับสนเช่นนี้ก็ก็ตาม

สถานการณ์พุทธศาสนาฝ่ายต่าง ๆ

กิจกรรมประจำวันออกไปจากการประชุมแลกเปลี่ยนแล้ว ก็ยังมีการสวดมนต์ร่วมกันในตอนเช้า การออกบิณฑบาตของกลุ่มพระและแม่ชี นอกจากการสวดมนต์ตามปกติแล้ว ตอนเที่ยงวันจะมีการขับดนตรี มีการสวดมนต์ตามแบบโบราณประเพณี การอ่านบทกวี

ฯลฯ

ในตอนค่ำของวันหนึ่ง พระไพศาล วิสาโล ได้นำเสนอเชิงประเมินผลถึงวิกฤตการณ์ของพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในประเทศไทย ท่านว่าพุทธศาสนาในเมืองไทยนั้นตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอำนาจรัฐ ไม่แตกต่างกับชื่อของประเทศที่ถูกทำให้เป็นตะวันตกโดยการเปลี่ยนเป็น “ไทยแลนด์” วัดต่าง ๆ ไม่ได้ทำหน้าที่จัดสรรสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเจริญภาวนา ซึ่งวัดควรสร้างชุมชนแห่งกัลยาณมิตรขึ้นมา ด้วยอิทธิพลของลัทธิบริโภคนิยมก็จะเห็นพระสงฆ์เข้าไปพัวพันในกิจการในเชิงพาณิชย์หรือแม้แต่การพนัน ส่วนด้านดีก็มีบางกลุ่มกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสัมมาชีพ อย่างเช่น การปลูกผัก เกษตรกรรมธรรมชาติ การออกเงินกู้ให้เกษตรกร แม้เรื่องเหล่านี้จะไม่มีความหมายในพระวินัยโดยตรง แต่ก็เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ เป็นการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่มีรากเหง้าอยู่บนความกรุณา ซึ่งย่อมแตกต่างจากกิจกรรมเชิงพาณิชย์ ส่วนการถือพรหมจรรย์นั้นไม่ได้ถือกันอย่างเคร่งครัดนัก คนหนุ่มสาวโดยทั่วไปเห็นว่าการถือพรหมจรรย์และการใช้ชีวิตเรียบง่ายเป็นเรื่องไร้สาระ ชีวิตนักบวชกลายเป็นช่องทางเป็นโอกาสเลื่อนฐานะอาชีพที่ดีขึ้นเมื่อลาสิกขาออกไปมากยิ่งขึ้นทุกที พระสงฆ์ไร้ศักยภาพที่จะให้คำแนะนำทางจิตวิญญาณแก่ประชาชน พุทธศาสนาถูกลดทอนให้เหลือแต่เป็นพิธีกรรมมากยิ่งขึ้น

กลุ่มต่าง ๆ ที่ริเริ่มปฏิรูปฟื้นฟูคณะสงฆ์เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย เช่น คณะสงฆ์ฝ่ายอาจารย์ชา และสันติอโศก กลุ่มเหล่านี้ บ้างก็ให้บริการกับกลุ่มที่ใกล้ชิดสัมพันธ์กัน บ้างก็เน้นเฉพาะเรื่องการเจริญภาวนาอย่างเดียว ไม่สนใจที่จะรับผิดชอบสังคม การริเริ่มโครงการอริยวินัยสามารที่จะก่อให้เกิดผลสะท้อนต่อกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ โดยขั้นแรกอาจจะฟื้นฟูแนวทางของการใช้ชีวิตส่วนตัวที่เกื้อกูลต่อการเจริญภาวนา ซึ่งการทำเช่นนี้ควรที่จะขยายออกไปสู่สังคมวงกว้างทั้งวัดชุมชน คณะสงฆ์ สังคมและวัฒนธรรม และที่สุดแล้วก็เป็นประโยชน์ต่อโลกโดยองค์รวม

สำหรับพุทธศาสนาฝ่ายวัชรยานในทิเบต ท่านซัมดอง รินโปเช ได้เล่าถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าก่อนที่เงินจะเข้ายึดครองทิเบตนั้น ประชากร ๑๐ เปอร์เซ็นต์

ของทิเบตเป็นพระและแม่ชี แต่ในปัจจุบัน มีพระสงฆ์ อยู่ประมาณ ๓,๐๐๐ รูปที่พำนักเป็นการถาวรอยู่ใน อินเดียและประเทศอื่น ๆ ประมาณอีก ๓,๐๐๐-๔,๐๐๐ ท่านกำลังอยู่ระหว่างการฝึกฝนระดับกลาง และอีก ๖๐๐-๗๐๐ ท่านถือปฏิบัติตามพระวินัย ในช่วงที่มีการ ปฏิวัติวัฒนธรรมในประเทศจีน วัดต่าง ๆ ในทิเบตถูก ทำลายไปถึง ๖,๐๐๐ แห่ง วัดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอินเดีย ต้องตั้งต้นกันใหม่หมด ขาดทั้งทรัพย์สินขาดทั้งความมั่งคั่ง แต่ในปัจจุบันนี้หลายวัดกลับมั่งคั่งและมีพระเป็นผู้ จัดการกิจการต่าง ๆ วัดต่าง ๆ ของชาวทิเบตไม่เหมือน เมืองไทยตรงที่ วัดทิเบตไม่ได้พึ่งพิงอยู่กับการสนับสนุน ของชุมชน อุบาสก อุบาสิกา และไม่มีการออกบิณฑบาต วัดค่อนข้างโดดเดี่ยวจากชุมชนและอยู่ได้ด้วยตนเอง ส่วนภิกษุณีนั้นก็ขาดช่วงมานานแล้ว และถ้าหากเป็น ไปได้ องค์ทะไลลามะก็มีพระประสงค์ที่จะฟื้นฟูภิกษุณีสงฆ์ ขึ้นมาใหม่

วินัยของภิกษุณี เป็นประเด็นสำคัญอีกอันหนึ่งที่มี การพูดคุย ภิกษุณีจูโอซือซี จากไต้หวัน เล่าถึงการ ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของท่านที่มหาวิทยาลัย อ็อกซ์ฟอร์ดว่า การตัดสินใจเข้ามาทำตรงนี้ก็เพราะว่า เนื้อหาของงานวิจัยจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในการเอา ชนะการกีดกันความเสมอภาคทางเพศที่มีอยู่พุทธศาสนา ปัญหาหลักที่สำคัญอันหนึ่งก็คือ การสืบสายคณะสงฆ์ ฝ่ายภิกษุณีหรือการอุปสมบทภิกษุณีได้ขาดตอนลง ทำให้สถานภาพของผู้หญิงที่เข้ามาบวชไม่เท่าเทียมกับ ฝ่ายภิกษุ อย่างไรก็ตาม ในไต้หวันชุมชนสงฆ์ส่วนใหญ่ ประกอบด้วยผู้หญิง ซึ่งนักบวชหญิงเหล่านี้ได้รับการ อุปสมบทสืบสายมาจากอินเดียและเข้ามาสู่ไต้หวันโดย ผ่านประเทศจีนอีกทีหนึ่ง การมีส่วนร่วมในคณะสงฆ์ อย่างเท่าเทียมของนักบวชหญิงได้พิสูจน์ให้เห็นว่าส่งผลดี ต่อสังคมและพุทธศาสนา ไต้หวันไม่มีปัญหาอย่างที่เกิด ในประเทศอื่น ๆ ตามที่ภิกษุณีจูโอซือซีได้ศึกษามา ท่านกล่าวว่า การแปลและตีความคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับ สถานะของภิกษุณี แสดงให้เห็นข้อขัดแย้งกันมาก ตัวอย่างเช่น ประเด็นการลาสิกขาชั่วคราวที่อนุญาตให้กับ พระภิกษุณีนั้น ไม่ได้อนุญาตสำหรับภิกษุณี เรื่องที่สำคัญ ยิ่งเรื่องหนึ่งก็คือต้องหาคำนิยามของคำว่า “การสืบสาย” ในความเข้าใจของคนร่วมสมัยให้ได้ จะเป็นไปได้หรือ

ไม่ที่จะให้สิทธิในการอุปสมบทข้ามนิกายแก่นักบวช ฝ่ายหญิง?

ท่านสันติโร ภิกษุ ได้เสริมมุมมองในประเด็นเดียว กันนี้ว่า การให้อุปสมบทภิกษุควรใช้มาตรฐานเดียวกับ ที่ใช้ในเวลาพิจารณาเรื่องการรื้อฟื้นภิกษุณีสงฆ์ขึ้นมาใหม่ พระภิกษุเองควรยกเลิกอิทธิทธิด้วยความสมัครใจเอง

การให้สิทธิแก่ผู้หญิงในการอุปสมบทนั้นเป็น คุณูปการอันสำคัญยิ่งที่นำไปสู่การบรรเทาทุกข์ทั้งในส่วน ของผู้บวชเองและกลุ่มคนอื่น ๆ อดีตทางเพศนั้นทำให้เกิดทุกข์

บทสรุป

ในยุคสมัยแห่งความรุนแรงเชิงโครงสร้างเช่นนี้ พระสงฆ์ แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา และประชาชนทั้งหลาย ควรหันมาร่วมมือกันก่อตั้งขบวนการเคลื่อนไหวทาง เลือกขึ้นมา เพื่อทำงานร่วมกันอย่างเคียงบาเคียงไหล่ใน ฐานะเพื่อนมนุษย์ร่วมความคิด ความเชื่ออันหลากหลาย การให้ความใส่ใจกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวย่อมนำไปสู่การ สร้างเหตุปัจจัยที่นำไปสู่การเจริญภาวนาที่แท้จริง และก่อให้เกิดการอบรมทางด้านจิตใจของคนในชุมชน สิ่งนี้ ย่อมแผ่ขยายออกไปสู่คณะสงฆ์ ผู้สังคม และสู่โลกโดย ส่วนรวม พุทธศาสนาก็จะกลับมามีความเข้มแข็งและ เป็นประโยชน์ต่อโลกอีกครั้งหนึ่ง

แทนที่จะพยายามปรับปรุงพระวินัยให้เหมาะสม กับยุคสมัย สิ่งที่น่าจะทำได้มากกว่าก็คือการคิดค้น “ข้อ วัตร” หรือ “กติกากา” ชนิดที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในชีวิต ประจำวัน โดยคำนึงถึงเงื่อนไขร่วมสมัยอีกด้วย ควรมี คำสอนที่เป็นข้อชี้แนะเพื่อไม่ให้ติดยึดกับเงื่อนไขต่าง ๆ ทางสังคม นักบวชควรภาคภูมิใจในความสมณะถ่อมตน การทดลองนำทัศนคติชาววัดไปใช้ในครอบครัวควรได้ รับการส่งเสริม ขณะเดียวกันการดำรงชีวิตพรหมจรรย์ ของพระภิกษุและแม่ชีก็ควรได้รับการยกย่องนับถืออย่าง เต็มที่

การก่อตั้งคณะสงฆ์ฝ่ายภิกษุณีขึ้นมาใหม่ใน ประเทศที่ขาดสายไปนั้นนับเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งยวด ในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอย่างเป็น องค์กรร่วม.

ประชุมพุทธ-คริสต์เพื่อสร้างความยุติธรรมทางสังคม

สตีฟ ไมนาร์ด

นี้

กเทววิทยาคริสต์ศาสนานาม กระเบื้องและนักกิจกรรมพุทธชาวไทยต่างได้กล่าวอภิปรายประเด็นการมุ่งแสวงหาด้านวัตถุของมนุษย์ ในระหว่างการประชุมพุทธ-คริสต์นานาชาติ ที่เมืองทาโคมาซึ่งสิ้นสุดลงวันนี้

จอห์น คอบบ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณด้านเทววิทยาแห่งโรงเรียนเทววิทยาแคล์มองเมืองแคล์มอง รัฐแคลิฟอร์เนีย กล่าวว่า ที่ผ่านมารัฐบาลคริสตศาสนจักรได้มีแผนแยกการบูชาความร่ำรวยของมนุษย์ ซึ่งเขากล่าวว่าได้กลายเป็นลัทธิเศรษฐกิจศาสนานิยมไปอย่างหนึ่ง

"เศรษฐกิจศาสนานิยมได้กลายเป็นศาสนาแรกที่ประสบความสำเร็จในระดับโลก" คอบบ์กล่าวเมื่อคืนวันพฤหัสบดีที่มหาวิทยาลัยแปซิฟิกลูเชอร์วัน (PLU) "พระเยซูบอกแล้วว่า เราไม่สามารถบูชาเงินไปพร้อม ๆ กับพระเจ้าได้"

ศาสตราจารย์คอบบ์และนายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ผู้เคยได้รับเสนอชื่อให้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ เป็นปาฐกถาที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในการประชุมนานาชาติของสมาคมเพื่อการศึกษาระหว่างพุทธและคริสต์ ซึ่งจัดขึ้นทุกสี่ปี อาจารย์ ดร. พระภิกษุและบาทหลวงประมาณ ๒๓๐ ท่านจาก ๑๒ ประเทศได้เข้าร่วมประชุมเป็นเวลาแปดวันที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ โดยเน้นการพูดคุยในประเด็น "พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และการเยียวยาโลก"

ศาสนาพุทธได้รับการสถาปนาขึ้นมากกว่า ๒,๕๐๐ ปีมาแล้วโดยเจ้าชายสิทธัตถะ โคตมะ โดยเป็นศาสนาที่ไม่มีความเชื่อเรื่องพระเจ้า และสอนว่าการหลุดพ้นเกิดขึ้นได้จากสมาธิภาวนา ส่วนชาวคริสต์บอกว่าพวกเขาสัมผัสกับพระเจ้าผ่านการมีชีวิตอยู่ ความตาย และการฟื้นพระชนม์ของพระเยซูเจ้า

แม้ว่าหลักการปรัชญาของทั้งสองศาสนาจะแตกต่างกันบ้าง แต่ก็มีความร่วมกันในทางจริยธรรมและศีลธรรมในระหว่างการประชุมครั้งนี้

ในการกล่าวปาฐกถาเรื่อง "บริโภคนิยม

เศรษฐกิจศาสนานิยม และพระคริสต์ธรรม" ศาสตราจารย์คอบบ์วัย ๗๕ ปีได้กล่าวว่าการยากจนตกต่ำลงไปเรื่อยในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเจริญขึ้นด้านเศรษฐกิจ "ความร่ำรวยที่เกิดขึ้นไม่ได้แผ่กระจายไปถึงคนข้างล่าง" นายคอบบ์ซึ่งเป็นนักเทววิทยากายเมฆอดิสต์กล่าวว่า "ความร่ำรวยมีแต่จะเข้มข้นขึ้นไปสู่คนข้างบน"

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ วัย ๖๗ ปีได้ร่วมในการกล่าวปาฐกถาเวทีเดียวกัน เขาเป็นนักกิจกรรมด้านสังคมชาวพุทธผู้มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งในโลก เขาเป็นผู้นำมูลนิธิในกรุงเทพฯ และจัดตั้งประชาชนในระดับรากหญ้าเพื่อทำกิจกรรมให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สุลักษณ์ได้กล่าววิจารณ์กระแสการมุ่งแสวงหาโภคทรัพย์ในระดับโลก รวมทั้งการเติบโตขึ้นของบรรษัทข้ามชาติ

"การผลิตและการบริโภคได้ทำให้เกิดวงจรอันชั่วร้ายขึ้น" ซึ่งในที่สุดก็สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้อยู่ดี สุลักษณ์กล่าวว่า "ในรูปของความโลภ บริโภคนิยมปิดกั้นหนทางที่นำไปสู่การหลุดพ้น...ในทางพุทธนั้นเรานิยามว่าความเจริญหมายถึงความว่างอกงามจากภาวะที่เป็นอยู่ หาใช้การมีมากขึ้นไม่"

ทั้งนายคอบบ์และสุลักษณ์ได้ตั้งคำถามที่ยังไม่ได้รับคำตอบให้กับผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ ๒๐๐ ท่านในหอประชุมลากเกอร์ควิสต์คอนเสิร์ตว่า "ท่าอย่างไรศาสนิกจะสามารถประยุกต์ใช้พลังด้านจริยธรรมและจิตวิญญาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด"

แต่นายคริส อีฟ ศาสตราจารย์ด้านศาสนาแห่งมหาวิทยาลัยฟูกูเกิตซาวน์ เมืองทาโคมากล่าวว่า ผู้เข้าร่วมประชุมหลายคนจะกลับไปยังอารามและชุมชนของตนพร้อมกับความคิดใหม่ ๆว่าจะแปรให้จริยธรรมด้านสังคมเป็นการกระทำได้อย่างไร "มันไม่ได้เป็นแค่การประชุมด้านวิชาการที่ดับแคบเท่านั้น"

อีฟกล่าว

อันที่จริงผู้เข้าร่วมประชุมได้แลกเปลี่ยนกันมากผ่านการประชุมเชิงปฏิบัตินับสิบรายการ การประชุมกลุ่มศึกษาและการบรรยาย

ในคืนวันพฤหัสบดี พระภิกษุธรรมะและฮาร์ลี ซัลลิแวนได้กินอาหารเย็นร่วมกันในห้องอาหารของมหาวิทยาลัย แม้ว่าพวกเขาจะไม่ได้เข้าร่วมประชุมบางรายการพร้อมกัน แต่ก็เป็นครั้งแรกที่พวกเขาได้นั่งคุยกัน

ท่านธรรมะอายุ ๖๐ ปีเป็นผู้อำนวยการศูนย์พุทธวิปัสสนานานาชาติที่ลอสแอนเจลิส ซัลลิแวนเป็นชาวคาทอลิกและผู้คุมประพฤติที่เกษียณจากงานแล้ว ทั้งยังเป็นนักกิจกรรมด้านสังคมที่อาศัยอยู่ในเขตพัลลาคูซา ฮาลา

พวกเขาเห็นด้วยว่าจุดเด่นของการประชุมครั้งนี้คือคนจำนวนมากได้มาแลกเปลี่ยนความเห็นกัน

"อาตมาเชื่อมั่นว่าการพูดคุยสัมพันธ์กันมีประโยชน์มาก" ท่านธรรมะซึ่งครองจีวรสีน้ำตาลกล่าว "พวกเราอาศัยอยู่ในดาวเคราะห์เล็ก ๆ พวกเราต้องสมานสามัคคีกัน แต่เราจะไม่รักใคร่กันถ้าเราไม่รู้จักแม่เพื่อนบ้านเราเอง"

สำหรับซัลลิแวน การประชุมที่มหาวิทยาลัย PLU ครั้งนี้ช่วยให้เกิดความเข้าใจมากมาย แม้ว่านี่จะเป็นการประชุมนานาชาติครั้งที่สี่แล้วที่เขาได้เข้าร่วม การประชุมได้รับการสนับสนุนจากสมาคมเพื่อการศึกษา ระหว่างพุทธ-คริสต์

"ผมได้เรียนรู้อะไรบางอย่างทุกครั้ง" เขากล่าว "ผมคิดว่ามันทำให้ผมเปลี่ยนแปลงทุกครั้ง"

จาก Tacoma conference addresses social justice, exchange of beliefs, The News Tribune ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๓

พระไพศาล วิสาโล

อดอาหาร เพื่อ SSSU

ก ไทยมีความเข้าใจน้อยในเรื่องการอดอาหาร ยิ่งชาวบ้าน
สมัชชาคนจนประกาศอดอาหารด้วยแล้ว คนก็ยังไม่เข้าใจ

บางคนถึงกับพูดว่าเป็นวิธีรุนแรง หรือเป็นการกระทำที่ขัดกับพุทธศาสนา
ไปเลย แต่ในความเป็นจริงแล้วการอดอาหารเป็นวิธีการที่ชาวพุทธใช้
กันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล อย่างเช่นพระรัฐपालซึ่งเป็นพระมหาสาวกองค์
สำคัญ ตอนเป็นคฤหัสถ์ ท่านเลื่อมใสในพุทธศาสนามาก แต่พ่อแม่ไม่
ยอมให้บวช ท่านเสียใจมาก ขออดอาหารจนตาย ที่สุดพ่อแม่ก็อนุญาต
ต่อมาท่านได้เป็นพระอรหันต์ เป็นแอดทัตตะในทางบวชด้วยศรัทธา กรณี
อย่างนี้ยังมีอีก เช่น พระสุทิน (ซึ่งเป็นต้นบัญญัติปลงมปาวชิกร) ท่านก็ยก
บวช แต่ถูกพ่อแม่ขัดขวาง ก็เลยนอนอดอาหารอยู่ ๗ มื้อ ที่สุดก็ได้บวช
สมปรารถนา

จะเห็นได้ว่าการอดอาหารนั้นไม่ใช่เป็นวิธีการใหม่ มีมาช้านานแล้ว
คงจะก่อนพุทธกาลด้วยซ้ำ แต่มาเป็นที่รู้จักในสมัยนี้ก็เพราะคานธี การที่
คานธีใช้วิธีนี้บ่อย ก็เป็นการยืนยันอยู่ในตัวแล้วว่า นี่ไม่ใช่วิธีรุนแรง
แต่เป็นวิธีการแบบอหิงสาอย่างหนึ่ง

ปรับปรุงจากการแสดงธรรมแก่สมาชิกสมัชชาคนจนที่อดอาหารหน้าทำเนียบรัฐบาล
เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๓

ถ้าสังเกต จะพบว่า การอดอาหารของคานธีก็ดี ของพระสาวกก็ดี มีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันก็คือ เป็นการกระทำที่มุ่งธรรมเป็นใหญ่ คือไม่ได้ทำเพื่อเรียกร้องหาประโยชน์ส่วนตัว แต่เป็นความมุ่งหมายที่จะผลดุงธรรม คานธีอดอาหารเพื่อเรียกร้องให้คนอินเดียยุติความรุนแรงระหว่างศาสนา ส่วนพระรัฐपालและพระสุทิน อดอาหารแต่ครั้งเป็นคฤหัสถ์ก็เพราะปรารถนาจะอุทิศตนให้แก่วรรณะ ไม่ได้เรียกร้องขอสมบัติจากพ่อแม่ หรืออะไรทำนองนั้น

ตรงนี้เป็นจุดสำคัญ การอดอาหารที่ถูกต้องนั้น ต้องเป็นไปเพื่อธรรมะ ถ้าเป็นไปเพื่อธรรมะ แล้ว ก็จะได้รับความคิดเห็นจากผู้อื่น และใครจะมาว่า ก็ไม่ได้ด้วยเหตุนี้ การอดอาหารของสมัชชาคนจน หากจะให้คนเข้าใจและเห็นด้วย จะต้องเป็นไปเพื่อธรรมะ การตั้งใจดีและจุดมุ่งหมายให้ถูกต้องจะช่วยให้การอดอาหารของญาติโยมมีพลัง ตัวอย่างเช่นอดอาหารเพื่อเรียกร้องให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม เรียกร้องเพื่อให้คนไทยหันมาสนใจกับคนที่ได้รับความเดือดร้อนจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐ เช่น ถูกไล่ที่เพราะรัฐบาลสร้างเขื่อนหรือประกาศเขตอุทยานทับที่ทำกินของเขา ทุกวันนี้คนที่ได้รับความเดือดร้อนแบบนี้มีเป็นแสนเป็นล้าน

อาตมาคิดว่าการอดอาหารของเรา ถ้าเราอดอาหารเพื่อคนเหล่านี้ เพื่อคนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการพัฒนาของรัฐ ในรอบหลายปีที่ผ่านมา การอดอาหารของเราจะมีพลัง เราจะได้รับความคิดเห็นจากประชาชน และจะไม่มีใครโจมตีได้ว่านี่เป็นการอดอาหารที่ขัดกับหลักพุทธศาสนา เป็นการอดอาหารที่เป็นความรุนแรง เป็นการอดอาหารที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เราจะสามารถอธิบายให้เขาฟังได้ว่าไม่ใช่ การอดอาหารของเราไม่ได้ขัดกับหลักพุทธศาสนาเลย เพราะพวกเราที่มาอดอาหารนี้พร้อมจะสละชีวิตเพื่อรักษาธรรมะ เราพร้อมจะสละชีวิตเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น พร้อมจะสละชีวิตเพื่อสถาปนาหรือสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อคนรุ่นหลังจะได้รับผลประโยชน์ไปจนชั่วลูกชั่วหลาน

เราต้องตั้งใจแบบนี้ให้ได้ เราต้องตั้งใจทำที่ถูกต้องว่าเราไม่ได้อดอาหารเพื่อประโยชน์ของตัวเองจุดหมาย

สูงสุดของเราไม่ใช่เพื่อเรียกร้องเอาเงินชดเชย ไม่ใช่เพื่อฟื้นฟูอาชีพของเราเท่านั้น แต่เรายังเรียกร้องเพื่อผู้อื่นด้วย เพื่อคนที่เดือดร้อนจากการพัฒนาที่ไม่เป็นธรรมของรัฐในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา อาตมาอยากจะถามว่าเราคิดอย่างนี้อยู่ในใจบ้างไหม เพราะถ้าเราคิดเพื่อส่วนรวม หรือคิดอดอาหารเพื่อผู้อื่นแล้ว การอดอาหารของเราจะมีพลังมันไม่ใช่แค่พลังต่อผู้อื่น หรือพลังในการเรียกร้องความเห็นใจจากผู้อื่นเท่านั้น แต่มันยังจะทำให้เรามีพลังในตัวเอง ทำให้เราสามารถที่จะอยู่ต่อไปได้นาน แม้จะไม่มีอาหารกิน

มันต่างกันมากระหว่างการอดอาหารเพื่อตนเอง และการอดอาหารเพื่อผู้อื่น การอดอาหารเพื่อตนเองจะทำได้ไม่นาน แต่การอดอาหารเพื่อผู้อื่นจะทำได้นานแล้วจะทำโดยไม่ทุกข์ด้วย แต่ถ้าเราอดอาหารเพื่อตัวเอง พอทำไปสักพัก ก็จะมีพลังแล้ว ว่าคุ้มหรือเปล่านั้น มันจะคอยคิดว่าคุ้มหรือไม่คุ้มอยู่ตลอดเวลา มันจะทำให้เกิดความสับสนลังเลใจว่าทำไปดีหรือเปล่า เพราะว่าถ้าเกิดตายไปจะอย่างไร ไม่คุ้มเลย เรียกร้องเงินห้าแสน เรียกร้องเงินล้าน ถึงได้มากก็ไม่คุ้มกับชีวิตที่เสียไป เราเรียกร้องเพื่อตัวเอง จะเกิดความลังเลสงสัย ว่าคุ้มไม่คุ้ม มันจะเฝ้าถามตัวเอง แล้วมันทำให้การกระทำของเราขาดพลัง แถมทำให้เครียดและเป็นทุกข์ง่าย

แต่ถ้าเราอดอาหารเพื่อผู้อื่น จิตมันจะไปคำนึงถึงผู้อื่น ทำให้เกิดกำลังที่ไม่รู้มาจากไหน มันจะทำให้เราอดได้นาน เพราะเราคิดถึงผู้อื่น ไม่ได้คิดถึงความสุขของตัวเอง ตรงนี้สำคัญ ความสำเร็จของการอดอาหารอยู่ที่ตรงนี้เป็นจุดแรก คือจุดมุ่งหมายว่าอดอาหารเพื่อใคร เพื่อตัวเราเอง หรือเพื่อสังคม หรือเพื่อความเป็นธรรม

ถ้าเราอดอาหารเพื่อผู้อื่นแล้ว มันจะเป็นธรรมะขึ้นมาเลย และพอการอดอาหารเป็นธรรมะแล้ว คนอื่นก็จะแลเห็นได้ คนอื่นก็จะสัมผัสได้ และเมื่อคนอื่นสัมผัสธรรมะได้จากการกระทำของเรา ความดีงามในใจของเขาก็จะผุดขึ้นมา ธรรมะจากการกระทำของเราจะเรียกร้องธรรมะของผู้อื่นให้ผุดขึ้นมา ทำให้ความดีในใจของเขาแสดงตัวออกมา แม้กระทั่งในใจของคนที่ไม่ใคร่เคืองคนที่อ้อมหิต หรือคนที่ชั่วร้าย ทั้งนี้ก็เพราะคนทุก ๆ คนมีความดีอยู่ในตัว แต่ความดีนั้นอาจจะไม่ปรากฏเพราะถูกความชั่วกดทับเอาไว้ ความเห็นแก่ตัวครอบเอา

ไว้ ความดีเลยไม่ปรากฏ

แม้กระทั่งคนที่เป็นครุฑณีกับเราตอนนี้คือรัฐบาลหรือข้าราชการ หรือ กฟผ. (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย) คนเหล่านี้ก็มีความดีอยู่ในตัว แต่ความดีของเขาอาจจะไม่แสดงตัวออกมาเพราะเหตุผลหลายอย่างเช่น ถูกความเห็นแก่ตัว ความไม่รู้หรือความเข้าใจผิดบดบังเอาไว้ เขาอาจเข้าใจว่าสังคมเขาคนนี้เป็นพวกมือรับจ้าง มองว่าพวกต่อต้านเขื่อนปากมูลเป็นเครื่องมือของพรรคการเมืองบางพรรค มองว่าพวกสังคมนิยมเป็นพวกโลกไม่รู้จักพอ ความคิดแบบนี้มันทำให้ความดีในใจของเขา ความเมตตาในใจของเขาเลยไม่แสดงตัวออกมา เมื่อเขามองเราด้วยความไม่เข้าใจด้วยความระแวงสงสัย และด้วยความเกลียดแล้วความดีมันเกิดขึ้นไม่ได้ในใจเขา

ความดีในใจเขานั้นมีอยู่ ปัญหาเราคือจะทำยังไงให้ความดีในใจของเขาเปิดตัวออกมา กลายมาเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อทำหน้าที่ของผู้ปกครองอย่างถูกต้อง เพื่อทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่บ้านเมือง การที่เราจะทำให้ความดีในใจเขาผุดขึ้นมาเหมือนกับเราเปิดกุญแจให้ความดีของเขาออกมาจากตู้

เซฟในใจของเขาได้ เราต้องอาศัยความดีเข้าไปเปิด คือความดีจากการกระทำของเรา ความดีที่เกิดจากการอดอาหารเพื่อธรรมะเพื่อส่วนรวม ตรงนี้แหละจะมีพลัง มันเป็นพลังทางใจที่มองข้ามไม่ได้ และถ้าเราทำตรงนี้มาก ๆ ความดีจากการกระทำของเรา จากการอดอาหารของเรามันไปเปิดใจของเขา ไปกระตุ้นปลุกเร้าความดีในใจของรัฐบาลให้แสดงตัวออกมา รวมทั้งทำให้ความดีในใจของประชาชน ความดีในใจของคนกรุงเทพฯ ที่เคยระแวงสงสัยเรา ที่เคยไม่เข้าใจเรา ที่เคยเข้าใจผิดเรามา ความดีเหล่านั้นจะแสดงตัวออกมา และความดีเหล่านั้นจะบันดาลให้เขาทำสิ่งที่เขาสมควรทำ มันจะทำให้เขาเกิดความเมตตากรุณามากขึ้น และทำให้เขานึกถึงส่วนรวมนึกถึงความเป็นธรรมในสังคม และหันมาสนใจคนที่ประสบความเดือดร้อนที่เกิดจากการพัฒนาที่ไม่เป็นธรรม การพัฒนานี้แหละที่ทำให้เขารวยขึ้น ๆ แต่คนจำนวนหนึ่งกำลังจมนลงไป ๆ คนเหล่านี้สมควรที่จะได้รับความเห็นใจจากเขา

ถ้าหากว่าเราสามารถทำให้ความดีในใจของคนกรุงเทพฯ ในใจของรัฐบาลผุดขึ้นมาได้ ก็จะเกิดพลังในการเปลี่ยนแปลง การต่อสู้อย่างสันติวิธีนั้นถึงที่สุดแล้ว ไม่ใช่การต่อสู้โดยการใช้อำนาจกับอำนาจมาดกกัน ไม่ได้ อยู่ที่ว่าใครมีกำลังสนับสนุนมากกว่ากัน จริงอยู่ในบางระดับ บางครั้งมันอาจเป็นอย่างนั้น เป็นแต่ว่าอำนาจของสันติวิธีไม่ได้อยู่ที่อาวุธ แต่อยู่ที่พลังทางการเมือง แต่เมื่อถึงจุดหนึ่งแล้ว มันเป็นการต่อสู้ระหว่างใจกับใจ ว่าใครจะ "ใจถึง" กว่ากัน ความใจถึงนั้นไม่ได้วัดกันว่าใครมีเงินมากกว่า ใครมีอำนาจมากกว่า ใครมีปืนมากกว่า ใครมีกำลังพลมากกว่า หรือใครคุมสื่อได้มากกว่า มันไม่ได้อยู่ตรงนั้น ถึงตรงนี้ถ้าเราจะสู้ด้วยสันติวิธี มันต้องสู้กันด้วยใจ ว่าใจใครจะถึงกว่ากัน

ที่ผ่านมาญาติโยมก็ประสบความสำเร็จในขั้นหนึ่งแล้ว ตอนที่ปืนเข้าไปในท่าเหียบด้วยมือเปล่า ใจเราเต็มร้อย ยอมให้เขาตี โดยที่เราไม่ตอบโต้ ขณะที่ตำรวจนั้นเท่าที่เอาตามได้ข่าวมา ใจเขาไม่ค่อยเต็มร้อยเท่าไร เพราะว่าไม่กล้าไปรับมือกับเราโดยที่ไม่มีกระบอง ไม่มีอาวุธติดไปด้วย ก่อนหน้าที่จะมีการปะทะกันนั้น ได้ทราบว่ามีคนเสนอให้ตำรวจเข้าไปปลักดันชาวบ้านโดยไม่ต้องมีกระบองติดตัวไปด้วย ปรากฏว่าตำรวจไม่ยอม

เขาใจไม่ถึง เขาต้องเอาอาวุธไปด้วย แต่ชาวบ้านใจถึงกว่า ชาวบ้านใจดีมร้อย เพราะไม่มีอะไรจะสูญเสียดแล้ว จึงยอมให้เขาตีโดยไม่ตอบโต้ (แม้จะมีบ้างที่ผลออกไปตี ตำรวจ) อันนี้เรียกว่า เราสู้กันด้วยใจ ไม่ได้สู้กันด้วยอาวุธ และถึงแม้จะถูกตี บาดเจ็บ แต่ในที่สุดชาวบ้านก็ชนะด้วยใจ

ญาติโยมผ่านมาได้ชั้นหนึ่งแล้ว ตอนนี่ก็เป็นอีกชั้นหนึ่งที่เราต้องใช้ใจของเรามากขึ้น การอดอาหารเป็นการสู้ด้วยใจเพราะเอาชีวิตเป็นเดิมพัน โดยเฉพาะถ้าเป็นการอดอาหารโดยไม่มีการกำหนดเวลา มันต้องอาศัยใจอย่างเดียว มันไม่ได้ใช้กายเลย เป็นการใช้ใจเข้าสู่ เป็นการวัดใจกันระหว่างใจของชาวบ้านสมัชชาคนจนกับใจของรัฐบาล แน่แน่นอนว่าใจที่จะมีพลังก็คือใจที่มีธรรมะ ใจที่คิดถึงส่วนรวม ใจที่ไม่คิดจะเบียดเบียนใคร ใจที่คิดถึงความดีงาม มุ่งแต่จะเกิดความเป็นธรรมในสังคม และถ้าเราสู้ด้วยใจ อดอาหารด้วยใจแบบนี้ มันจะมีพลังและความหมายมาก

ที่คุณฉลาด วรจักรอดอาหาร เมื่อปี ๒๕๓๕ และปี ๒๕๓๗ หรือว่าก่อนหน้านั้นรวมทั้งปี ๒๕๒๖ ด้วย แกดอดอาหารมาหลายครั้ง อดอาหารคนเดียว ไม่มีอะไรแต่อดเพราะใจ ไม่ได้เรียกร้องเพื่อตัวเอง แต่เรียกร้องเพื่อประชาธิปไตยให้แก่ประเทศไทย เป็นการเรียกร้องโดยการเอาใจสู้ อหิത്യ์แรกก็ไม่มีใครสนใจ พออหิത്യ์ที่สองคนเริ่มสนใจขึ้นมา พออหิത്യ์ที่สาม คนเริ่มสนับสนุน เพราะรู้สึกว่า คุณฉลาดสู้ด้วยใจ และเป็นใจที่มีธรรมะ ไม่ได้เรียกร้องเพื่อตัวเอง

อาตมาจึงอยากจะฝากเอาไว้ว่า ถ้าเราต้องการให้การอดอาหารของเรามีพลัง สามารถที่จะเรียกร้องความเห็นใจจากผู้อื่นได้ สามารถที่จะดึงให้คนอื่นมาเป็นพวกได้ เราต้องทำให้การอดอาหารของเราเป็นการอดอาหารเพื่อธรรมะ เป็นการอดอาหารที่เป็นธรรมะ เป็นธรรมะในที่นี้ก็คือมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่วนรวม เพื่อผู้อื่น และขณะเดียวกันถ้าจะให้ดียิ่งกว่านั้นคือว่า การกระทำของเราต้องไม่มีความโกรธ ไม่มีความเกลียด ไม่มีความเคียดแค้น เพราะว่าความโกรธ ความเกลียด ความเคียดแค้นมันจะไม่ไปทำลายใครที่ไหน แต่จะทำร้ายตัวเราเอง คนที่อดอาหารด้วยใจที่เกลียด ด้วยใจที่แค้น หรือแม้กระทั่งด้วยใจที่อยากชนะ ร่างกายจะแย่งเร็วขึ้น เพราะอารมณ์เหล่านี้

นี้จะไปบั่นทอนร่างกายด้วย เพราะฉะนั้นขอให้ญาติโยมพยายามนำความรักความเมตตาเข้ามาครองใจให้ได้ พยายามเชื่อเชียวความรักความเมตตาให้เข้ามาในจิตใจของเราให้มากๆ สิ่งนี้จะช่วยทำให้เราอยู่ได้นาน

ตอนนี้เราไม่มีอาหารอะไรใส่กระเพาะแล้ว กระเพาะเราว่างแล้ว แต่อย่าให้ใจเราว่างจากธรรมะ ไปด้วย ตอนนี้เป็นเวลาสำคัญที่ต้องนำความรัก นำความเมตตา และนำธรรมะมาใส่เข้าไปในใจมากๆ นำความสงบมาใส่เข้าไปในใจให้มากๆ แทนอาหารในกระเพาะ ถ้าทำได้เช่นนี้ เราจะอยู่ได้นาน และไม่ทุกข์ทรมาน เวลาเรานึกถึงคุณชวน นึกแล้วอย่าเกลียด พยายามแผ่เมตตาให้ได้ เวลาเรานึกถึงเขา ให้เห็นภาพเขากำลังยิ้มให้กับเรา

แผ่เมตตาให้เขามีความสุข ถ้าเราทำได้เช่นนี้สักวันหนึ่งเขาอาจจะเห็นใจเราก็ได้ สักวันหนึ่งเขาอาจจะเข้าใจเราก็ได้ แต่ตอนนั้นเขายังไม่เข้าใจเรา เราต้องใช้ความดีเอาชนะ อย่าท้อแท้ ถึงแม้ตอนนี้เราอาจยังทำไม่ได้ ทำใจไม่ได้ก็ไม่เป็นไร พຽນนี้ลองทำดูใหม่ มันต้องได้วันยังค่ำ แล้วผลดีมันไม่ได้เกิดขึ้นกับใคร มันเกิดขึ้นกับตัวเราเอง ถ้าใจเรามีเมตตา ใจเราก็สบายเป็นสุข แล้วสิ่งที่เราทำก็จะมีพลังมหาศาลตามไปด้วย

สิ่งที่อาตมาพูดดูเป็นเรื่องเพ้อฝันนะ แต่ว่าอาตมาคิดว่าเรื่องใจนี้สำคัญมาก สันติวิธีเป็นเรื่องการสู้ด้วยใจแท้ ๆ เลย ไม่ใช่สู้ด้วยอย่างอื่น ไม่ใช่สู้ด้วยอาวุธ ไม่ใช่สู้ด้วยเงิน ไม่ใช่สู้ด้วยอำนาจ อาตมาขอฝากเอาไว้เท่านี้ เพื่อเป็นแนวสำหรับการทำใจของเรา เพื่อให้การกระทำของเรามีพลังขึ้นมา และจะได้ประสบความสำเร็จอย่างที่ต้องการ.

ห

ข้อฝึกอบรมเรื่อง “การให้คำปรึกษาสำหรับผู้หญิงที่ถูกกดขี่” นั้น ดูเหมือนห่างไกลตัวก็จริง ผู้หญิงหลายคนมักคิดว่าการกดขี่แสดงออกได้เฉพาะแต่ในรูปแบบของความรุนแรง เช่น การข่มขืน ตบตี และมักจะคิดว่าสาเหตุมาจากเคราะห์กรรม โชคร้าย หรือมีไม่น้อยที่รู้สึกว่าการเกิดจากความผิดของผู้หญิงเอง จากกรณีตัวอย่างดังที่ได้กล่าวมานั้น เห็นได้จากคำพูด “ก็แต่งตัวล่อลือล่อตะเข้อย่างนั้น” หรือ “ทำไมถึงไม่สู้เขา” ถือเป็นถ้อยคำที่ลดคุณค่าของผู้หญิงซึ่งได้ยินทั่วไปอย่างไรก็ดี ผู้หญิงที่มาเข้าร่วมการฝึกอบรมครั้งนี้ต่างก็ได้ข้อสรุปในที่สุดว่าปัญหาการกดขี่นั้นเกิดอยู่ใกล้ตัวเรานั่นเอง ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม แสดงออกได้ในหลายรูปแบบ ไม่จำเป็นว่าต้องเป็นแต่ความรุนแรงเท่านั้น และมีเหตุปัจจัยมากไปกว่าจะบอกว่าเป็นเคราะห์ร้าย กรรมเก่า หรือกระทั่งว่าลงโทษตัวเอง

เสมสิกขาลัยและคณะกรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศ.พ.พ.) ร่วมจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๒๙ พ.ค. - ๒ ก.ค. ๒๕๔๓ ณ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จ.กาญจนบุรี ผู้เข้าร่วมบางท่านทำงานด้านผู้หญิงและเด็กพิการในชนบท บางท่านทำงานด้านฝึกอบรม บางท่านก็เป็นครูที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก หลายท่านเป็นแม่ซึ่งเห็นว่าการเรียนรู้เรื่องนี้จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีมาราวาสหญิงที่เป็นทุกข์มาขอรับคำปรึกษามากมาย การให้คำปรึกษาในที่นี้ไม่ใช่เป็นการช่วยเหลือแบบสังคมสงเคราะห์ที่ผู้ขอรับคำปรึกษาขอแต่รับอย่างเดียว ไม่ได้คิดตัดสินใจด้วยตนเอง คุณแคทเธอรีน นอร์สเวอทตี และคุณ

การให้คำปรึกษา สำหรับผู้หญิงที่ถูกกดขี่

เพลง แสงเทียน

อวยพร เชื้อนแก้ว ซึ่งเป็นวิทยากร ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดข้างต้น โดยแสวงหาคำความรู้สึกจากกลุ่ม ทุกคนมีส่วนร่วมและได้ทดลองปฏิบัติจริง อาศัยหลักการและการภาวนาเป็นพื้นฐานของการให้คำปรึกษา

วิทยากรทั้งสองมีความเชื่อมั่นว่า คนเราต่างก็มีปัญญาหรือศักยภาพภายใน แต่ประสบการณ์ที่ถูกกดขี่จะทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าตนเองไร้อำนาจ อีกนัยหนึ่งก็คือ คุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงถูกลดทอนหรือทำลายลง ทำให้หมดความสามารถที่จะคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาในชั่วขณะหนึ่ง ต่อเมื่อคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สูญเสียไปได้รับการเยียวยาจนกลับมาเป็นมนุษย์ที่พร้อมสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง คือมีความสามารถ มีอำนาจ และตระหนักถึงคุณค่าของตัวเอง ปัญญาหรือศักยภาพภายในก็จะฟื้นคืนมาด้วย

ดังนั้น วิทยากรจึงย้ำว่า ผู้ให้คำปรึกษาจะไม่คิดหรือตัดสินใจแทนผู้มาขอคำปรึกษาอย่างเด็ดขาด แต่จะใช้กระบวนการหลากหลายที่จะทำให้เขากลับมาเป็นมนุษย์ที่พร้อมสมบูรณ์ คือดึงปัญญาหรือศักยภาพภายในที่เป็นสมบัติเฉพาะตนกลับคืนมา และ

สามารถคิด ตัดสินใจต่อปัญหานั้นๆ ได้ด้วยตนเอง

การเป็นผู้ให้คำปรึกษาแบบพัฒนาศักยภาพนั้น สิ่งแรกที่ต้องเข้าใจคือโครงสร้างการกดขี่ในสังคม วิทยากรใช้กระบวนการต่าง ๆ จัดอบรม ทำให้ผู้เข้าร่วมสามารถมองเห็นการกดขี่ที่ปรากฏอย่างชัดเจน และที่แฝงอยู่ในโครงสร้างต่าง ๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นในทัศนคติ วัฒนธรรม ประเพณี กฎหมาย การเมือง การศึกษา ศาสนา ฯลฯ รากที่หยั่งลึกนี้แสดงออกมาเป็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น สามีตบตีภรรยา ผู้หญิงและเด็กถูกข่มขืน รวมถึงการใช้คำพูด และสายตาลวนลามผู้หญิง การเลือกปฏิบัติของนายจ้างต่อคนงานหญิง ประวัติศาสตร์ที่ยกย่องเพศชาย หลักสูตรการศึกษาที่บ่งหน้าที่ทางเพศอย่างตายตัว ทำให้เกิดทัศนคติและค่านิยมผิด ๆ เกี่ยวกับหน้าที่ของผู้หญิงชาย ประกอบกับการเรียนการสอนที่เน้นท่องจำ ทำให้คนเราไม่สามารถคิดวิเคราะห์ตรวจสอบทัศนคติและค่านิยมผิด ๆ ที่มีมาแต่เดิมได้ การใช้เรือนร่างของผู้หญิงเพื่อประโยชน์ทางการค้า เช่น สื่อโฆษณาที่ลดคุณค่าของผู้หญิงให้เป็นเพียงวัตถุ ถ้อยคำต่าง ๆ ในสังคมได้แก่สุภาพ

และคำพูดทั่วไปเช่น “มีลูกสาวเหมือน มีสัวมอยู่หน้าบ้าน” “ผู้หญิงทำงานหนัก อย่างเป็นผู้ว่า กทม. ไม่ได้หรอก” เป็นต้น หรือความไม่เท่าเทียมในโครงสร้างสถาบันศาสนา ที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของผู้หญิง ฯลฯ

นอกจากโครงสร้างสังคมที่เป็นแบบชายเป็นใหญ่ดังได้กล่าวมาแล้ว ผู้หญิงบางคนยังกดขี่ผู้หญิงด้วยกันเองด้วย โดยใช้แหล่งของอำนาจ ได้แก่ วัย ตำแหน่งหน้าที่ เศรษฐกิจ ฯลฯ เป็นโอกาสให้ใช้อำนาจเหนือกว่า คือไม่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นร่วมคิด ตัดสินใจด้วย เช่น เป็นนายจ้าง หัวหน้าครอบครัว หัวหน้าสำนัก หรืออื่น ๆ ดังนั้น ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ผู้หญิงทุกคนในสังคมต่างก็ประสบชะตากรรมเดียวกัน อาศัยอยู่ในสังคมที่มีโครงสร้างกดขี่ผู้หญิง ในทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นเพื่อนร่วมทุกข์กันนั่นเอง

การตระหนักดังกล่าวจะทำให้เราในฐานะผู้ชายเหลือมีสติไม่เผลอยคิดว่า ที่เราไม่ได้ประสบปัญหาเช่นเดียวกับเขา แสดงว่า เราเหนือกว่า ดีกว่า เก่งกว่า เพราะเมื่อใดก็ตามที่คิดเช่นนั้น เราจะเชื่อว่าเขาไม่มีศักยภาพ ไม่สามารถแก้ปัญหาเองได้ ดังนั้น เราก็คงจะตัดสินใจแทนเขาทันที โดยเฉพาะเมื่อแบกรับเอาความทุกข์ของผู้ขอรับคำปรึกษามาเป็นความทุกข์ของตนเอง การไม่มีสติเช่นนี้ เราจะตัดสินใจให้เสร็จสรรพ เพื่อให้ตัวเองรู้สึกดีขึ้นที่ได้ “แก้ไข” ปัญหาได้แล้ว ลืมไปว่านั่นไม่ใช่ความทุกข์ของเรา แต่เป็นความทุกข์ของเขาต่างหาก

การตัดสินใจแทนนี้ยิ่งซ้ำเติมผู้ขอรับคำปรึกษาเข้าไปอีก เขาจะรู้สึกล้มเหลวมากขึ้น ความเป็นมนุษย์ของ

เขายิ่งถูกลดคุณค่าลงไปอีก กลายเป็นว่า จากโครงสร้างของสังคมที่ไม่เปิดโอกาสให้เขาคิดตัดสินใจเอง เมื่อเขา มาขอรับคำปรึกษาก็ยังถูกกระทำซ้ำสองไม่ได้คิดตัดสินใจเองอีกเหมือนกัน แม้บางครั้งมาขอรับคำปรึกษาจากผู้ที่เขาไว้เนื้อเชื่อใจก็ตาม ดังนั้น ผู้ให้คำปรึกษาฟังต้องเตือนสติตนเอง ตลอดเวลาว่าเราทุกคนต่างก็อยู่ในโครงสร้างสังคมเดียวกัน ต่างก็เป็นเพื่อนร่วมทุกข์กัน ที่สำคัญ ทุกคนรวมทั้งผู้ที่ถูกกดขี่ล้วนมีปัญหาหรือศักยภาพภายในที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเอง หากได้รับการฟื้นฟูความมั่นใจ และศักยภาพให้กลับคืนมา

ในเบื้องต้น ผู้ให้คำปรึกษาควรจะรับฟังอย่างใส่ใจโดยไม่ตัดสินใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อเขาไว้ใจและรู้สึกผ่อนคลายแล้ว ควรช่วยให้เขาสามารถคิดวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ เช่น ทบทวนเรื่องราวที่เขาเล่าให้ฟังเป็นระยะ ๆ ตั้งคำถามนำเพื่อให้เขาสรุปความเข้าใจของตนเอง ตั้งคำถามสะท้อนกลับให้เขาย้อนคิดหาเหตุผล และทางออก

การให้คำปรึกษาอาจใช้เวลา นานมาก ผู้ให้คำปรึกษาฟังระลึกไว้เสมอว่า เรายังมีเวลาอีกมากพอสำหรับเขา อย่าพยายามเร่งรัดหรือสรุปอะไรให้เขา บางครั้ง ขั้นตอนของการฟังอย่างตั้งใจอาจใช้เวลานานหรือหลายครั้งที่ดีกว่าว่าเขาจะไว้ใจจนสามารถเข้าสู่ขั้นตอนต่อไป อีกประการหนึ่งคือการเก็บความลับ ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ผู้ให้คำปรึกษาต้องระมัดระวัง

หลังจากผ่านขั้นตอนรับฟังอย่างใส่ใจแล้ว ผู้ให้คำปรึกษาสามารถเสนอแนะข้อมูลที่สำคัญสำหรับการ

ตัดสินใจได้ เช่น กรณีรกรายถูกสามีทำร้ายร่างกาย อาจเสนอแนะข้อมูลทางกฎหมาย สุขภาพและโอกาสในการรักษาพยาบาล การทำงานขององค์กรที่ช่วยเหลือผู้หญิงในด้านนี้เป็นต้น แต่จะไม่ตัดสินใจแทนอย่างเด็ดขาดว่าต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนี้ และหากจำเป็นต้องมีการตัดสินใจจริง ๆ ผู้ให้คำปรึกษาควรตัดสินใจร่วมกับผู้ขอรับคำปรึกษาเท่านั้น

การอบรมครั้งนี้เน้นเป็นการจุดประกายสำหรับผู้หญิงทุกคนให้เข้าใจตนเอง และวิเคราะห์ถึงรากเหง้าของปัญหาในระดับโครงสร้าง สิ่งที่แจ่มชัดอยู่ในหัวใจคือ การตระหนักรู้ว่าเราทุกคนต่างก็อยู่ในโครงสร้างสังคมที่กดขี่ผู้หญิง และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นหรือดำรงอยู่ด้วย การที่จะช่วยเหลือเพื่อนร่วมทุกข์นี้จะต้องตระหนักให้มากกว่าเราไม่ได้ดีหรือเก่งกว่าเขาแต่อย่างใด ให้เวลากับเขามาก ๆ เริ่มต้นด้วยการรับฟังอย่างตั้งใจและไม่ตัดสิน หรือ ชี้แนะใด ๆ จนกระทั่งเขาสามารถคิดแก้ปัญหาด้วยตัวเอง กลับมาเป็นมนุษย์ที่พร้อมสมบูรณ์ คือ มีปัญญาและศักยภาพภายในที่ใช้แก้ไขความทุกข์ได้ด้วยตนเอง

เมื่อหัวใจเปิดรับถึงความสำคัญของการให้คำปรึกษาแบบนี้แล้ว หลาย ๆ ท่านคงตั้งใจที่จะพยายามฝึกฝนปฏิบัติต่อไปเพื่อช่วยเหลือตนเองและเพื่อนร่วมทุกข์ที่เป็นผู้หญิงด้วยกัน

ทำงานได้จำกัด

นักบวชหญิงจากสี่ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา อินเดีย ศรีลังกา และไทย จำนวน ๒๐ ท่าน ได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนกันเป็นประจำในเดือนสิงหาคม ระหว่างวันที่ ๒๑-๓๐ ก.ค. ๒๕๔๓ ที่ผ่านมา เริ่มต้น ณ อาคารมวงศ์สนิท

อาคารออกมาเท่านั้น

เมื่อการเยียวยาหมายถึงกระบวนการที่เป็นองค์รวม ซึ่งสอดคล้องตามหลักพุทธศาสนาที่มองลึกลงไปถึงต้นตอรากเหง้าของความเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ได้มองเพียงแค่อาการเจ็บป่วยที่แสดงออกมาเท่านั้น ในการสัมมนาจึงได้ระดมความคิดเห็นกันอย่างแตกฉานถึงต้นตอรากเหง้าของความเจ็บไข้ได้ป่วยว่ามีสาเหตุจากสองด้านคือส่วนบุคคล ได้แก่ก่อวิชชาและอกุศลมูลแล้ว อีกด้านหนึ่งยังเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ต่างก็ป่วยไข้เช่นกัน ดังตัวอย่าง การเกิดสงครามกลางเมืองในประเทศกัมพูชาที่ทำให้ผู้คนเกิดอาการหวาดกลัว หวาดวิตกฝังแน่นอยู่ภายในส่วนลึกของจิตใจ และก่อให้เกิดความป่วยไข้ทางร่างกาย ความไม่เป็นธรรมในสังคมที่ทำให้เกิดความรุนแรงและความยากจน แม้กระทั่งความไม่เท่าเทียมในหมู่สิ่งมีชีวิตต้นให้ผู้หญิง เช่น แมชี หรือภิกษุณีรู้สึกต่ำต้อย

สรุปได้ว่า ความทุกข์หรือความป่วยไข้ที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลโดยสัมพันธ์กับสังคมและสิ่ง

กงไม่ง่ายเลยที่จะอธิบายให้ใคร ๆ เข้าใจได้ว่านักบวชหญิงต่างชาติต่างภาษาสื่อสารกันอย่างไร ในสัมมนาแลกเปลี่ยนงานเรื่อง “พุทธศาสนากับการเยียวยาและการแพทย์พื้นบ้าน” ผู้เข้าร่วมทั้งหมดเป็นนักบวชหญิง ๒๐ ท่าน ภรรยาของนักบวชหญิงอีก ๕ ท่าน ส่วนมากพูดได้เฉพาะภาษาท้องถิ่นของตนเท่านั้น... และคงไม่ยากอีกเช่นกันที่ใคร ๆ จะพยายามนึกภาพตามว่าท่านเหล่านี้ต่างพยายามสื่อสารทำความรู้จักกันโดยใช้ภาษา กายและภาษาดวงตา ถ่ายทอดผ่านหัวใจที่เชื่อมร้อยกันด้วยศรัทธาในพระพุทธรศาสนา แม้จะมีล่ามซึ่งก็

และดูงานตามสำนักและวัดต่าง ๆ จัดโดยโครงการผู้หญิงขององค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสังคม (INEB) ร่วมกับโครงการสนับสนุนบทบาทแม่ชีไทยของคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศ.พ.พ.)

จากการระดมความคิดเห็นของคำว่า “รักษา” กับ “เยียวยา” พบว่าถ้อยคำที่คล้ายคลึงกันนี้แต่กลับมีความหมายแตกต่างกัน การเยียวยาหมายถึงกระบวนการอย่างหลากหลายที่จะทำให้มนุษย์มีสุขภาพดี ซึ่งหมายถึงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ในขณะที่การรักษากระทำเพียงการกำจัดโรคภัยไข้เจ็บที่ปรากฏเฉพาะ

นักบวชหญิง

กับการเยียวยาและการแพทย์พื้นบ้าน

อารยา พยุงพงศ์

แวดล้อม หากปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยก็ย่อมส่งผลให้บุคคลมีร่างกายสมบูรณ์ มีจิตใจดีงาม และมีจิตวิญญาณที่มั่นคงเข้มแข็ง

ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจนี้ ในทางพระพุทธศาสนาก็คือความทุกข์ นั่นเอง การที่จะพ้นทุกข์ได้นั้น การศึกษาและปฏิบัติโดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ตามหลัก อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรคที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ ก็ยังคงใช้ได้และทันสมัยมาโดยตลอด

มรรคมืองค์ ๘ เป็นหนทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ข้อแรกคือ *สัมมาทิฐิ*-ความเห็นชอบ-การมีปัญญาอันเห็นชอบ ซึ่งมีความสำคัญมากเพราะหมายถึงความเข้าใจแท้จริงอย่างยิ่งต่อธรรมชาติของความทุกข์ และอีกข้อที่สำคัญมากต่อเนื้อกันคือ *สัมมากัมมันตะ*-การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมซึ่งจะทำให้การเยียวยาบังเกิดผล ในการสัมมนาครั้งนี้เราได้พูดถึง เทคนิคการรักษาแบบเรกิ (REIKI) โยคะ การบริโภคอาหารตามหลักที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต การปลูก การแปรรูป และการผลิต

ยาสมุนไพรและผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ การนวดแผนไทย

“เทคนิคการเยียวยาแบบเรกิ (REIKI)” วิทยากร ๓ ท่าน มาจากประเทศแคนาดา อเมริกาและสิงคโปร์ ได้อธิบายว่า ในธรรมชาติและจักรวาลมีพลังที่จะช่วยเยียวยารักษามนุษย์อยู่ทุกหนทุกแห่ง เราเป็นเพียงช่องส่งถ่ายพลังไปยังผู้เจ็บป่วยเพื่อช่วยในการเยียวยารักษา คำว่าเรกิ (REIKI) ตามรูปศัพท์หมายถึง พลังงานสูงสุดในจักรวาล (เร-REI หมายถึง ภูมิปัญญา กิ-KI หรือ ชี หมายถึง ปรารถ) ถ้ามีความเข้าใจและปฏิบัติให้ร่างกายเป็นเสมือนช่องรับสัญญาณของพลังงานดังกล่าวได้ กระบวนการเยียวยาในร่างกายและจิตใจก็จะเกิดขึ้น โดยจะปฏิบัติได้เมื่อมีครูมาเปิดช่องพลังงานให้ก่อน เรกิ-REIKI จะเข้าไปจัดการกับปัญหา ลึกที่สุดก่อน ผู้ที่ทำการเปิดช่องพลังงานแล้วก็จะสามารถเยียวยารักษาผู้อื่นตลอดจนสรรพลังอื่นได้ด้วย การรักษาแบบนี้ สามารถใช้ควบคู่กับการรักษาทางเลือกได้ทุกทาง ทั้งนี้ผู้ใช้เรกิ (REIKI) จะต้องมีความรักอันบริสุทธิ์ (เมตตา) คือรักอย่างไม่จำกัดและไม่คาดหวัง

ผลตอบแทนใด ๆ ที่สำคัญคือต้องไม่มีความกลัว เพราะความกลัวเป็นเหตุแห่งความเสียสมดุล

“โยคะอาสนะ” คือการออกกำลังกายที่ผสมผสานกับลมหายใจเข้าออก ซึ่งเป็นแนวคิดที่กำเนิดจากประเทศอินเดีย ศาสตร์แห่งโยคะประกอบด้วยการประกอบ ๘ ประการ ดังนี้

๑. *ยัม* หมายถึงการละเว้นความชั่ว ๕ ประการ คือ ก) อหิงสา ความไม่เบียดเบียน ข) สติยา การพูดความจริง ค) อัสนะยะ การไม่ลักขโมย ง) การประพฤติพรหมจรรย์ และ จ) ปริศคหะ ความไม่โลภ

๒. *นียม* หมายถึงการประพฤติความดี ๕ ประการ คือ ก) ศาจะ การบังคับร่างกายและจิตใจให้สะอาด ข) สันโดษ ความยินดีในสิ่งที่มีอยู่แล้ว ค) ตบะ การบำเพ็ญเพียรเพื่อขมกิเลส ตั้งจิตอยู่ในอุเบกขา ง) สวาหยาเย ความชวนชวายในการเรียนรู้ จ) อิศวรปนิธาน การตั้งจิตสู่พระเป็นเจ้าหรือสิ่งสูงสุด

๓. *อาสนะ* คือ ท่าออกกำลังกายต่าง ๆ เพื่อให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง

๔. *ปรานายาม* คือ การควบ

คุณลมหายใจ

๕.ปรีตยาหาร คือ การกระทำให้ความรู้สึกของอินทรีย์ทั้งปวงสิ้นไป

๖.ธารณะ คือ การทำดวงจิตให้มั่นคง

๗.ธยานะ หรือ **ฌาน** คือ ความสงบของจิตที่ลึกซึ้ง

๘.สมาธิ คือ ความตั้งมั่นของจิต

โยคะที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเพียงองค์ที่ ๓ ของโยคะ คือ อาสนะที่หมายถึงท่าออกกำลังกายต่าง ๆ นั้นเอง หัวข้อนี้ คุณเอ็ดเวิร์ด กับคุณอีโรซี สองสามีภรรยาชาวญี่ปุ่น ซึ่งศึกษาโยคะจากประเทศอินเดียและมีประสบการณ์สอนโยคะมานานหลายปีมาแบ่งปันประสบการณ์และยังเสนอให้ปฏิบัติโยคะให้ครบองค์ประกอบ ๘ ประการ จึงจะสามารถนำมาเยียวยารักษาร่างกายได้อย่างเป็นองค์รวม

“การบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพตามหลักที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต” เริ่มจากการเล่าประสบการณ์การรักษาโรคมาเร็งเต้านมด้วยตนเองของคุณสุภาพร พงศ์พิฤกษ์

โดยรับประทานอาหารที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และการออกกำลังกาย เช่น ว่ายน้ำ การปฏิบัติโยคะอาสนะและสมาธิภาวนา หลังจากนั้นเป็นการระดมความคิดเห็นในหัวข้อ “ทัศนคติเกี่ยวกับอาหารในทางพุทธศาสนา” สรุปได้ว่า มนุษย์เรามิได้รับประทานอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายปัญญาด้วย เราจึงควรบริโภคตามหลักโภชนาการตามวิถีชีวิตอื่น ๆ ด้วย

ภายหลังการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับอาหาร คุณสุภาพรได้นำตัวอย่างอาหารที่จัดว่าตรงกับหลักปฏิบัติของมรรค ๘ ข้อสัมมา กัมมันตะ เช่น การบริโภคผักพื้นบ้าน ถั่วและธัญพืชต่าง ๆ ที่สามารถหาได้ง่ายตามฤดูกาล จากนั้นเป็นปฏิบัติการฝึกการประกอบอาหารตามแนวทางดังกล่าว คือ วดหน้าและยาหัวปลี แล้วนำมาจัดฉันเพลให้ทุกท่านได้ทดลองรับประทาน

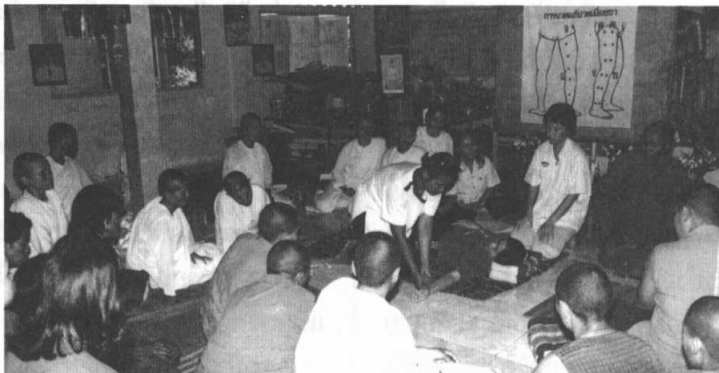
หลายประเทศต่างก็มีพืชผักที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน แต่อาจจะไม่รู้จักระบุชื่ออาหารตามหลักดังกล่าว เช่น ในประเทศกัมพูชา แทบจะมีเครื่องปรุงทุก

ชนิดที่ใช้ฝึกทดลองครั้งนี้ แต่กลับพบว่าชาวกัมพูชาทั่วไปนิยมบริโภคอาหารเนื้อสัตว์และอาหารจานด่วน มากกว่าผักพื้นบ้านหรืออาหารที่มีในท้องถิ่น เนื่องจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตกหรือกระแสบริโภคนิยมที่กำลังคืบคลานรุกเข้าเข้าไปปะปนกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของกัมพูชา มีผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป

“การปลูก การแปรรูป การผลิตยาสมุนไพรและผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ” โดยได้ไปดูงานที่ชุมชนปฐมมอโคก จ.นครปฐม ได้ศึกษาการปลูกสวนสมุนไพร การทำเกษตรแบบธรรมชาติ การผลิตอาหารธรรมชาติ เช่น เต้าหู้ กล้วยบด เป็นต้น การผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประจำวัน เช่น แชมพู การผลิตยาสมุนไพร และได้รับการแนะนำเรื่องราวต่าง ๆ โดยสิกขมาตุรินฟ้า นักบวชหญิงของชุมชนมอโคก และฆราวาสหญิง เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสัมมาสิกขา ซึ่งก่อตั้งโดยชุมชน ใช้หลักสูตรที่เน้นเรื่องศาสนธรรม ดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายสอดคล้องกับธรรมชาติ และมีวิชาชีพต่าง ๆ ด้วย

“การรักษาด้วยยาสมุนไพร” ได้ศึกษาเรียนรู้จากกิจกรรมของวัดป่าสามัคคีศิริพัฒนาราม จ.หนองบัวลำภู ซึ่งดำเนินการโดยหลวงพ่อยา (พระครูปฏิสรคุณ ปภสฺสโร) เจ้าอาวาส โดยมีแม่ชีบุญหลิต ดอนปัดสา และคณะแม่ชีเป็นกำลังหลักในการผลิตยาลูกกลอนและยากวนแจกจ่ายให้แก่ประชาชนที่มาขอยาโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เพียง

เจ้าหน้าที่จาก รพ.อำเภอเพ็ญ สาขิตการนวดแบบไทยแผนโบราณ

บริจาคตามกำลังทรัพย์กำลังศรัทธา แต่มีข้อแม้ว่าคนที่จะมาขอรับการรักษาจะต้องมีสัจจะ อยู่ในศีลในธรรม อย่างน้อยต้องอธิฐาน ศีล ๕

“การหนดแผนไทย การหนดประคบด้วยสมุนไพร และการอบสมุนไพร” ได้ศึกษาเรียนรู้จากการไปร่วมกิจกรรมที่สำนักแม่ชีเจริญธรรมชัยมงคลเทพนารี อ.เพ็ญ จ.อุดรธานี โดยคณะวิทยากรจากศูนย์การแพทย์แผนไทย โรงพยาบาลอำเภอเพ็ญ จ.อุดรธานี วิทยากรบอกเล่าประวัติความเป็นมา ลักษณะของเส้นประสาทและกล้ามเนื้อ ข้อพึงปฏิบัติ และข้อควรระมัดระวัง แล้วจึงสาธิตและทดลองปฏิบัติร่วมกัน โดยย้ำว่าการรักษาด้วยการหนดต้องกระทำร่วมไปกับการดูแลด้านอื่น ๆ เช่น การอบสมุนไพร อาหาร การออกกำลังกาย โยคะอาสนะ และสมาธิภาวนา

ช่วงคำเป็นวงแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยมีฆราวาสในหมู่บ้านมาเข้าร่วมด้วยมากมาย ส่วนมากเป็นอุบาสิก แม่ชีบังอร พงษ์พิ หัวหน้าสำนักได้เล่าถึงประวัติการก่อตั้งสำนักซึ่งสำเร็จได้ด้วยความมุ่งมั่นศรัทธาและอุบาสกอุบาสิกาช่วยสนับสนุน นักบวชหญิงนานาชาติทุกท่านต่างชื่นชมในศรัทธาของคณะแม่ชีและอุบาสกอุบาสิกาที่ช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะถ้าปราศจากอุบาสกอุบาสิกาแล้ว การสืบทอดพระพุทธศาสนา คงกระทำได้ยาก

ประเด็นที่น่าสนใจมากอีกข้อหนึ่งในคำเค็นนี้ก็คือ คำถามของ

อุบาสิกว่า นักบวชหญิงแตกต่างจากนักบวชชายอย่างไร ต่อคำถามนี้ได้มีคำตอบที่กระฉ่างชัดว่า ทั้งนักบวชหญิงและนักบวชชายนั้นไม่มีความแตกต่างกัน แต่วัฒนธรรมประเพณีต่างหากที่ไม่เปิดโอกาสให้กับผู้หญิงหรือนักบวชหญิง ทำให้กลายเป็นความแตกต่างในปัจจุบัน

รุ่งเช้าของสองวันที่หมู่บ้านหม้อ อ.เพ็ญ จ.อุดรธานี อุบาสกอุบาสิกาที่นี่คงไม่มีวันลืมภาพทิวแถวสงบงามของนักบวชหญิงนานาชาติที่หลากหลายทั้งข้อวัตรปฏิบัติและวัฒนธรรมประเพณีขณะเดินบิณฑบาต ฟุ่่นนาสีเขียวสดเป็นฉากหลังที่ขับให้เครื่องแต่งกายหลากสีล้นหลากนิกายนั้นเด่นชัดขึ้น ทว่าสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวในจังหวะก้าวและลมหายใจ

ความรู้สำคัญมากนอกเหนือจากที่กล่าวมานี้ คือ ความรู้และประสบการณ์การรักษาเยียวยาของนักบวชหญิง ซึ่งมีการนำเสนอในระหว่างการสัมมนา กล่าวคือ การแพทย์แผนหิเบต ประสบการณ์ที่สมาคมแม่ชีกัมพูชาดำเนินการรักษาด้วยสมุนไพร สถานการณ์ทั่วไปของการรักษาแบบพื้นบ้านของประเทศศรีลังกา

ภายหลังการสรุปเนื้อหาของการสัมมนา นักบวชหญิงนานาชาติก็แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่กำลังอยู่ในความสนใจของทุกท่าน คือ การรื้อฟื้นการบวชภิกษุณี ฝ่ายพุทธเถรวาท โดยเริ่มจากการซักถามภิกษุณีจากประเทศศรีลังกาถึงแนวคิดและกระบวนการบวชภิกษุณีในประเทศศรีลังกา

ที่เพิ่งฟื้นฟูได้ ๔ ปี ที่ประชุมเสนอว่า การฟื้นฟูการบวชภิกษุณี ต้องมีความพร้อม เพื่อจะได้มีคุณภาพและเป็นตัวอย่างที่ดี มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อการบวชภิกษุณีของประเทศอื่น ๆ รวมทั้งผู้หญิงในพุทธศาสนานิกายอื่น ๆ ด้วย และภิกษุณีหรือแม่ชีก็เป็นเพียงแค่วิถีแบบเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ภิกษุณีจากศรีลังกาได้ให้ข้อคิดเห็นที่กระฉ่างชัดว่า ศีลที่มีมากกว่าไม่ได้แสดงถึงความน่าเคารพนับถือแต่อย่างใด แต่เป็นสิ่งที่เอื้อให้ผู้หญิงมีโอกาสปฏิบัติธรรมได้มากขึ้นและสามารถเข้าถึงพระธรรมคำสั่งสอนได้ง่ายขึ้น

หัวข้อที่น่าสนใจหากจะมีโอกาสจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนกัน เช่นนี้อีก นักบวชหญิงนานาชาติได้นำเสนอดังนี้คือ ธรรมกับการวิเคราะห์ปัญหาสังคม การปฏิบัติธรรมของแต่ละนิกาย ประเทศ การช่วยเหลือฆราวาสหญิง การช่วยเหลือผู้มีอาการทางจิตประสาท การสอนธรรมะสำหรับครอบครัว

แม้จะมีข้อติดขัดทางภาษา แต่การพบเจอพูดคุยแลกเปลี่ยนกันนั้นคงจะเป็นการเยียวยารักษาที่ดีประการหนึ่ง ทำให้การเรียนรู้ด้วยหัวใจของทุกท่านต่างเปิดกว้าง แผ่ขยายเมตตาอย่างไม่จำกัด ดังนั้นการสัมมนาครั้งนี้ จึงอาจถือเป็นการประทุที่เบ็ดสู่การเยียวยาพระพุทธศาสนาอีกหนทางหนึ่งด้วย.

“เบียกุดชุม”

เครื่องมือสร้างพลัง

งานเศรษฐกิจของชุมชน

ปรีดา เรื่องวิชาการ

ชวงเดือนเมษายนที่ผ่านมา “เบียกุดชุม” เป็นข่าวครึกโครมผ่านหน้าหนังสือพิมพ์อยู่พักหนึ่ง เรื่องเป็นด้วยว่าธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ได้ขอให้ชุมชนใน อ.กุดชุม ระบุการใช้เบียกุดชุมไปก่อน เพราะดูจะเข้าข่ายเป็นการเลียนแบบเงินตรา (เงินบาท) โดยไม่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงการคลัง อันเป็นการขัดกับพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ มาตรา ๙ ผลจากคำสั่งของ ธปท. นั้นได้สร้างความมุ่งงให้แกชาวบ้านว่า “เราผิดตรงไหน?” ทั้งยังสร้างความหวาดระแวงว่ารัฐจะอาศัยอำนาจบันดาลให้เป็นผู้ต้องทำผิดกฎหมายไม่วันใดก็วันหนึ่ง ความหวาดกลัวต่ออำนาจรัฐได้สร้างความแตกแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่สนใจความก้าวหน้าของชุมชนต่างได้ยุยงให้ยุติโครงการไปเสีย เพราะจะได้ไม่เสียเวลาไปสู้รบตบมือกับเจ้าหน้าที่รัฐให้เหนื่อยเปล่า แต่ที่น่าเสียใจที่สุดก็คือ นี่เป็นอีกครั้งหนึ่งที่รัฐใช้อำนาจของตนดับพลังความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนที่พวกเขาเพียรพยายามร่วมกันสร้างให้เป็นจริงขึ้นมา ซึ่งจริง ๆ แล้วเป็นการช่วยรัฐกอบกู้การล่มสลายของชนบทไทยในทางหนึ่ง ก็เพราะรัฐกระทำกับชาวบ้านด้วยความซำชาญเฉกเช่นนี้มาโดยตลอดมิใช่หรือ ภาคชนบทจึงตกอยู่ใน

อาการง่อยเปลี้ยเสียขา
 ดั่งทุกวันนี้ ตราบโดที่รัฐไทยยัง
 บริหารด้วยทัศนคติเก่า ๆ ก็เป็นอันปลงใจได้เลยว่า
 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านกุดชุมจะยังมีให้เห็น
 อยู่เสมอ และนั่นย่อมหมายถึงรัฐ (รวมถึงทุนด้วย)
 กับชาวบ้านระดับล่างจะต้องเผชิญกับความขัดแย้งเชิง
 โครงสร้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ตามภายหลังที่ ธปท. ขอให้ระงับการใช้
 เบียกุดชุมไปก่อนนั้น คณะทำงานและสมาชิกหลายคน
 ได้พยายามเคลื่อนไหวให้มีการจัดสัมมนาทั้งในและนอก
 พื้นที่ เพื่อศึกษาถึงข้อเท็จจริงอย่างรอบด้านทั้งยังเป็น
 การประสานความเข้าใจของในชุมชนเองด้วยทางหนึ่ง
 นักวิชาการหลายท่านที่ติดตามความเคลื่อนไหวกรณีเบีย
 กุดชุม อาทิ อ.เสน่ห์ จามริก, อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และ
 อ.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ต่างประณามความไร้สติปัญญาและ
 ความใจแคบของรัฐ พร้อมกับชี้ชัดว่า โครงการเช่นนี้
 ต่างหากที่จะทำให้ฐานเศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็ง ยั่งยืน
 อย่างแท้จริง ทำเช่นนโยบายการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ
 ของชนคลังแห่งประชาธิปไตยไม่ ในทางกฎหมายนั้น
 คุณนคร ชมพูชาติ จากสมาคมนายความเอง ได้วิเคราะห์
 ถึงข้อกฎหมายอย่างถี่ถ้วนแล้วลงความเห็นา เบียกุดชุม

ไม่ขัดต่อ พ.ร.บ.เงินตรามาตราดังกล่าว เพราะชาวบ้านใช้แลกเปลี่ยนซื้อขายภายในชุมชนกุดชุมเท่านั้น การออกมาแสดงความคิดเห็นจากหลายฝ่ายทำให้ชาวบ้านใจชื้นขึ้นมาบ้าง ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีพวกเขาได้ร่วมกันเตรียมแนวทางทั้งระยะสั้น (หาก สปท.และกระทรวงการคลังมีมติว่าผิดกฎหมาย) และระยะยาวเพื่อหนุนสร้างระบบเบี้ยกุดชุมให้เข้มแข็งยั่งยืนต่อไป

ว่าถึง “เบี้ยกุดชุม” ก็คือ ระบบเงินตราท้องถิ่น^๖ ที่ชาวบ้านในแถบ อ.กุดชุม ร่วมกันกำหนดให้เป็นสื่อกลางซื้อขายสินค้าและบริการภายในชุมชนเท่านั้น โดยสมาชิกทั้งหมดเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขข้อตกลงต่าง ๆ เอง (ดูในล้อมกรอบ) และอาศัยความไว้วางใจกันเป็นรากฐานในการดำเนินกิจกรรมนี้ เบี้ยกุดชุมนั้นมุ่งประโยชน์สำคัญคือเพื่อเป็นพลังผลักดันให้ชุมชนตระหนักถึงสำนึกของการพึ่งพิงตนเอง และลดการพึ่งพิงจากภายนอก กล่าวคือ ผลในทางเศรษฐกิจนั้น ชุมชนก็สามารถขยายศักยภาพของตนในการผลิตสินค้าและบริการ (ที่หลีกเลี่ยงการให้อยู่ให้กินตามปกติ) อย่างหลากหลาย พร้อมกับลดการซื้อหาสินค้าและบริการนอกชุมชนลง ซึ่งจะช่วยลดภาวะการไหลออกของเงินบาทถือเป็นการลดภาวะหนี้สินในทางหนึ่งด้วย ไม่เพียงเท่านั้นผลในทางสังคมหรือวัฒนธรรม เบี้ยกุดชุมยังเป็นปัจจัยทำให้ชาวบ้านหันกลับมาเคารพตัวเอง ตระหนักถึงศักยภาพอันมากมายในการผลิตเองหากพวกเขาได้รับการฝึกฝนอบรมทักษะต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องทั้งยังเป็นเงื่อนไขช่วยสร้างวัฒนธรรมการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม ทั้งหมดนี้นับเป็นการพลิกฟื้นต้นทุนทางวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานการพัฒนาของชุมชนด้วย

เบี้ยกุดชุมจะไร้ประสิทธิภาพทันทีหากชุมชนไม่กระตุนเตือนกันเองให้มีการจัดปรับกิจกรรมหรือเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ ๑) ชุมชนเปลี่ยนทัศนคติด้วยการเรียนรู้เข้าใจถึงโครงสร้างเศรษฐกิจที่อยู่ดิธรรม และระบบเศรษฐกิจที่อยู่ดิธรรมสอดคล้องกับชุมชนเอง ๒) ชุมชนเกิดความไว้วางใจกัน ตลอดจนความรักใคร่ปรองดองจนสามารถร่วมแรงร่วมใจเป็นหนึ่งเดียว ๓)

^๖ เกี่ยวกับความเป็นมาของระบบเงินตราท้องถิ่น สามารถขอเอกสารได้จากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI)

ข้อตกลงสมาชิกเบี้ยกุดชุม

ข้อที่ ๑ การใช้เบี้ยกุดชุม

๑.๑ ทั้งสมาชิกระบบเบี้ยกุดชุม และสมาชิกชุมชนที่ไม่เป็นสมาชิกระบบสามารถเอาเบี้ยไปใช้แลกเปลี่ยนและแรงงานเฉพาะในเขตชุมชน ห้ามใช้นอกชุมชน
๑.๒ มูลค่าเบี้ยกุดชุมมีค่าเท่ากับเงินบาทของประเทศ ดังนี้
๑ เบี้ย = ๑ บาท, ๕ เบี้ย = ๕ บาท, ๑๐ เบี้ย = ๑๐ บาท,
๒๐ เบี้ย = ๒๐ บาท, ๕๐ เบี้ย = ๕๐ บาท
หากมีการปรับเปลี่ยนมูลค่าเบี้ย จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกระบบทั้งหมด

๑.๓ การกำหนดราคา และคุณภาพของสินค้าที่จะแลกด้วยเบี้ย อยู่ในอำนาจตัดสินใจของสมาชิกทั้งหมด ไม่ใช้กรรมกรหรือคนทำงาน สมาชิกจะกำหนดราคามาตรฐานสิ่งของในชุมชนโดยใช้เบี้ย ในที่ประชุมสามัญ

๑.๔ สมาชิกสามารถเบิกเบี้ยจากธนาคารเบี้ยได้ไม่เกิน ห้าร้อย (๕๐๐) เบี้ย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น สมาชิกต้องจ่ายส่วนหนึ่งขอยอดห้าร้อยเบี้ยที่เคยเบิกก่อน จึงจะมีสิทธิ์เบิกใหม่

กรณีพิเศษเบิกเกิน ประชุมสมาชิกทั้งหมด (เสียงเกินครึ่ง)

๑.๕ กรณีมีการเบิก หรือ การฝากเบี้ย จะไม่มีดอกเบี้ยว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น

๑.๖ สมาชิกหรือใครก็ตามที่ใช้เบี้ย จะนำเบี้ยไปแลกกับเงินบาทไม่ได้ หากนำไปแลกเปลี่ยนกับเงินบาท จะถือว่าผิดข้อตกลงสมาชิกทันที

๑.๗ หากเบี้ยในมือสมาชิกสูญหาย หรือถูกขโมย สมาชิกต้องรับผิดชอบเอง หากเบี้ยขาดสูญขาด สมาชิกสามารถนำมาเปลี่ยนเอาเบี้ยใหม่ที่ธนาคารเบี้ยได้ แต่ทั้งนี้แลกกับเบี้ยนั้นต้องชัดเจนทั้ง ๒ ฝ่าย

๑.๘ ผู้แทนธนาคารเอาเบี้ยจากบัญชีของสมาชิกรายหนึ่ง ไปยังบัญชีของสมาชิกอีกรายหนึ่งได้นั้น ต่อเมื่อทั้ง ๒ ฝ่าย ไปทำการโอนที่ธนาคารเบี้ยเท่านั้น

ข้อที่ ๒ กรณีเกิดความขัดแย้ง

๒.๑ ความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารระบบกับสมาชิกระบบ

-หากการเก็บบันทึกข้อมูลไม่บัญชีเบี้ยของสมาชิกเกิดข้อผิดพลาด สมาชิกจะต้องแจ้งผู้แทนธนาคารทันทีขอรับส่งเบี้ย

-ในการนี้บัญชีไม่ตรงกัน ต้องมีหลักฐานมายืนยัน

ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกกับสมาชิก ให้ตกลงกันเอง (ดูข้อที่ ๑.๓)

๒.๒ การเพิกถอนสมาชิกจะกระทำได้เมื่อ

-สมาชิกทำผิดข้อตกลง

-สมาชิกไม่มาติดต่อกับธนาคารเบี้ยมากกว่า ๑ ปี หรือ สมาชิกไม่มีการใช้เบี้ยในการแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง

๒.๓ กรณีสมาชิกออกจากกระบวน ไม่ว่าจะกรณีใดก็ตาม

หากสมาชิกไม่มีเบี้ยเลย และเป็นหนี้ธนาคารอยู่ สมาชิกจะต้องปฏิบัติตามนี้

-สมาชิกจะต้องจ่ายหนี้ธนาคารเบี้ยเป็นเงินบาท เท่ากับจำนวนเบี้ยที่ค้าง

หรือ

-สมาชิกโอนหนี้ให้กับสมาชิกอื่น หากสมาชิกรายนั้นยินยอม และต้องโอนผ่านธนาคารเบี้ยเท่านั้น

หากสมาชิกมีเบี้ยเหลืออยู่ ไม่ว่าจะไม่มีเบี้ยเลยในมือ หรือเบี้ยไม่บัญชี จะต้องปฏิบัติตามนี้

-ถอนหรือโอนเบี้ยให้สมาชิกรายอื่น หรือ

-บริจาคให้กับกิจกรรมของชุมชน

๒.๔ กรณีที่สมาชิกผู้มียอดเบี้ยในบัญชีเสียชีวิต ให้เปลี่ยนชื่อเป็นชื่อสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่ง

ข้อที่ ๓ การบริหารจัดการของระบบ

๓.๑ นายธนาคารมีอำนาจ จัดเก็บค่าธรรมเนียม จากบัญชีของสมาชิกตามจำนวนที่ตกลงกันในการประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสมาชิก

๓.๒ กรรมการบริหารมีวาระคราวละ ๑ ปี

๓.๓ กรณีคณะผู้ทำงาน ลาออก ตาย หรือออกในกรณีใดก็ตาม ให้สมาชิกประชุมเลือกตั้งขึ้นใหม่

๓.๔ สมาชิกทุกคนมีสิทธิเปิดบัญชีเพื่อความโปร่งใส

ชุมชนสามารถผลิตเองได้อย่างหลากหลาย พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและบริการที่ผลิตเองได้อย่างกว้างขวางในชุมชน ด้วยเหตุนี้เองเบี้ยกุดชุมจึงไม่ใช่เป้าหมายโดยตัวมันเอง หากเป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่นำไปสู่การพึ่งพิงของชุมชนต่างหาก สำคัญของเบี้ยกุดชุมจึงอยู่ที่กระบวนการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่หนุนเสริมให้เกิดผล ๓ ประการดังกล่าว ส่วนกฎกติกาการใช้เบี้ยกุดชุมเป็นเพียงรูปแบบที่ช่วยยึดโยงผลดังกล่าวให้เกิดขึ้นอย่างองงามแท้จริงได้

คณะกรรมการโครงการเบี้ยกุดชุมประกอบด้วยตัวแทนชาวบ้าน ๗ คนจาก ๕ หมู่บ้าน คือ บ้านกุดหิน บ้านสันติสุข บ้านท่าลาด บ้านโสกชุมปูน และบ้านโคกกลาง โดยมีเจ้าหน้าที่จากชมรมรักษาระบบชาติ ศูนย์สุขภาพท่าลาด และจาก ศ.พ.พ. ร่วมกับอาสาสมัครต่างชาติ ๒ คน คือ Jeff Powell และ Menno Salverda ทำหน้าที่ช่วยประสานงานและให้คำปรึกษา ถึงบัดนี้มีชาวบ้านสมัครเป็นสมาชิกทั้งสิ้น ๑๒๐ ครอบครัว ยุทธศาสตร์และกิจกรรมที่พวกเราได้ริเริ่มมาบ้างแล้วและที่กำลังวางแผนจะทำต่อไปในอนาคตมีดังนี้

๑) จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดเรื่องระบบเงินตราท้องถิ่นและเข้าใจในโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมทั้งที่ยุติธรรมและอยู่ยติธรรม โดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดสัมมนาหรืออบรมโดยมีผู้รู้ด้านนี้มาร่วมแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มสนทนาแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น

๒) สำรวจความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพหรือทักษะในการผลิตสินค้าและบริการภายในชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ให้สามารถทำเองได้จริง

๓) ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าและบริการภายในชุมชนด้วยระบบเบี้ยกุดชุม เช่น จัดตลาดนัดทุกวันเสาร์ที่บ้านสันติสุข ขอให้ผู้นำชาวบ้านทั้ง ๕ หมู่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์ถึงลูกบ้านของตนเกี่ยวกับรายการสินค้าและบริการที่มีในหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนซื้อขายตามวิถีชีวิตปกติ เป็นต้น

๔) ติดตามและประเมินผลโครงการ โดยอาศัยการประชุมของคณะกรรมการที่เฝ้าติดตามผลการดำเนินงานมาโดยตลอด

๕) ขยายเครือข่ายแนวคิดเรื่องเงินตราท้องถิ่น โดยขยายจากสมาชิกเดิม ๑๒๐ ครอบครัว ให้ครอบคลุมไปสู่หมู่บ้านอื่น ๆ รวมทั้งชุมชนจากภูมิภาคอื่น ๆ เช่น จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนหรือดูงานร่วมกัน เป็นต้น

คณะกรรมการและชาวบ้านต่างตระหนกอยู่แก่ใจว่ารัฐคงไม่ยอมให้พวกเขาดำเนินกิจกรรมเบี้ยกุดชุมต่อไปเป็นแน่ ดังนั้นเมื่อถึงวันที่ ๒๗.๒.๒๕๓๒ และกระทรวงการคลังประกาศชัดเจนว่าให้ล้มเลิกโครงการเสีย ชาวบ้านที่กุดชุมต่างเตรียมตัวเตรียมใจร่วมแรงร่วมใจผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างการพึ่งพิงตนเองอย่างเป็นองค์รวมต่อไป แม้วันนั้นจะไม่มีรูปแบบของเบี้ยกุดชุมก็ตาม

มาถึงตรงนี้ท่านผู้อ่านที่ติดตามความเคลื่อนไหวของกุดชุมมาโดยตลอด โดยเฉพาะโครงการเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินหรือธัมมิกชุมชน คงจะเห็นภาพชัดเจนแล้วว่าการทำงานเบี้ยกุดชุมขึ้นมาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ช่วยให้ชุมชนบรรลุเป้าหมายในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจปากท้อง และยังช่วยหนุนเสริมให้บรรลุเป้าหมายด้านจิตใจและวัฒนธรรมในทางหนึ่งด้วย ที่จริงแล้วโครงการเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินมีความมุ่งหมายชัดเจนในการเชื่อมโยงเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องครอบคลุมเป็นองค์รวม นอกจากนี้ยังถือเป็นตัวกลางเชื่อมโยงการพัฒนาต่าง ๆ จากหลายหน่วยงานในพื้นที่ให้เกิดการประสานพลัง อันจะนำไปสู่เป้าหมายที่เป็นเอกภาพในที่สุดด้วย ด้วยเหตุนี้ในทางสาระสำคัญโครงการเบี้ยกุดชุมจึงไม่ใช่กิจกรรมที่แยกตัวออกมาต่างหากจากขบวนการพัฒนาชุมชนทั้งหมดของกุดชุม หากแต่เป็นอีกก้าวหนึ่งที่สำคัญในการเชื่อมโยงงานพัฒนาให้เป็นองค์รวมมากขึ้นกว่าที่แล้วมาต่างหาก

โอกาสต่อ ๆ ไปผมคงได้นำความเคลื่อนไหวของโครงการเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินในด้านที่ฟื้นฟูคุณค่าด้านจิตใจและวัฒนธรรมชุมชนมาเล่าสู่ท่านผู้อ่านเหมือนเช่นเคย หากท่านมีข้อเสนอแลกเปลี่ยนอันจักเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านกุดชุมแล้ว *อย่ารีรอครับ!* โปรดเขียนมาถึงกองบรรณาธิการเสขิยธรรม ผมจะได้นำเอาความคิดเห็นของท่านไปเสนอแลกเปลี่ยนในพื้นที่ต่อไป เช่นนี้แหละครับท่านผู้อ่านก็จะได้มีส่วนร่วมในงานพัฒนาระดับรากหญ้าด้วยทางหนึ่ง.

ภาวักขณสูตร

ที่

นั้น พระมหากัศยปะได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโลกนาถ ภิกษุบางรูปประกาศตนว่าเป็นพระผู้อยู่ป่า ก็ซึ่งผู้ประกาศตนว่าเป็นผู้อยู่ป่านั้น ควรประพฤติปฏิบัติตนฉันใด ยังภิกษุผู้ประกาศตนว่าเป็นบัณฑิตตนฉันใด เธอควรปฏิบัติตนฉันใด ยังภิกษุผู้ประกาศตนว่า นุ่งห่มแต่บังสุกุลจีวรเล่า เธอควรปฏิบัติตนฉันใด ยังภิกษุผู้ประกาศตนว่า อาศัยอยู่เพียงใต้ต้นไม้เล่า เธอควรปฏิบัติตนฉันใด ยังภิกษุผู้ประกาศตนว่า อาศัยอยู่แต่ตามป่าช้าเล่า เธอควรปฏิบัติตนฉันใด ยังภิกษุผู้ประกาศตนว่า อาศัยอยู่แต่ในที่โล่งเล่า เธอควรปฏิบัติตนฉันใด

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบพระมหากัศยปะว่า ภิกษุผู้อยู่ป่า ย่อมยินดีในป่าเปลี่ยวและอาศัยอยู่ที่นั่น ดูกัศยปะ ที่ที่วิเวกหรือเปล่าเปลี่ยวคือที่ที่ไม่มีเสียงดัง ไม่มีกวาง ไม่มีเสือ ไม่มีสุนัขป่า ไม่มีนก ไม่มีโจร ไม่มีโคบาล หรือเมฆบาล สถานที่ดังกล่าวเหมาะสมสำหรับสมณะผู้ปฏิบัติธรรม ภิกษุอาศัยอยู่ในที่เปล่าเปลี่ยวดังกล่าวแล้ว ย่อมมุ่งที่การปฏิบัติธรรม

ถ้าภิกษุต้องการอาศัยอยู่ในที่อันวิเวก ควรตรึกในหัวข้อทั้งแปดนี้ คือ

- ๑. เพื่อละร่างกาย
- ๒. เพื่อละชีวิต

๓. เพื่อปลดเปลื้องออกจากการครอบครองวัสดุต่าง ๆ

๔. เพื่อออกจากสถานที่อันเป็นที่รักที่ชอบใจ

๕. เพื่อตายบนภูเขา ดุจดั่งกวาง

๖. เพื่อทำกิจของผู้อยู่ป่า ยามเมื่ออยู่ในที่ที่วิเวกและเปล่าเปลี่ยว

๗. เพื่ออาศัยโดยธรรม

๘. เพื่อไม่อยู่กับความทุกข์

ดูกร กัศยปะ ภิกษุผู้ต้องประสงค์จะอาศัยอยู่ในป่าเปลี่ยว ควรพิจารณาแปดข้อที่กล่าวมาแล้วนั้น แล้วจึงไปอยู่ในป่าเปลี่ยวอันวิเวก

ดูกร กัศยปะ เมื่อภิกษุผู้ประสงค์จะอาศัยอยู่ในป่าเปลี่ยว ไปถึงที่อันวิเวกแล้ว เธอควรถือตามธรรมของผู้อยู่ป่า และทำใจในอีกแปดข้อนี้ เพื่อแสดงความเมตตาต่อสรรพสัตว์ กล่าวคือเธอเป็นอยู่

- ๑) เพื่อประโยชน์ของสรรพสัตว์
- ๒) เพื่อความยินดีของสรรพสัตว์
- ๓) เพื่อไม่เกลียดไกรธสรรพสัตว์
- ๔) เพื่อความตรงไปตรงมา
- ๕) เพื่อไม่แยกแยะหรือเลือกที่รักมักที่ชังในบรรดาสรรพสัตว์
- ๖) เพื่อเข้ากันได้กับสรรพสัตว์
- ๗) เพื่อพิจารณาธรรมทั้งหลาย
- ๘) เพื่อความบริสุทธิ์ดุจอากาศ

ดูกร กัศยปะ เมื่อภิกษุผู้ประสงค์จะอาศัยอยู่ในป่าไปถึงที่อันวิเวกแล้ว เธอพึงตรึกว่า

มหารัตนกฎสูตร เป็นหนึ่งใน ๔๙ สูตรของมทธานแปลเป็นภาษาไทยโดยพระโพธิธรรมาจารย์ แต่คริสตศตวรรษที่ ๖ ส.ศ.ช.แปลเป็นไทย จากภาษาอังกฤษ ใน Dharma Rain หน้า ๑๔-๒๐

อาตมะมาถึงที่อันเปล่าเปลี่ยวด้วยตัวคนเดียว โดยปราศจากผู้ติดตาม ไม่ว่าจะอาตมะจะทำคุณหรือทำโทษก็ตาม ไม่มีใครสั่งสอนหรือว่ากล่าวอาตมะอีกแล้ว

อนึ่ง เธอพึงตรึกต่อไปว่า จะอย่างไรก็ตาม เทวดา นาค ปิศาจและภูติผีมีอยู่ รวมถึงพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทั้งหลาย ซึ่งรู้อยู่ว่าอาตมะมุ่งจิตใจไปที่ การปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง ท่านเหล่านั้นย่อมเป็นพยานให้อาตมะ ซึ่งมาอยู่ ณ ที่นี้ เพื่อปฏิบัติธรรมตามควรแก่ ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในป่า ถ้าอาตมะคิดร้าย อาตมะจะไม่อาจอยู่ได้อย่างสะดวกสบายหรือปลอดภัย บัดนี้ อาตมะอยู่ในที่อันห่างไกลด้วยตัวคนเดียว อาตมะไม่ได้สมาคมอย่างใกล้ชิดกับใคร และไม่มีอะไรที่จะเรียกได้ว่าเป็นของตน บัดนี้อาตมะจำต้องรู้ถึงความรู้สึก ในทางเกลียด ในทางรำคาญและอื่น ๆ อาตมะต้องไม่เหมือนคนที่ชอบอยู่ในหมู่ หรือที่ติดใจอยู่ในความนิยม

ถ้าอาตมะพอใจเช่นนั้น อาตมะย่อมหลอกลวง เทวดา นาคและภูติผีปิศาจ และพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลาย ย่อมไม่มีพระพุทธรูปประสงค์ที่จะเห็นอาตมะ ก็ถ้าอาตมะปฏิบัติชอบสมกับเป็นผู้อาศัยอยู่ในป่า บรรดาเทวดา นาค และภูติผีปิศาจย่อมไม่รังควานอาตมะและพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายย่อมทรงยินดีที่จะพบอาตมะ

ดูกร กัศยปะ เมื่อภิกษุอาศัยอยู่ในป่าอันวิเวก เธอควรทำกิจของผู้อยู่ป่า ดังนี้คือ

- ๑) เธอควรตั้งใจมั่นในอันที่จะรักษาลิกขาบททั้งหมดเพื่อนำไปสู่โมกขธรรม
- ๒) เธอย่อมรักษาศิลในทก ๆ ลิกขาบท เพื่อให้ความคิด คำพูด และการกระทำของเธอบริสุทธิ์
- ๓) เธอย่อมไม่หลอกลวงหรือโอ้อวด
- ๔) เธอย่อมมุ่งเพียงสัมมาอาชีวะ
- ๕) เธอย่อมตั้งจิตในทางฌาน
- ๖) เธอย่อมภาวนาด้วยวิริยะอุตสาหะ
- ๗) เธอย่อมมุ่งไปในทางปล่อยวาง ในทางความสงบ ในทางดับทุกข์ เพื่อเข้าถึงพระนิพพาน
- ๘) เธอย่อมกลัวภัยในสังสารวัฏ
- ๙) เธอย่อมแลเห็นชั้นันท์ห้าว่าเป็นศัตรู เห็นธาตุสี่ว่าเป็นยาพิษ แลเห็นอาตยณะทั้ง ๖ ว่าเป็นดังอาคารอันปราศจากผู้อยู่อาศัย
- ๑๐) เธอย่อมพิจารณาปฏิจลสมุปบาททั้ง ๑๒ ข้อ

เพื่อปลดเปลื้องจิตใจได้จากสัสสวาทและ นัตติกาท
๑๑) เธอย่อมพิจารณาถึงความ เป็นคุณในแต่ละ สัตตะ ในแต่ละอัตตะ ในแต่ละบุคคลิกภาพ และในแต่ ละชีวิต

๑๒) เพื่อเธอจะได้เข้าใจว่าธรรมทั้งหลายปราศจาก นิमितหมาย เพื่อเธอจะได้ปฏิบัติธรรมอย่างตั้งใจมั่น

๑๓) เพื่อลดกิจกรรมลงเรื่อย ๆ เพื่อปฏิบัติอภิ นิยมกรรม

๑๔) เพื่อกล่าวกรรมกิจต่าง ๆ ในโลกทั้งสาม

๑๕) เพื่อมั่นในการปฏิบัติธรรม ดังหนึ่งเพื่อรักษา ใจซึ่งศรัทธาซึ่งกำลังถูกไฟไหม้

๑๖) เพื่อเจริญวิริยะบารมีเรื่อย ๆ ไปอย่างไม่ ท้อถอย

๑๗) เพื่อพิจารณาให้เห็นสภาวะที่แท้ของรูปนาม เพื่อตรึกและตรองให้รู้ถึงเหตุแห่งทุกข์ เพื่อตัดเหตุแห่ง ทุกข์ จนรู้ถึงการดับทุกข์ ด้วยการดำเนินตามพระ อริยมรรคอันจะนำไปสู่ความดับทุกข์

๑๘) เพื่อเจริญเมตตาบารมี

๑๙) เพื่อมั่นอยู่ในสติปัญญาอันทั้งสี่

๒๐) เพื่อเลี้ยงอุกฤษธรรม และเพื่อเข้าสู่กุศลธรรม

๒๑) เพื่อตั้งมั่นอยู่ในวิริยะทั้งสี่ เพื่ออิทธิบาททั้งสี่ จักอยู่ในอำนาจ

๒๒) เพื่อปกป้องกุศลมูลทั้งห้า และให้พละทั้งห้า อยู่ในอำนาจ

๒๓) เพื่อตื่นอยู่ในโพชฌงค์ทั้งเจ็ด

๒๔) เพื่อปฏิบัติตามอริยอัษฎางคิ มรรคอย่าง เต็มที่

๒๕) เพื่อเข้าถึงฌานและสมาธิ เพื่อแยกแยะธรรมะ ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างกระจ่างชัดจนเข้าถึงองค์คุณแห่ง ปัญญา

ดูกร กัศยปะ ภิกษุผู้อาศัยอยู่ในป่าระดับตนด้วย หัวข้อธรรมดังกล่าวแล้ว เธอย่อมอยู่บนภูเขาหรือในน้ำ โดยปฏิบัติธรรมตามหัวข้อต่าง ๆ ทั้งยามตื่นหรือยามดึก โดยไม่จำต้องนอน เพื่อเธอจะได้มุ่งมั่นในอันที่จะเข้าถึง พระปรมัตถธรรม

ดูกร กัศยปะ ภิกษุผู้อาศัยอยู่ในป่า ย่อมเดินตาม ทนทางดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ไม่ว่าเธอจะอยู่ ณ ที่แห่งใด เธอย่อมจะไม่มุ่งหม้มด้วยผ้าอันประณีต เธอย่อมเก็บหญ้า

คามารองนั่ง เธอย่อมไม่นำมาซึ่งสิ่งของจากภิกษุคามวาสี หรือจากภิกษุผู้มานะยื่อน ณ ที่อันเปล่าเปลี่ยวนี้ ภิกษุผู้อยู่ ปาย่อมยินดี ในผ้าผ่อนที่พอแก่การคลุมร่างกายไว้ เพียง เพื่อมุ่งมั่นในการเดินตามทางของพระอริยมรรคเท่านั้น

ดูกร กัศยปะ ถ้าภิกษุผู้อยู่ป่า เข้าไปยังคามนิคม หรือนคร เพื่อภิกขาจาร เธอพึงตรึกว่า อาตมะเข้าไปเมือง หรือคามนิคมจากที่อันวิเวก เพียงเพื่อบิณฑบาต จิตของ อาตมะย่อมไม่พุ้งขึ้นหรืออับเฉาหลง ไม่ว่าอาตมะจะได้ อาหารหรือไม่ก็ตาม ถ้าอาตมะไม่ได้อาหาร อาตมะก็จะ พอใจในผลของกรรมที่กระทำมาแต่ชาติปางก่อน ต่อแต่ นี้ไป อาตมะจะเจริญกุศลกรรมยิ่ง ๆ ขึ้นด้วยวิริยะ อุตสาหะ เธอควรดำริต่อใจได้ว่า แม้พระตถาคตเจ้าบาง ครั้งก็ไม่ได้รับอาหารในการบิณฑบาต

ภิกษุผู้อยู่ป่าพึงประดับตนด้วยธรรมะก่อนออกไป บิณฑบาตในเมืองหรือในคามนิคม ต่อเมื่อมีธรรมกำกับ แล้ว เธอจึงควรไปบิณฑบาต ก็หัวข้อธรรมที่เธอพึง สำเนียงคือ เธอจักไม่ยินดีหรือยินร้ายในรูปที่นารักหรือน่าชัง เธอควรสำเนียงไว้เช่นแต่ยากันกับเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารามณ์

เธอพึงป้องกันอายตนะไว้ไม่ให้ติดยึด เธอไม่ควร ทอดสายตาไปไกลกว่าไม้ที่คอก เธอควรควบคุมจิตใจไว้ ได้ด้วยดี โดยยึดใจไว้กับธรรม ในขณะที่เพ่งธรรม เธอ ควรปฏิบัติตนด้วยการบิณฑบาต โดยไม่ให้จิตใจไปจด จ่ออยู่ที่อื่น เธอควรเดินบิณฑบาตไปที่หลังคาเรือน โดยไม่ติดยึดในบ้านเรือนใดที่ใส่บาตร หรือเกลียดชัง บ้านเรือนใดที่ไม่ใส่บาตร ถ้าเธอไม่ได้รับอาหารบิณฑบาต แม้เดินไปกว่าสิบหลังคาเรือนแล้ว เธอไม่ควรกังวล เธอ ควรตรึกว่า พวกพรหมาณณ์และคหบดีไม่ให้อาหารเรา เพราะเขาไม่เหตผลของเขา เขาไม่ได้เคยติดยึดอาตมะ มียึดต้องเอ่ยถึงว่าเขาจะคิดให้อาหารอาตมะ ดูกร กัศยปะ ถ้าภิกษุผู้อยู่ป่า คิดได้เช่นนี้ เธอย่อมไม่ทวนเกรง ใด ๆ ในเวลาออกบิณฑบาต

ดูกร กัศยปะ เมื่อภิกษุผู้อยู่ป่าได้อาหารมาแล้ว ไม่ ว่าจะเป็นอาหารหยาบหรือประณีต เธอควรมองหากคน ยากจนในเมืองหรือในคามนิคม แล้วแบ่งอาหารกึ่งหนึ่ง ให้เขา ถ้าหากคนยากจนไม่พบ เธอควรตรึกว่า อาตมะ จะให้อาหารอย่างดีที่สุดที่รับบิณฑบาตมาแต่สรรพสัตว์ แม้อาตมะไม่อาจเห็นได้ด้วยดวงตา อาตมะเป็นผู้ให้

เขาเป็นผู้รับ

ดูกร กัศยปะ ภิกษุผู้อยู่ป่าควรกลับไปไปยังที่ที่วิเวก อันเธออาศัยอยู่ พร้อมทั้งอาหารที่หามาได้ เธอย่อมล้าง มือและล้างเท้า เธอย่อมจัดที่นั่งจากหญ้าคาที่หามาทำเป็น อาสนะ แล้วนั่งขัดสมาธิ และฉันภัตตาหารตามแบบอย่าง ของสมณะ โดยไม่ติดยึด ไม่เหยียงผยอง เกลียดชัง หรือ ขาดสมาธิก่อนฉัน เธอพึงตรึกว่า ในร่างกายของอาตมะ นี้ มีหนอนอยู่ราว ๆ แปดหมื่นตัว หนอนเหล่านั้นคงยินดี ที่ได้รับอาหารที่อาตมะกลืนกินเข้าไป อาตมะขอแบ่ง อาหารให้หนอนเหล่านั้น โดยที่เมื่ออาตมะได้เข้าถึงพระ สัมมาสัมโพธิญาณ ก็ขอให้หนอนเหล่านั้นได้รับส่วนจาก กุศลธรรมด้วยเช่นกัน

ดูกร กัศยปะ ถ้าภิกษุผู้อยู่ป่า ได้อาหารมาไม่พอ บริโภค เธอพึงตรึกว่า บัดนี้ร่างกายของอาตมะเบาบาง อาตมะจะได้ฝึกขันธ์ธรรม เอาชนะความขี้และจะถ่าย มูลถ่ายอุจจาระออกน้อย อาตมะจะได้มีหนอนน้อย และต้อง การน้อย ภิกษุพึงตรึกเช่นนี้เนื่อง ๆ

ดูกร กัศยปะ ถ้าภิกษุผู้อยู่ป่าได้อาหารมามาก เธอ พึงยินดีที่จะกำอาหารด้วยมือ ออกวางบนก้อนศิลา แล้ว ตรึกว่า อาตมะขอให้อาหารนี้แก่กบและสัตว์ป่า ขอได้ มากิน อาตมะเป็นผู้ให้ สัตว์นั้น ๆ เป็นผู้รับ

ดูกร กัศยปะ เมื่อภิกษุผู้อยู่ป่า สำเร็จภักดีแล้ว เธอพึงล้างบาตรและตากให้แห้ง แล้วล้างมือล้างปาก เธอ พึงฟังจีวร แล้วเดินไปยังที่วิเวก ตรึกตรองหัวข้อธรรม

ดูกร กัศยปะ ถ้าภิกษุผู้อยู่ป่ายังเป็นปุถุชน ยังไม่ ได้มรรคผลของการเป็นสมณะ เธออาจพบว่ามีเสือหรือ สุนัขป่ามาเยือน เธอไม่ควรสะดุ้งกลัว หากควรตรึกว่า อาตมะมาอยู่ที่เปลี่ยวนี้ โดยอาตมะได้ละวางแล้วซึ่งชีวิต และร่างกาย แทนที่อาตมะจะกลัว อาตมะควรเจริญ เมตตา เพื่อเอาชนะความกลัวและความขี้รำยำ ถ้าเสือ หรือสุนัขป่ามาอาตมะและกินเนื้ออาตมะ อาตมะพึงตรึก ว่าอาตมะได้ประโยชน์ยิ่งนัก เพราะอาตมะอาจเอาชนะ เสียได้ ซึ่งร่างกายอันอ่อนเปลี้ยนี้ โดยอาตมะได้ผล กรรมอันมั่นคง ก็ในเมื่ออาตมะไม่มีอาหารจะให้เสือหรือ สุนัขป่า สัตว์ป่านี้คงมีความสุขแล้วที่ได้กินเนื้อหนึ่งของ อาตมะ ดูกร กัศยปะ ภิกษุผู้อยู่ป่าควรสละร่างกายและ ชีวิตโดยวิธีนี้ เมื่อเธอปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้องตาม สมควรของผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร

ดูกร กัศยปะ เมื่อภิกษุผู้อยู่ป่าดำเนินตามรอยแห่งการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้อยู่ป่า อมนุษย์อาจมาหา ในรูปที่งดมหรือหน้าเกลียดกลัว เธอไม่ควรตรีกไปในทางที่รักหรือที่ชัง

ดูกร กัศยปะ ถ้าเทวดาที่เคยเฝ้าพระพุทธเจ้า มาอยู่ที่ภิกษุผู้อยู่ป่าอาศัยอยู่แล้วถามปัญหาขึ้น เธอควรอธิบายธรรมะให้เทวดาอย่างดีที่สุดเท่าที่เธอจะทำได้จากที่เธอได้เรียนรู้มา ถ้าเธอไม่อาจตอบปัญหาที่ยากเกินความสามารถของเธอ เธอก็ไม่ควรหึงผยอง หากควรบอกไปว่าอาตมะเรียนรู้น้อย ขออย่ารังเกียจอาตมะเลย ต่อแต่นี้ไปอาตมะจะศึกษาสิ่ง ๆ ขึ้น จนเข้าใจพุทธธรรมอย่างชำชอง เพื่อตอบปัญหาได้หมดทุก ๆ ข้อ และเธอควรขอให้เทวดาสอนเธอ โดยบอกว่า ขอให้เทวดาได้สอนอาตมะด้วย เพื่ออาตมะจะได้รับเอาไปศึกษาเพื่อปฏิบัติ ควรสัพทปไปด้วยว่า ขอเทวดาอย่าปฏิเสธคำของอาตมะเลย

ดูกร กัศยปะ ภิกษุผู้อยู่ป่า ซึ่งปฏิบัติธรรมตามครรลองของผู้อยู่ป่า นั้น ควรฝึกไว้ให้ตรีกไปในแนวหน้า ต้นหญ้า ต้นไม้ กระจเบื้อง และคิลา ย่อมไม่มีนายที่คอยบังคับบัญชาอยู่ภายใน อย่างเป็นอัตตา อย่างเป็นเจ้าของ ฉันทใด ร่างกายก็ฉันทนั้น ไม่มีอัตตา ไม่มีชีวิต ไม่มีบุคลิก อันเป็นเอกลักษณ์ ไม่มีสัตตะ ไม่มีการขัดแย้งใด ๆ ร่างกายเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการประกอบกัน ถ้าอาตมะตรีกตรองได้ดีในแนวนี้ อาตมะย่อมไม่เข้าถึงมิจฉาทฐิ ภิกษุผู้อยู่ป่าควรคิดถึงคำสอนในเรื่องคุณยตา เอกตคตา และอกรณียกิจ

ดูกร กัศยปะ เมื่อภิกษุผู้อยู่ป่าปฏิบัติตนตามสมควรของผู้อยู่ป่า เธอย่อมเห็นได้ว่า ผลไม้ รากไม้ ต้นหญ้า และต้นไม้ เกิดขึ้นจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างรวมตัวกัน และก็ปลาสนาการไปเมื่อปัจจัยนั้น ๆ แตกสลายไป สิ่งที่แลเห็นได้เหล่านี้ไม่มีเจ้านายที่คอยงการอยู่ภายใน ไม่มีภี หรือ ของกฎ ไม่มีการขัดแย้งใด ๆ มันเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และก็ดับไปตามธรรมชาติ ไม่มีตัวการที่เกิดขึ้นและดับลงเอง

ดูกร กัศยปะ ดูจดตั้งต้นหญ้า ต้นไม้ กระจเบื้อง คิลา ซึ่งไม่มีตัวตน ไม่มีเจ้านาย ไม่มีเจ้าของ นั้นฉันทใด ร่างกายก็ฉันทนั้น ไม่มีตัวตน ไม่มีเจ้านาย ไม่มีเจ้าของ ไม่มีสัตตะ ไม่มีการขัดแย้งใด ๆ ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะปัจจัย

ต่าง ๆ รวมตัวกันขึ้นแล้ว ก็ดับลงตามกำหนดของมัน โดยแท้ที่จริงแล้ว ไม่มีธรรมะที่เกิดขึ้นหรือดับลง

ดูกร กัศยปะ ภิกษุผู้อยู่ป่า ฟังตรีกตรองธรรมะดังกล่าว เวลาเธออยู่ในที่อันวิเวก

ดูกร กัศยปะ ภิกษุผู้อยู่ป่าปฏิบัติตนตามนี้ ย่อมได้รับมรรคผลจากการเป็นสมณะโดยเร็ว ถ้าเธอเดินตามทางของสาวกยาน ถ้าเธอเข้าไม่ถึงมรรคผลของความเป็นสมณะในชาตินี้ เธอย่อมจะเข้าถึงที่สุดโดยตัดกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง เมื่อได้เห็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง สององค์ หรืออย่างมากก็สามองค์ ถ้าเธอปฏิบัติตามโพธิสัตถยานในชาตินี้ เธอจะเข้าถึงการไม่เกิดขึ้นของธรรมทั้งหลาย และจักไม่มีอะไรกีดขวางธรรม เธอย่อมจะได้เห็นพระพุทธเจ้าในอนาคตอย่างไม่พึงต้องสงสัย และเธอจะเข้าถึงพระสัมมาสัมโพธิญาณอย่างรวดเร็ว

เมื่อพระบรมศาสดาตรัสข้อความในพระสูตรอันว่า ด้วยภิกษุผู้อยู่ป่าที่จบลง พระภิกษุทั้งหลายร้อยองค์สามารถตัดกิเลสจนเป็นสมุทเทหประหาร และเข้าถึงโมกษธรรมในที่สุด.

สารสยาม

สารสยาม

หนังสือพิมพ์รายเดือนขนาดแทบลอยด์ (๑๐ หน้า)

เพื่อสื่อข่าวในแวดวงหนังสือ วรรณศิลป์ และรายงานข้อเท็จจริงในประเด็นที่ว่าด้วยศาสนธรรม นิเวศนวิทยา บริโภคนิยม โดยเฉพาะการแปรความคิดไปสู่การปฏิบัติ

ฉบับล่าสุด ๑๕ กันยายน ๒๕๓๓ พบกับ

มหากาพย์เสานทรนันทของ ชัศวโฆษะ : กฤษณา กุลลาสัย วิจารณ์ ชมรมส่งเสริมการจัดจำหน่ายหนังสือ : สัมภาษณ์วินัย ชาตอนันต์ ความเป็นผู้นำอาเซียน ความมั่นคงที่แท้จริงของชาติ : ทีโอดอร์ รอสส์

บอกรับสมาชิก

○ ๖ เดือน (๖ ฉบับ) จำนวน ๕๐ บาท

○ ๑ ปี (๑๒ ฉบับ) จำนวน ๑๐๐ บาท

ส่งรษณณัติ ตัวแลกเงิน เช็ค สั่งจ่ายวราชพงษ์ เวทมาลีถนนปทุมมาเขตปทุมธานี

หรือโอนเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงไทย สาขาเสนาชิงช้า

ชื่อบัญชี สารสยาม หมายเลข ๕๕๙-๐๑๐๖๐๘-๐ พร้อมส่งใบฝากเงินธนาคาร ฯลฯ
มาที่ สารสยาม ๑๑๓-๑๑๕ ถ.เทียนบูร (ตรงข้ามวัดราชบพิธ) เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๒๕-๕๕๓๓ - ๕ แฟกซ์ ๒๒๕-๕๕๓๕

คำแปลสุนทรพจน์ของ ส.ศ.ช.

ณ ที่ประชุม The Millennium World Peace Summit of Religious and Spiritual Leaders

ซึ่งเริ่ม ณ สำนักงานใหญ่องค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๔๓

ณ ที่สุดแห่งการประชุม มีพิธีเสกน้ำซึ่งผู้นำทางศาสนา นำเอามาจากแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ในประเทศของตน แล้วเอามารวมกันเพื่อประพรมให้เป็นมงคล ในโอกาสนี้ ที่ประชุมขอให้ ส.ศ.ช. อำนวยพร ตอนประพรมน้ำมนตร์ เขาได้กล่าวถ้อยคำเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งถอดออกเป็นไทยได้ว่า

คนพวกนี้ยากที่จะได้รับพร ซึ่งแปลว่าสิ่งประเสริฐ

ส่วนผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างแท้จริง ย่อมมีความเรียบง่ายเป็นเจ้าเรือน รู้จักเคารพผู้ที่ควรเคารพและสิ่งซึ่งควรเคารพ แม้คนที่น่าเกลียด แม้

จนคนที่ตั้งตนเป็นศัตรู ถ้ารู้จักเคารพเขาอย่างแบบคาย ก็ช่วยให้เกิดความอ่อนน้อมถ่อมตนได้ ยิ่งรู้จักเคารพคนที่ต่ำต้อยกว่าตลอดจนเคารพสิ่งสสารสัตว์ และแม่น้ำ ลำคลอง ต้นไม้ ภูเขา ฯลฯ ย่อมช่วยให้เขาได้รับพรอันประเสริฐโดยแท้ กล่าวคือ

(๑) อายุ ซึ่งไม่ได้หมายถึงความมีอายุยืน เพราะคนที่ก่อกองคน คนที่เอาเปรียบผู้อื่นสัตว์อื่น และคนที่เห็นแก่ตัวหรือล้ามะเลเทเมา หรือแสวงหาแต่ลาภยศ

สรรเสริญในทางที่มีขอบ คนอย่างนี้แม้มีอายุยืน ก็หามีคุณประโยชน์อันใดไม่ หากคนที่แม้มีอายุสั้น ถ้ารู้จักให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ด้วยการทำจิตใจให้สงบ และต้องการเอื้ออาทรต่อสรรพสัตว์ คนอย่างนี้แลที่สมควรแก่พรในเรื่องอายุ ซึ่ง

ความประเพณีพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทของเรานั้น พระมักให้พรเป็นภาษาบาลีว่า

อภิวาทนสึลิสฺสนิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน
จตฺตารโธ ธมฺมาวทุตฺตนิยฺมํ อายุ วฑฺฒโน สุขํ พลํ
แปลว่า ผู้ซึ่งเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเคารพ

นับถือผู้ที่ควรแก่การเคารพยกย่อง เขาย่อมได้รับพรสี่ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ

พละ

ซึ่งขออธิบายว่า
คนเรานั้นมักมีความอหังการ ยิ่งเรียนมากยิ่งมักอวดดี ถือตน ดูถูกคนอื่น

แปลได้ว่าคุณภาพแห่งชีวิต หรือพลังแห่งชีวิต นับว่าเป็นคนไม่เสียที่เกิด

(๒) คนที่มีอายุอย่างถูกต้องดีงาม ย่อมมี วรณะอย่างสัมพันธ์กันไป ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเขาจำต้องมีผิวพรรณอันงดงาม หากความผ่องใสของร่างกายแสดงออกถึงความสดใสของจิตใจและความคิด คำพูดตลอดจนการกระทำ ซึ่งบรรสานกันทั้งภายในและภายนอกของแต่ละบุคคล ทั้งยังสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสังคมอย่างสอดคล้องกัน ตลอดไปจนสรรพสัตว์และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติทั้งหมด

(๓) อายุ และ วรณะ ย่อมทำให้เกิดความสุข ซึ่งหมายความว่าคนที่มุ่งความสุขของคนอื่น เพื่อความสุขของตน ไม่ใช่ความสุขของตนบนความทุกข์ยากของคนอื่น ยิ่งเห็นว่าคนส่วนใหญ่ไร้ความสุข ต้องอมทุกข์ อดโรค ขาดอาหารและที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค เขาย่อมอุทิศชีวิตเพื่อให้คนนั้น ๆ ปลอดภัยพ้นไปจากความเบียดเบียนบีบตา ช่วยกันพัฒนาร่างกาย ความคิดและจิตใจ เพื่อให้สังคมมีความสุขอย่างยุติธรรม โดยอหิงสวิธี ทั้งหมดนี้แลคือความสุขที่แท้ของเขา

(๔) การที่เขาจะทำได้เช่นนั้น เขาย่อมต้องมี พละหรือพลังทางร่างกายและจิตใจ เพื่อเกิดความกล้าหาญทางจริยธรรม แล้วแลเห็นถึงโครงสร้างทางสังคมอันยุติธรรม โดยเขาย่อมช่วยกันกับคนอื่น ๆ เพื่อหาทางทำลายโครงสร้างดังกล่าว แม้การเข้าไปแก้ไขดังที่ว่านี้เขาจะถูกกล่าวร้าย ถูกจองจำ หรือถูกทำโทษ เขาก็มีพลังเพียงพอเพื่อที่จะต่อสู้ได้โดยสันติวิธี

นี่แลคือพรทั้งสี่ประการในทางพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ซึ่งข้าพเจ้านำมาอธิบายขยายความให้เหมาะสมแก่กาลสมัย ในทางพุทธศาสนา ไม่มีผู้วิเศษใด ๆ จะให้พรแก่ใครได้ แต่ละคนต้องตั้งจิตอธิษฐานเพื่อเกิดความอ่อนน้อมถ่อมตน อย่างมีสติและอย่างเรียบง่าย จึงจะเกิดอายุ วรณะ สุขะ พละดังได้กล่าวมา และถ้าไม่ตีประเด็นไปที่พรทั้งสี่นี้ให้เหมาะแก่ยุคสมัย พรนั้น ๆ ก็ไร้ผล กลายเป็นสิ่งซึ่งพราห์พากันไปอย่างไม่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน

หวังว่าที่ข้าพเจ้าอธิบายขยายความเรื่องพร ในทางพุทธศาสนา คงมีประโยชน์กับท่านทั้งหลายตามสมควร.

เมื่อเสกน้ำมนต์กันเสร็จแล้ว เลขาศิการของงานนี้ ซึ่งเป็นประธานในที่ประชุม ได้ขอให้ผู้นำของแต่ละศาสนา ให้พรตอนปิดท้ายเป็นต่างหากออกไปอีก ส.ศ.ช. จึงกล่าวเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งถอดความออกเป็นไทยได้ว่า

พรอันประเสริฐสุดในพุทธศาสนานั้น ย่นย่อลงแล้วได้แก่ อัปมาทธรรม แต่เพื่อความกระจ่างในที่นี้ ขอขยายออกเป็นสองข้อคือ

(๑) โยนิโสมนสิการ กล่าวคือใครก็ตามที่ต้องการพรอันพิเศษ ควรเริ่มจากการฝึกหัดในเรื่องลมหายใจ ด้วยการมีสติจนรู้ว่ากำลังจะโกรธ จะเกลียด จะรัก จะโลภ จะหลง แล้วอาจเอาชนะกิเลสเหล่านั้น ๆ ได้ แม้จะไม่ได้อย่างเด็ดขาด ก็ยังดีกว่าให้มันมีอำนาจเหนือเรา ข้อสำคัญคือควรฝึกตนให้สงบ ให้เกิดสันติภาวะภายใน คือให้มีพืชพันธุ์แห่งสันติสุขภายในตน แล้วภาวนาต่อไปจนไม่ยึดติดในตน รู้จักวิเคราะห์เจาะลึกลงไปในเรื่องของตัวเองตน ไม่เห็นเป็นแก่นสารในอาการอันเห็นแก่ตัว หรือยึดมั่นถือมั่นในตัวกูของกู โดยรู้ว่าแต่ละคนควรดำรงชีวิตเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นและสัตว์อื่น รวมตลอดจนธรรมชาติทั้งหมดที่แวดล้อมอยู่ในสกลจักรวาล ที่ว่ามานี้คือพรที่เกิดจากภายใน ที่ปลุกมโนธรรมสำนึกให้เปลี่ยนมิตติจากความเห็นแก่ตัวไปสู่ความว่าง ความปล่อยวาง ความไม่ยึดติดในตัวตน พร้อม ๆ กับรู้เท่าทันถึงโครงสร้างทางสังคม อันยุติธรรม เพื่อให้แต่ละคนมีส่วนช่วยเหลือเกื้อกูลให้เกิดความยุติธรรมในสังคม อย่างบรรสานสอดคล้องกันและกันภายในแต่ละคน และโดยเป็นภราดรภาพในหมู่มนุษย์ พร้อมทั้งโยงโยไปยั้งทุกชีวิต รวมถึงสัตว์และธรรมชาติ

(๒) กัลยาณเมตตา ซึ่งเป็นธรรมภายนอก ที่ช่วยเป็นดังเสียงมโนธรรมสำนึก ที่เพื่อนที่ดียอมตักเตือนเรา หรือกล่าวถ้อยคำที่เราไม่อาจฟัง เพื่อตัดนิสัย ดัดสันดานอันอาจพลีพลังไปได้ในทางลวก ยศ สุข สรรเสริญ หรือเพลินไปกับกิเลสมารต่าง ๆ ซึ่งอาจแอบแฝงมาอย่างละเอียดอ่อนก็ได้

ยิ่งผู้นำทางศาสนาด้วยแล้ว มักเกิดอหังการ มมังการได้ง่าย หลายครั้งผู้นำเหล่านี้จะสยบยอมกับอำนาจรัฐ กับเงินตรา กับชื่อเสียง จนลืมผู้ยากไร้ และตนเองมีชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยคือสอนอย่าง แต่ทำ

อีกอย่าง ถ้าช่วยกันเป็นกัลยาณมิตรกับผู้นำทางศาสนา เขาเหล่านี้ถ้ามีชีวิตที่เรียบง่ายขึ้น ลดผลกระทบของความ เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอกลงได้ ผู้นำทางศาสนาจะมีพลัง ในทางจริยธรรมและศาสนธรรม ซึ่งอยู่เหนือพลังทาง เศรษฐกิจ การเมือง แม้จนกำลังอาวุธและเทคโนโลยี ทั้งหลาย แต่ผู้นำทางศาสนาต้องรู้เท่าทันในประเด็น ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย

ถ้าผู้นำทางศาสนาได้รับพรดังกล่าวมาแล้ว เขาย่อม มีความกล้าหาญที่จะกล้าเตือนองค์กรสหประชาชาติ ที่เชิญพวกเรามาประชุมว่า ตราบใดที่หน่วยงานในระดับ โลกแห่งนี้ สบายยอมกับอภิมหาอำนาจเสียแล้ว องค์กร นี้ก็จะมีแต่ชื่อ หากมีพลังในทางคุณธรรมไม่ ในขณะที่ อภิมหาอำนาจส่วนใหญ่ผลิตอาวุธออกขาย เพื่อทำลาย ชีวิตและทรัพย์สิน องค์กรแห่งนี้จำเป็นต้องมีความกล้าพอที่จะเตือนอภิมหาอำนาจนั้น ๆ และมหาอำนาจอื่น ๆ ที่ รong ๆ ลงมา ซึ่งล้วนเป็นสมาชิกของสหประชาชาติในเรื่อง เช่นนี้

ยิ่งกรณีของประเทศจีน ซึ่งองค์กรนิรโทษกรรม สากลประกาศออกมาว่าไม่มีชีวิตหนึ่งใดเลยที่ปลอดภัย ในประเทศนั้น แล้วองค์กรนี้ก็ปล่อยให้เงินเข้ามา มี บทบาทกำกับสหประชาชาติเสียอีก ทั้ง ๆ ที่จีนข่มเหง คณะร้ายคนของตนเอง ยิ่งชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ด้วยแล้ว ยิ่งโดนหนักขึ้นอย่างแสนสาหัส ดังจะเห็นได้ชัดจากกรณี ของซินเปต แต่แล้วเงินก็สามารถสั่งได้ ไม่ให้สหประชา ชาติเชิญโฆไลลามะมาร่วมประชุมกับพวกเรา ทั้ง ๆ ที่พระองค์ท่านเป็นผู้นำทางศาสนาที่แท้และมีความอ่อน น้อมถ่อมตนเป็นอย่างยิ่ง ทรงเป็นผู้แทนของสังฆะ ของสันติและของเมตตากรุณา แต่แล้วผู้นำทางศาสนาที่ มีคุณธรรมถึงเพียงนี้ กลับถูกสหประชาชาติกีดกัน เพราะพาลชนในรัฐบาลอันยิ่งใหญ่ซึ่งไร้คุณธรรมใด ๆ ลื่น ถ้าองค์กรแห่งนี้ไม่แก้ไขความข้อนี้ที่เนื้อหาสาระ องค์กรนี้จะไม่มีอนาคตในทางคุณธรรมใด ๆ ลื่น ที่เชิญ พวกเรามา ย่อมเป็นการแสดงละครฉากหนึ่งเท่านั้นเอง แม้จะหมดเงินทองไปมากเพียงไรก็ตาม แต่ถ้าเลขาธิการ สหประชาชาติ ซึ่งเป็นเจ้าภาพของเราราวนี้ รับคำเตือน จากพวกเราซึ่งเป็นกัลยาณมิตรกับเขา แล้วสามารถปลัก ดันให้ทิศทางเปลี่ยนแปลงได้ในองค์กรแห่งนี้ นี่จะเป็น นิमितหมายที่สำคัญยิ่ง

อนึ่ง ลัปดาห์หน้า ต่อแต่ขึ้นไป ประมุขของแทบทุก รัฐบาลที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติจะมา ประชุมกันในระดับสุดยอด พวกเราก็ควรทำตัวเป็น กัลยาณมิตรกับเขาเหล่านี้ด้วยการกล้ากล่าวคำเตือนเขา อย่างจริงใจ ว่าแทบทุกรัฐบาลเป็นต้นเหตุแห่งความยาก จนชั้นแค้นในหมู่ราษฎรส่วนใหญ่ ทั้งรัฐบาลนั้น ๆ ยังมี ส่วนทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างร้ายแรงอีก ด้วย เพราะแทบทุกรัฐบาลสบายยอมกับบรรษัทข้ามชาติ กับธนาคารโลก กับกองทุนระหว่างประเทศและองค์การ คำโลก ซึ่งมีสภระอยู่ที่ทุนนิยมและบริโภคนิยม ผูกสนธิ อยู่กับเงินและเทคโนโลยีอย่างมีมิฉชาติเป็นเจ้าเรือน

ยิ่งรัฐบาลอ่อนกำลังลง โดยสบายยอมกับประเทศ ภายนอก ก็เลยมักแสดงอหังการกับคนเล็กคนน้อย ภายในประเทศ

ถ้าผู้นำทางรัฐบาลฟังคำเตือนด้วยความหวังดีจาก เรา เขาควรฟังคนเล็กคนน้อย คนปลายอ้อปลายแถมที่ ไม่เคยได้รับความเหลียวแล แทนที่จะไปหามหาชน เพียง เพื่อเอาคะแนนจากเขา ชื่อเสียงจากเขาด้วยกลุบายแบบ ธานีปไตย

ถ้าผู้นำในรัฐ เริ่มอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างจริงใจ เจริญสติ โดยเรียนจากคนยากจน เขาอาจเปลี่ยนนิสัย สันดาน มามีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอย่างคนยากจน อย่างชาว เขาเผ่าต่าง ๆ แล้วเขาอาจเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อ โยงคนจนเข้ากับชนชั้นกลาง ให้เกิดมโนธรรมสำนึก เพื่อ ทหาทางไปให้พ้นจากโครงสร้างอันอยู่ติธรรมทางสังคม

ถ้าเราเริ่มสร้างความเชื่อมั่นอย่างมีศักดิ์ศรีจาก ข้างล่างขึ้นมา โดยมีชนชั้นกลางรับลูก และมีนักการเมือง เข้าไปประสานอย่างจริงใจ เราอาจเปลี่ยนทิศทางของการ พัฒนา หันมาหาสัมมาทิฐินี้แลจักเป็นการสร้างสันติภาพ และเอกราชให้คนส่วนใหญ่ได้

ถ้าท่านทั้งหลายเข้าใจข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ แล้วเอาไปประยุกต์ เพื่อประพฤติปฏิบัติ นี้แลคือ พร

อันวิเศษสุด ที่เราให้ได้แก่ตัวเราเอง โดยไม่จำเป็นต้องให้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกมาดลบันดาลให้.

เด็กใจวิเศษ

พระสมบุรณ์ สุมงคลโล

พรชัย บริบูรณ์ตระกูล

“เด็กจะเป็นผู้สร้างโลก” ข้อความที่เขียนแปะติดไว้บนผนังในกุฏิพระสมบุรณ์ สุมงคลโล ผู้มีความหวัง ศรัทธา และคิดฝันจะสร้างกิจกรรมเพื่อให้เด็กในวันนี้ได้เติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์ เป็นเมล็ดพันธุ์ที่งอกงามอย่างเป็นธรรมชาติ โดยเอื้อให้เขาได้รวมตัวกันขึ้นในชื่อ “กลุ่มเด็กใจวิเศษ” เพราะปัจจัยแวดล้อมที่หล่อหลอมเขาในวันนี้ จะเป็นจริงสักแค่ไหนในการปฏิรูประบบการศึกษาของโรงเรียนให้ดีขึ้น หรือกับชีวิตที่สะดวกทันสมัยก็นำชวนถามว่า โทรทัศน์กำลังสื่อสิ่งใด วีดีโอเกมเป็นการเรียนรู้หรือไม่ การเดินห้างสรรพสินค้าให้อะไรบ้างหรือเปล่า และอื่น ๆ หลายคำถามนี้อาจตอบได้ชัดเจนว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือให้การเรียนรู้และหล่อหลอมเด็กไปในทางที่ดี แม้สิ่งที่สำคัญ

คือความรักความอบอุ่นก็เล็ดลอดหายไปเพราะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น ในครอบครัวพ่อแม่ก็มีเวลาให้น้อยลง การหวังพึ่งและไม่ได้คิดพิจารณาทำให้เราต้องยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ แต่ขณะเดียวกันก็มีหลายคนไม่ย่อท้อและคิดหาทางเลือกที่เป็นปัจจัยเติมเต็มให้กับมีน้อย ๆ เป็นการเอื้อกระบวนการเรียนรู้ที่เขาจะได้ฝึกคิด มีจินตนาการสร้างสรรค์ มีใจคุณธรรม และรู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างแบ่งปัน กลุ่มเด็กใจวิเศษกำลังอยู่บนทางเลือกสายนี้เพื่อร่วมสร้างโลกที่สดใสและงดงาม

ที่สำนักสงฆ์สวนธรรมศิลา อ.บ้านกรวด จ.บุรีรัมย์ เมื่อเช้าวันหยุดมาถึง เหล่าเด็ก ๆ กว่าสิบคนในหมู่บ้านต่างชักชวนกันเข้ามาชุมนุมที่นี้ โดยมากอยู่วัยชั้นประถมสามเกณฑ์มาร่วมด้วย ๔-๕ รูป เมื่อเด็ก ๆ มารวมกัน

บรรยากาศแห่งเสียงหัวเราะและพูดคุยได้ยืงดังไปทั่ว ขณะที่หลวงพ่อบรมพุทธรูปเพียงมองดูอย่างปกติและเตรียม ขยับเท้ารอรับมือ ไม่นานนักเด็ก ๆ จึงเข้ามารวมในกุฏิ เริ่มสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ และร่วมกันร้องเพลง เป็นการอุ่นเครื่อง

หลวงพ่อบรมพุทธรูปในวัย ๔๑ ปี จะให้เด็ก ๆ ได้เลือก กิจกรรมที่อยากทำเองเสมอ เด็ก ๆ ก็ต่างรู้ดีว่าสิ่งที่ หลวงพ่อบรมพุทธรูปและนำพวกเขาให้สนุกได้คือ งานศิลปะ อย่างการวาดรูป ปั้นดินน้ำมัน ทำผ้าบาติก มัดย้อมผ้า สีธรรมชาติ นอกจากนั้นยังมีเกมสนุก ๆ อีกหลายอย่าง ซุกซ่อนอยู่ ที่พวกเขาจะเล่นได้เล่นเมื่อร้องขอ และ หากเป็นวันพิเศษเช่น วันเด็ก วันแม่ กิจกรรมต่าง ๆ จะมี มากยิ่งขึ้นและมีเพื่อน ๆ จากหมู่บ้านใกล้เคียงมาร่วมอีก เป็นจำนวนมาก บางครั้งยังมีการจัดค่ายหรือไปทัศนศึกษาและดูงานที่น่าสนใจ

รูปที่เด็ก ๆ วาดขึ้นใครเลยจะรู้ว่า เส้นและสีที่ ระบายออกมานั้นได้ถ่ายทอดอะไรบ้าง รูปภูเขา ฟุ้งหา ดันไม้ ดอกไม้ ดวงอาทิตย์ บ้านที่มีพ่อแม่ลูกงูมมือกัน เด็ก ๆ ค่อย ๆ วาดสิ่งเหล่านี้ลงบนกระดาษและเติมแต่ง สีเส้น ยามที่คนใดวาดรูปเสร็จหลวงพ่อก็จะชวนเขา พุดคุย เวลาแห่งการเปิดเผยเรื่องราวจึงปรากฏขึ้น เขา จะได้เล่าถึงรูปของตัวเอง และจากเรื่องราวของรูปได้เข้าสู่ เรื่องราวที่ชวนคิด หลวงพ่อบรมพุทธรูปจะชวนถาม หาก ขาดต้นไม้จะเป็นอย่างไร ถ้าไม่มีแม่น้ำล่ะ ฯลฯ การพุด คุยยังโยงไปสู่ชีวิตและครอบครัวของเด็ก ในบ้านมีใคร อยู่บ้าง อยู่ที่บ้านชอบทำอะไร ฯลฯ

เป็นเด็กต้องเบื่อง่ายอยู่แล้วคงไม่เอาแน่ที่ต้องวาด รูปตลอด เด็กจึงเลือกเปลี่ยนไปทำอย่างอื่นบ้าง การปั้น ดินน้ำมันเป็นสิ่งที่เขาสามารถสร้างสรรค์รูปร่างได้ตามใจ ชอบ แม่เมื่อเสร็จออกมาแล้วดูไม่ค่อยเป็นรูปเป็นร่าง เขาก็ภาควงใจที่ได้สร้างขึ้นจากมือตัวเอง เรื่องนี้หลวง พ่อบรมพุทธรูปก็คิดเช่นกันและเห็นเป็นเรื่องสำคัญที่การ เรียนรู้ของเด็กต้องสร้างให้เขาเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและมั่นใจในการคิดลงมือทำ ด้วยความเข้าใจเช่นนี้ ที่สิ่งไม่ใช่วิธีที่ถูกชี้ผิด ต่าหนหรือตีค่าในสิ่งที่เด็กทำ อาจจะเป็นเพียงการแนะนำเช่น หากทำอย่างนี้จะได้ไหม

มีบางวันเหมือนกันที่เด็ก ๆ พร้อมใจเรียกร้องให้ หลวงพ่อนำเกมสนุก ๆ มาเล่น ก็จำเป็นที่ท่านต้องจัด

เกมที่มีอยู่ออกมาแสดงลวดลายชะบ่าง และรู้ดีว่าการ ทำให้ความสนุกควบคู่ไปกับความมีสาระนั้นเป็นสิ่งที่ ทำหาย เกมที่จัดจึงเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเพื่อสามารถนำมาใช้กับชีวิตได้ นอกจากนี้ยังมีการแสดงละคร ร้องเพลง เล่นิทาน ฯลฯ เพราะเวลานี้ท่านเห็นว่าหากพระใช้เพียงการนั่งเทศน์หรือ พุดสอนอยู่ฝ่ายเดียวคงไม่พอแล้ว มีสิ่งอื่นที่ล่อใจเด็ก ได้ดีกว่าทั้งเกมเครื่อง โทรทัศน์ วีดีโอ ดังนั้นวิธีการสื่อ ธรรมะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ธรรมะเข้าได้ถึงตัวชาว พุทธ รวมถึงเนื้อหาสาระก็จำเป็นต้องมีความสมสมัย สามารถใช้ได้จริงกับสังคมปัจจุบัน คุณค่าของพุทธ ศาสนาจึงจะเผยแผ่มีคนได้นำไปใช้ประโยชน์มากขึ้น

อีกกิจกรรมหนึ่งที่ถือเป็นงานภาคสนามให้กลุ่มเด็ก ใจวิเศษได้ลงมือทำคือ “งานเดินเท้าต้านไฟป่า” ที่เขา สมโภชน์ จ.ลพบุรี ซึ่งเป็นวัดที่ท่านได้เข้าบวชและอยู่ มานานจนริเริ่มงานนี้ไว้ งานนี้ได้จัดขึ้นปีนี้เป็นปีที่ ๔ กิจกรรมเป็นการร่วมเดินเท้าเพื่อผ่านไปตามหมู่บ้าน หลายสิบหมู่บ้านรอบ ๆ เทือกเขาสมโภชน์ ใช้เวลา ๗- ๑๐ วัน โดยผู้ร่วมเดินจะเข้าไปแลกเปลี่ยนรับรู้ และ บอกสภาพปัญหาของไฟป่าที่เกิดขึ้นเพื่อให้ชุมชนช่วยกัน ป้องกันแก้ไข ผลที่ออกมาคือการเกิดขึ้นของไฟป่าลด น้อยลงจนแทบไม่มีให้เห็น ทั้งที่ก่อนหน้านี้ไฟไหม้ ทุกปี

การใช้ชื่อกลุ่มว่าเด็กใจวิเศษนั้นท่านบอกว่าเป็นคำ ที่คิดมานานแล้ว ปรับเปลี่ยนมาจากคำว่า “ตาวิเศษเห็น ณะ” มาเป็น “ใจวิเศษ” ใจวิเศษเป็นตัวย่อ เวลาเริ่มรวมกลุ่ม

เด็กท่านจึงเอาคำนี้มาถามให้เด็กได้ตอบว่าหมายความว่าอย่างไร ก็มีคำตอบว่า เป็นเด็กดี เป็นเด็กขยัน เป็นเด็กไม่ลักขโมย ฯลฯ การเข้าใจร่วมกันจึงเกิดขึ้นและเริ่มชวนตั้งเป็นกลุ่มเด็กใจพิเศษ ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงใจที่คิดดี ใฝ่คุณธรรม มีเมตตา โดยมีแนวทางของกลุ่ม ๔ ข้อ คือ

๑. สืบสานวัฒนธรรมไทย
๒. ใส่ใจสิ่งแวดล้อม
๓. น้อมคุณธรรม
๔. นำงานศิลปะ

การไปศึกษางานและเข้าร่วมอบรมกับที่ต่าง ๆ ท่านบอกว่าเป็นจุดเริ่มแรกที่ทำให้เกิดความคิดในการรวมกลุ่มเด็ก เพราะได้ไปเห็นที่อื่น ๆ อย่างกลุ่มเด็กรักษ์นก เด็กรักษ์ป่า จึงสนใจอยากรวมกลุ่มเด็กบ้างเพื่อทำอะไรที่ต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะลักษณะกิจกรรมที่ทำอยู่ก่อนนั้นนับตั้งแต่สมัยบวชได้ ๒ พรรษา เป็นการจัดอบรมให้เด็กแบบไม่มีการติดตามผล เด็กมาร่วมแล้วก็ผ่านไปจนความคิดนี้ประจวบเหมาะเมื่อท่านได้

ย้ายไปจำพรรษาที่ ๑๓ ที่บ้านสุขขัง อ.ปากธงชัย เมืองโคราช กลุ่มเด็กใจพิเศษที่แรกจึงเกิดขึ้นที่นั่น และมีผู้สนใจก็ขยายความคิดเป็นกลุ่มที่ ๒ ที่บ้านกุคำพระ อ.พนมไพร ร้อยเอ็ด และที่ปัจจุบันคือบ้านสวนธรรมศิลาที่เข้ามาจำพรรษาที่ ๑๔

ความคิดที่จะทำกลุ่มเด็กใจพิเศษนั้น ท่านวางแผนไว้ว่าเมื่อไปจำพรรษาอยู่ที่ไหนก็แล้วแต่ อยากให้เด็กได้รวมกลุ่มกัน มีคนที่สามารถเป็นที่เลี้ยงดูแลกันเองได้ อย่างเป็นที่เป็นน้อม โดยท่านคอยเชื่อมกับที่เลี้ยงนี้และวนเข้าไปทำกิจกรรมตามจุดต่าง ๆ ซึ่งเห็นว่าจะต้องใช้เวลาในการสร้างให้กลุ่มเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

ที่สวนธรรมศิลาตลอดหนึ่งปีที่ผ่านมา เด็กชั้นประถมเข้ามาร่วมอย่างต่อเนื่อง ๒๐-๓๐ คน ส่วนเด็กโตที่มีอยู่ ๔-๕ คน หลังจากได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เขาได้ออกไปรวมตัวกันเองตั้งกลุ่มชื่อ “เด็กรักษ์ถิ่น” เพื่อทำกิจกรรมกับคนรุ่นเดียวกันให้กลับมาสนใจชุมชนตัวเองทั้งเรื่องการกินอยู่และธรรมชาติที่กำลังลดลง

ปัญหาการทำงานกับเด็กที่มีอยู่บ้างก็คือ เด็กต่างหมู่บ้านที่เป็นเชื้อสายเขมรไม่สามารถเข้าได้กับเด็กในหมู่บ้านที่เป็นเชื้อสายไทย ทำให้ร่วมกิจกรรมกันไม่ได้ นอกนั้นไม่ค่อยมีปัญหาอะไร อุปสรรคของงานก็มีเรื่องยังขาดทีมงานที่เหนียวแน่นและมีทุนดำเนินงานอย่างจำกัด แต่เมื่อมองต่อไปข้างหน้าท่านคิดว่าจะทำไปต่อเนื่อง โดยหากเด็กที่มีความสนใจมาก ๆ สามารถรวมกลุ่มกันได้ ๕-๖ คน และพ่อแม่มีความไว้วางใจในตัวท่าน จะพูดคุยริเริ่มเป็นครอบครัวใจพิเศษ เป็นการทำให้ชุมชนกลับมา มีบทบาทจัดการศึกษาด้วยตัวเองมากขึ้น เสนอให้เด็กมีวิถีคิด มีข้อปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ได้อย่างครอบครัวต้องร่วมฝึกไปพร้อมกัน เริ่มจากลดอบายมุข ฝึกวิถีคิดและมองโลกมองธรรมะอย่างเข้าใจเป็นระบบ

อนาคตของโลกกำลังจะมาถึงอย่างรวดเร็ว เด็กในวันนี้จึงเป็นกำลังสำคัญเพื่อเป็นคนรุ่นใหม่ในวันหน้า หากเขาได้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ มีความสุข แน่แน่นอนว่าเขาย่อมเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสร้างสรรค์ให้สังคมไปสู่ทางสิ่งที่ตั้งงามได้.

ยามากุจิ อิตาโร

และ

โบนากะ อากิระ

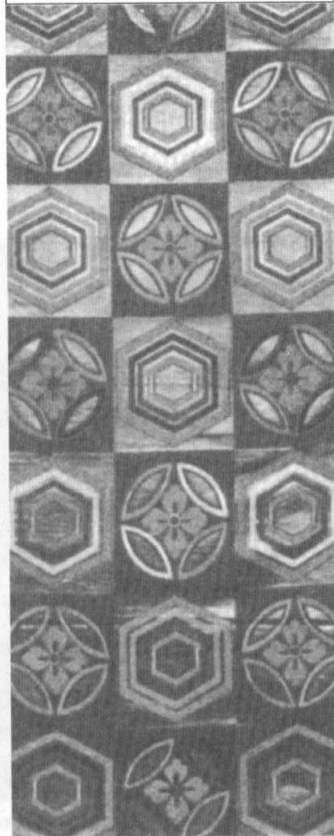
พ่อ ลูก ในประวัติศาสตร์งานสืบสาน ตำนานแห่งการทอผ้านิชิจิน

ยามากุจิ อิตาโร : พ่อ

บ้านบนถนนเล็ก ๆ กลางเมืองเกียวโตหลังนั้นดูภายนอกไม่ต่างอะไรมากนักจากบ้านหลังอื่น ๆ ของชาวเกียวโตโดยทั่วไป หากเมื่อก้าวล່วงสู่ประตูบ้านเข้าไปแล้ว ภาพเขียนสีน้ำมันภาพใหญ่สไตล์โมกุลผสมผสานญี่ปุ่นคลาสสิกที่วางไว้หน้าบ้านเหมือนต้อนรับแขกผู้มาเยือนพอจะบอกได้ถึงความพิเศษ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในหัวข้อ “ลูกหลานบรรพชนบนถนนทางวัฒนธรรม : เกียวโต เชียงใหม่” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก Sumitomo Foundation

เครื่องมือ วุฒิกำรณ์
สุภาณี จันทร์คำอ้าย

ของเจ้าของบ้าน และรสนิยมในการเข้าถึงความงาม ดูแล้วจึงไม่ใช่บ้านของคนธรรมดาทั่วไป เพราะเจ้าของบ้านคือ ผู้ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “เจ้าพ่อ” ของหัตถกรรมผ้าทอนิชิจิน ที่มีชื่อเสียง

ยามากุจิ อิตาโร ยืนส่งงามในกิโมโนสีเข้ม สายตาอ่อนโยนมองลูกหลานและมิตรผู้มาเยือนจากเมืองไกลเหมือนทักทายแม้มีความแตกต่างทางภาษาเป็นอุปสรรคชายชราชาวอาทิตย์อุทัยผู้นี้มีอายุ ๘๗ ปีแล้ว เกิดและเติบโตมาในครอบครัวช่างทอผ้านิชิจินรู้เห็นเรื่องราวการทอผ้าในเมืองหลวงเก่าแห่งนี้มานานเกือบศตวรรษสืบต่อโยงใยประวัติศาสตร์ และประเพณี

การทอผ้ากิโมโนและโอปิ ตั้งแต่สมัยพ่อเดินทางจากชนบทเข้าเกียวโตเพื่อรับจ้างใช้ทักษะและแรงงานในย่านนิชิจินช่วงต้นยุคเมจิ (ราวทศวรรษที่ ๑๘๗๐) ในยุคนั้น พ่อแม่ในชนบทที่มีลูกมากและยากไร้มักจะส่งลูกเข้าเมืองเพื่อรับจ้างแลกกับการฝึกฝนทักษะการทอผ้าและความรู้ด้านการค้า ไม่มีใครได้รับค่าจ้างในสมัยนั้น ทำงานเรียนรู้ มีเตียงให้นอน อาหารให้กิน เท่านั้นก็เพียงพอที่พ่อแม่จะยอมให้ลูกจากไปไกลบ้าน เด็กส่วนใหญ่สมัยนั้นไม่ได้ไปโรงเรียน แต่จะเรียนเขียนอ่านจากนายจ้างซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์จ้าง-นายจ้างในระบบเก่าก่อน แต่พ่อแม่ของอิตาโรก็ไม่มีโอกาสได้เรียน ย่านนิชิจินเวลานั้นไม่ต่างอะไรกับชนบททั่วไปในญี่ปุ่นคือ ยากจนด้วยเป็นถิ่นของคนทำงาน ส่วนพ่อค้าก็จะอาศัยอยู่ย่านหนึ่งซึ่งอยู่แยกกันเป็นคนละชนชั้น ตลอดชีวิตพ่อแม่เขาไม่เคยมีบ้านเป็นของตนเอง กระทั่งถึงวันนี้ช่างฝีมือในนิชิจิน ส่วนใหญ่ก็ใช้จะมีบ้านเป็นของตนเอง ยังเป็นผู้เช่าเหมือนเดิม แต่สมัยก่อนเจ้าของบ้านอาจไล่ออกเมื่อไหร่ก็ได้ตามใจชอบ สมัยเป็นเด็ก อิตาโรจำได้ว่าครอบครัวโยกย้ายบ้าน ๓ ครั้งด้วยกัน

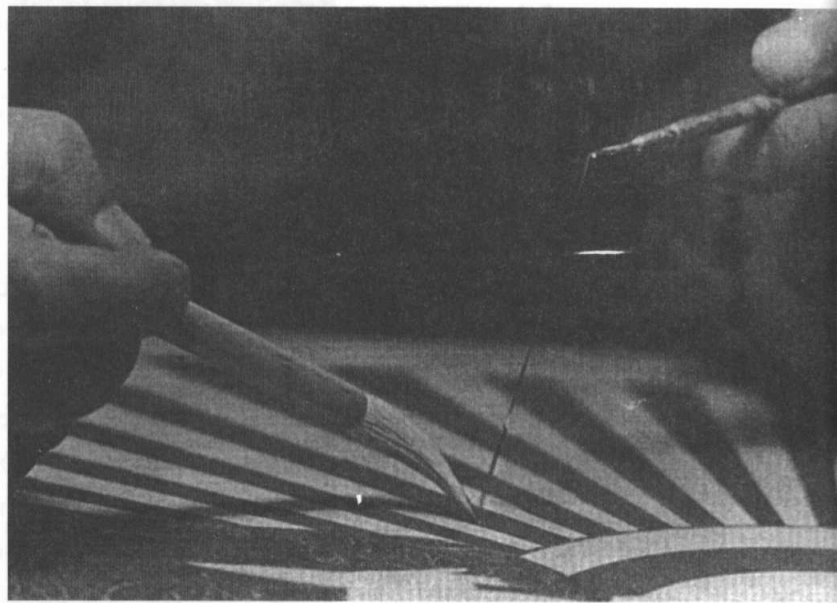
ถึงกระนั้นความสัมพันธ์พ่อค้าคนกลางผู้มั่งคั่งกับคนในชุมชนนิชิจินอยู่บนพื้นฐานของการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ไม่มีความรู้สึกที่บาดหมางรุนแรง ช่างทอใช้ทักษะพ่อค้าใช้ทุนและความรู้เรื่องการติดต่อค้าขาย และความต้องการ

ของลูกค้า ดูเหมือนทุนจะเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าทักษะในยุคนั้น ช่างทอจะทอในสิ่งที่ตลาดต้องการหรือตามที่พ่อค้าคนกลางสั่งด้วยเหตุนี้อำนาจการต่อรองของพ่อค้าจึงสูง เมื่อถึงคราวชวานิชิจินจะเรียกร้องต้องการบั้งสงครามโลกครั้งที่ ๑ ก็ปะทุขึ้น ส่งผลให้ทุกอย่างมีราคาสูงขึ้นรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้า

เฉพาะอย่างยิ่งสีย้อมผ้าซึ่งนำเข้ามาจากเยอรมัน โอกาสจึงตกเป็นของช่างทอนิชิจินที่จะได้เก็บเกี่ยวผลกำไรบ้าง บางครอบครัวรำรวยทันใดจากการกักตุนสีย้อมผ้าไว้และขายแพงในยามวิกฤติ ค่าแรงก็ได้มากขึ้นกว่าเดิมและเริ่มมีการติดต่อกันโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง พอถึงยามสงครามสงบ แม่เรือสินค้ากลับคืนสู่ท้องทะเลแต่เศรษฐกิจโดยรวมกลับย่ำแย่ลง ส่งผลกระทบไปในทุกระดับของชีวิตผู้คนรวมทั้งชุมชนนิชิจินเพราะ

ความต้องการกิโมโนและโอปิพลอยถดถอยลดน้อยตามไปด้วย ถึงจะทุกข์ยากลำบากอย่างไรก็ไม่เคยปรากฏว่ามีการประท้วงเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องและต่อรองของแรงงานในนิชิจิน คนในชุมชนนี้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา จดจำวันสุขทุกข์และเวลาปัญหาคลี่คลาย

พอถึงช่วงต้นยุคโชวะ ทศวรรษที่ ๑๙๓๐ เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวขึ้นมาบ้าง งานฝีมือถือเป็นทักษะสำคัญอันเป็นทรัพยากรหลักในช่วงนี้ แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องจากเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีการเริ่มใช้เครื่องจักรทอผ้า และเมื่อเศรษฐกิจพัฒนามาล่วงหลังสงครามเกาหลีเครื่องจักรได้ครอบครองพื้นที่การทอผ้าในนิชิจินจนเกือบหมดสิ้น มีเพียงเงินทุนซื้อเครื่องจักรแม่ไม่มีช่างทอผ้าที่มีฝีมือก็สามารถจะเป็นผู้ผลิตได้โดยจ้างแรงงานที่ไม่สู้จะมีฝีมือมากนัก

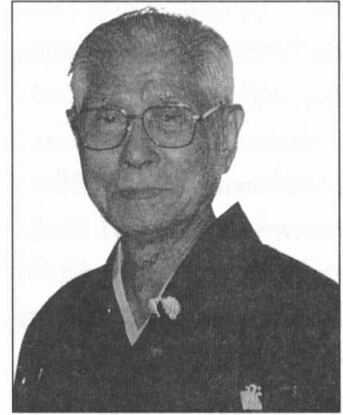

คราวนี้นิชิจินเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง ราคาผ้าตกต่ำลงการแข่งขันสูงและผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงคือผู้ทำงานด้วยมือ ในช่วงต้นทศวรรษที่ ๑๙๕๐ นั้น มีช่างทอผ้าฝีมือดีนับจำนวนได้ราวหมื่นกว่าคน มาถึงปัจจุบันนี้มีเพียง ๘๐๐ คนเท่านั้น สมัยก่อนลูกหลานช่างทอผ้ายังต้องการเจริญรอยตามพ่อแม่สืบทอดทักษะฝีมือดั้งเดิมและการค้าขายผ้า แต่มาถึงยุคนี้เยาวชนน้อยคนจะสนใจทำงานฝีมือหรือกิจกรรมการค้าของปู่ ย่า ตา ยาย อิตาโรบอกกล่าวด้วยความเสียดายว่าทุกวันนี้ช่างทอผ้าส่วนใหญ่อยู่ในวัย ๕๐ กว่าและที่น้ำหนักใจคือไม่มีผู้ใดสืบต่อ

คงไม่มีใครสะทกสะทอนปัญหาได้ดีไปกว่าผู้เห็นโลกและการเปลี่ยนแปลงมานานเหยียบร้อยปี เช่น อิตาโร เขาอยู่ร่วมประวัติศาสตร์ชาติญี่ปุ่นในยุครอยต่อทางวัฒนธรรมกับใครต่อใครอีกมากมาย แม้จะมีโชนักเขียนที่ถ่ายทอดความรู้สึกสื่อแสดงปฏิกิริยาไว้ในวรรณกรรมอย่างเช่น มิซึมา คาวาบาตะ หรือ ทานิชากิ แต่ปัญญาอันเฉียบคมของเขาแฝงไว้ในภาษาพูดที่ซื่อและตรง บ่งบอกความคิดที่แจ่มกระจ่างสร้างอารมณ์ร่วมต่อวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในหลายหลกมมุมของชีวิตซึ่งอิตาโรประมวลแล้วสรุปว่าเป็นโคกนาฏกรรมนำความเศร้าสลดใจทุกครั้งที่ได้ไตร่ตรอง เขารำพึงถึงสำนึกในงานฝีมืออันประณีตที่กำลังสูญหายตายไปในญี่ปุ่น ตัวอย่างที่เด่นชัดและจัดเป็นตำนานขานเล่าได้คือ

เรื่องการสร้างวัดสมัยก่อนนั้นช่างไม้จะเดินเข้าไปตัดไม้ในป่าหาต้นไม้ที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้และตะวันตกเฉียงเหนือ เวลาจะสร้างวัดก็จะเอาไม้ที่ได้จากทิศตะวันออกเฉียงใต้ปลูกไว้ในทิศทางเดียวกันเช่นเดียวกันกับไม้จากทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เพื่อรักษาโครงสร้างเรือนให้มีความคงทน นี่เป็นวิธีการพื้นฐานวิธีหนึ่งซึ่งดำรงถึงระยะเวลาอันยาวนานเป็นร้อยปีของวัสดุที่นำมาใช้ แต่ทุกวันนี้สถาปัตยกรรมเป็นเพียงสินค้าเพื่อบริโภคอันขาดเสียไม่ได้ ช่างไม้ถูกพรากจากรากฐานดั้งเดิม ลืมเลือนไปแล้วว่าบรรพบุรุษเคยสั่งสมอะไรไว้บ้าง

สิ่งที่เกิดขึ้นในนิชิจินก็เช่นเดียวกัน ปัจจุบันนี้ที่เรียกว่าเป็นช่างทอผ้าก็คือ ผู้ควบคุมเครื่องจักรที่ไม่มีความรู้เลยว่าการทอผ้าด้วยมือคืออะไรและหมายความอย่างไร คำถามที่ตามคือสังคมมองเห็นความสำคัญและเชิดชูคุณค่างานฝีมืออันประณีตละเอียดอ่อนเช่นนี้หรือไม่ และต้องไม่ลืมด้วยว่า นิชิจินนั้นเป็นชุมชนที่เหตุการณ์ร่วมแรงร่วมใจกันประดิษฐ์งานอันประณีต ฟังฟังกันในเชิงวิชาการด้านทักษะและเทคนิควิธี มีผู้ชำนาญด้านใดด้านหนึ่งเฉพาะ ซึ่งปัจจุบันคงเหลือจำนวนน้อยมากในแต่ละด้าน เป็นต้นว่า ขณะนี้มีช่างทำพื้มเหลืออยู่เพียงคนเดียวและมีอายุ ๖๐ กว่าปี เป็นช่างฝีมือที่ไม่มีผู้สืบทอด แม้ว่าสามารถผลิตพื้มที่ใช้กับเครื่องจักรทอผ้าเพื่อส่งออกได้ในปัจจุบัน แต่เมื่อพูดถึงความลุ่มลึกทางสุนทรีย์ภาพแล้ว มีหลายสิ่ง

ยามากุจิ อิตาโร

หลายอย่างที่สร้างสรรค์ไม่ได้ผ่านเครื่องจักร

อิตาโรดูจะเข้าใจที่มาของปัญหาอย่างชัดเจน เมื่อเอ่ยถึงวัฒนธรรมที่ถูกครอบงำด้วยสังคมบริโภคของชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแห่งความก้าวร้าวจริง ๆ ปรับกันระหว่างชั้นสูงและชั้นล่าง สมัยก่อนนั้นแม้จะมีช่องว่างระหว่างระดับชั้นของสังคม แต่ในแต่ละระดับมีคุณค่าและรูปแบบที่สำคัญต่อสมาชิกซึ่งบ่มเพาะและพัฒนาได้ ดังนั้นชีวิตจึงหลากหลายและรุ่มรวยสีสันลีลาในแทบทุกชั้นชน บัดนี้มีรูปแบบซ้ำของเครื่องใช้เพียงแค่อสองระดับเท่านั้นคือของดีเลิศราคาแพงที่ใช้กันในหมู่คนรวยทรัพย์สินและรสนิยมซึ่งมีจำนวนน้อยนิด และกองทัพสินค้าราคาถูกประเภทใช้แล้วทิ้งก็ทิ้งขว้างไปเลยเพื่อสนองตลาดที่ดาดดื่นด้วยสินค้าอันหลากหลายกว่าแต่ที่ควรค่าแก่การศึกษาและสืบสานนั้นมีจำนวนน้อยมาก

คงจะเป็นปัญหาเดียวกันที่เกิดขึ้นในหลายแห่งของโลก นั้น

ก็คือ ระบบการศึกษาแห่งชาติสมัยใหม่ที่เราทุกคนจากวิถีของความ เป็นช่างฝีมือ ญี่ปุ่นสมัยเมจิเป็นต้น มานั้นหมายมั่นที่จะเลียนแบบ ชาวตะวันตกให้ได้และละทิ้งวิถีทาง ที่บรรพชนได้สรรคสร้างไว้ ดังนั้น ชาวนิชิจินจึงนำเครื่องจักรเข้ามาใช้ ในประเทศ ทำตัวเป็นผู้บุกเบิกกราว กับว่าไม่เคยมีการทอผ้ามาก่อนหน้า นี้ อิตาโรยังจำคำขวัญของชาติใน ยุคนั้นได้ดี “ประเทศมั่งคั่ง กองทัพ มั่นคง (Rich Country, Strong Army) นั่นถือเป็นคำอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่มาของทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น ขณะนี้ โดยเฉพาะในแวดวงการ ศึกษาที่ผลิตคนเพื่อป้อนองค์กร และบริษัทต่าง ๆ หรือไม่ก็ไปเป็นข้าราชการและทหารเพื่อรับใช้ประเทศ ชาติ

“ชุมชนทอผ้านิชิจินจะค่อยๆ เลือนหายกลายเป็นอดีตในที่สุด...” อิตาโรกล่าวด้วยอาลัย “มรดกทาง วัฒนธรรมอันมีค่านี้อาจขาดช่วง การสืบทอดไปด้วยซ้ำ การโหยหาคุณ งามความดีของอดีตอาจช่วยให้ กลับคืนมาอีกได้ในราคาที่สูงลิ่ว คนรุ่นใหม่บางคนอาจสนใจให้คุณ ค่าและพื้นที่ชุมชนอีก ขณะนี้เด็กรุ่นใหม่กำลังเมื่อหน่วยโรงเรียนกันมาก ขึ้น ถ้าเขาสนใจทางนี้เขาจะสามารถ อยู่รอดได้โดยการทำเป็นอาชีพ” แม้จะเป็นความหวังที่เขาเองก็ไม่แน่ใจนักว่าจะ成真หรือไม่ แต่ก็พอ ที่จะเป็นพลังจิตใจให้สร้างสรรคงาน ชิ้นหนึ่งซึ่งตั้งใจจะฝากไว้เป็นมรดก ตกทอดให้กับอนุชนในวันหน้า ถ้าหากมีคนช่างซึ่งกับฝีมืออันวิจิตร ประณีตก็จะเกิดการสืบสานให้ยาวนาน

สืบทอดไป

อิตาโรสละเวลาในช่วงสุด ท้ายของชีวิตลงบนผืนผ้าที่พรรณา เรื่องราวของเกนจิ (Tales of Genji) วรรณกรรมคลาสสิกที่ลือเลื่องของ ญี่ปุ่น ว่ากันว่าเป็นนวนิยายเรื่อง แรกของโลก ผ่าผืนนี้ทอโดยช่างทอ ผ่าฝีมือเยี่ยมของนิชิจินที่คงหลง เหลืออยู่ และอยู่ในการกำกับดูแล และอุปถัมภ์ของอิตาโรผู้ฟื้นฟู เทคนิคการทอผ้าในสมัยเมจิ ซึ่ง ครั้งนั้นชาวญี่ปุ่นเรียนมาจาก ฝรั่งเศส เทคนิคนี้มีชื่อว่า “จาก้า” แต่ต่อมาเรียกว่า อิตาโร ตามชื่อของ ผู้พัฒนาให้ดีขึ้น ใคร ๆ ก็รู้ว่า Tales of Genji นั้นมีความยาวราว กับมหากาพย์ อิตาโรมิได้เลือกบาง บทบางตอนแต่ให้ทอเรื่องราว ทั้งหมดลงไปในพื้นที่ที่ทอละเอียด จนดูราวกับภาพเขียนชั้นดี ประกอบด้วยอักษรศิลป์อันวิจิตร เส้นยืนบนผืนผ้าั้นคำนวณแล้วมี ถึง ๔,๐๐๐ เส้น เป็นงานละเอียด ที่ต้องการไม่ใช่เฉพาะทักษะความ ชำนาญ แต่หัวใจที่สมัครรักในสิ่ง ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการงานแห่งชีวิต

เข้าใจว่าอิตาโรแบ่งการเล่า เรื่องบนผ้าออกเป็น ๔ ชั้น เสร็จไป แล้ว ๒ ชั้น หนึ่งในสองชั้นที่สำเร็จ เป็นผืนงามนั้นมัดนี้ถูกเก็บรักษาไว้ ในพิพิธภัณฑศิลป์ตะวันออกกิเม (Guimet Museum of Oriental Arts) เมืองปารีส อีก ๑ ชั้นบรรจุ ไว้ในกล่องเครื่องเงินและห่อด้วยผ้า ทอตามแบบฉบับการเก็บข้าวของ เครื่องใช้ของชาวญี่ปุ่น วางไว้ใน ห้องโถงรับแขกที่บ้าน นานๆ จึงเปิด ออกมาให้ญาติมิตรสนิทได้ชื่นชม

อิตาโรยังคงทำงานที่รักต่อไปอีก ๒ ชั้น ซึ่งจะสิ้นสุดในปี ค.ศ. ๒๐๐๑ ซึ่งเป็นปีที่เขามีอายุครบ ๑๐๐ ปี ลูก หลานเตรียมจัดงานใหญ่ในโอกาส อันสำคัญนี้ เพื่อฉลองชีวิตให้กับผู้ เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของครอบครัว ทั้งยังแผ่กิ่งก้านสาขาให้เกิดร่มเงา มาซึ่งความชุ่มชื้นที่พื้นสิ่งสุนทรซึ่ง ขาดหายไปในช่วงชนให้กลับคืนมา

ใบฉาก: อากิระ : ลูก

“พ่อผมเป็นผู้พูดไม่มาก แต่ พูดคำไหนแล้วต้องเป็นคำนั้น ไม่ ผันคืน” อากิระเล่าเรื่องพ่อด้วยน้ำ เสียงภาคภูมิใจและเยิ้มสุข “ตอนที่ พ่อตัดลินเิมอบผ้าทอ Tales of Genji ให้กับพิพิธภัณฑศิลป์ในปารีส เขาเชิญไปร่วมในพิธีรับมอบด้วย พ่อผมไม่เคยเดินทางออกนอก ประเทศเลย แรก ๆ ผมถามทุก วันว่าจะไปไหม พ่อก็ไม่ยอมตอบ ลักที่ จนกระทั่งเช้าวันหนึ่ง พ่อเดิน มาตรงหน้าและบอกว่า ‘พ่อจะไป’ แล้วเราก็เดินทางไปฝรั่งเศสด้วยกัน...”

อากิระถูกหล่อหลอมด้วย ภูมิปัญญาอันเฉียบคมของพ่อ และ หล่อเลี้ยงด้วยความรักอันอ่อนโยน ของภรรยาและลูก ในวัยรุ่นหนุ่ม เขาเดินทางเล่นเดียวกับคน หนุ่มสาวทั้งหลายในยุคหนึ่ง ซึ่งทาง ไกลจากสิ่งที่พ่อได้สะสมมาทั้งชีวิต เขาเข้าเรียนวิศวกรรมเครื่องยนต์ จบออกมาแล้วแต่หันเหความสนใจ

ไม่ยึดเอาวิชาที่เรียนมาเป็นอาชีพ
พ่อเป็นแรงบันดาลใจอย่างแน่นอน
อาภิระจึงทิ้งปริญญาที่ได้มา และ
เดินทางไปทัศนศึกษาเรื่องผ้า
โบราณและผ้าสมัยใหม่ในแหล่งผ้า
ทั่วยุโรปและเอเชียเป็นเวลากว่า ๔
ปี เขากลับบ้านในปี ค.ศ.๑๙๗๖
พร้อมวาดฝันที่จะฝึกพนักงานฝีมือ
แบบดั้งเดิมด้วยเทคโนโลยีใหม่ ๆ
ทั้งหวังจะสมานชุมชนทอผ้าทั่ว
เอเชียให้เป็นปึกแผ่นเพื่อให้ล้าหน้า
การผลิตในรูปแบบของการปฏิบัติ
อุตสาหกรรมที่กำลังตายซาก

“ผมเกลียดประชาธิปไตย”
เขาประกาศจุดยืน “ประชาธิปไตยที่
ทำให้คนพูดถึงแต่สิทธิ แต่ละทิ้ง
รากฐานของชีวิต และรากเหง้าทาง
วัฒนธรรม ในประวัติศาสตร์ยุค
จารีตของญี่ปุ่นนั้น การศึกษาของ
ผู้คนคือการเรียนรู้ชีวิตด้วยการ
ฝึกฝนทักษะ เพื่อมุ่งเพาะฝีมือลง
ในงานอันละเอียดประณีต ซึ่งเป็น
การศึกษานอกระบบที่ทำให้เรา
สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง
ได้ ชาวอาทิตย์อุทัยอยู่ในจารีตนี้มา
แต่ต้นจนถึงยุคเอโดะ คือช่วงที่
เมืองหลวงถูกย้ายจากเกียวโตไป
เมืองเอโดะหรือโตเกียว ครั้นพอถึง
ยุคปฏิรูปหรือที่เรียกกันว่า การฟื้นฟู
สมัยเมจิ นั้นทุกอย่างก็เริ่มเปลี่ยนไป
ระบบการศึกษาดั้งเดิมพังทลายลง
ด้วยผู้นำละเลยทั้งยังดูแคลนว่า
ต่ำต้อยด้อยค่าหาว่าล้าสมัยไร้
ประสิทธิภาพและไม่ทัดเทียม
ตะวันตก จากนั้นก็เริ่มป้อนคนเข้า
สู่โรงงานเน้นการผลิตแบบอุตสาห
กรรมอันมีผลต่อระบบการศึกษา
ทั้งหมดของประเทศที่โลกเลี่ยน

ตะวันตกมาแทบทั้งสิ้น

“ปัญหาทั้งหมดต้องเริ่มต้น
พูดเรื่องการศึกษากันใหม่” อาภิระ
พูดถึงเด็กรุ่นใหม่เริ่มเบื่อหน่าย
ระบบการศึกษาแผนใหม่ และพา
กันเดินออกจากโรงเรียนไปซึ่งในแต่
ละปีนั้นมีจำนวนไม่น้อยเลย “จะทำ
อย่างไร ถ้าจะให้คนรุ่นใหม่หันกลับ
มาหาจารีตรอยเดิม ? แต่ต้องไม่ใช่
ด้วยการเอาวิชาช่างฝีมือไปไว้ใน
ห้องเรียนที่ผ่านครูและตำราต่าง ๆ
อย่างแน่นอน เพราะถ้าขึ้นทำเช่นนั้น
เด็กเหล่านี้จะหนีไปจากระบบนี้อีก
ครั้นจะกลับไปหาระบบดั้งเดิมก็เห็น
จะพ้นสมัยไปแล้ว เราต้องสร้าง
ระบบใหม่ซึ่งเชื่อมความใหม่และเก่า
เข้าด้วยกัน และงานนี้จะเป็นที่
ท้าทายมากสำหรับคนในแวดวง
หัตถกรรมแบบดั้งเดิม”

ในขณะที่อดิโรผู้เป็นพ่อ สาน
ต่อประเพณีให้คนรุ่นหลังด้วยงาน
ทอผ้า Tales of Genji ลูกชาย
ขยายพื้นที่การทำงานไปกว้างไกล
กว่า “ในฐานะที่เป็นคนหนึ่งในงาน
การทอผ้าผมเห็นคุณค่าของผ้าทอ
ในทุกวัฒนธรรม แม้จะเป็นชาว
ญี่ปุ่นแต่ก็อยากทำหน้าที่อนุรักษ์
และสืบสานงานทอผ้าในที่อื่นด้วย”
ดังนั้นเขาจึงสนับสนุนให้เกิดการทอ
ผ้าลายดั้งเดิมในจีน อินเดีย และใน
ประเทศไทย ด้วยหวังใจว่าเครือ
ข่ายชุมชนคนทอผ้าจะได้แพร่ขยาย
และเป็นปึกแผ่น

อาภิระชี้ชวนชมผ้าโอปิ(ผ้า
คาดเอวของซูดกิโมโน) ที่ทอจาก
นิชิจิน และจากที่ต่าง ๆ ลีสันและ
ลวดลายบอกถึงการสร้างสรรค์อัน
อยู่บนฐานที่ปฐาตายายได้ตั้งต้นไว้

เป็นสายใยที่ถ่ายทอดความรักความ
ผูกพันของคนหลายชีวิตหลายรุ่นใน
ครอบครัวในชุมชน และก่อนจาก
กันคืนนั้นอาภิระชวนชิมเหล้าสาเก
ที่เตรียมไว้สำหรับฉลองวันครบ
๑๐๐ ปี ของพ่อ เขายกถ้วยเหล้า
ขึ้นพร้อมบอกกล่าวเพื่อนสนิทมิตร
สหายให้ร่วมดื่มด้วย...

“แต่โลกแห่งผ้าทอ”.

โนนาเก อาภิระ

การraagกิจกรรมงาน ธรรมคีตา

6-10 ธันวาคม ๒๕๕๓ ณ จ.เชียงใหม่

วัดสวนดอก ๘ ธันวาคม ๒๕๕๓

- ๑๓.๐๐ น. เสวนาเรื่อง "ดนตรีกับศาสนา"
- ๑๖.๓๐ น. ขบวนแห่จากวัดพระสิงห์สู่วัดสวนดอก
- ๑๗.๓๐ น. บายศรีสู่ขวัญ ประธานการจัดงาน ท่าน Doboorn Tulku และศิลปินทุกท่าน
- ๑๘.๓๐ น. **รายการธรรมคีตา**

- ๑. ระบายน้ำกาก เบิกเวที จากศิลปินทิเบต Tsering Dorjee Bawa
- ๒. การสวดจากพระไทย, ญวน, จีน, ลาว และตัวแทนศาสนายินดู, อิสลาม, ซิกข์, ซินโต
- ๓. การสวดและการเต้นรำประกอบพิธีกรรมของพระทิเบต ๑๐ รูป จากประเทศอินเดีย
- ๔. ดนตรีพิธีกรรมเชิงทดลองจากวงกอไม้
- ๕. ดนตรีพื้นบ้านจากประเทศภูฐาน โดย Jigme Drukpa
- ๖. การแสดงเดี่ยวเครื่องเป่าจากแคนาดา โดย Ron Korb
- ๗. ระบายหุ่นกระบอกจาก Aung Myo Min
- ๘. การแสดงเดี่ยวเครื่องเป่าจากเกาหลี โดย ศาสตราจารย์ Eung-Seo Kim

อุทยานธรรม ๙ ธันวาคม ๒๕๕๓

- ๑๐.๐๐ น. การแสดงดนตรีพื้นเมืองจากนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาบ้านหนองเกิด การวาดภาพประกอบดนตรีโดยนักเรียนประถม บทสวดจากแม่ชีโรงเรียนธรรมชาวนี ลำพูน การแสดงงานศิลปะภาพวาดจากพระภิกษุและแม่ชี ดนตรีทดลองจาก ๑๐ นักประพันธ์เพลง มหาวิทยาลัยพายัพ
- ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น. การแสดงดนตรีจากศิลปินที่เข้าร่วมงานธรรมคีตา

มหาวิทยาลัยพายัพ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๓

- ๑๙.๐๐ น. **รายการธรรมคีตา**
- ๑. ระบายน้ำกาก เบิกเวที จากศิลปินทิเบต Tsering Dorjee Bawa
- ๒. อ.ดุขฎิ พนมยงค์ และคณะ
- ๓. คณะประสานเสียงมหาวิทยาลัยพายัพ
- ๔. กลุ่ม Musical Mosaic จากแคนาดา
- ๕. การแสดงเดี่ยวเปียโนโดย Bernd Sandner นักประพันธ์เพลงชาวเยอรมัน
- ๖. Tosi Poleri จาก อิตาลี
- ๗. ดนตรีพิธีกรรมเชิงทดลองจากวงกอไม้
- ๘. นักร้องบทเพลงศักดิ์สิทธิ์ Ruth Wieder Magan จาก อิสราเอล
- ๙. การแสดงเดี่ยวฮาร์พ โดย Joel Andrews จากอเมริกา
- ๑๑. การแสดงเดี่ยวเครื่องเป่า จาก Nawang Khechog ศิลปินทิเบตจากอเมริกา

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ม.เชียงใหม่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๓

๑๒.๐๐-๑๘.๓๐ น. มีการออกฐานกาดมั่วพื้นเมือง และการแสดงจาก

๑. อ.ประทีป สุขโสภาก
๒. มาแซ 'ซุน แซงแซว (ดนตรีเพื่อชีวิตและจิตวิญญาณ)
๓. รำและดนตรีพื้นเมืองอีสานจากสมัชชาคนจน
๔. การแสดงดนตรีของชนเผ่า
๕. เตียวกีตาร์ไฟฟ้าจากบทเพลงแห่งนพลักษณ์และดวงชะตา โดยเมธี จันทร์ธา

๑๙.๐๐ น. **รายการธรรมคีตา**

๑. ระบำนางอัปสร และดนตรีจากโรงละครแห่งชาติกัมพูชา
๒. ดนตรีศักดิ์สิทธิ์จากชวา โดยนักดนตรีจากศูนย์วัฒนธรรมเมืองสุราการ์ตา อินโดนีเซีย
๓. กลุ่มระบำกลอง เอ-อิชา จากโอกินาวา
๔. กลุ่ม Dharma Bums จากประเทศอเมริกา
๕. อ.ประทีป สุขโสภาก
๖. ฟ็องเจิง กลองสับัดชัย จากศิลปินพื้นบ้านล้านนา

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

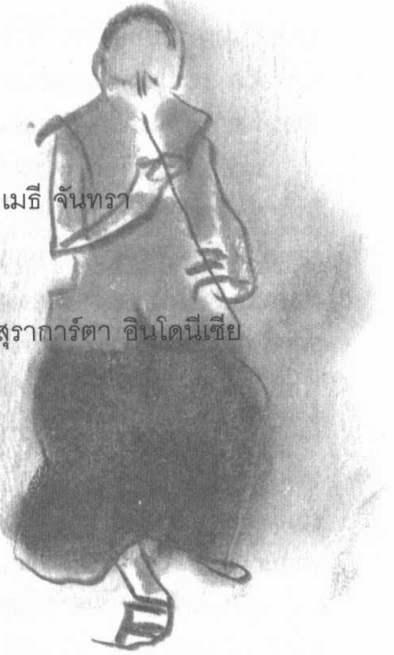
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โทร (๐๕๓)๙๔๓-๖๒๔

Sathirakoses-Nakaprteepa Foundation

666 Charoen Nakorn Road, Klongsarn, Bangkok 10600 SIAM

Tel: 662-438-0353-4 ext. 2 Fax: 662-860-1277-8 Email: wfsmusic@chaingmai.ac.th

วนิดา วงศ์สาม (Venetia Walkey) ผู้อำนวยการโครงการอุทยานธรรมและหอศิลป์อุทยานธรรม
อินสนธิ วงศ์สาม ศิลปินแห่งชาติและผู้อำนวยการของหอศิลป์อุทยานธรรมและสวนมรดก

ขอเชิญนักเรียนเชิญ พระสงฆ์และแม่ชี ที่สนใจงานด้านศิลปะ

ส่งผลงานเพื่อร่วมแสดงในนิทรรศการ ณ หอศิลป์อุทยานธรรม จังหวัดลำพูน

นิทรรศการครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของงาน ธรรมคีตานานาชาติ (World Festival of Sacred Music)

ที่จะจัดขึ้น ณ จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ ๘-๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๓ นี้

นิทรรศการศิลปะที่หอศิลป์อุทยานธรรมจะเปิดงานวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๓

และจะเปิดแสดงไปถึง วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๔

รายละเอียดการส่งผลงานเข้าร่วมงาน

- ผลงานที่จะส่งไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับเทคนิค สี หรือขนาด
- จำนวนที่ส่ง ๓ ภาพเพื่อที่จะนำมาคัดเลือกโดยศิลปินอาวุโส เพื่อจัดแสดงในนิทรรศการ
- เจ้าของผลงานจะได้รับเชิญมาร่วม Workshop เพื่อพัฒนาคุณภาพของงานศิลปะ

กำหนดส่งภาพภายในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

ส่งภาพและติดต่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. (๐๕๓) ๙๔๓๖๒๕ โทรสาร (๐๕๓) ๒๒๒-๖๘๐

การเสด็จดับขันธ

ต่อจากหน้า ๓๕

บุคคล แต่มุ่งรักษาหลักการ ความ
น่าเชื่อถือ และป้องกันความสับสน
เกี่ยวกับความรู้ทางพระพุทธศาสนา

แต่ก็จำเป็นต้องวิเคราะห์
วิพากษ์ความคิด ทฤษฎีและเจ้า
ของความคิด ทฤษฎีตรงข้ามนั้น
ด้วยอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้
หากพิจารณาตามเนื้อหาที่เขาเขียน
จากปัจฉิมพระพุทธานุญาต พระธรรม
และพระอริยสงฆ์ด้วยใจเป็นธรรม
แล้ว คำที่ผู้เขียนแอบอ้างถึงเขาบ้าง
นั้นสุดบางเบา ดูจะยังไม่คู่ควร
สาสมกับความอหังการของเขาเลย

อย่างไรก็ตาม สุดท้ายนี้ใคร่
ขอฝากถึงชาวพุทธทุกท่านทั้ง
พระสงฆ์และคฤหัสถ์ว่าสถานการณ์
ของพระพุทธศาสนาเยี่ยงนี้ ไม่ควร
ปล่อยให้ผ่านไปเฉยๆ ควรจะมีการ
กระทำอะไรกันบ้าง เพื่อประกาศให้
สาธารณชนทั่วไปได้ทราบไว้ว่า
ชาวพุทธไทยเรามีความศรัทธา
ความเชื่อมั่นไม่วันไหน ปราสะ
ความเลื่อมใสรักใคร่ และทะนุ
ถนอมพระพุทธานุญาต พระธรรม และ
พระสงฆ์องค์อรหันต์เจ้าของตนยิ่ง
ชีวิตเหมือนกัน เพื่อว่าเหล่ามีจณา
ทัญญูและพวกนอกรีตทั้งหลายจะได้
ไม่กล้ามาหมิ่นน้ำใจกันง่าย ๆ อย่า
ได้คิดมาหมิ่นน้ำใจกันง่าย ๆ อย่าง
เช่นกรณีนี้อีก.

รายชื่อผู้สมัครสมาชิกเสขियธรรม

๑. คุณสงัด วงศ์โรจน์กุล	๒๐๐ บาท
๒. คุณปารณัฐ สุขสุทธิ	๒๐๐ บาท
๓. พระมหาบุญยิ่ง สิริบุญโอบ	๒๐๐ บาท
๔. สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต	๒๐๐ บาท
๕. คุณนันทกา แก้วล้อม	๒๐๐ บาท
๖. คุณสุนทร วงศ์จอมพร	๒๐๐ บาท
๗. คุณเวณีเชีย วอลคีย์	๒๐๐ บาท
๘. พระจำลอง วุสิต	๒๐๐ บาท
๙. พระเตโชพล ชนาโสโก	๒๐๐ บาท
๑๐. พระกานต์ เสริมชัยวงศ์	๒๐๐ บาท
๑๑. คุณเกรียงไกร วงศ์มาลีวัฒนา	๒๐๐ บาท
๑๒. คุณชัยยศ จิรพฤษภิญโญ	๒๐๐ บาท
๑๓. คุณนครชิต จามรมาน	๒๐๐ บาท
๑๔. คุณลิขิต นันทวงศ์	๒๐๐ บาท
๑๕. คุณวิบูลย์ อิงคากุล	๒๐๐ บาท
๑๖. พระอมร ถาวโร	๒๐๐ บาท
๑๗. คุณชุมพล สีนิน	๒๐๐ บาท
๑๘. คุณลีลา ชุลนรงค์	๒๐๐ บาท
๑๙. คุณสุตา ปฐมกสิวัฒนา	๑,๐๐๐ บาท
๒๐. คุณปวีณา พาณิชยพิเชฐ	๒๐๐ บาท
๒๑. คุณวรรณวดี สุวัธนะเชาว์	๒๐๐ บาท
๒๒. คุณนครชิต พัฒนโกคะ	๒๐๐ บาท
๒๓. คุณอนุวัฒน์ โลวีรกรรม	๒๐๐ บาท
๒๔. คุณฐิติพงษ์ ทองศิริกุล	๒๐๐ บาท
๒๕. คุณนิลัย ใจผล	๒๐๐ บาท
๒๖. คุณนภา กองพยัคฆินทร์	๒๐๐ บาท
๒๗. คุณสรนิต ที่สุกะ	๒๐๐ บาท
๒๘. คุณเยี่ยมยวน มาลีลัย	๒๐๐ บาท
๒๙. พระมหาพิชิต คมภีรปญโญ	๒๐๐ บาท
๓๐. คุณนิโลบล วรณปก	๒๐๐ บาท

รายชื่อสมาชิกอุปถัมภ์สมาชิกเสขियธรรม

๑. สามเณรสิทธิพงษ์ ทรัพย์พันธุ์	๔๐๐ บาท
๒. คุณเกรียงไกร วงศ์มาลีวัฒนา	๒๐๐ บาท

มูลนิธิธัมมปริทัศน์

สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง
ประสงค์จะบริจาคหนังสือจำนวน ๒๒ รายการ
แก่พระภิกษุสามเณร แม่ชี และวัดทั่วไป

๑. การประกันสังคม / นิคม จันทรวีฑูร
  ๒. กระเพาะเปลือกนิวเคลียร์
/ สตีเฟน โคอัล รอโร-เซียน กรรณการ์ พรหมเสาร์-แปล
  ๓. ความเรียงสั้นของเฮนรี เดวิด ธอโร
/ เฮนรี เดวิด ธอโร-เขียน พงนา จันทรสันติ-แปล
  ๔. คีตปัญญา ลีลาชีวิต / สุวรรณา วงศ์ไวยวรรณ
  ๕. จากกระท่อมริมบึง / คำปิ่น สีเหนื่อ
  ๖. จำนวนราคาปราศนกลไกบ้าน / มุทรา
  ๗. ตอลมหายใจให้ธรรมชาติ
/ ไบรอันส์ โจนส์-เขียน ชนิษฐา มุติวัฒนาวัสส์-แปล
  ๘. ด้านรัฐประหาร / ยีน ชาร์ป-เขียน นุจรีย์ ชลคุป-แปล
  ๙. ท่ามกลางลมหายใจขมบท (ปาฐกถาโกมลคีมทอง ประจำปี ๒๕๓๖) / ผ่อง และสุนทรี ช่างกิ่ง
  ๑๐. ในหมอกรักและม่านมนตร์
/ อเล็กซานดรา เดวิด-นีส-เขียน ร.จันเสน-แปล
  ๑๑. ใบไม้ใบใหม่ / รองริน วรวิญญ์
  ๑๒. พระพุทธเจ้าในทัศนะของสามรัตนบุรุษ
/ กรรณา-เรื่องอุไร กุศลาลัย
  ๑๓. เพียงสายลมที่ผ่านทาง / พงนา จันทรสันติ
  ๑๔. มองให้ลึก นึกให้ไกล / พระเทพเทวี (ปยุตย์ ปยุตโต)
  ๑๕. เมฆพุด เพลงรักแห่งสันตตฤ
/ กาลิทาส-เขียน กรรณา-เรื่องอุไร กุศลาลัย-แปล
  ๑๖. วรรณคดีวิทยาศาสตร์ / ดร.ชัยวัฒน์ คุประตกุล
  ๑๗. ศตวรรษแห่งวิฤตถการณ ทั้งทางโลกและทางธรรม
/ ส.ศิริรักษ์
  ๑๘. สันติทฤษฎี / ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์
  ๑๙. สานแสงอรุณ
/ ลอริน แม็คลัฟลิน, กอร์ดอน เดวิดสัน-เขียน
พงษ์ทิพย์ สำราญจิตต์-แปล
  ๒๐. สีกาและผ้าเหลือง / ส.ศิริรักษ์
  ๒๑. ห่วงใยในป่าฝัน
/ สก๊อต ลิวอิส-เขียน กรรณนิการ์ พรหมเสาร์-แปล
  ๒๒. เหลียวหลัง แลหน้า / ส.ศิริรักษ์
- ติดต่อได้ที่ :
สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง ๘/๒๓ ซอยบ้านช่างหล่อ ถ.พรานนก
บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทร. ๔๑๒๐๗๔๗, ๘๖๖๑๕๕๗ โทรสาร ๘๔๘๗๗๕๖

สถาบันปริทัศน์ธรรม
SANTI PRACHA DHAMMA INSTITUTE

666 ถนนเจริญนคร คลองสาน กทม. 10600

โทรสาร 02-8601278

วันที่ 3 สิงหาคม 2543

เรียนท่านที่เคารพ

1) โดยที่ท่านอาจารย์พุทธทาส เคยมาศึกษาพระปริยัติธรรม ที่วัดปทุมคงคา ซึ่งยังรักษาปฏิบัติที่ท่านเคยมาศึกษาไว้ และอีก 6 ปีต่อมาที่ไป ท่านจะมีอายุครบ 100 พวกเราจึงหารือกับเจ้าอาวาส ใ้ช้ชอญบะปฏิสังฆหรือสมุทเทิมของวัด ซึ่งพวกโหม่มาก ให้อยู่ในสภาพที่ ต้องการเงินถึงสามล้านบาท เพื่อตั้งชื่อว่า หอสมุทพุทธทาส ถ้ามีผู้ช่วยเหลือ บริจาคเงินสมทบได้ทันกาล ก็น่าจะไปเปิดหอสมุทพุทธทาสได้ทันวันเกิดท่านปีหน้า 27 พฤษภาคม 2544 โดยจะมีหนังสือ และเพลงของท่าน รวมทั้งที่ผู้อื่น แอบยืมท่าน ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ถ้าท่านศรัทธาที่จะบริจาคเงินเพื่อกรณี ไปทงส่งเช็คหรือโอนเงินเข้าบัญชีโครงการอริยวินัย ธนาคารไทยพาณิชย์ ออมทรัพย์ สาขาเจริญนคร เลขที่ 024-2-46191-5

โดยบอกชื่อที่อยู่มาด้วย ทางเราจะทำใบอนุโมทนาส่งไปให้

2) อนึ่ง อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ก็เคยวิ่งเล่นที่บริเวณวัดนี้ และเคยบวชเณร ที่นี้ด้วย ทั้งเมื่อท่านตายจากไปแล้ว อริยวินัยกับรจอยู่ที่ฐานพระปฐมมา ในวิหารคนแห่งวัดปทุมคงคานี้ ร่วมกับอริยวินัยท่านและแม่ท่าน พวกเราที่เคารพนับถือท่าน จึงร่วมกับจัดตั้งเป็นคณะกรรมการขึ้น ด้วยความเห็นชอบของท่านเจ้าอาวาส เพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์อาคาร 2 ชั้นให้เป็น ป่วยเสวนาคาร จะได้เปิดโอกาสให้เยาวชนคนรุ่นใหม่มากได้ใช้เป็นห้องสวดมนต์ปัญหาและศิลปวัฒนธรรม โดยหวังว่าพวกเขาจะได้ใช้เป็นห้องความรู้และความตั้งใจงานของระบวงการศึกษาอักษรและสหกิจ และเพื่อให้วัดได้เป็นสถานที่ที่เปิดกว้างสำหรับคนรุ่นใหม่ยิ่งกว่าที่นี้แล้ว

ถ้าท่านศรัทธาจะบริจาคเงินเพื่อกรณี (ซึ่งต้องใช้เงินไม่ต่ำกว่า 5 ล้านบาท เพื่อบูรณะปฏิสังขรณ์อาคารเดิม และต้องเงินรองรับไว้สำหรับจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต่อไปด้วย) ขอได้โปรดส่งเช็คหรือโอนเงินเข้าบัญชีสถาบันสันติประชาธรรม ธนาคารไทยพาณิชย์ ออมทรัพย์ สาขามงคมนตรี เลขที่บัญชี 019-2-73380-2 โดยบอกชื่อจะที่อยู่มาให้ทราบครบถ้วนจึงจะหมายนี้ เราจะได้ส่งใบอนุโมทนาบัตรคืนไป ถ้าท่านที่บริจาคเป็นจำนวนมาก หากต้องการใบเสร็จเพื่อนำไปใช้ในทางธรรม ขอได้แจ้งเพิ่มเติมมา เราจะได้ส่งใบเสร็จรับเงินไปให้

พร้อมนี้ได้ส่งเอกสารประกอบมาด้วยแล้ว ถ้าต้องการทราบความมากไปจากนี้ โปรดติดต่อเราได้ที่โทรสาร หรือทางจดหมาย หรือจะติดต่อกรรมการท่านใดที่ปรากฏนามในเอกสารแนบมาก็ได้

ด้วยไมตรีจิต

นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์

เครือข่ายชาวพุทธ เพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย

ปัญหาพระประพฤติดิถีพระธรรมวินัย ซึ่งเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า โดยที่คณะสงฆ์ไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี เป็นอาการบ่งชี้ถึงวิกฤตการณ์ที่กำลังเกิดกับพุทธศาสนาของไทย ทั้งนี้เพราะปัญหาดังกล่าวมิได้เป็นผลมาจากความไร้ประสิทธิภาพในการปกครองคณะสงฆ์เท่านั้น หากยังเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยอื่น ๆ อีก อาทิ ความตกต่ำทางการศึกษาของคณะสงฆ์ ความสัมพันธ์ที่ไม่สมดุลระหว่าง พระสงฆ์ รัฐ กับประชาชน จนไม่สามารถทำหน้าที่ที่พึงมีต่อกันได้อย่างถูกต้อง ทั้งหมดนี้ล้วนนำพระศาสนาเข้าสู่ภาวะวิกฤต อันจำเป็นต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

การรักษาพระศาสนาให้ยั่งยืนนั้น มิใช่เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งหรือบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้ใช้เป็นการรับผิดชอบที่จำกัดอยู่กับพระสงฆ์หรือรัฐบาลเท่านั้น หากเป็นหน้าที่ของชาวพุทธทุกคน และเป็นความรับผิดชอบที่พระพุทธรองค์ทรงมอบหมายให้แก่พุทธบริษัททั้งหลาย ดังนั้นเมื่อถึงคราวที่พระพุทธรศาสนาประสบภาวะวิกฤต จึงควรที่ชาวพุทธทุกคนจะร่วมมือกันอย่างเต็มกำลังความสามารถเพื่อฟื้นฟูพุทธศาสนาให้เจริญงอกงามและกลับมามีความหมายต่อสังคมไทย รวมทั้งยังประโยชน์แก่สังคมโลก

ด้วยเหตุนี้ “เครือข่ายชาวพุทธเพื่อพระพุทธรศาสนาและสังคมไทย” จึงเกิดขึ้น เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการมีองค์กรประสานงานในภาคประชาชนสำหรับการเคลื่อนไหวผลักดันให้มีการฟื้นฟูพุทธศาสนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง งานในระยะแรกของเครือข่ายดังกล่าวก็คือ การส่งเสริมให้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความเห็นกันในเรื่องนี้ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ อันจะนำไปสู่การรวมกลุ่มกันในระดับท้องถิ่น เพื่อขยายสำนึกในความ

เป็นพุทธบริษัทให้แพร่ขยายต่อไป และเพื่อร่วมกันคิดค้นแนวทางการฟื้นฟูพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ เมื่อกลุ่มท้องถิ่นดังกล่าวมีจำนวนมากพอและเกิดขึ้นทั่วประเทศ งานระยะต่อไปของเครือข่ายดังกล่าวก็คือ การประสานกลุ่มเหล่านี้เพื่อร่วมกันจัดตั้งสภาชาวพุทธสำหรับเป็นองค์กรประสานงานระดับประเทศ โดยมีภารกิจหลักคือ ร่วมกับรัฐและคณะสงฆ์ดำเนินการฟื้นฟูพุทธศาสนาและจัดการปฏิรูประบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

องค์กรที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายดังกล่าวในขั้นนี้ประกอบด้วย มูลนิธิโกมลคีมทอง มูลนิธิพุทธธรรม มูลนิธิสุภาพไทย คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา กลุ่มเสวยธรรม ท่านสามารถร่วมกับเครือข่ายในการฟื้นฟูพุทธศาสนาด้วยการรวมกลุ่มในท้องถิ่นของตนเองเพื่อจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การอภิปรายสัมมนา เปิดเวทีสาธารณะ โดยเครือข่ายฯ ยินดีให้ความสนับสนุนตามกำลังนอกจากนั้นเรายังยินดีรับฟังข้อเสนอแนะจากท่าน ตลอดจนข่าวคราวความเคลื่อนไหวในท้องถิ่นของท่านด้วย

สถานที่ติดต่อของเครือข่าย

๘/๒๓ ซ.บ้านช่างหล่อ ถ.พรานนก
บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๔๑๑๓๗๙๔, ๔๑๒๐๕๒๖
หรือ ตู้ปณ. ๒ คลองสาน ๑๐๖๐๔

เยี่ยมชมเว็บไซต์ของเครือข่ายได้ที่

<http://www.budpage.com>

การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ประชาชนต้องมีส่วนร่วม

อบรมเชิงปฏิบัติการ

ประณตศิลป์สู่ชีวิตงดงาม

วันที่ ๙-๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

ณ สวนด้วยดวงใจ

อ.เทพสถิตย์ จ.ชัยภูมิ

ช่วงนี้ใครรู้สึกเหนื่อยล้ากับชีวิตที่ต้องเร่งรีบแข่งขันในยุคของสังคมไอที... เราอยากชวนคุณมาเรียนรู้การใช้ชีวิตง่ายๆ... ทนงชีวิตให้ช้าลง เคลื่อนไหวกิจกรรมในวิถีชีวิตอย่างพินิจพิเคราะห์ ไม่เร่งรีบและแนะนำศิลปะในการดำรงชีวิตเข้ามาผสมผสานอย่างกลมกลืน โดยมีอาจารย์ระพี สาคริก อาจารย์ม่อง เซ่ง กิ่ง คุณเส้นตีพาร์ท ชรรมธำรง คุณสมยศ สุภาพเหมนิทร์ และคณะวิทยากร มาร่วมให้ความรู้ ความเข้าใจในความหมายของคำว่าศิลปะ และวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน... เราจะเรียนรู้ศิลปะความงามต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นโยคะ สมาธิ ศิลปะการใช้ใบไม้ทอของ ทำขนมพื้นบ้าน เรียนรู้การทำปัจจัย เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และกิจกรรมอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกมากมาย.

ปาฐกถาประจำปี SEM พริ้งพวงแก้ว ครั้งที่ ๖

อริยวินัย สำหรับคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑

ปาฐก วีระ สมบูรณ์

พฤษภาคม ๓๐ พ.ย. ๒๕๔๓

เวลา ๑๗.๐๐-๒๐.๐๐ น.

ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ

สำหรับผู้ที่สนใจร่วมเดินทางกับเรา หรือต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ติดต่อ

เสมสิกขาลัย

โทร. ๔๓๘-๔๓๓๑-๒, ๘๖๐-๒๑๑๔

email: sem_edu@ksc.th.com

ข่าวดี! สำหรับแม่ชีและอุบาสิก

“เสขิยธรรมวิทยาลัย” การศึกษาทางเลือกของสงฆ์ ได้เปิดหลักสูตรระยะยาวสำหรับแม่ชีและอุบาสิกแล้ว โดยตลอด ๒ ปีที่ผ่านมาเปิดให้กับพระสงฆ์เป็นรุ่นที่ ๑ มีผู้เข้ามาร่วมกว่า ๕๐ รูป เป็นผู้ใฝ่ศึกษาและตั้งใจทำประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม ขณะนี้เสขิยธรรมวิทยาลัยจึงพร้อมเปิดให้กับแม่ชีและอุบาสิก ที่สนใจศึกษาพุทธธรรมตลอดจนองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่มีธรรมะเป็นรากฐาน เพื่อนำมาประยุกต์ปฏิบัติแก่ตนเองและใช้ศักยภาพผู้หญิงทำประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม โดยหลักสูตรมีเนื้อหาเรื่อง

๑.ภาวนากับการดำรงพรหมจรรย์ ในสังคมปัจจุบัน ๒.บทบาทของสตรีต่อการดำรงอยู่ของพุทธศาสนา ๓.การสื่อสารธรรมะอย่างมีส่วนร่วม ๔.การทำงานเป็นกลุ่มและอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ๕.การไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ๖.วิเคราะห์โครงสร้างสังคม ๗.การให้คำปรึกษาแก่เด็กและสตรี ๘.การเยียวยาและรักษาสุขภาพตามแนวพุทธศาสนา ๙.ปิดท้ายด้วยการชูปัจจุบัน

เนื้อหาอบรมเหล่านี้่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมและตามความสนใจของผู้เรียน ระยะเวลาในการศึกษาประมาณ ๒ ปี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๔๕ โดยจัดแบ่งการอบรมเป็นช่วงๆ ครั้งละ ๑ เรื่องใช้เวลาประมาณ ๕-๑๐ วัน ขึ้นกับเนื้อหาหรือเนื้อหาสถานที่อบรมเปลี่ยนแปลงไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ตามเนื้อหาและกลุ่มผู้เรียน สำหรับวิธีการอบรมเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและผ่านประสบ-

การณ์ เน้นทดลองปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมที่จัดเตรียมให้หรือตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้เรียนรู้อย่างมีความสุขและสนุก ทุกคนมีโอกาสแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นเป็นการเรียนที่สอดคล้อง

ระหว่างศีล สมาธิ และปัญญา

แม่ชีและอุบาสิกท่านใดสนใจสมัครได้ตั้งแต่บัดนี้จนถึง ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ตามที่อยู่ด้านล่าง โดยโครงการจะคัดเลือกผู้สมัครรับเพียง ๒๕ ท่าน ไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการเข้าร่วมและเริ่มอบรมครั้งแรกต้นปี พ.ศ.๒๕๔๔ โดยมีเงื่อนไขผู้เรียนต้องเข้าร่วมอบรมตลอดจนครบเนื้อหาทุก ๆ ทั้งหมด

เปิดรับพระนักศึกษารุ่น ๒

สำหรับพระคุณเจ้า “เสขิยธรรมวิทยาลัย” ยินดีเปิดรับนักศึกษารุ่นที่ ๒ หากเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้และเชื่อมั่นในการฝึกฝนพัฒนาตนเอง พร้อมกับมีใจต้องการทำประโยชน์ให้กับชุมชนหรือสังคม เชิญมาร่วมเรียนรู้ไปกับเสขิยธรรมวิทยาลัย สนใจสมัครได้ตั้งแต่บัดนี้ถึง ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ โดยจะคัดเลือกจำนวนเพียง ๒๕ รูป ไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการเข้าร่วม เริ่มอบรมครั้งแรกต้นปี พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยมีเงื่อนไขผู้เรียนต้องเข้าร่วมอบรมตลอดจนครบเนื้อหาทั้ง

หมดดังนี้

- ๑.ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมและการภาวนา
  - ๒.การสื่อสารธรรมะอย่างมีส่วนร่วม
  - ๓.สถาบันสงฆ์และพระสงฆ์กับสังคมยุคสมัย
  - ๔.การบริหารจัดการงานอย่างมีประสิทธิภาพ
  - ๕.การวิเคราะห์ชุมชนและสังคม
  - ๖.การเดินทางศึกษาดูงาน
- นอกจากเนื้อหาที่กล่าวมาทางวิทยาลัยยังทำรายการอบรมเนื้อหาอื่น ๆ ที่หลากหลาย เป็นส่วนให้เลือกเข้าร่วมอบรมตามความสนใจ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

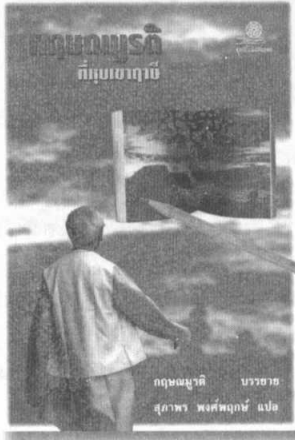
ง่ายเช่นกัน เช่นนิเวศวิทยาแนววิถีศิลปะการจับประเด็น กระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ การไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง อาณาปาณสติภาวนา เป็นต้น **ติดต่อขอใบสมัคร และรายละเอียดได้ที่ :**

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

โครงการเสขิยธรรมวิทยาลัย

๑๒๔ ซอยวัดทองนพคุณ
ถนนสมเด็จเจ้าพระยา
เขตคลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐
โทร. ๔๓๓๙๔๔๕, ๘๖๓๑๖๐๕
โทรสาร ๔๓๓๙๔๕๐

กฤษฎนิเวศน์กับเขาฤๅษี

กฤษฎนิเวศน์ บรรยาย

สุภาพร พงศ์พฤกษ์ แปล

พิมพ์โดย สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง

ราคา ๔๐ บาท ๑๑๘ หน้า

“กฤษฎนิเวศน์ที่หุบเขาฤๅษี” เป็นหนังสือที่มีลักษณะเป็นบันทึกการเดินทาง โดยได้พาเราท่องเที่ยวไปในธรรมชาติต่าง ๆ ที่หุบเขาฤๅษีด้วยอักษรถ้อยคำที่มีความสวยงาม ลงตัว และสามารถมองเห็นภาพที่เกิดขึ้นในขณะนั้นได้จริง ๆ นอกจากนั้นกฤษฎนิเวศน์ยังได้แบ่งงานเขียนเล่มนี้ออกเป็นตอน ๆ และส่วนใหญ่เนื้อหาสาระจะถูกส่งผ่านออกมาในรูปแบบของบทสนทนา ทำให้อ่านง่าย เข้าใจง่าย ไม่น่าเบื่อ

ในบันทึกการเดินทางของกฤษฎนิเวศน์นั้นไม่ได้เป็นเพียงบันทึกการเดินทางธรรมดา แต่ทว่าได้แทรกแง่มุมคำสอนต่าง ๆ ที่สามารถทำให้เราหันมามองดูตัวเราเองว่า วันเวลาที่ผ่านมานั้นเราได้ก้าวข้ามผ่านอะไร ๆ มากมายจนทำให้เราหลงลืมสิ่งสำคัญบางอย่างในชีวิตไปหรือไม่

กฤษฎนิเวศน์ได้ตั้งคำถามให้เราครุ่นคิดในหลาย ๆ เรื่องที่เราอาจมองผ่านไป ด้วยคิดว่ารู้อย่างถูกต้องแล้ว แต่ในขณะเดียวกันก็ตอบคำถามนั้น ๆ ได้อย่างกระฉับกระฉวยด้วย เมื่อเราได้อ่านหนังสือเล่มนี้จะทำให้เราค้นพบวิธีคิดแบบใหม่

โดยมีผลทำให้มุมมองที่เคยมีอยู่แตกต่างออกไปจากเดิม หลีกหนีความเชื่อผิด ๆ แบบเก่า และส่งผลให้เราปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง ตั้งใจตามหลักพระพุทธศาสนา และคำนึงถึงจิตมากกว่าความเป็นตัวตน

นอกจากนี้กฤษฎนิเวศน์ยังได้ใช้ความพยายามเป็นอย่างยิ่งที่จะชักชวนให้เราลองเปลี่ยนตัวเองออกจากมุมมองเดิม ๆ ซึ่งกฤษฎนิเวศน์เองก็ยอมรับว่าเป็นเรื่องยาก ดังในหนังสือตอนหนึ่งว่า “เธอไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับสมมติ ซึ่งทำให้ฉันดีใจ เพราะเธอไม่รู้อะไรเลย เธอจึงอาจเรียนรู้ได้ เพราะเธอไม่รู้ เธอจึงสามารถเรียนรู้ได้ เธอสามารถเรียนรู้ได้แม้จะเป็นครั้งแรก คนที่เขารู้แล้วว่าสมมติคืออะไรพวกนั้นต้องสลัดทิ้งสิ่งที่เรียนรู้มากก่อนแล้วจึงค่อยเรียนรู้” แต่กฤษฎนิเวศน์จะสามารถเปลี่ยนแปลงมุมมองได้มากน้อยแค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับผู้อ่านแต่ละท่านเป็นผู้ตัดสินในที่สุด

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับคนที่ต้องการประยุกต์หลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อความสงบสุขสมบูรณ์ของตนเองและเพื่อนร่วมโลก นอกจากนี้ผู้อ่านท่านใดที่กำลังหาคำตอบเกี่ยวกับความเป็นจริงทางศาสนา หนังสือเล่มนี้จะหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่ทำให้คำตอบแก่ท่านได้เป็นอย่างดี

ก่าบุญเพื่อพระศาสนา การกิจของชาวพุทธ

พระไพศาล วิสาโล

พิมพ์โดย กองทุนรักษัธรรม ราคา ๒๕

บาท ๔๗ หน้า

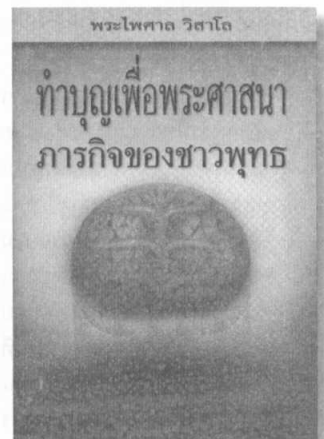
หน้าที่ของชาวพุทธมี ๓ ประการ ประการแรกคือหน้าที่ต่อตนเอง ได้แก่ การพัฒนาตนให้เกิดความเจริญอกงามในทางคุณธรรม ประการที่สอง คือหน้าที่

ต่อผู้อื่นได้แก่การช่วยเหลือผู้อื่นให้เข้าถึงชีวิตที่ดีงาม ประการที่สามคือหน้าที่ต่อธรรมหรือศาสนา ได้แก่การปกป้องธรรมจากความคลาดเคลื่อน ทำนุบำรุงและเชิดชูพระศาสนา

การทำบุญเพื่อพระศาสนานั้นเป็นการทำบุญเพื่อให้พระศาสนายืนยงต่อไป แต่ปัจจุบันการทำบุญทดแทนกลับเหลือเพียงแค่การเลี้ยงพระ ถวายสังฆทาน หรือการบริจาคเงินให้วัดหรือการให้ทาน และจะเห็นการทำความดีเป็นเรื่องระหว่างบุคคลต่อบุคคลไป โดยลืมนึกถึงส่วนรวมหรือสังฆะ จึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย

เพราะพุทธศาสนาหรือพระธรรมคำสอนจะยั่งยืนสืบไปได้ก็เพราะหมู่คณะมิใช่เพราะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แม้ผู้นั้นจะมีคุณวิเศษเพียงใดก็ตาม แต่ก็มีอันเป็นไปไม่วันใดก็วันหนึ่ง การฝากพระศาสนาไว้กับคนใดคนหนึ่งจึงเป็นเรื่องเสี่ยงอย่างยิ่ง ตรงกันข้ามกับหมู่คณะซึ่งมีการสืบต่อได้ยาวนานกว่า ถึงแม้คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนจะล่วงลับไป ก็ยังมีคนอื่นทั้งเก่าและใหม่มาช่วยสืบต่อทดแทน

การทำเพื่อพระศาสนานั้น จะต้องมากกว่าการบริจาคเงินสร้างวัด พิมพ์หนังสืออย่างที่นิยมทำกัน แต่จะต้องก้าวไปถึงขั้นสังคายนาและปกป้องธรรมให้พ้นจากการจ้วงจาบบิดเบือน การชำระคณะสงฆ์ให้บริสุทธิ์ การส่งเสริมให้มี

หนังสือน่าสนใจ

การใช้บริการตู้หนังสือเสวียธรรม

๑) หากท่านมีความต้องการหนังสือเล่มใดที่ทางกองสารนิยกรได้แนะนำผ่านตู้หนังสือแล้ว ขอได้ส่งจดหมายหรือไปรษณียบัตรแจ้งความจำนงพร้อมระบุชื่อหนังสือที่ท่านต้องการมาให้ทางเจ้าหน้าที่ทราบ ทั้งนี้โดยขอได้ครั้งละ ๑ เล่ม **โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ**

๒) การใช้บริการตู้หนังสือเสวียธรรมนี้เพื่อจุดประสงค์สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าของ **ภิกษุ สามเณร และแม่ชี** เป็นหลัก ดังนั้น ภายหลังจากที่ผู้จัดทำได้ส่งหนังสือไปถวายแล้ว หากท่านมีความสนใจหนังสือเล่มอื่นอีก ขอให้แสดงความจำนงพร้อมระบุชื่อหนังสือที่ต้องการ มาให้ทางเจ้าหน้าที่ได้ทราบ และเขียนวิจารณ์หรือเสนอความคิดเห็นที่ได้จากการอ่านหนังสือเล่มก่อนมาด้วย

สำหรับท่านผู้อ่านที่เป็น **ฆราวาส** นั้น หากท่านสนใจหนังสือที่เราแนะนำก็สามารถสั่งซื้อผ่านทาง ศพพ. ในราคาพิเศษพิเศษ ๒๐% โดยส่งรายชื้อหนังสือที่ต้องการมาที่

ตู้หนังสือเสวียธรรม

๑๒๔ ซ. วัดทองนพคุณ
ถ. สมเด็จพระเจ้าพระยา อดุลยเดชวิกรม
กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐

ขนาดนี้สั่งจ่าย

**นางสาวศิริพร นัตรพิชญมงคล
ปณ. คลองสาน**

การปฏิรูปการศึกษาและการปกครองคณะสงฆ์

หนังสือเล่มนี้ เป็นเล่มที่พวกเราชาวพุทธทั้งหลายควรจะต้องหามาอ่าน เพื่อการคิดถึงส่วนรวม และอุทิศตนเพื่อพระศาสนาอย่างจริงจัง และตระหนักว่าพระศาสนาเป็นความรับผิดชอบของเราด้วย แทนที่จะถือว่าธุระไม่ใช่ หรือใส่ใจแต่เรื่องของตัวเท่านั้น

พุทธศาสนา ในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

เขียนโดย **นิธิ เอียวศรีวงศ์**

สำนักพิมพ์มูลนิธิภูมิธรรมของจัดพิมพ์

๑๔๒ หน้า ราคา ๙๐ บาท

หนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมข้อเขียนของ **อ.นิธิ เอียวศรีวงศ์** ในหนังสือพิมพ์มติชนทั้งรายวันและรายสัปดาห์ เป็นข้อเขียนเชิงวิเคราะห์แบบองค์รวมเกี่ยวกับ

การทำควมเข้าใจเรื่องพระพุทศศาสนา ในขณะที่สังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการเขียนถึงแก่นสารหรือความหมายของจารีตประเพณีและพิธีกรรมที่หายไป และยังเขียนถึงสถาบันสงฆ์อันเป็นเสาหลักเดิมของพุทธศาสนาว่าจะอยู่ที่ไหน อย่างไร ในยุค "พัฒนา" อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้อ่านจะเห็นด้วยกับมุมมองและความคิดของผู้เขียนหรือไม่ ไม่ใช่สิ่งสำคัญเท่าผู้อ่านจะได้ประเด็นให้คิดต่อ รวมทั้งได้เห็นวิคิด และการตั้งประเด็นที่น่าสนใจต่อปรากฏการณ์ที่เราต่างพบเห็นกันอยู่.

สมัครสมาชิกใหม่หรือต่ออายุสมาชิกเสวียธรรมวันนี้

เลือกรับหนังสือดี ผลงานของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) **ฟรี ๑ เล่ม**

๑.ภาษาวรรณกรรมและวัฒนธรรมไทยท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลก

๒.อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย

๓.สืบสานวัฒนธรรมไทยบนฐานแห่งการศึกษาที่แท้

๔.พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ

ด่วน! วันนี้ถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๓

งานเสวนาจากเครือข่ายชาวพุทธ เรื่อง

"เรียบง่าย และเกื้อกูล..วิถีแห่งสุขในโลกปัจจุบัน"

วันอาทิตย์ที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๓ ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์
สอบถามรายละเอียดได้ที่

โทร. ๙๖๓-๑๖๐๕, ๔๓๗-๙๔๔๕, ๔๓๗-๙๔๕๐

ใบสมัครสมาชิก
เสขียธรรม

ข้าพเจ้า พระ แม่ชี นาย นาง น.ส.
..... ฉายา/นามสกุล .....

อายุ ..... ปี พรรษา .....

การศึกษา นักรรรม ..... บาลี เปรียญ .....

ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

มัธยมศึกษา, ปวช., ปวส.

อื่น ๆ (ระบุ) .....

อาชีพ รัฐบาล, รัฐวิสาหกิจ ทำงานเอกชน

ธุรกิจส่วนตัว นักศึกษา

อื่น ๆ (ระบุ) .....

รายได้เดือน ..... งานอดิเรก .....

หนังสือที่ชอบอ่าน ๑. ....

๒. ....

สมัครเป็นสมาชิก หนังสือ "เสขียธรรม"

สมาชิกใหม่ ต่ออายุสมาชิก (เลขสมาชิกเดิม.....)

เป็นเวลา ..... ปี (ปีละ ๒๐๐ บาท ๔ ฉบับ) เป็นเงิน ..... บาท
เริ่มรับตั้งแต่ฉบับ .....

๑.สถานที่ส่งหนังสือ (สำหรับตัวท่านเอง) .....

.....

รหัสไปรษณีย์ ..... โทรศัพท์ .....

๒.สถานที่ส่งหนังสือ (สำหรับผู้ที่ท่านแนะนำ) .....

.....

รหัสไปรษณีย์ ..... โทรศัพท์ .....

โดยได้แนบ ธนาณัติ ตัวแลกเงินไปรษณีย์ เช็คของขวัญ

ส่งจ่ายในนาม นางสาวศิริพร ฉัตรศิริมงคล (ปณ. คลองสาน)

ส่งมาที่ คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)
๑๒๔ ซอยวัดทองนพคุณ ถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยา
คลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐

สิทธิพิเศษสำหรับสมาชิก

- ท่านสามารถระบุชื่อสมาชิกสมทบจำนวน ๑ ท่าน เพื่อมอบโอกาสในการอ่านเสขียธรรม ในจำนวนและระยะเวลาเท่ากับอายุสมาชิกของท่าน
- เสขียธรรมจะประกาศรายชื่อหนังสือลดราคาเป็นพิเศษสำหรับสมาชิกในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกจะสามารถสั่งซื้อได้ทางไปรษณีย์

กลุ่มพุทธทาสศึกษา

ขอเชิญชวน ท่านผู้มีความสนใจ และประสงค์จะสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มฯ ในโครงการ "มุมหนังสือ ท่านพุทธทาส" ภายในห้องสมุดศีลมนาสธรรม ร่วมบริจาค "หนังสือ" อันเป็น ผลงานการเขียนโดยตรง, ที่ถอดจากเทปคำบรรยาย และหนังสืออันมีเรื่องราวเกี่ยวกับ หรือ เนื่องอยู่กับท่านอาจารย์พุทธทาส ประเภทต่าง ๆ เช่น หนังสือเล่ม, พ็อคเก็ตบุค, วารสาร, นิตยสาร ฯลฯ ตลอด งานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้ โดยไม่จำเป็นต้อง เป็นหนังสือใหม่แต่อย่างใด

ท่านสามารถบริจาคหนังสือดังกล่าวได้ที่

นายสมเกียรติ มีธรรม

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.)

๑๒๔ ซอยวัดทองนพคุณ ถนนสมเด็จพระเจ้าพระยา

เขตคลองสาน กรุงเทพฯ ๑๐๖๐๐

โทร. ๐๒-๔๓๗๑๔๔๕ โทรสาร. ๐๒-๔๓๗๑๔๕๕

หรือที่

กลุ่มพุทธทาสศึกษา

สวนเมตตาธรรม บ้านห้วยงูใน

หมู่ที่ ๕ ต.สันทราย อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๑๐

ตู้ปณ. ๓๔ อ.ฝาง

**และเพื่อความเหมาะสมบางประการ
ขอความกรุณางดการบริจาคเป็นเงิน**

สำหรับท่านที่อยู่ในกรุงเทพและเชียงใหม่
ซึ่งประสงค์จะบริจาคเป็นจำนวนมาก ทางกลุ่มฯ
ยินดีจะเดินทางไปรับหนังสือจากท่านโดยตรง

พระนิพพาน ในพระไตรปิฎก

พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์

วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร

พระไตรปิฎกได้ระบุว่า พระนิพพานเป็นอนัตตา ดังปรากฏหลักฐาน ดังนี้

๑. พระไตรปิฎกฉบับบาลีพระวินัยปิฎกเล่มที่ ๘ ข้อที่ ๘๒๖ หน้าที่ ๒๒๔

อนิจจา สหุพสงฆาราทุทุกขานตตทา จ สงฆตทา

นิพพานญเจว ปณฺณตฺตติ อนตฺตทา อิติ นิจฺจนฺยา ฯ

แปลว่า สังขารทั้งปวงที่มีปัจจัยประกอบกันขึ้น

ไม่เที่ยงเป็นทุกข์และเป็นอนัตตา ทั้งพระนิพพานและบัญญัติ ก็ชี้ชัดว่าเป็นอนัตตา.

๒. พระไตรปิฎกฉบับบาลีพระสุตตันตปิฎกเล่มที่ ๑๗ ข้อที่ ๒๓๓ หน้าที่

๑๖๓

สหุเพ ธมฺมา อนตฺตทา ฯ

แปลว่า ธรรมทั้งหมดล้วนเป็นอนัตตา.

อรรถกถาปฏิสัมภีหามรรค ชูททกนิกาย เล่มที่ ๔๗ ข้อที่ ๗๓ หน้าที่ ๖๘

ขยายความว่า

สหุเพ ธมฺมาติ นิพพานมฺปิ อนโต กตฺวา วุตฺตทา

อนตฺตทาติ อวสวตฺตนาญฺเจเน ฯ

แปลว่า แม้พระนิพพานก็ทรงรวมเข้ากับธรรมทั้งหมดล้วนตรัสว่า อนัตตา เพราะเป็นไปตามอำนาจไม่ได้.

สภาพใดตกอยู่ในลักษณะอัตตา (มีตัวตน) สภาพนั้นขึ้นอยู่กับกาลเวลา ไม่เที่ยงแท้ถาวร เพราะอยู่ในห้วงแห่งความมีความเป็น (ภูตฺ : Being)

ความมีความเป็นนั้นไม่อาจหลบหลีกออกจากกฎเกณฑ์ตัวแปรปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ และยอมรับการปรุงแต่ง (สงฺขตฺ : มีองค์ประกอบ)

ทว่าถ้าไม่มีอะไรเข้าไปเป็นสัดส่วนเสริมแต่งจะมีอัตตาตัวตนได้อย่างไร

เมื่อมีอัตตาตัวตนแล้วจะเที่ยง แท้ถาวรกระนั้นหรือ ต้องเปลี่ยนแปลงเสื่อมสลายไปในที่สุด ส่วนสภาพใดตกอยู่ในลักษณะอนัตตา (ไร้ตัวตน) สภาพนั้น อยู่เหนือกาลเวลาอย่ายอมเที่ยงแท้ถาวร ยืนยงคงที่ เพราะอยู่ในห้วงแห่งความ

ไม่มีไม่เป็น (อภูต : Non-Being) ความไม่มีไม่เป็นนั้น ปรากฏจากกฎเกณฑ์ตัวแปรปัจจัยเงื่อนไขใด ๆ และปฏิเสธการปรุงแต่ง (อสงขต : ไม่มีองค์ประกอบ) อะไร ๆ ก็ไม่สามารถเข้าไปเป็นส่วนเสริมแต่งได้ เพราะสภาพนั้นว่างเปล่า (สูญญตา) โลงโปร่งปลอดจากสรรพสิ่งคงสภาพจริงแท้ ไม่แปรสลาย

ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับพระพุทธรูปในพระไตรปิฎกฉบับบาลี พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๑๖๐ หน้าที่ ๒๐๗

**อตุถิ ภิกขเว อชาติ อภูต
อภต อสงขต ฯ**

แปลว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สภาวะที่ไม่ก่อเกิด ไม่มีไม่เป็น ไม่มีใครกระทำ ไม่มีอะไรประกอบกันขึ้น มีอยู่

และในพระไตรปิฎกฉบับบาลี พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๑๕๘ หน้าที่ ๒๐๖

**อตุถิ ภิกขเว ตทายตน ฯเปฯ
ต เอเสวนโต ทุกขสสา**

แปลว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย

อายตนะนั้นเมื่ออยู่ ดิน น้ำ ลม ไฟ... โลกนี้ โลกหน้า พระจันทร์ พระอาทิตย์ ไม่มีอยู่ในอายตนะนั้น ไม่มีที่มา ไม่มีที่ไป ไม่จุด ไม่อุบัติ ไม่มีสถานที่ตั้ง ไม่มีอารมณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น นั่นคือที่สุดแห่งทุกข์

สิ่งที่ประกอบกันเป็นตัวตนขึ้นมา เช่น โຕะ แก้อี้ ซึ่งถูกต้องสัมผัสได้ จึงต้องการสถานที่มารองรับ ย่อมไม่เที่ยงแท้ ถาวร และในที่สุดก็จะผุพังเสื่อมสลายหายไป ส่วนสิ่ง (สภาพ) ที่ไม่ประกอบกันเป็นตัวตนขึ้นมากล่าวคือ พระนิพพาน ซึ่งถูกต้อง สัมผัสไม่ได้ จึงเที่ยงแท้ถาวรและไม่มีวันเสื่อมสลาย ถ้าพระนิพพานเป็นอัตตาก็เหมือนกับโຕะ แก้อี้ จะเที่ยงแท้ได้อย่างไร พระนิพพานต้องเป็นอนัตตาเท่านั้น พระนิพพานที่ปรากฏจากตัวตนจึงไม่ต้องการสถานที่มารองรับ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า "อปฺปติฏฺฐจฺจ-ไม่มีสถานที่ตั้ง" ตามนัยนี้ก็สรุปว่า

พระนิพพานไม่จำเป็นต้องมีสถานที่และมีอยู่อย่างอนัตตา (อนันต์) ขอให้ทุกท่านทำความเข้าใจว่า ในพระนิพพานไม่มีตัวตน

แม้พระนิพพานเองก็ไม่มีตัวตน เป็นบรมธรรม (นิพพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา) ยิ่งกว่านามธรรม มิใช่รูปธรรม พระอภิธรรมจัดพระนิพพานว่าเป็นธรรมายตนะ (ป่อเกิดธรรมะ)

นับเป็นเวลาช้านานแล้วที่เราชาวพุทธต่างก็ทราบกันดีว่า พระนิพพาน คือความดับ ดับกิเลส ตัณหา อุปาทาน สภาพที่ ดับนั้นจะมีตัวตนได้อย่างไร

พระนิพพานประหาณตน

ไม่เห็นว่าการพุทธองค์ทรงสั่งสอน "พระนิพพาน" คือความสลัดเป็นอัตตาทะเหตุไหนในบัดนี้กลับชี้แจงว่า "อัตต" นั้นหรือคือนิพพาน พระนิพพานตามที่ตรัสว่าดับสิ้นดับ กิเลส ตัณหา อุปาทาน ดุจเปลวไฟสิ้นเชื้อไม่เหลือแล้วไฟที่ดับสิ้นเชื้อไม่เหลืออะไร ผู้บรรลุพระนิพพานผ่านพานพบไร้คำพูดใดใดไปเปรียบเปรยเรียกว่า "นิรวจนี" ที่ไม่กล่าวอธิบายไม่ได้ด้วยคำความใด เป็น "ตัวตน" ขึ้นมาข้างหน้ากายผุดพรายซ้อนกายว่าได้ยล "อิตตวาพุพาน" ** จะสานต่อยึดมั่นเป็นตัวตนมิพ้นไป พุทธประสงค์ไม่เป็นดังเช่นนี้ ถือว่า "กู" "ของกู" อยู่ทุกครา "อนัตตา" นั้นแหละชัดตรัสสอนไว้ให้วางตนไม่ถือตัวทั่วทุกกาล

พยากรณ์ให้หมายมั่นสำคัญว่า ก่อนเวลาดับขันธนิพพาน มาเปิดเผยประกาศช่างอาจหาญ อวสานเป็นตนผลอัตตาคือระบิลพุทธพจน์เป็นบทขานไม่พบพานตัวตน ณ หนใด พลันแน่นแค้นดับลงหมดสงสัย ไปสู่ทิศทางไหนไม่เห็นเลย ผู้อยู่จบพรหมจรรย์นั้นหนึ่งเคย "บัจจัตตัง" * แท้เอยเอยความนัย เพราะยิ่งพูดยิ่งยึดยาวยิ่งสงสัย เหตุไหนจึงกล่าวว่าอัตตาดนจับต้องกันคงได้อยู่หลายหน นั่นคือผลสูงสุดแท้แน่หรือไร เกิดแตกหน่อขึ้นมาทำนว่าใหม่ เกาะติดไว้ไม่วางวางอัตตา เพราะจะมีแต่ตัวตนทุกหนหนา "อวิชชา" ใช่หรือไม่ให้พิจารณา "อัตต" ไม่เห็นเมื่ว่าชี้ขาน พระนิพพานอยู่ที่ "ดับไม่รับตน" ฯ

ด้วยความเคารพธรรม

พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์
วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร

* ผู้แจ้งเฉพาะตน มาจากพระบาลีว่า ปจฺจตฺต เวทิตฺตพโ วิญญูติ (ที.ม.๑๐/๘๘/๑๑๑)
** ยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวตน มาจากพระบาลีว่า อิตตวาพุพานเน (อภิ.ธ.๓๕/๗๘๘/๓๐๘)

การเลือกตั้งครั้งใหม่คงจะมาถึงในไม่ช้า สิ่งที่ได้จากข่าวคราวต่าง ๆ หรือป้ายประชาสัมพันธ์ ทั้งของพรรค และนักการเมือง ที่ทยอยกันออกมาแนะนำตัว บอกเป้าหมาย นโยบายพรรค และให้ความสำคัญทางการเมือง แก่ผู้ใช้สิทธิ หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วไป.

ข่าวสารของบุคคล พรรคฯ และแวดวงการเมือง อยู่ในความสนใจของสื่อมวลชนมาอย่างต่อเนื่อง นับแต่ความล้มเหลวของรัฐบาลปัจจุบันเริ่มปรากฏให้เห็นผ่านปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม กระทั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคฝ่ายค้านจำนวนหนึ่ง ล้อออกจากสมาชิกภาพ และการชุมนุมทางการเมืองมีมากขึ้นจนยากที่จะนับ และจำแนก แจกแจงว่าเป็นใคร มีปัญหาอย่างไร หรือเรียกร้องสิ่งใด.

เว้นแต่กลุ่มที่มีการต่อสู้มาอย่างยาวนาน ช้าแล้วช้าเล่า อย่างสมัชชาคนจน ซึ่งมีผู้ได้รับความเดือดร้อนจากการสร้างและใช้งานเขื่อนปากมูลจำนวนหนึ่งเป็นกลุ่มแกนนำนั้นละ ที่อาจจะคุ้งนุ้คนตา และยังคงอยู่ในความทรงจำของผู้คนอยู่บ้าง.

แม้ว่า "คนกรุงฯ" จำนวนมากจะไม่อยากสนใจ หรือไม่อยากจะทำ "คนบ้านนอก" เหล่านี้เอาเลยก็ตาม.

เรียกได้ว่ามาบ่อย ๆ มาประจำ จนคุ้นเคยกัน ทั้งที่อยู่กันอย่างผู้บริโภคราชวาทหรืออยู่ใกล้ชิด เช่น ชาวบ้านร้านดิน พ่อค้าแม่ขายในละแวกท่าเรือบวรวิบูล นักข่าวหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย.

การเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างยืดเยื้อยาวนานของสมัชชาคนจน ในนามของผู้รับผลกระทบจากปัญหาเขื่อนปากมูลกลุ่มนี้ อาจนับได้ว่าเป็นตำนานอีกบทหนึ่ง ในการต่อกรกับ "รัฐ" ด้วยสันติวิธี ของประชาชนระดับล่าง ซึ่งเป็นสมาชิกจำนวนมากของสังคม และยังคง "จำเป็นต้องเป็น" สมาชิกระดับนี้ต่อไป (ด้วยว่าไม่มีพื้นที่ระดับต่ำกว่านี้ให้เลื่อนลงไปอีกแล้วหากวันหนึ่งจะเกิดข้อยูติ.

ครับ... ถ้าหากว่าวันหนึ่งจะมีข้อยูติที่เป็นธรรมเกิดขึ้น!

ระยะเวลาอันยาวนานเช่นนี้ ด้านหนึ่งก็นำมาซึ่งความชื่นชมในน้ำอดน้ำทน แต่อีกด้านก็เรียกได้ว่าน่าเบื่อใจและน่าเหน็ดเหนื่อยเมื่อยลเห็น

คนกลาง?

เจียม สมศิริ

ยิ่งนึก ด้วยว่า ตราบใดก็ตามที่ผลอันยิ่งที่สุดของการต่อสู้ยังไม่ถึง ตำนานก็ยังไม่ใช่ตำนาน และประวัติศาสตร์ก็ยังมีใช้ประวัติศาสตร์ อันควรจดจารจารึก.

...ขณะที่ผู้อยู่ในเหตุการณ์นับวันแต่จะอ่อนล้าโรย หักงักฟ้า ที่เลี้ยง สื่อมวลชนตลอดจนผู้ผู้ชม ทั้งในสนามและรับรู้อับฟังข่าวสารอยู่ทางบ้าน.

ข่าวสารของสมัชชาคนจนฯ ยิ่งนานไปก็ยิ่งจะไม่เป็นข่าว เพราะโดยเนื้อหาสาระไม่มีอะไรใหม่ (ในสายตาของสื่อมวลชน) ทั้งนี้ ไม่ว่าจะถูกลดความสำคัญของประเด็นข่าวลง ด้วยเล่ห์เพทุบายของรัฐ หรือจากการไม่สรุปบทเรียนการเคลื่อนไหวอย่างเป็นรูปธรรม (เพื่อกำหนดกระบวนกรต่าง ๆ) ของทางฝ่ายสมัชชาเองก็ตาม.

ยิ่งมาประกอบเข้ากับผลการสำรวจของสำนักสถิติต่างๆ ว่า "คนชั้นกลาง" และ/หรือ "คนเมือง-คนกรุง" เมื่อหน่ยการชุมนุมของ

ผู้ยากจนเหล่านี้ด้วยแล้ว สื่อมวลชนก็ยิ่งไม่อยากเสนอข่าวคนจนๆ เหล่านี้ เพราะเกรงว่าผู้ซื้อ ผู้โฆษณา และผู้เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงโดยอ้อม จะพาลเมื่อหน่ายสินค้าของตนเองไปด้วย ซึ่งส่งผลสะท้อนต่อธุรกิจโดยตรง.

แต่ขณะเดียวกัน ในสถานการณ์ใกล้เลือกตั้ง กลับมีภาพข่าวของนักการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพียงนักเลือกตั้ง และผู้หวังใช้สถานะภาพ "ผู้แทนราษฎร" ระดับต่าง ๆ เข้ามา叩叩ไทยโกนกิน เสริมสร้างฐานะของตนและผู้คนแวดล้อม ได้รับการนำเสนออย่างถี่ถ้วนในสื่อทุกประเภท.

นั่นว่าสื่อของเรากำลัง "จดหมายเหตุ" สิ่งใดกันแน่?

ภาพของอดีตนักกิจกรรม อดีตผู้นำนักศึกษา อดีตนักกรททพร อดีตข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ถูกนำเสนอในนาม "ปัจจุบัน" ของ "นักธุรกิจหรือนักชนกกิจการเมือง" ผู้ประสบความสำเร็จอย่างเสมอหน้า และปราศจากความอับอาย.

ภาพ-ข่าวการแสดงความยินดีกับนักย้ายพรรค การเปิดที่ทำการพรรค/สาขาพรรค การเปิดตัวหัวหน้าพรรคกรรมการบริหารพรรค (หน้าเก่า-พรรคใหม่) ท่ามกลางบรรยากาศแห่ง ทูทหวา และฟุ่มเฟือย มิให้เห็นครึ่งแล้วครึ่งเล่า วันแล้ววันเล่า.

...แต่หากมีใครก็อยู่ร้องตะโกนว่า เมื่อหน่ายแต่อย่างใด!

จะว่าไปแล้ว ผู้คนในแวดวงการเมือง ทั้งในและนอกรัฐสภา ล้วนแต่ผ่านการ "ต่อสู้ดิ้นรน" ทางการเมืองมาแล้วทั้งสิ้น มากน้อยเบา/แรง ก็ขึ้นอยู่กับช่วงจังหวะ เวลา สถานการณ์ และสถานที่.

เรามีพ่อค้า-ผู้รับเหมา/นักประมุลงานผู้มากความสามารถ จนถีบตัวเองจาก "หลงจู้" บ้านนอก ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีได้ เช่นเดียวกับที่เรามีทนายความ อดีตนักเรียนศิลปะ ลูกแม่ค้าขายไปตลาดจากจังหวัดเล็ก ๆ ผู้ใต้เท้าขึ้นมาเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร และเป็นนายกรัฐมนตรีถึง ๒ สมัย เรามีนายทุนชาติ-นายทุนข้ามชาติ ก้าวข้ามพรมแดนแห่งอาชีพเข้ามาเป็นรัฐมนตรีหลายคน และหลายตำแหน่ง เช่นเดียวกับที่เรามีนักกรททพร และเจ้าพ่อผู้มีอิทธิพล-อำนาจ มีดีจำนวนไม่น้อย ที่เข้ามา "ซุกตัว-

พอกเงิน” จนมีตำแหน่งแห่งที่ทางการเมือง ก่อให้เกิดความครั้นคร้ามยำเกรงแก่ข้าราชการประจำ และสุจริตชนระดับต่าง ๆ.

สิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเหล่านี้กระทำ ก็คือด้านหนึ่งของการต่อสู้ทางการเมืองมิใช่หรือ?

และสิ่งต่าง ๆ ที่พวกเขาทำเพื่อชัยชนะทางการเมืองส่วนใหญ่คือฉ้อลปราศจากศีลธรรมมิใช่หรือ?

การที่พวกเขาสมคบกันช่วงชิงอำนาจรัฐ โดยมิเป้าหมายมิใช่การสร้างสรรค์หรือบูรณะปฏิสังขรณ์ชาติ กระทั่งแฝงเลศมาแสงทاملประโยชน์เฉพาะตนเฉพาะกลุ่ม.

นี่มิใช่การกระทำของกบฏผู้ทรยศต่อประเทศชาติและราชบัลลังก์ละหรือ?

เพราะนับวันที่ข้ออ้างด้วยถาต่า “มาจากการเลือกตั้ง” จะหมดความศักดิ์สิทธิ์ลงไป และยิ่งจะหมดความชอบธรรมไปถึงกระบวนการรัฐสภาทั้งระบบยิ่งขึ้นทุกขณะ ด้วยเหตุที่มันถูกพิสูจนถึงความล้มเหลวในการสรรหาบุคคลเข้ามการบริหารบ้านเมืองอยู่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ก่อปัญหาให้ส่วนรวมซ้ำแล้วซ้ำเล่า.

นักเลือกตั้ง-นักกินเมืองเหล่านี้มีเกียรติกว่าสามัญชนคนรักแค่ไหน?

คู่ควรต่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้วยเหตุใด?

หากจะนับกันแล้ว ระยะเวลาการต่อสู้ทางการเมืองของผู้ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูลนั้นยังนับว่าสั้นนัก เมื่อเทียบกับการ “ดิ้นรน” ของลูกแม่ค้าจากจังหวัดตรัง ที่พยายามเพื่อขึ้นมาสู่ตำแหน่งประมุขฝ่ายบริหาร จึงน่าแปลกใจไม่น้อยที่มี “ผู้ดู-ผู้ชม” จำนวนหนึ่งยังไม่เบือนหน้าคนชื่อ และถึงกับบอดทนต่อชาวสมัชชาคนจนไม่ได้เอาเสียเลย.

การที่บางคน บางสื่อ กล่าวหาว่าสมัชชาคนจนเรียกร้องจากรัฐมากเกินไป จนสร้างความเสียหายให้แก่ประเทศชาตินั้น หากจะเทียบกับความเสียหาย อันเกิดจากความผิดพลาดดลล้มเหลวทางการบริหารของ “อดีตลูกชาวบ้าน” บางคนแล้ว ก็น่าพิจารณาให้ต้องเห็นว่า “ใคร” ได้สร้างความเสียหายเดือดร้อนให้แก่ประเทศชาติมากกว่ากัน.

นี่ยังมีได้พาดพิงไปถึงการฉ้อฉลทุจริตเบียดบังงบประมาณ-ผลประโยชน์ของแผ่นดิน ซึ่งไปปรากฏเป็นความร้ายวาทุรธาอยู่ในวิถีชีวิตของบรรดานักกินบ้านกินเมือง

ในแวดวงของนักเลือกตั้งเหล่านั้น อันกินจะประเมินค่าออกมาได้โดยง่าย.

อย่างไรก็ตาม กล่าวโดยถึงที่สุดแล้ว คนจนในสมัชชาเอง ก็น่าที่จะมีการทบทวนบ้างมิใช่หรือ ว่าเหตุใดการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองอันชอบธรรม และตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้อง ตามที่ตนเชื่อมั่น จึงมิได้รับความร่วมมือ หรือความเห็นใจจากคนเมืองกรุง ทั้งคนจน คนชั้นกลาง และคนร่ำรวย อย่างที่ควรจะเป็น.

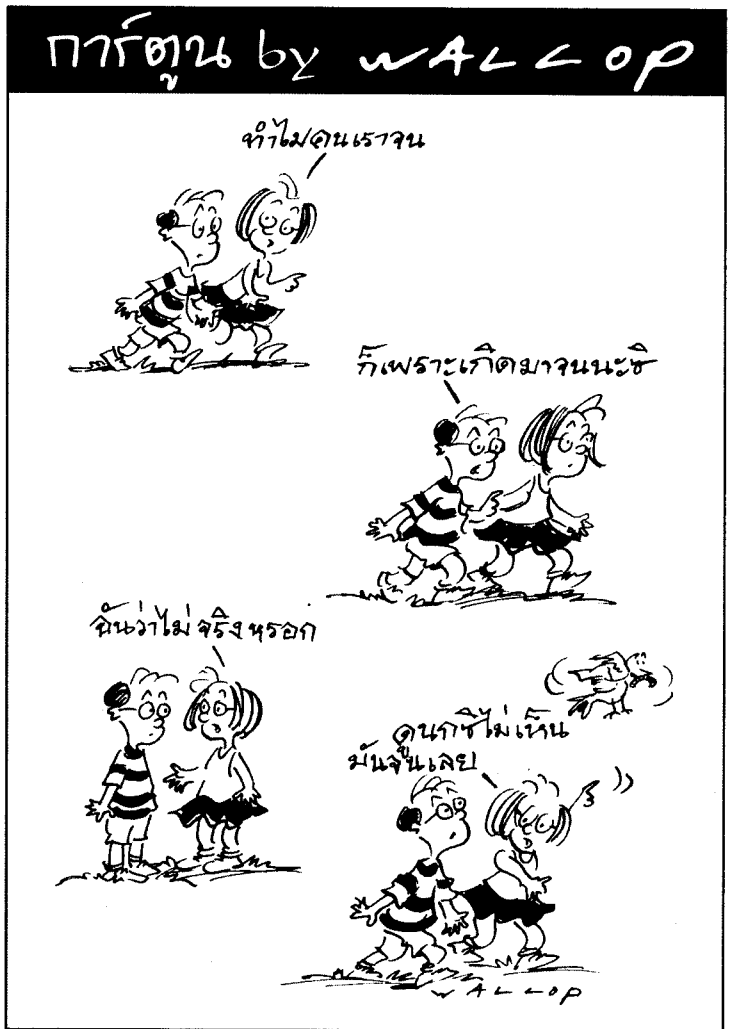
ถึงเวลาหรือยังที่จะปรับขบวนแถวและจังหวะก้าวของตนเองให้เป็นธรรมชาติ ด้วยความเชื่อมั่น และด้วยศรัทธาที่มีต่อเป้าหมายที่ตนวางไว้อย่างแท้จริงเสียที?

นักกีฬาที่มีที่เลี้ยงมากไป หรือเด็กอ่อนข้างโตที่ถูกกระเตงอยู่บนอ่าว นอกจาก

จะไปให้ถึงชัยชนะหรือเป้าหมายได้ช้า หรือไม่ตรงตามต้องการจริง ๆ แล้ว ก็ยังจะเป็นภาระต่อกันแบบไม่สิ้นสุด ทั้งนี้ ไม่รวมไปถึงปัญหาจากการที่ที่เลี้ยงของนักกีฬาเอง ที่ส่วนใหญ่แทบจะไม่เคยเล่นกีฬาที่ตนกำลังสอน หรือตัวคนเลี้ยงเด็ก ซึ่งเมื่อมาถึงวันนี้ ก็อ่อนเปลี้ยเพลียงแรงเสียจนยืนเองแทบไม่ได้

ท่ามกลางความยึดเอื้อและอ่อนล้าในจังหวะก้าวของการต่อสู้ ที่นับวันก็คล้ายจะยิ่งโดดเดี่ยวตัวเองออกจากแนวร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม ผมอยากที่จะชิบเบา ๆ กับพี่น้องคนจน ว่า...

...หากเชื่อมั่นว่ามีสินค้าที่ดี-ถูก และไม่ปลอมปน ก็เลิกขายปลาจากแม่โขง-มูล-ชี ผ่านพ่อค้าคนกลางเสียที่เกิดครับ?

สวัสดีปีใหม่แล้ว

ปฏิทินธรรม 12 เดือน
พร้อมภาพ อาจารย์พุทธทาส
อาจารย์ไท่ ในอิริยาบถกับสัตว์เลี้ยง
วนโมกข์ ประกอบคำกลอนที่ลึกซึ้ง
เป็นข้อคิดในการดำเนินชีวิต

กล่องสวยหรู มีคำต่อการตอบแทน
มีส่วนลดพิเศษ สำหรับร้านค้า
พร้อมซีดีสารนิรม 1 ซีดี

ปฏิทินธรรม พุทธศักราช ๒๕๕๕

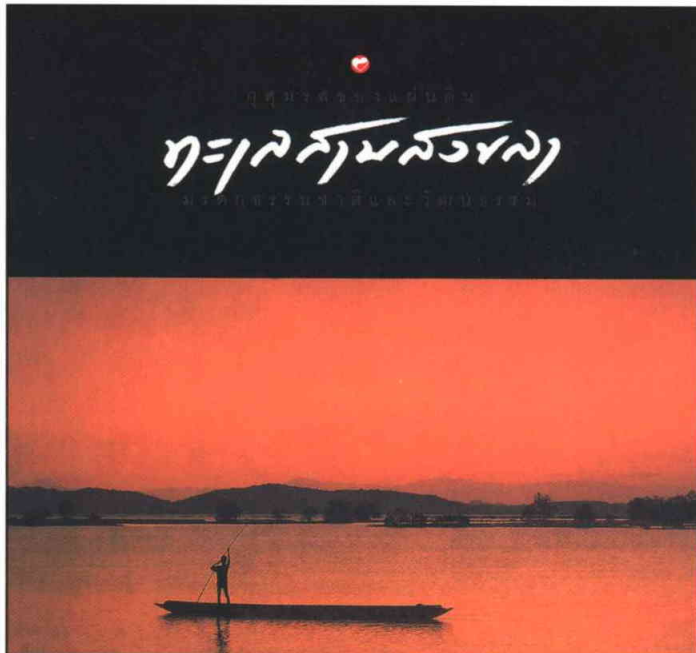
ราคาขายปลีก ภูเก็ต: 80 บาท

มีวางจำหน่ายแคว้นตามร้านหนังสือทั่วไป

โทร.
416-3294
415-6507

จัดพิมพ์โดย วรธรรมทานมูลนิธิ และ สำนักพิมพ์รุ่งเรืองทางใจ
 14/349-350 หมู่ ๓ ถนนพระราม 2 (ซอย 38) แขวงบางมด
 เขตจอมทอง กรุงเทพฯ 10150 โทร. 415-6797, 415-2621
 โทรสาร 416-7744

ของฝากประจำปีที่มีความดี สำหรับตัวเองและญาติมิตร

หนังสือ 288 หน้า พิมพ์ 4 สี ติ่งเล่ม คุ้มกระดาษอาร์ต 130 แกรม ราคาจำหน่ายทั่วไป 1,000 บาท

ราคาลดพิเศษขณะนี้ 800 บาท

กุศมรส มรดกธรรมชาติและวัฒนธรรม

ร่วมค้นหากความหมายของ "กุศมรส ของแผ่นดิน
 ดิน" จัศจรรย์ใจไปกับเรื่องราวหลากหลายภาค
 อาทิ กำเนิดทะเลสาบสงขลา, สติงพระ อดีต
 บุรีที่เคยรุ่งเรือง, สงขลาวิมานและวันนี้,
 มางพญาทะเลสาบ, ทะเลน้อย : แหล่งพัก
 ของผู้อยู่นพวรรณ, คำเล่าขานเรื่องช้างค้อม,
 เพลงบอก ปะการคามธรรมลือลั่นที่ระนอง ปี
 พ.ศ.2474 และตำนานแห่งโจรสลัดทะเลสาบ

มีวางจำหน่ายแคว้นตามร้านหนังสือทั่วไป และที่ร้าน
 หนังสืง BOOK TIME สำนักพิมพ์รุ่งเรืองทางใจ
 ตรีงสีงีงใต้สำนักพิมพ์รุ่งเรืองทางใจ
 โทร. 415-2621 415-6507

ธรรมาคีตา

SACRED MUSIC

A Global Quest for Unison
Chiang Mai, Thailand

8-10 Dec. 2000

บริษัท เอพินา อุตสาหกรรม จำกัด อ.แก่ง จ.ระยอง ร่วมสนับสนุนเจตนาข่าวเสวยธรรม

apina
APINA INDUSTRIES CO., LTD.

ISSN 0125-880X

0 100000 258804

60-